

ŽELEZAR

JESENICE, DNE 28. aprila 1983

ŠTEVILKA 16-17 • LETO: XXXII

Naš kovinar, svobodno glasilo delavcev KID, je kot predhodnik Železarja začel izhajati 26. januarja 1937. Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajst-dnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glasilo je ob 25-letnici predsednik Tito odlikoval z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo. Glavni in odgovorni urednik Joža Vani - Naslov: Uredništvo Železarja, SŽ - Železarna Jesenice. Številke internih telefonov: urednik 2618, administracija 2619 in 2621. Tisk: TK Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72.

Z GRADBIŠČA NAPRAVE ZA VAKUMIRANJE JEKLA

Med jeklarno in odpraševalno napravo je zrasla nova hala, v kateri montirajo napravo za vakumiranje jekla ali VOD (Vacuum Oxygen Decarburisation). S to napravo se uvaja v jeklarno nova moderna tehnologija za proizvodnjo kvalitetnih jekel, tako imenovana ponvična metalurgija. Nova tehnologija bo prinesla v poslovanje Železarne kvalitetne in ekonomske učinke, zato si graditelji prizadevajo napravo čim prej usposobiti.

NA REFERENDUMU JE BILA NA PREIZKUSU TUDI NAŠA MORALA

V sredo, 20. aprila, smo se delavci temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti naše železarne na referendumu opredeljevali za sprejem dopolnitev samoupravnega sporazuma o merilih in osnovah za delitev osebnega dohodka in dela sklada skupne porabe, ki so se nanašale na posebni dodatek za borce in udeležence NOV, kot del priznanja za njihovo minulo delo.

Kar v šestih temeljnih organizacijah združenega dela — Hladna valjarna Bela, Žičarna, Profilarna, Vratni podboji, Vzdrževanje, Energetika — v katerih je zaposleno 1.441 delavec, dopolnitev samoupravnega sporazuma ni sprejelo. Pa tudi sicer, razen v TOZD Družbena prehrana (77,2%), Valjarna žice in profilov ter Žebeljarna (70,8%), niso bili doseženi preveč prepričljivi izidi, saj je proti glasovalo kar 45,1% ali 2.999 delavcev. Pri tem je še posebno zanimivo to, da v nekaterih TOZD, kjer dopolnitev niso sprejeli, v razpravi o predlogu dopolnitev niso imeli bistvenih pripomb ali pomislekov.

Na referendumu smo se dejansko opredeljevali za poseben dodatek za borce in udeležence NOV, kakršnega imajo že v mnogih delovnih organizacijah dalj časa uveljavljenega, opredeljevali za 160 sodelavcev, nekdanjih borcev NOV in aktivistov, ki bi glede na svojo udeležbo v NOV prejeli poseben dodatek, v odvisnosti od časa udeležbe in poprečnega osebnega dohodka, s čimer bi se jim nekoliko izboljšala osnova za odmero pokojnine. Mnogo let smo že zamudili, kajti mnogi od teh sodelavcev so tik pred upokojitvijo in zato je toliko bolj presenetljiv tako negativen izid referenduma.

Pri tako negativnem izidu nikakor ne bi smeli izključevati informacije o posebnem dodatku oziroma dopolnitvi samoupravnega sporazuma, ki ni bila dovolj argumentirana in prepričljiva. Verjetno ne bi bilo težko izdelati primerjalnega izračuna za sodelavce borce in udeležence NOV, ki so upravičeni do tega posebnega dodatka in kaj to pomeni v finančnem pogledu. Očitno pa so ob tem odpovedale družbenopolitične organizacije: zveza komunistov, zveza sindikatov in zveza socialistične mladine, kajti na referendumu smo se odločali za sodelavce, ki so aktivno sodelovali v naši narodnoosvobodilni borbi in socialistični revoluciji in ki so bili pripravljene žrtvovati tudi svoja življenja za svobodo in zmago socialistične revolucije in zato ne bi smeli dovoliti, da gremo ne dovolj pripravljeni na referendum, oziroma bi morale mnogo več idejno-politično delovati med delavci, da bi razumeli, da na referendumu ne gre samo za poseben dodatek, temveč tudi za odgovorno moralno vprašanje.

V moralnem pogledu je bil izid referenduma velika klofuta borcem in udeležencem NOV, ki so mnogo žrtvovali med narodnoosvobodilno borbo in ki so tudi po osvoboditvi nosili največje breme obnove in izgradnje domovine. Mnogim med njimi ni bila dana možnost, da bi se šolali in dosegli višje kvalifikacije, mnogi imajo načeto zdravje, pa vendar je med njimi po znanih podatkih najmanj bolezenske odsotnosti in še vedno sodijo med najbolj zavzete delavce v svojih temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih. Bolj kot neizglasovan poseben dodatek je borce in udeležence NOV prizadel odnos do njih, kajti pri glasovanju je šlo tudi za moralni odnos, za moralno priznanje njihove udeležbe v narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji, za moralno priznanje njihovega modrega dela.

Po takem izidu referenduma je eden od aktivnih borcev narodnoosvobodilne vojske menil, pa najbrž ni edini, da bo ob takem odnosu skoraj polovice delavcev temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti naše železarne nekdanjim borcem NOV nerodno povedati, kaj so bili. Ali ni tak odnos ponižujoč za nekdanje borce NOV. Na vse to, predvsem pa na moralni vidik izida referenduma ob pripravah nanj nismo dovolj razmišljali. Za to nosijo največjo odgovornost osnovne organizacije zveze sindikatov v TOZD in delovnih skupnostih in v njih delujoči komunisti, kajti ne bi smeli dovoliti, da premalo pripravljeni razpišemo referendum za tako občutljivo vprašanje.

Negativni rezultat referenduma prav gotovo opozarja tudi na to, da še mnogi naši delavci gledajo na sedanje pridobitve kot na nekaj malodane izoliranega od preteklosti, kot da to, kar danes imamo, ne bi imelo globokih korenin v življenju preteklih generacij. Tudi narodnoosvobodilna borba ni bila nekaj izoliranega, nepričakovanega, temveč nadaljevanje revolucionarnega delovanja generacij med obema vojnoma, kakor je tudi sedanji razvoj zakonito nadaljevanje v vsem tistem, kar se dogaja in se bo dogajalo. Vse to zakonito dogajanje pa je globoko prepleteno z življenjem preteklih generacij, z njihovim žrtvovanjem, tudi za ceno življenja, odpovedovanjem, trpljenjem itd. Del te revolucionarne kontinuitete so tudi borci narodnoosvobodilne vojske, ki jih je vedno manj med aktivnimi delavci in ki smo jim v Železarni, morda že pet minut pred polnočjo, hoteli kot del priznanja za njihovo minulo delo priznati posebni dodatek k osebnemu dohodku.

Družbenopolitične organizacije v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih bodo morale kritično in razsodno oceniti zadnji referendum, ki nedvomno daje tudi neko politično sliko stanja v naši železarni.

KAM GRE RAZVOJ PROIZVODNJE JEKLA

V Zvezni republiki Nemčiji so lani ustavili zadnjo SM peč. Danes naredijo v svetu največ jekla s kisikovim postopkom v konvertorjih in v električnih obločnih pečeh.

Glavni razlog za ukinjanje SM postopka v zahodni Evropi je znatno večja gospodarnost drugih postopkov, ki trošijo manj energije in znatno manj ognjestalnega materiala. K temu lahko dodamo tudi kvalitetne razloge, kajti v SM peči je težko ločiti žlindro od jekla, kar je enostavno pri LD konvertorju in v električnih obločnih pečeh, če delamo s tekočim ostankom.

Ločevanje žlindre od jekla postaja danes vse pomembnejše, saj so zahteve po kvaliteti jekla vedno strožje in jeklarji danes vse več jekla, preden ga odlijejo, obdelajo na najrazličnejše načine. To je mogoče le, če na

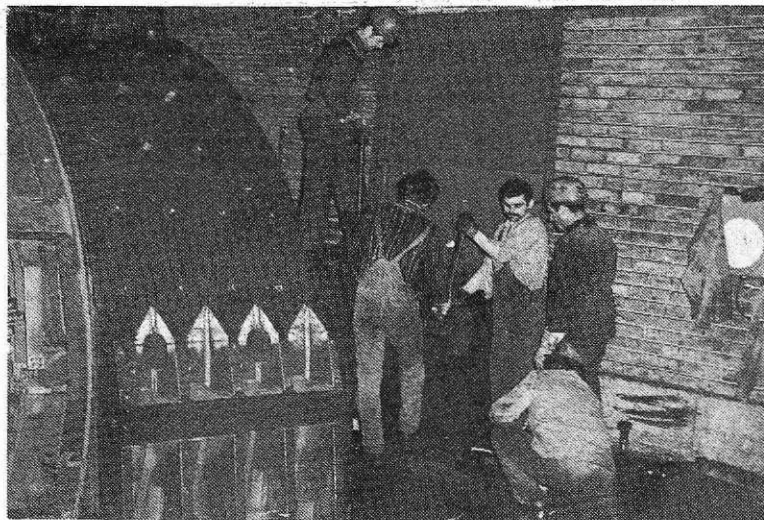
(Nadaljevanje na 8. strani)

Gradnja se je pričela pred enim letom s pripravi gradbišča. Marsikaj je bilo potrebno storiti, postaviti, dopolniti itd., da smo vrnili gradbišče v vzhodni del obratujoče jeklarne, ki že tako dela na utesnjem prostoru.

V okviru objekta se gradi naslednje:

- podaljšek livne hale za 11 m z žerjavno progo,
- nov livni žerjav 125/40 ton × 16 m,
- hala VOD kot podaljšek saržirne hale jeklarne,
- naprave VOD z vakumsko posodo, prevoznim pokrovom, vakumskimi črpalkami, bunkerji za legure z monorejem, napravami za avtomatsko legiranje itd.,
- komandna hišica s prostorom za elektro razdelilce,

(Nadaljevanje na 2. strani)

Demontaža pogonskega motorja v strojnici valjarne štekel (foto S. Kokalj)

VLOGA SINDIKATA PRI REŠEVANJU IN PREPREČEVANJU KONFLIKTNIH SITUACIJ V OZD

Izsiljeni sestanki, protestne prekinitve dela, štrajki ali pa — kot pravi zakon o združenem delu — spori, ki jih ni mogoče rešiti po redni poti, so različna imena za konfliktno situacijo v OZD. Skupno jim je, da so razlogi in povodi, ki pripeljejo do njih, podobni.

Zakon o združenem delu v načelu ne predvideva, da bi lahko prišlo do takšne situacije, kjer bi zaradi spora nastale ali motnje pri delu ali mot-

nje v samoupravnih odnosih. Vendarle do takih situacij prihaja. Zdaj, ko zaostrene gospodarske razmere in administrativni ukrepi pritiskajo na

dohodek in osebne dohodke, jih je še več kot sicer. Tako kot konfliktno situacijo izražajo težnje delavcev, da branijo tisti del dohodka, o katerem lahko še relativno samostojno odločajo (čeprav to objektivno krepi mezdno miselnost), pa lahko ob temeljitejši razčlembi ugotovimo, da so osebni dohodki največkrat le povod za izsiljene sestanke ali protestne ustavitve dela. Naknadno se ponavadi pokaže, da je bilo v taki organizaciji marsikaj narobe. Ali je šlo za slab sistem nagrajevanja, neobveščenost o bistvenih vidikih pridobivanja in delitve dohodka, ali pa za nestrokovnost in neodgovornost, slabo delo poslovnih organov in strokovnih služb.

Pa še nekaj drugega — delavci (skorajda v vseh primerih gre za delavce iz neposredne proizvodnje) so v teh primerih posredno pokazali, da mislijo, da problemov ni bilo mogoče rešiti po redni samoupravni poti (žal ni na razpolago natančnih podatkov, koliko so sporne zadeve poskušali reševati prek samoupravnih organov). In ne nazadnje, v marsikateri organizaciji do izsiljenega sestanka ali protestne ustavitve dela ni prišlo kar čez noč. Se pravi, marsikaj je kazalo na negativno razpoloženje med posameznimi skupinami delavcev, nekatere pomembne zadeve so prepočasno reševali in podobno. Tu zdaj pridemo do logičnega vprašanja: kaj pa družbenopolitične organizacije? Kaj je delal, na primer, sindikat? Iz razpoložljivi-

(Nadaljevanje na 2. strani)

RAZMERE V ŽELEZARNI IN OBČINI JESENICE

Na letni delovni konferenci sindikata Železarne, ki je bila v torek, 12. aprila, je v razpravi sodeloval tudi Boris Bregant, predsednik poslovnega odbora Železarne. S svojimi podatki je dopolnil poročilo predsednika konference sindikata ter odgovoril na nekatere probleme, ki so jih omenjali ostali razpravljalci. Takole je razmišljal predsednik Bregant:

PROIZVODNJA V TREH MESECIH

Proizvodnja v prvih treh mesecih odstopa od načrtov, saj smo se dogovorili, da bomo naredili čimveč kvalitetnih in s tem tudi večvrednih izdelkov. V maju je TOZD Jeklarne dosegla sicer do sedaj rekordno proizvodnjo, vendar dohodkovno to ne pomeni veliko, ker nismo vedno uspeli narediti načrtovane kvalitete končnega izdelka.

Vsi si moramo prizadevati, da bomo naredili čimveč, a ne čimveč ton, temveč bolj kvalitetne in več vredne izdelke.

PRESKRBA S SUROVINAMI IN REPRAMATERIALOM

Surovine in reprimateriala pogosto ne moremo dobiti, a ne zaradi nesposobnosti strokovnih služb. Teh materialov največkrat enostavno na tržišču ni, zato ne pomagajo niti

(Nadaljevanje na 7. strani)

PRIPRAVE NA JAVNO RAZPRAVO O KADROVSKI POLITIKI

V torek, 26. aprila so na 23. seji predsedstva občinskega komiteja zveze komunistov Jesenice obravnavali načrt za izvajanje sklepov šeste seje centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije in govorili o pripravah na sedmo sejo centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, ki bo razpravljala o aktualnih vprašanjih kadrovske politike in nalogah komunistov v zvezi s tem.

Že v zadnji številki Železarja smo zapisali nekaj o gradivu za javno razpravo, ki je bil objavljen v posebni prilogi tednika Komunist 8. aprila letos pod naslovom: AKTUALNA VPRAŠANJA KADROVSKE POLITIKE IN NALOGE ZVEZE KOMUNISTOV. O tem gradivu želi predsedstvo centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, da bi spregovorili v vseh osnovnih organizacijah in organih zveze komunistov ter se z njim seznanili vsi člani zveze komunistov in oblikovali skupna stališča o tej problematiki. Pred sedmo sejo centralnega komiteja, ki bo obravnavala to vprašanje, pa bo predsedstvo objavilo tudi osnutek stališč in sklepov o tej temi.

To je dejansko tista demokratična pot za kakršno so se komunisti dogovorili za oblikovanje politike, stališč in sklepov, ki so po sprejemu po načelu demokratičnega centralizma obvezni za vse člane zveze komunistov. To je tudi ena temeljnih pravic in dolžnosti članov zveze komunistov, da neposredno, kritično in ustvarjalno sodelujejo pri oblikovanju stališč in sprejemanju sklepov, nato pa se morajo tudi zavzemati za dosledno in aktivno uresničevanje sprejetih stališč in sklepov zveze komunistov povsod, kjer druž-

(Nadaljevanje na 2. strani)

OBETAVNI REZULTATI PO TREH TEDNIH

Po 24 dneh uresničevanja planskih obveznosti v mesecu aprilu nam podatki, ki jih zbira statistična služba sektorja za ekonomiko in organizacijo, kažejo zelo spodbudne rezultate.

V temeljni organizaciji združenega dela PLAVŽ so v 24 dneh izdelali 12.416,6 tone groblja in skoraj za štiri odstotke presegajo idealno izvrševanje družbenega plana, ki je enak operativnemu programu.

V istem času so v TOZD JEKLARNA izdelali 34.608 ton surovega jekla, kar je 4,7 % več, kot znaša idealno izvrševanje družbenega načrta za mesec april, ki je enak operativnemu programu.

Skupna proizvodnja je bila v tem času dosežena 103.802,9 tone, kar je tudi za dober odstotek več, kot znaša idealna realizacija.

Za prodajo je bilo v tem času izdelanih 24.096,7 tone izdelkov, kar je glede na družbeni načrt 11,7 % manj, glede na nekoliko nižji operativni program pa 5,3 % manj, kot znaša idealna realizacija.

Z GRADBIŠČA NAPRAVE ZA VAKUMIRANJE JEKLA

(Nadaljevanje s 1. strani)

- hišica za posado VOD,
- dovodi energetskih medijev (para, elektrika, voda, zrak, kisik, argon) in odvodi odplak,
- rekonstrukcija parnega razdelilca v kalorični centrali,
- rekonstrukcija vodnih filtrov za odplake pri konti livu,
- zamenjava črpalk za goščo pri usedalnih bazenih ob kisikarni,
- nov aparat »dilatemeter« za laboratorij raziskovalnega oddelka.

Jeseni so pričeli postavljati železno konstrukcijo za podaljšek livne hale in nato še za halo VOD. Izredno mila zima je omogočila neprekinjeno delo v vseh zimskih mesecih in tudi lažje delo v jeklarni zaradi odprte vzhodne stene livne hale. Hali sta sedaj zgrajeni.

Nov livni žerjav je bil naročen februarja 1981 v Metalni Maribor. Most žerjava je prispel in bil postavljen v novi podaljšek livne hale v oktobru 1982. Maček žerjava pa je bil dobavljen konec marca 1983. Sedaj žerjav še instalirajo in odpravljajo pomanjkljivosti. Po zagotovilih dobavitelja bo žerjav pripravljen za obratovanje do sredine maja 1983. Kasnitev dobave je deset mesecev. Novi 125-tonski žerjav bo nadomestil stari 80-tonski livni žerjav in omogočil težje sarže na ASEA elektro peči in s tem večjo proizvodnjo. Zato je razumljiva nejevolja jeklarjev zaradi tolikšne kasnitve dobave žerjava.

Izdelava in montaža naprav VOD je bila tudi naročena v Metalni Maribor. Medtem ko sta železna konstrukcija hale in naprava VOD pravočasno prihajali na gradbišče, je montaža tekla počasi, ker dobave niso bile usklajene s potekom montaže in ker so se pomanjkljivosti v izdelavi odpravljale na gradbišču. Strojna oprema, ki bi morala biti dobavljena v začetku tega leta, je po večkratni prestavitvi dobave sedaj obljubljena v sredini maja 1983.

Enako problematične so vodne obročne črpalke iz Litostroja. Dobava kasni že 12 mesecev.

Tako se nam začetek testiranja naprave, ki smo ga dokaj realno predvidevali v maju letos, premika v konec poletja.

Vzrok kasnitve je v velikih izvoznih obveznostih Metalne na neusmiljenem zunanjem tržišču, ki morajo biti izpolnjene, zato postanejo domače obveznosti drugorazredne.

Vzporedno z gradnjo osnovnega objekta VOD se gradijo pomožni, nič manj pomembni objekti, ki bodo omogočili obratovanje VOD. Med

temi naj omenimo samo napajanje s paro in odvodnjavanje odplak.

Pare s parametri 10 bar, 220 stop. Celzija ni na razpolago v kalorični centrali. Zato se mora zgraditi še reducirno hladilna postaja, parni razdelilec in potrebni parovodi. Za ekonomičen odvoz pare se načrtuje odvoz od parne turbine MAN v kalorični centrali.

Odplake — onesnaženo vodo naprave VOD se bo po cevovodu črpalo skozi pešeni filter pri konti livu, kjer se bo voda očistila in vračala v hladilno omrežje. Potrebne predelave filtrske postaje so projektirane in se bodo v naslednjih dneh začele izvajati.

Te dni so bile dane v obratovanje nove batno membranske črpalke GEHO pri usedalnih ob kisikarni. Za te črpalke je bila zgrajena strojnica v tleh med obema bazenom. Zahtevno gradnjo je opravilo podjetje SGP Gradbinec, montažo črpalk z instalacijami pa Hidromontaža Maribor — gradbišče Jesenice.

V jeklarni pa se prizadevno pripravljamo na novo proizvodnjo. Strokovna grupa jeklarjev se redno sestaja in rešuje probleme legur, ognjeodpornih obzidav, tehnologije dela, prostorske razmestitve, pomožnih sredstev, transporta itd.

Pripravljajo se kadri za proizvodnjo. Napisana so bila skripta za bodoče delavce na VOD. Izvedeni so bili seminarji za proizvodne delavce in vzdrževalce. V teku je tudi praktično usposabljanje proizvodnih delavcev in inženirjev na napravi za vakumiranje v Krefeldu v ZR Nemčiji.

Gradnja objekta se uspešno nadaljuje z za naše razmere majhno časovno kasnitvijo. Zaradi mnogih problemov, ki so se pred nami tako pri izgradnji kot v osvajanju tehnologije, bo potrebno še precej truda, da bomo že letos uspešno izdelovali vakumirano jeklo.

S. F.

VLOGA SINDIKATA PRI REŠEVANJU IN PREPREČEVANJU KONFLIKTNIH SITUACIJ V OZD

(Nadaljevanje s 1. strani)

vih podatkov je razvidno, da so sindikalne organizacije v posameznih primerih ukrepale sila različno. Res je, da vsakokratne okoliščine v mnogem narekujejo ravnanje izvršnega odbora sindikalne organizacije in njegovega predsednika, pa vendarle — zakon o združenem delu dosti natančno opredeljuje vlogo sindikata pri reševanju sporov, ki jih ni bilo mogoče rešiti po redni poti.

Seveda ne gre predvsem za gašenje požara, ampak je vloga sindikalne organizacije predvsem preventivna. Torej, kako preprečevati razmere in okoliščine, ki privedejo do sporov. Če smo prej razčenjevali vzroke za konfliktno situacijo, potem je razumljivo, da bo glavna naloga sindikata, da spodbuja dobro gospodarjenje in od pristojnih organov zahteva ustrezne ukrepe. Prav tako pa naj sindikalne organizacije in njihovi izvršni odbori spodbujajo samoupravno urejanje odnosov, v njem sami dejavno sodelujejo in

uveljavljajo samoupravno nadzorno funkcijo delavcev in njihovih organov. Ne gre pozabiti tudi dolžnosti organov temeljnih in drugih organizacij pri sprotne, popolnem in razumljivem obveščanju delavcev in vloge sindikata pri tem.

Seveda tudi še tako aktivna vloga in politično delo sindikata ne bosta učinkovita, če bo sindikat pri teh svojih prizadevanjih ostal osamljen ali obratno. Če bo sindikat takorekoč »zlizan« s (slabimi) poslovnimi delavci, mu delavci pri reševanju problemov gotovo ne bodo zaupali.

Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je na sedmi seji 31. marca letos sprejel nekakšen opomnik o vlogi in nalogah osnovnih organizacij zveze sindikatov pri reševanju sporov, ki jih ni bilo mogoče rešiti po redni poti. V bistvu gre za razlago in razčlenitev zakona o združenem delu (od 636. do 640. člena). Ko gre za sporna, nerešena samoupravna razmerja, mora na zahtevo prizadetih delavcev sindikat (izvršni odbor) zahtevati postopek pred delavskim svetom in o tem obvestiti samoupravno delavsko kontrolo, osnovno organizacijo zveze komunistov in občinski svet zveze sindikatov. Če pa se prizadeti delavci niso obrnili na sindikat, naj izvršni odbor osnovne organizacije zveze sindikatov sam sproži tak postopek pred delavskim svetom. Hkrati mora izvršni odbor tudi obvestiti delavce v sporu, da so dolžni s svojimi delegati sodelovati pri skupnem reševanju spora, posebej, če bi lahko prišlo do motenj pri delu ali v samoupravnih odnosih. Odklonitev skupnega reševanja spora in izbira drugačnega načina ali poti seveda pomeni kršitev delovnih in samoupravnih obveznosti.

Za sodelovanje v postopku pred delavskim svetom pa izvršni odbor skupaj s prizadetimi delavci oblikuje odbor, v katerem sodelujejo tudi predstavniki OO ZK, OO ZSMS in občinskega sveta zveze sindikatov ter skupščine občine. Če delavci ali sindikat niso zadovoljni s potekom ali načinom reševanja spora, ima sindikat pravico zahtevati od skupščine občine, da obravnava sporne zadeve.

Predsedniki izvršnih odborov sindikata morajo stalno spremljati politične razmere in odnose v svoji organizaciji ter jih analizirati v okviru sindikalne organiziranosti. Ko se v organizaciji pojavijo znaki kršitev samoupravnih odnosov, predsednik takoj skliče izvršni odbor, da bi se dogovorili za način ukrepanja oziroma politične akcije. Predsednik naj vztraja, da se spor reši sporazumno po redni poti in da se odpravijo vzroki za nastale motnje v samoupravnih odnosih. Predsednik o motnjah obvesti vse pristojne v TOZD in delovni organizaciji ter občinski svet zveze sindikata. Skupaj z izvršnim odborom je predsednik odgovoren za pravočasno obveščanje delavcev in celotnega kolektiva o nastalih razmerah in predlogih za rešitev spornih vprašanj.

Matjaž Kek
(Informacije
ZSS 1/VII)

INOVATORJI O NOVATORSTVU

Danes predstavljamo inovatorja Francija TERSEGLAVA, delovodja v oplaševalnici v TOZD Elektrode. 34 let že dela v tem obratu. Začel je 1947. leta po končani vaješki šoli, 28 let pa je že delovodja. Pravi, da ni edini, ki je tukaj že od vsega začetka in ki je rasel z obratom. Delo pozna do podrobnosti, toda, kot je sam dejal, še vedno se mora učiti. V proizvodnji je pač tako, da se vedno kaj spreminja in s tem se je treba sproti seznanjati.

Zanimiv je podatek, ki ga je navedel: leta 1947 so izdelali 23 ton oplaščenih elektrod, lani pa so planirali 16.400 ton teh elektrod.

»Delo se nekako zažre v človeka, ko se ga enkrat navadi. Zato v vseh teh letih nisem niti pomislil, da bi delal kje drugje. Lahko rečem, da sem na svojem delovnem področju res doma. Je pa naše delo tudi zanimivo, saj izdelujemo preko 60 vrst oplaščenih elektrod.«

Franci se je med inovatorje vpisal 1968. leta, svojo zadnjo tehnično izboljšavo pa je prijavil pred dvema letoma. Snuje tudi nove izboljšave, saj je problemov v obratu vedno dovolj, le videti jih je treba. Le prvo od desetih inovacij, pri katerih je sodeloval, je izvedel sam, vse ostale so sad skupinskega dela. Sodeloval je s ključavnici, varilci, strugarji in drugimi. Meni, da le skupinsko delo lahko pripelje do uspeha, ker več glav tudi več ve. Pomembno je tudi sodelovanje s tistimi, ki delajo na napravah, kjer se inovacija ali tehnična izboljšava izvaja. »Zelo pomembno je, da je človek, ki dela na napravi ali za strojem, kjer je inovacija izvedena, zadovoljen z njo, bodisi zato, ker je potem bolj uspešen pri delu ali pa zato, ker je delo lažje.«

Najpomembnejša inovacija, pri katerih je sodeloval, čeprav je vsaka inovacija pomembna, se mu zdi predelava stroja za brušenje kontaktnih koncev elektrod, ki so jo izvedli z namenom, da bi omogočili proizvodnjo elektrod dolžine 700 mm za polavtomatsko gravitacijsko varjenje. Ker se je kazala potreba po izdelavi elektrod Sava GV v tej dolžini, so se lotili predelave. Na stroju so lahko izdelovali take elektrode le do dolžine 550 mm. Kupec s to dolžino ni bil zadovoljen, zato je začel elektrode uvažati. Rešitev so iskali v uvozu stroja, vendar je bil ta povezan z daljšim dobavnim rokom, kar pa takrat za TOZD Elektrode ni bilo sprejemljivo. Predelava, ki jo je Franc izvedel s sodelavci, je omogočila izdelavo elektrod zahtevane dolžine. Tako se je povečal asortiment izdelkov, pomembno pa

je tudi, da je bila predelava izvedena v zelo kratkem času. Sedaj prodajajo preko 100 ton teh elektrod letno na Reko in v Split.

Tudi njegova predzadnja inovacija, ki sta jo izvedla skupaj s pokojnim sodelavcem Viktorjem Kokošarjem, mu je zelo pri srcu. Izboljšala sta transportiranje odpadle mase od stiskalnic oplaševalne linije 4 do gnetilnika Eirich. S to inovacijo sta prihranila veliko fizičnega dela sodelavkam, ki delajo ob stiskalnicah in gnetilniku mase. Prihranila pa sta tudi dosti dela viličarjem, ki ta čas lahko porabijo za druga dela. Za izvedbo tehnične izboljšave sta uporabila stari konzolni žerjav, ki že dalj časa ni bil več v uporabi in ga nekoliko predelala. Naredila sta tudi tri male nagibne kontejnerje, tako da sedaj z njihovo pomočjo transportirajo odpadlo maso, ki nastane pri oplašanju elektrod, nazaj v gnetilnik, kjer jo pomešajo z novo izdelano maso, da jo lahko zopet uporabijo. To delo so ženske prej opravljale ročno.

»Velik korak je od ideje do inovacije. Precej časa je potrebno, da je stvar toliko zrela, da jo lahko izvedemo. Inovatorstvo je vedno povezano z določenim rizikom in prav zaradi tega moram biti popolnoma prepričan, da bo inovacija uspela, še predno se lotim njene izvedbe. Ne vem, kako bi bilo, če bi izvedel inovacijo, pa bi se kasneje pokazalo, da ne ustreza svojemu namenu.«

Tudi z opisom inovacije za inovacijski predlog, ki ga je treba ob tem predložiti, imamo včasih kar dosti težav. Tega ne moreš napisati kar po domače, kljub temu pa mora biti napisano razumljivo in čim bolj preprosto. Meni pri tem pomaga vodja proizvodnje,« je povedal.

Pravi tudi, da problemov zaradi avtorstva še niso imeli, saj se dela vedno lotevajo skupinsko, tako pri snovanju tehnične izboljšave kot pri izvedbi. »Vedno se držimo tega, da dva več vesta kot eden. Pa tudi bistvo inovacijske dejavnosti ni v denarju, ki ga bo kdo za to prejel. Veliko večje zadovoljstvo je, če ljudem olajšaš delo ali če s tem izboljšaš proizvodnjo. Tudi z izračuni prihrankov do sedaj nismo imeli večjih težav.«

Rok za reševanje posameznih inovacijskih predlogov pa se mi zdi nekoliko predolg. Predno nekdo s tehnično izboljšavo odpravi kakšno vrzel v proizvodnji, mine precej časa, tako da leto dni po tistem, ko je problem rešen, nekako izgubi veljavo, saj se nihče več ne spomni, kako je bilo prej.«

OBVESTILO BRALCEM

Zaradi prvomajskih praznikov, ki se zaključujejo v torek, bo prihodnja številka Železarka izšla 12. maja.

Uredništvo

PRIPRAVE NA JAVNO RAZPRAVO O KADROVSKI POLITIKI

(Nadaljevanje s 1. strani)

benopolitično, samoupravno in strokovno delujejo in kjer živijo.

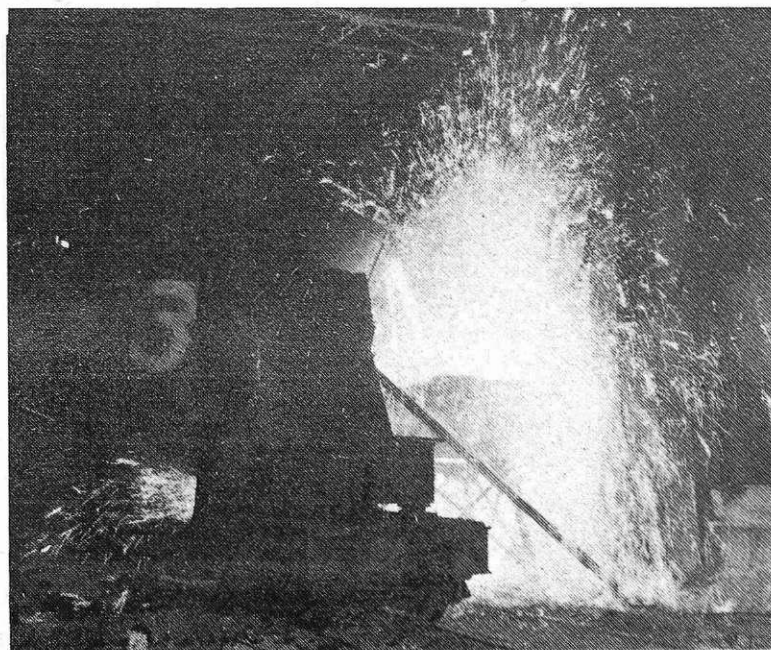
Kot je znano so na osnovi družbenega dogovora o kadrovski politiki v socialistični republiki Sloveniji vse skupščine občine sprejele v letu 1981 družbene dogovore o uresničevanju kadrovske politike, ki pa se v mnogih pogledih izvajajo nedosledno ali polovičarsko. Še mnogokje se srečujemo s kadrovskimi monopoli, ki bodisi v imenu stroke bodisi v imenu politike tudi s kadrovanjem vsiljujejo svoje skupinsko-lastninske interese. Kadrovanje in razpisni postopki so še mnogokje zaprti v ozke kroge, čeprav smo ustavno opredelili, da sta kadrovska politika in kadrovanje v rokah delavskega razreda, delovnih ljudi in občanov.

Prepočasno uresničevanje socialističnih družbenoekonomskih odnosov, pogosti primeri nedemokratskega in samovoljnega delovanja kažejo, da nismo vedno dosledno spoštovali v družbenem dogovoru opredeljenih kadrovskih kriterijev pri kadrovanju na najbolj odgovorne družbene dolžnosti, ki so: predanost samoupravljanju, strokovna usposobljenost, idejno-teoretična razgledanost, organizacijska sposobnost, zlasti pa dosledna aktivnost in delovna zavzetost pri oblikovanju in izvajanju politike in stališč zveze komunistov. Če kot primer vzamemo samo našo Železarno, potem prav gotovo ne bi imeli toliko nerešenih ali polovično rešenih vprašanj, najsibo da gre za tehnološko-

proizvodni razvoj ali za uresničevanje socialističnih družbeno ekonomskih odnosov, kar že zaskrbljuje in povzroča nerazpoloženje in celo apatičnost med delavci, če bi vsi delavci na najbolj odgovornih dolžnostih dosledno in pošteno uresničevali kvalitete, zaradi katerih smo jih izbrali na te dolžnosti.

S temi primeri smo želeli le poudariti, da je to tudi posledica tega, ker zveza komunistov ni namenjala kadrovski politiki dovolj načrtno pozornosti in ker nismo bili dovolj dosledni pri uresničevanju družbenega dogovora o uresničevanju kadrovske politike. Ker nismo sprotno demokratično in javno preverjali pravilnost kadrovskih odločitev, oziroma, če kadri, ki smo jim zaupali odgovorne dolžnosti le-te tudi dosledno in odgovorno uresničujejo.

»Nujen je odločen boj komunistov za to,« je rečeno v obravnavanem gradivu, »da se v naši družbi oblikujejo in družbeno uveljavijo samo taki kadri, ki vse svoje znanje, izkušnje in moči uporabljajo za to, da delavski razred uvidi in v svojih družbenih odločitvah upošteva objektivne zakonitosti našega družbenega razvoja ter tako sam, skupaj z vsemi drugimi delovnimi ljudmi oblikuje in uveljavi svoj interes kot splošni družbeni interes. Če komunisti v tem boju ne bomo dovolj dosledni in vztrajni, obstaja nevarnost, da se v težkem razvojnem preobratu, ki je pred nami, izvršilne, poslovodne, upravne in politične strukture oblasti delavskega razreda in delovnih ljudi sprevržejo v silo, ki mislijo in odločajo namesto njih, in kadar jim tako bolje kaže, tudi proti njihovim izjavljenim interesom in potrebam.«

Vlivanje grodja v SM peč (foto S. Kokalj)

ODBOR AKTIVA ZB NOV ŽELEZARNE O NEUSPELEM REFERENDUMU

Na seji odbora aktiva borcev NOV Železarne, ki je bila v soboto, 23. aprila, je bila na dnevnem redu analiza postopka in izida referenduma za poseben dodatek za 152 zaposlenih borcev NOV v Železarni in priprave na srečanje borcev NOV ter delavcev SOZD Slovenske železarne, ki bo letos v organizaciji Železarne Štore.

Razprava o izidu referenduma je bila dolga in dokaj vroča, o njej pa bodo pisno seznanili vse člane aktiv. Odbor je menil, da se je treba upreti tendencioznemu mišljenju, ki vlada ponekod, da so borci NOV krivi za sedanjo zaostreno gospodarsko situacijo in da so delavci s tem izrazili nejevoljo nad stanjem osebnega dohodka v Železarni. Odbor je menil, da sodelavci, ki so bili odgovorni za izvedbo referenduma, niso upoštevali dejanskega stanja in da so samo za ta dodatek zahtevali tako široko soglasje, medtem ko je bila vrsta drugih dodatkov, ki predstavljajo večjo finančno težo (premijski sistem), sprejetih kot »poizkus« v delavskih svetih. Že pred tremi leti v skoraj istih TOZD ni bil sprejet boljši samoupravni sporazum o merilih in osnovah za delitev OD in dela sklada skupne porabe, kot je še vedno v veljavi. Zaradi tega je bilo treba poskusno vpeljati več novosti (dodatkov), ki se bodo po praktični uveljavitvi skupno predlagale kot dopolnitev sporazuma. Takšna pot je bila predvidena tudi za dodatek za borce NOV, ker nima smisla, da padamo iz enega referenduma v drugega. Posebno se zato, ker imajo že v vseh delovnih organizacijah SOZD Slovenske železarne to urejeno in ker je v naši Železarni za to dal soglasje sindikat Železarne, vodstvo SOZD in ker na sestankih samoupravnih delovnih skupin, razen dveh izjem, ni bilo odklonilnih stališč.

Negativni izid referenduma v šestih TOZD, od katerih v dveh sploh ni več delavcev borcev NOV, je vsekakor velik moralni udarec tistim, ki so izpostavili svoje življenje in zdravje za boljše življenje mlajših generacij. Na seji so poudarili, da se je s takšnim izidom referenduma kompromitirala organizacija, ki se je borila za svobodo in boljše življenje. In to zato, ker se je pet ur pred sejo delavskega sveta Železarne postavilo vprašanje zakonitosti, z navedbo, naj se prav pri tem dodatku za borce NOV, ki pomeni »kapljico v morje« ob mnogih drugih dodatkih, ki smo jih uvedli v Železarni brez referenduma, začne zakonitost.

Odbor aktiva ZB NOV Železarne zato poslovnemu odboru Železarne predlaga, da naj prek strokovnih služb naredi vse potrebno, da se referendum na osnovi ugotovitev, da je bil predlog premalo obrazložen in pojasnjen, čimprej ponovi, in sicer v treh TOZD, kjer ni uspel in so zaposleni borci NOV in to v TOZD Žičar (9 delavcev članov ZB NOV), Vzdrževanje (8 delavcev) in Energetika (9 delavcev borcev NOV). Predlagali so, naj se v TOZD, kjer ni več borcev NOV in referendum ni bil sprejet, o tem ne bi več odločevali. Poudarili so, da je ta problem postal toliko bolj boleč, ker se je pri tem šlo tudi za merjenje sil, kdo bo koga! Na seji so menili, da borci NOV nimajo v zvezi s tem kaj prositi, ker so se borili prav gotovo tudi zato, da jim bo tudi po upokojitvi zagotovljen vsaj življenjski minimum, kar pa v sedanjem sistemu nagrajevanja v Železarni ni.

V Verigi Lesce so namreč v razpravi o tem dodatku, ki so ga zelo enostavno rešili, ugotovili, da imajo med seboj delavca borca NOV, ki je imel pred tem samo osem tisoč dinarjev osebnega dohodka. Postavili so vprašanje, ali takšen človek, ki je, recimo, samo eno zimo moral spati pod smrekami in izpostavljati svojo glavo, zasluži, da živi s pet tisoč šeststo dinarji pokojnine, če mnogi, za katere se je tudi on boril, gradijo hiše, vikende, se vozijo v avtomobilih, kupujejo ladjice... To so v Lescah imenitno rešili, na Jesenicah, kjer so Leščani pred dvema letoma našli pobudo in kjer nekateri menijo, da smo najbolj pametni, pa za »miloščino borcem« glasujemo.

Na odboru aktiva so z udarcem ob mizo poudarili, da borci nimajo kaj prositi. Žal so jih tokrat birokrati prisilili, da so z njimi merili svoje moči. Zato so na odboru aktiva sklenili, da je stvar treba obravnavati kot politični problem in da je treba dati nezaupnico tistim, ki so temu botrovali. O tem bodo obvestili občinski odbor ZB NOV in občinski komite ZKS Jesenice. Posebej so še poudarili, da imajo ta problem že povsod rešen po pet in več let. V železarni Jesenice pa bo, kot kaže, rešen, ko bodo šli borci v pokoj.

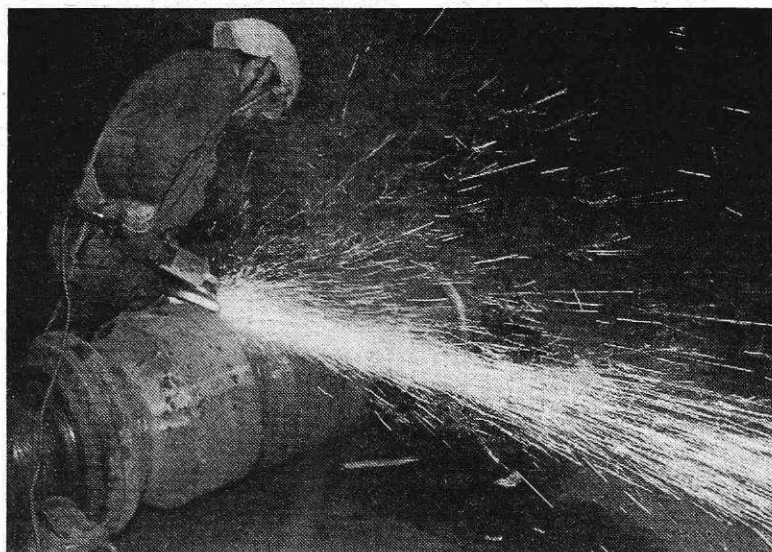
Na seji so ocenili, da je bil naš predlog eden najboljših, saj daje tistim, ki so bili dalj časa v NOV in ki imajo nižji osebni dohodek, več, tistim, ki imajo višji OD, pa manj. Na odboru so imenovali tričlansko ko-

misijo, ki bo to problematiko predstavila občinskemu vodstvu že navedenih organizacij.

V nadaljevanju so obravnavali še letošnje srečanje borcev NOV in de-

lavcev delovnih organizacij SOZD Slovenske železarne. Sklenili so, da se bodo borci NOV Železarne tega srečanja, ki bo 23. julija na Teharjih, udeležili. Iz jeseniške občine bo okrog 300 udeležencev. Za izvedbo srečanja so imenovali štiričlansko komisijo, ki bo poskrbela za vse potrebno.

B. B.

V strugarni valjev na Javorniku (foto I. Kučina)

ODGOVOR NA VPRAŠANJE: »ALI JE PRAV?«

Stara valjarna profilov na Javorniku, ki je dolga leta skrbela za valjanje polizdelkov, je bila odpisana, ne da bi se ozirali na objektivne interese, kot je bila modernizacija in njen strateški in dolgoročni pomen. Zastarelost tehnologije, težki delovni pogoji, število zaposlenih delavcev in nerentabilnost so narekovali njeno ukinitve. Vdali smo se pod tezo ekonomskih zakonitosti in razvojnih ciljev Železarne.

Zaradi likvidacije stare valjarne profilov se je modernizirala valjarna žica, da bi jo delno nadomestila, zlasti kvaliteten asortiment in proizvodni program v ožjem obsegu. V srednjeročnem razvojnem načrtu 1981-1985 je v TOZD Jeklovlek poudarjena modernizacija in korekcija tehnoloških poti, zlasti na področju tehnologije brušenja. Povečanje proizvodnje brušenih jekel je dobilo pomembno mesto v temeljnih plana srednjeročnega razvoja, da bi nadomestili oženje proizvodnje luščinih jekel. V tem obdobju smo povečali proizvodnjo brušenih jekel za 100 %, to je na 2.000 ton letne proizvodnje. Proizvodnjo smo povečali s pomočjo dveh novih strojev, ko smo zamenjali nekaj starih, zlasti nizko produktivnih. Poleg teh prizadevanj je potekala reorganizacija brusilnice na Javorniku, zlasti z ukinitvijo nočne dela ženske, ko smo ukinitvi tretjo izmeno. Ti pomembni ukrepi so vplivali, da se je dvignila storilnost in ekonomičnost (prevozi vložka), ker je tehnologija dela povezana s pravico in termično obdelavo vložka na Beli.

V izdelavi je idejni projekt, ki predvideva, da se bo v prostor nekdanje luščilnice poleg obstoječih brusilnih strojev preselila brusilnica z Javornika. Z likvidacijo starih žarilnih in kalilnih peči smo povečali površino in pridobili prostor za brusilne stroje. Naj se tudi spomnimo, da prvi začetki proizvodnje brušenih jekel segajo v leto 1956, ko smo na koncu hale adjustirali stare profile in valjarn postavili brusilne stroje. Hala je bila visoka, na prepihu in mrzla, pa tudi pogoji dela so bili težki in s tem dejansko neprimerni za brusilnico. Ta problem smo odpravili, ko smo brusilnico preselili v prostor nekdanje lučilnice in pocinkovalnice na Javorniku.

Začetek proizvodnje brušenih jekel na Beli pa sega v leto 1971, ko je začel obratovati najmodernejši brusilni stroj Schumag. Menimo, da so

priporobe glede na ustreznost sanitarij in garderobnih prostorov vprašljive, ker sodi TOZD Jeklovlek med najbolj urejene v Železarni. Zelo pomembna je tudi ugotovitev strokovne komisije, da je stara brusilnica na Javorniku problematična zaradi ropota, ki vpliva na slušne organe čez dovoljeno mejo. Prestavitev brusilnice v matični TOZD na Belo še ne predstavlja trajne in idealne rešitve. V naših prizadevanjih namreč nismo uspeli, da bi zgradili prizidek k hali na Beli. V ta prostor bi preselili skladišče z odpremo in kompletno brusilnico. Ta rešitev bi bila trajna in dolgoročna glede na povečanje skupne proizvodnje v naslednjem razvojnem obdobju na 30.000 ton. Menimo, da se na drobnih in racionalnih investicijah ustavlja obnavljanje starih kapacitet in kvalitetnejša proizvodnja na dohodkovnih interesih.

Mislimo, da je težko »ugotoviti«, če smo uspeli odgovoriti na vsa pereča vprašanja, ki pestijo delavce brusilnice, kot so, na primer, boljše počutje in pogoji dela, zlasti pa ogrevanje hale, višina in dimni plini, prepri in slaba razsvetljava itd. To so tudi najbolj občutljiva vprašanja vseh delavcev TOZD Jeklovlek, ki delajo v teh pogojih dela, pa tudi delavcev, ki delajo še pod težjimi pogoji v drugih TOZD v Železarni.

Na osnovi teh ugotovitev ne bi mogli odgovoriti na vprašanje: Ali je prav?, ko je kolektiv brusilnice na Javorniku (oddelek TOZD Jeklovleka, lokacijsko, organizacijsko in tehnološko oddaljen od teženj po združevanju dela in sredstev. V določilih zakona o združenem delu se poudarja učinkovitost gospodarjenja na dohodkovnih odnosih. Odklanjanje teh teženj v okviru stabilizacijskih prizadevanj pomeni podpirati oportunitizem in zanikati sklepe delavskega sveta, ki je potrdil gospodarski načrt in poslovno politiko za leto 1983.

Vodja TOZD
Berti BRUN

JUBILANTI 50-LETNIKI

V mesecu maju bodo praznovali petdeset let svojega življenja naslednji sodelavci: CIRIL ANDERLIČ, Remontne delavnice - 1. maja; ALOJZ DEBEVC, Valjarna žice - 4. maja; CIRIL PRETNAR, Valjarna žice - 5. maja; MARIJA SMOLNIKAR, Vratni podboji - 6. maja; LEON VIDIC, Transport - 6. maja; IVAN OMERZEL, Transport - 7. maja; FILIP ČRV, Energetika - 8. maja; NAZIF PLIVAC, Plavž - 10. maja; GAVRO POPOVIČ, Plavž - 15. maja; EMIL BENET, Vzdrževanje - 21. maja; BORIS JEKLIČ, Hladna valjarna Jesenice - 28. maja; FRANC KOROŠEC, Vzdrževanje - 28. maja; MILKA IZDA, DS KO-FI - prodajni sektor - 28. maja; ALOJZ TRANTE, Jeklar - 30. maja in ADI SVETINA, Profilarna - 31. maja.

Vsem sodelavcem iskreno čestitamo!

OBVESTILA KOLEKTIVU - OBVESTILA KOLEK

RAZPORED DEŽURNIH ŽELEZARNE OD 2. DO 15. MAJA

2. maja, LEON MESARIČ, vodja TOZD Žebljarna, Jesenice, Titova 3, štev. tel. 81-216;
3. maja, SREČKO MEŽNAR, vodja TOZD Vratni podboji, Mojstrana, Dovje št. 107/a;
4. maja, VLADIMIR OBLAK, vodja TOZD Strojne delavnice, Jesenice, Titova 1 a, štev. tel. 81-727;
5. maja, JOŽE OSVALD, vodja TOZD Livarna, Rateče št. 21 (pri Butinar), štev. tel. 88-771;
6. maja, JANKO PERNE, vodja invest. razvoja, Jesenice, Titova 20, štev. tel. 81-904;
7. maja, BORIS PESJAK, vodja FRS, Jesenice, Cesta revolucije 2/a, štev. tel. 82-726;
8. maja, JANEZ POLJŠAK, vodja splošnega sektorja, Hrušica št. 12;
9. maja, ERNEST PUŠNIK, vodja komerciale, Jesenice, Titova 2 a, štev. tel. 81-490;
10. maja, FRANC RAVNIHAR, vodja TOZD Valjarna žice, Blejska Dobrava, Lipce št. 7a;
11. maja, MIHA STOJAN, vodja TOZD Elektrode, Bohinjska Bela št. 49a;
12. maja, MARTIN ŠKETA, vodja SEO, Bled, Alpska 1, štev. telefona 77-130;
13. maja, LADO ŠKETA, vodja TOZD Plavž, Alpska 1, štev. tel. 77-136;
14. maja, JANEZ TUŠAR, vodja kadrovskega sektorja, Blejska Dobrava 16 štev. tel. 83-082;
15. maja, FRANC VIČAR, vodja invest. razvoja, Žirovnica, Rodine št. 51.

Dežurstvo je vsak delovni dan od 14. ure do 7. ure zjutraj naslednjega dne, in sicer tako, da je dežurni v tem času dosegljiv doma. Ob sobotah, nedeljah in praznikih traja dežurstvo od 7. ure do 7. ure naslednjega dne.

V času dežurstva mora dežurni opraviti en obhod po Železarni, svoja zapažanja vpisati v dežurno knjigo ter o tem poročati ob predaji dežurstva podpredsedniku poslovnega odbora.

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK - 2. 5.	VLADO REPE	JOŽE RAVNIK
TOREK - 3. 5.	ALOJZ VARL	ANTON BURJA, st.
SREDA - 4. 5.	DUŠAN BAK	IVO LEBAN
ČETRTEK - 5. 5.	JANEZ VEHR	MARJAN ERMAN
PETEK - 6. 5.	IVAN SLAMNIK	JOŽE PEZDIRNIK
SOBOTA - 7. 5.	VANDA ENIKO	STANE MENCINGER
NEDELJA - 8. 5.	IVAN MEŽIK	ANTON SITAR
PONEDELJEK - 9. 5.	FRANC NEČIMER	BOŽIDAR ČERNE
TOREK - 10. 5.	ANTON NOVAK	IGOR MEŽEK
SREDA - 11. 5.	MATIJA URH	BRANE ČEPIČ
ČETRTEK - 12. 5.	JOŽE HRIBAR	PRIMOŽ ŽVAB
PETEK - 31. 5.	JOŽE CEJ	VINKO ROTAR
SOBOTA - 14. 5.	ALOJZ SLIVNIK	IVAN KAVČIČ
NEDELJA - 15. 5.	IGOR LOGAR	MIRKO ZUPAN

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 3. do 7. maja bodo delale naslednje obratne ambulante:
DOPOLDNE: I. obratna ambulanta - dr. Metod Rešek in IV. obratna ambulanta - dr. Marija Može-Kovačič.
DISPANZER ZA BORCE: dr. Marija Može-Kovačič.
POPOLDNE: II. obratna ambulanta - dr. Janez Zaletel in III. obratna ambulanta - dr. Želimir Cesarec.
V soboto, 7. maja, samo dopoldne: II. obratna ambulanta - dr. Janez Zaletel in III. obratna ambulanta - dr. Želimir Cesarec.
ZOBNE AMBULANTE:
DOPOLDNE: II. zobna ambulanta - dr. Alojz Smolej in III. zobna ambulanta - dr. Bela Gazafi.
Za borce vsak dan od 12. do 13. ure - dr. Alojz Smolej.
POPOLDNE: I. zobna ambulanta - v. dent. Viktor Stražišar.
V soboto, 7. maja, smo dopoldne: I. zobna ambulanta - v. dent. Viktor Stražišar.

V dneh od 9. do 14. maja bodo delale naslednje obratne ambulante:
DOPOLDNE: II. obratna ambulanta - dr. Janez Zaletel in III. obratna ambulanta - dr. Želimir Cesarec.
POPOLDNE: I. obratna ambulanta - dr. Metod Rešek in IV. obratna ambulanta - dr. Marija Može-Kovačič.
DISPANZER ZA BORCE: dr. Marija Može-Kovačič.
V soboto, 14. maja, samo dopoldne: I. obratna ambulanta - dr. Metod Rešek in IV. obratna ambulanta - dr. Marija Može-Kovačič.
ZOBNE AMBULANTE:
DOPOLDNE: I. zobna ambulanta - v. dent. Viktor Stražišar in II. zobna ambulanta - dr. Alojz Smolej.
Za borce vsak dan od 12. do 13. ure dr. Alojz Smolej.
POPOLDNE: III. zobna ambulanta - dr. Bela Gazafi.
V soboto, 14. maja, samo dopoldne: III. zobna ambulanta - dr. Bela Gazafi.

Po sklepu odbora za delovna razmerja delovne skupnosti SEO-TKR-NG

OBJAVLJAMO

prosta dela in naloge za nedoločen čas na RO
KALILEC šifra 5825 D-3 10. ktg. 1 oseba
POGOJI:
- poklicna industrijska šola kovaške smeri,
- tri leta delovnih izkušenj.
Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v roku 15 dni po objavi na kadrovski sektor železarne Jesenice, z oznako »za delovno skupnost ENT«.
Posebne prijavnice dobite v sprejemni pisarni kadrovskega sektorja.

Po sklepu odbora za delovna razmerja delovne skupnosti SEO-TKR-NG

OBJAVLJAMO

prosta dela in naloge na OTK
OBDELOVALEC PREIZKUŠANCEV SPECIALIST
šifra 5783 D-4 9. ktg.
POGOJI:
- strugar,
- dve leti delovnih izkušenj.
Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v roku 15 dni po objavi na kadrovski sektor železarne Jesenice, z oznako »za delovno skupnost ENT«.
Posebne prijavnice dobite v sprejemni pisarni kadrovskega sektorja.

ŽELEZAR

18. SEJA DELAVSKEGA SVETA

V četrtek, 14. aprila, je bila 18. redna seja delavskega sveta TOZD Valjarna bluming-štekel, ki jo je sklical vodja in vodil predsednik Franc Podlipnik. Po pregledu sklepov predhodne seje, ki so v glavnem izvršeni, razen sklepa, ki je v izvajanju in se nanaša na natančno opredeljevanje delovnih nalog prebiralk v adjuštaži bluminga, je delavski svet obravnaval še pritožbo na sklep skupne disciplinske komisije in predlog delitve sklada skupne porabe.

Kemo Felič je vložil v zakonitem roku pritožbo na sklep skupne disciplinske komisije TOZD in delovnih skupnosti Železarne o prenehanju delovnega razmerja v TOZD zaradi neupravičenih izostankov. Delavski svet ni našel nobenih olajševalnih okoliščin, ki bi narekivale izrek mišljenja ukrepa, zato je odločil, da je pritožba neutemeljena in potrdil sklep skupne disciplinske komisije TOZD in delovnih skupnosti Železarne.

Delegati delavskega sveta so obravnavali tudi pritožbo Rasima Jusiča, ki jo je vložil v zakonitem roku zoper odločitev skupne disciplinske komisije TOZD in delovnih skupnosti Železarne, ki preklicuje pogodbo o delu zaradi prenehanja delovnega razmerja v skladu z določili pravilnika o delovnih razmerjih zaradi predčasne zapuščanja delovnega mesta 26. novembra 1982 in 11. februarja 1983.

Pri pregledu disciplinskega spisa so ugotovili, da disciplinska komisija ni v celoti ugotovila dejanskega stanja. Ugotovljeno ni bilo, kakšne notnje so nastale zaradi predčasne zapustitve dela, oziroma ali so motnje dejansko nastale, saj Rasim Jusič zatrjuje, da motenj ni bilo, kar je tudi razvidno iz knjige zastojev.

Delegati so po razpravi sprejeli sklep, da se ugovoru Rasima Jusiča na sklep skupne disciplinske komisije delno ugodi. Odločba se razveljavi zaradi nepopolnega ugotavljanja dejanskega stanja in se zadeva pošlje disciplinski komisiji v ponovno obravnavo in odločanje. Jgotovi naj, ali so zaradi predčasne zapuščanja dela res nastale notnje v proizvodnji, kakšne so te motnje bile in kateri žerjavovodja je zamenjal kršitelja.

Delegati so v nadaljevanju potrdili predlog delitve sklada skupne porabe in zahtevali, da je potrebno DPD France Mencinger Javornik-Koroška Bela nameniti nekaj finančnih sredstev, saj to društvo ni upoštevano pri naložbah za širši družbeni standard. Delegati so tudi menili, da se premalo sredstev vrača v TOZD in da bi se sklad skupne porabe moral deliti bolj posredno (višji regresi in jubilejne nagrade). Delegati so tudi zahtevali pojasnilo, kam gre denar, ki je namenjen za dedka Mrza, do katere starosti so upoštevani otroci in predlagali, da se tudi ta sredstva delijo po krajevnih skupnostih.

Delavski svet je potrdil tudi predlog cenika uslug, saj je ugotovil, da je cenik za TOZD ugoden. Pripom-

nili so, da je treba cenik usklajevati z ostalimi ceniki in da se morajo vse izvršene usluge upoštevati pri izpolnjevanju plana TOZD, pri izračunu norm in premij in pri izračunu stimulacije za doseženo proizvodnjo.

Potrdili so spremembo normativna delovnih nalog v TOZD. Z notranjimi kadrovskimi spremembami v operativni pripravi proizvodnje se ukine delo programerja bluminga, oziroma bosta te delovne naloge prevzela programer adjuštaže štekel in evidentičar OPP štekel, ki se zaradi tega preimenujeta iz programer adjuštaže bluming in štekel, evidentičar OPP štekel pa se preimenuje v evidentičar OPP.

Glede na ukrepe za zmanjšanje nadurnega dela in ker v adjuštaži štekel na Javorniku nimajo rezerve v času odsotnosti žerjavovodij v lu-

TOZD Valjarna debele pločevine

21. SEJA DELAVSKEGA SVETA

V sredo, 13. aprila, je predsednik delavskega sveta TOZD Valjarna debele pločevine Jože Plemelj sklical 21. redno sejo. Po pregledu izvrševanja sklepov dvajsete seje so ugotovili, da so vsi izvršeni, razen enega, ki je v izvajanju.

Ugotovili so, da so osnutek o pokojninskem in invalidskem zavarovanju obravnavale vse samoupravne delovne skupine, ki nanj niso imele pripomb, razen SDS vodstvo, ki je imela naslednje pripombe:

— Člena 7. in 23. naj se popravita tako, da se razširi krog upravičencev tudi na invalide od rojstva.

— Predlagana višina zajamčene pokojnine je glede na življenjske stroške prenizka.

— V primerih predčasnega odhoda v pokoj naj se pokojnina zniža za 1,5 % za vsako leto predčasnega odhoda.

Druhih pripomb na osnutek niso imeli in so ga sprejeli skupaj s pripombami SDS vodstvo, katere so poslali na usklajevanje.

Tudi predlog delitve sklada skupne porabe so obravnavale vse samoupravne delovne skupine in nanj niso imele pripomb, razen SDS vodstvo, ki je imela pripombo na točko 4.4. Pripombe niso osvojili in sprejeli predlog delitve sklada skupne porabe v predloženi obliki.

Tudi na predlog za dopolnitev samoupravnega sporazuma o skupnih merilih in osnovah za delitve

žilnici, adjuštaži in odpremi, se sklene delovno razmerje še z enim žerjavovodjem. Povečanje delovnih nalog je utemeljeno tudi s tem, da bo 80 % delovnega časa zamenjaval v adjuštaži in opremi in samo 20 % delovnega časa v lužilnici, kjer pa mu tako pripada 9. kategorija.

Istočasno s to spremembo se ukine delo peketer pločevine (dve osebi) in tako se sedanji normativ 462 delavcev zmanjša na 460 delavcev, sprememba pa prične veljati s 1. majem.

Delavski svet zahteva pojasnilo poslovnega odbora Železarne in nabavne službe, zakaj v plan TOZD daje take količine izven Železarne nabavljenega polizdelka, od katere v letošnjem letu niso prejeli ničesar. Ker ni polizdelkov, TOZD avtomatično posluje z izgubo, v poslovnih poročilih pa se jo prikazuje kot izguba, ne omenja pa se tistih, ki svojih zadolžitev ne izvajajo.

Delegati so tudi zahtevali, naj se v glasilu Železar ne objavlja nepreverjenih podatkov. Vzrok za to je bil članek v Železarju dne 14. aprila, ker nekateri podatki ne ustrezajo dejanskemu stanju.

Delegati so sprejeli sklep, da je potrebno čimprej urediti garderobe v adjuštaži bluminga, ki jih pogosto zalije voda. Potrebno je zabetonirati steno ali pa urediti odtočni kanal.

I. N.

osebnega dohodka in dela skupne porabe SDS niso imele bistvenih pripomb.

Po obravnavi so brez pripomb soglasno sprejeli investicijski program za leto 1983.

Obravnavali so pritožbo delavke, ker ni bila izbrana na razpisana dela in opravila, čeprav izpolnjuje enake pogoje kot izbrana delavka, poleg tega pa ima za opravljanje teh nalog že prakso. O pritožbi se niso odločili s potrebno večino, zato je ostal v veljavi sklep odbora za delovna razmerja. Delavki, ki se je pritožila, je bila izdana ustrezna odločba s pravnim poukom.

Na obratna poslovnika:

— za čistilno napravo onesažene vode, valjavniškega ogrinja je v oddelku proge in

— za čistilno napravo fekalno-sanitetnih odplak — septično jamo oziroma greznico niso imeli pripomb in so oba sprejeli.

Pri obravnavi predloga sklepa o izdelavi cenika za usluge prevajanja slabov, ki ga je predložil vodja oddelka raziskave tržišča, so soglašali s skupnimi izhodišči železarne Skopje in železarne Jesenice pri izdelavi skupnega cenika tehnoloških uslug prevajanja slabov v debelo pločevino. Obenem so pooblastili oddelke za raziskavo tržišča v sektorju komercialne, da izdela na podlagi sprejetih izhodišč in uradnih navodil cenik tehnoloških uslug prevajanja in ga v najkrajšem času skupaj z zahtevano strokovno dokumentacijo predloži zvezni skupnosti za cene v potrditev.

Na koncu seje so sprejeli še sklep, da se morajo rednega preventivnega periodičnega zdravstvenega pregleda udeležiti vsi delavci temeljne organizacije Valjarna debele pločevine.

I. S.

Dopisujte v Železarja

Po sklepu odbora za delovna razmerja delovne skupnosti SEO-TKR-NG, z dne 21. aprila 1983

OBJAVLJAMO

prosta dela in naloge za nedoločen čas na SEO (OŠDČ):

3. analitik dela šifra 5162 U-3 11. ktg. 1 oseba

POGOJI:

- metalurški ali strojni tehnik,
- REFA tečaj,
- eno leto delovnih izkušenj.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v roku 15 dni po objavi na kadrovski sektor železarne Jesenice, z oznako »za delovno skupnost ENT«.

Posebne prijavnice dobite v sprejemni pisarni kadrovskega sektorja.

21. SEJA DELAVSKEGA SVETA

V četrtek, 14. aprila, je bila 21. seja delavskega sveta delovne skupnosti za E-TKR-NG, ki jo je sklical in vodil predsednik delavskega sveta Danilo Svetlin.

Predsednik delavskega sveta je najprej pojasnil, da je bila seja sklicana predvsem zaradi obravnave predloga o delitvi sklada skupne porabe za leto 1983, ki mora biti zaključena do 15. aprila v celotni delovni organizaciji, zaradi usklajevanja pripomb in obravnave ter potrditve na seji delavskega sveta Železarne. Na seji so obravnavali še:

- samoupravni sporazum o združevanju dela delavcev v TOZD in spremembe v delovnih skupnostih;
- pravilnik o varstvu pri delu;
- pravilnik o delovnih razmerjih;
- pravilnik o disciplinski in odškodninski odgovornosti in
- odpis osnovnih sredstev v OTK ter prošnjo društva za varstvo ptic.

V nadaljevanju seje so delegati obravnavali predlog delitve sklada skupne porabe. Vse pripombe samoupravnih delovnih skupin je pregledal in uskladil odbor za uveljavljanje zakona o združenem delu. Predsednik odbora Jože Neuman je delegate seznanil, da je vseh 18 SDS delovne skupnosti obravnavalo vseh pet samoupravnih aktov, ki so v obravnavi na seji. Poudaril je, da je odbor skušal uskladiti vse pripombe, ki so bile razvidne iz zapisnikov SDS, vendar ugotavlja, da so pripombe večine samoupravnih delovnih skupin nekonkretno oziroma bolj mnenja kot pripombe. Skušal je uskladiti tiste pripombe, ki se nanašajo na spremembo posameznih členov in nekaj dopolnitev obravnavanih dokumentov. Splošne pripombe in priporočila samoupravnih delovnih skupin bodo dostavili CPSI, ki jih bo posredoval sestavljalcem v uskladitev.

Ugotovili so, da je predlog delitve sklada skupne porabe sprejelo vseh 18 samoupravnih delovnih skupin z naslednjimi pripombami:

- več sredstev naj se nameni za kredite za individualno gradnjo stanovanj in za odkupe etažnih stanovanj;
- več sredstev naj se nameni za regrese in jubilejne nagrade;
- nekaj SDS predlaga nabavo počitniških prikolic, ki bi omogočile cenejšee dopuste;
- v razdelitev sredstev naj se vključi tudi DPD Svoboda Javornik-Koroška Bela in upokojenska pevska društva;
- največ pripomb je bilo na višino sredstev za vrhunski šport, to je za hokej in smučanje. Samoupravne delovne skupine menijo, da je za vrhunski šport namenjeno preveč sredstev in predlagajo, naj se več sredstev nameni za množični šport in kulturo.

Odbor priporoča samoupravnim delovnim skupinam, naj bodo pripombe konkretnije. Konkretno naj bi predlagale, kje naj se sredstva odzamejo, kje dodajo in koliko. Iz splošnih pripomb oziroma mnenj je namreč težko izoblikovati predlog za spremembo nekega predloga.

Med splošnimi pripombami SDS je tudi pripomba, da ni navedenih programov in obračuna porabljenih finančnih sredstev v preteklem letu. Zahtevajo, naj bodo v prihodnje priložena poročila oz. obračuni, kako so bila v preteklem letu odobrena sredstva razdeljena oz. porabljena in kaj je bilo s temi sredstvi narejeno.

Mnenje odbora je tudi, da bi SDS na nekatera vprašanja, ki jih zahtevajo prek zapisnikov, lahko dobila takojšen odgovor pri strokovni službi tudi prek telefona. Mnogokrat so vprašanja takšna, da ne zahtevajo tako dolge poti, kot je: SDS — CPSI — strokovna služba — SDS.

Delavski svet je na osnovi obravnave in ugotovitev potrdil predlog delitve sklada skupne porabe z vsemi predlaganimi pripombami. Sklenil je, da vse pripombe posre-

duje strokovni službi, da jih uskladi na seji delavskega sveta Železarne. Če to ne bo mogoče, naj se upošteva pri delitvi sklada za naslednje leto. Zahteva tudi, da se v glasilu Železar objavi, kako so bila sredstva sklada skupne porabe koriščena v letu 1982. V zvezi s tem naj se postavi tudi delegatsko vprašanje na seji delavskega sveta Železarne.

V nadaljevanju seje so obravnavali samoupravni sporazum o združevanju dela delavcev v TOZD in spremembe v delovnih skupnostih. Ugotovili so, da na sporazum samoupravne delovne skupine niso imele pripomb in so ga potrdili brez pripomb.

Pri obravnavi pravilnika o varstvu pri delu je delavski svet sprejel pripombo na člen 43, ki ga je treba dopolniti s pogostostjo periodičnih pregledov glede na delovno okolje in težavnostno stopnjo dela. Zadolžili so vodstva sektorjev, da izdelajo seznam delovnih nalog s časovno opredelitvijo obveznih periodičnih zdravstvenih pregledov, kar v omenjenem pravilniku ni določeno.

Obravnavali so še usklajene pripombe samoupravnih delovnih skupin na pravilnik o delovnih razmerjih, ki jih je delavskemu svetu predlagal v obravnavo in potrditev odbor za uveljavljanje zakona o združenem delu, in sicer:

- v čl. 17 ni opredeljeno, v kolikem času mora biti opravljena izbira kandidata ob razpisu za posamezne delovne naloge. Zato se predlaga, da se člen dopolni s tem, da se postopek prijave kandidata mora zaključiti v 40 dneh po objavi razpisa;
- v čl. 31 je navedeno le nekaj delovnih nalog, pri katerih se zahteva preizkus znanja. Vodstva sektorjev, ki to še niso, morajo navesti vse delovne naloge, kjer se lahko opravi takojšen preizkus znanja ob razporeditvi na delovno nalogo. Isto velja za čl. 35, kjer je treba izdelati seznam delovnih nalog, za katere je treba uvesti preizkusno delo in določiti čas trajanja preizkusa;

— čl. 47: Predlaga se, da se dopolni predzadnja alineja, in sicer: »če je v interesu delovne organizacije«. Predlaga se, da se zadnji odstavek čl. 39 črta. Če je imenovana strokovna komisija pri ocenjevanju poizkusnega dela delavca, je dolžna dati svoje mnenje o kandidatu v vsakem primeru.

— v čl. 76 naj se dopolni tretja alineja: »maksimalno do 60 km«;

— čl. 84 opisuje stari delovni čas in ga je treba ustrezno dopolniti;

— čl. 90 »tretjina polnega delovnega časa« naj se zamenja z: »vendar največ 30 ur na mesec«.

Vodstva sektorjev, ki to še niso, naj navedejo, v katerih primerih se lahko opravlja delo prek rednega delovnega časa. To se veže na člen 97. V novim zakonom je treba uskladiti člen 113. Predlaga, naj se doda nov člen 143, v katerem naj bo glede študijskega dopusta urejeno enotno za vsa delovno organizacijo, ker so pripombe, da to vsaka TOZD odreja drugače.

Pri obravnavi predloga o avtomatičnem prenehanju delovnega razmerja ob doseženih pogojih delavca, odbor meni, da trenutno ne bi bilo to pozitivno za delovno organizacijo, če je delavec koristen pri svojem delu. Pripombe SDS na nekatere člene pravilnika odbor ni upošteval, ker je menil, da jih pravilnik dovolj dobro opredeljuje.

Delegati delavskega sveta so pravilnik potrdili in sklenili, da se vse obravnavane pripombe posreduje strokovnim službam, ki so odgovorne za dokončno izdelavo pravilnika.

Pri obravnavi pravilnika o disciplinski in odškodninski odgovornosti je delavski svet potrdil pripombe k naslednjim členom: 43 — tč. 2, 8, 9 in 11; čl. 44 — tč. 14, 15 in 22. K temu členu naj se doda točka 45. Menijo, da je hujska kršitev delovne dolžnosti tudi neupoštevanje veljavnih zakonov in predpisov ter internih standardov delovne organizacije.

Po obravnavi pripomb in pojasnil so potrdili pravilnik s pripombami. Sklenili so, da se spisek pripomb posreduje odgovorni strokovni službi.

Potrdili so predlog odbora za gospodarstvo o likvidaciji treh osnovnih sredstev v OTK in soglašali, da se odprodajo, če bo to mogoče.

Ugodno so rešili vlogo društva za varstvo ptic in se jim kiosk, ki je v skladišču na Blejski Dobravi, odstopi brezplačno, ker je dejansko že odpisan. Vlogo društva je predhodno obravnaval in odobril tudi odbor za gospodarstvo.

A. V.

TOZD Remontne delavnice

24. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

Predsednik odbora za delovna razmerja pri DS TOZD Remontne delavnice Bernard Bratina je 19. aprila sklical 24. redno sejo. Pri pregledu izvajanja sklepov prejšnje seje so ugotovili, da so izvedeni, razen sklep 4.2., sklepa 7. in 8. točke pa so nekoliko spremenili in dopolnili.

V delovno razmerje za nedoločen čas je bilo sprejetih devet delavcev, in sicer na opravljanje naslednjih del in nalog: čistilka, drugi instalater, pripravnik z visoko šolo, tretji elektroinstalater, četrti elektromehanik, drugi zidar, drugi plastičar, inženir za avtomatizacijo in drugi tehnik za obratno elektroniko.

Odbor je soglašal s predlogi za napredovanje delavcev na opravljanje naslednjih del: inženir za avtomatizacijo, inženir za rep. elektronike VMR, skupinovodja za enosmerne stroje, prvi ključavničar, drugi ključavničar, tretji ključavničar in ključavničar specialist.

Obravnavali so vlogo tretjega instalaterja v obratu strojno remontne delavnice za prekinitve delovnega razmerja v skrajšanem odpovednem roku in mu ugodili pod pogojem, da pred prekinitvijo poravnava vse obveznosti do Železarne. Ugodili so vlogi drugega pleskarja v obratu gradbeno remontne delavnice za prestop v TOZD Transport. Prestopi lahko s 1. majem 1983.

Obravnavali so dve vlogi delavcev iz TOZD Livarna in TOZD Žičarna za prestop v TOZD Remontne delavnice — obrat GRD. Vlogama so ugodili pod pogojem, da pred prestopom pridobita soglasje navedenih temeljnih organizacij.

Vlogi kleparja za sprejem v delovno razmerje niso ugodili.

ZK

KONFERENCA OSNOVNIH ORGANIZACIJ ZSMS ŽELEZARNE

V četrtek, 21. aprila, so se na konferenci osnovnih organizacij ZSMS železarne Jesenice zbrali mladi delegati iz osnovnih organizacij in člani predsedstva koordinacijskega sveta ZSMS Železarne. Obravnavali so poročilo o delu koordinacijskega sveta, finančno poročilo za leto 1982 in plan za leto 1983, poročilo nadzornega odbora in poročilo verifikacijske komisije.

Poročilo o delu koordinacijskega sveta je podal njegov predsednik Zoran Kramar. Poudaril je, da je koordinacijski svet veliko pozornosti namenil organiziranju osnovnih organizacij in koordinacijskega sveta, zato so bili narejeni poslovnik o delu osnovnih organizacij in koordinacijskega sveta, ki so jih obravnavale vse osnovne organizacije in jih tudi sprejele.

Novost pri delu koordinacijskega sveta je kolektivno delo in vodenje, saj imajo vsi člani predsedstva koordinacijskega sveta določene zadolžitve.

Koordinacijski svet ZSMS in komisije pri koordinacijskem svetu so delali po svojih programih dela, ki so bili sprejeti na programsko volilni konferenci. Akcije po programu so potekale dokaj normalno, ni nam uspelo organizirati le razgovora s študenti Železarne. Tudi nekatera športna tekmovanja so bila zaradi slabega vremena ali drugih vzrokov preložena, večjih odstopanj od sprejetih programov pa ni bilo.

Člani koordinacijskega sveta so bili aktivni tudi pri sprejemanju

samoupravnih splošnih aktov in zaključnih računov, kakor tudi v delegatskem sistemu.

Sodelovanje z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami, predvsem sindikatom, je bilo dobro, prav tako kakor sodelovanje z občinsko konferenco ZSMS in svetom ZSMS SOZD Slovenske železarne.

Poročilo o porabi sredstev v preteklem letu in finančno poročilo za letošnje leto je podal sekretar koordinacijskega sveta Zvone Kovačič. Povedal je, da so s sredstvi gospodarno ravnali in jih namenili res samo za take namene, kot so se dogovorili. Letos bodo več sredstev zbrali iz članarine, dotacija pa bo enaka kot v lanskem letu.

OBISK DELEGACIJE KOMUNISTIČNE MLADINE MADŽARSKE

V torek, 21. aprila, je Železarno obiskala delegacija komunistične mladine Madžarske. Srečanje je v okviru sodelovanja med mejnimi državami organizirala republiška konferenca ZSMS.

Gostje z Madžarske so si najprej ogledali temeljno organizacijo Jeklarne in tehnični muzej Železarne, nato pa so se s predstavniki družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih organov Železarne pogovarjali o njeni samoupravni organi-

ziranosti in delu družbenopolitičnih organizacij, predvsem mladine.

Janko Kavalir je najprej orisal zgodovinski razvoj in korenine samoupravnega družbenega sistema ter organiziranost Železarne kot delovne organizacije. Podrobno je razložil, kako se ustanovi temeljna organizacija in kakšni so samoupravni in dohodkovni odnosi znotraj delovne organizacije.

Veliko pozornosti je namenil razlagi delegatskega sistema in meril za ustvarjanje, razporejanje in delitev dohodka. Opredelil je tudi vlogo in namen posameznih skladov ter pomen soglasja in družbenega dogovarjanja.

Goste je zanimalo tudi, kako je organizirano in opredeljeno naše tržišče in če nam ga kdo administrativno določa. Zanimal jih je tudi postopek izbire vodstvenih delavcev ter možnost njihove razrešitve. Vsi naši odgovori so poskušali biti čim bolj razumljivi, da bi gostje dobili pravilno sliko o značilnostih in posebnostih sistema socialističnega samoupravljanja.

Pogovorili so se še o organiziranosti mladih v Železarni in o njihovem vplivu in aktivnosti v samoupravnih organih in delegacijah.

Gostje so povedali, da so z obiskom zelo zadovoljni in da so razumeli bistvo našega sistema, ki ga počasi poizkušajo uvesti tudi na Madžarskem.

Lilijana Kos

»MLADINA SLOVENIJE '82« (16)

VKLJUČENOST MLADIH V DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

Rezultati ankete kažejo na dejstvo, da se ZSM še vedno premalo uveljavlja v ustvarjanju ugodnih družbenih pogojev za najširše vključevanje mladih v samoupravljanje. Konkretni podatki so naslednji:

- okoli 60 % mladih v Sloveniji niso člani SZDL,
- okoli 40 % mladih so člani SZDL, ampak brez funkcij in nalog,
- slabih 8–10 % pa je tistih mladih, ki znotraj SZDL opravljajo določene funkcije,
- članstvo v zvezi sindikatov je specifično, saj zajema le mlade, ki so zaposleni in sicer jih je okoli 50 % kot članov zveze sindikatov brez funkcij, le slabih 6 % pa znotraj te organizacije opravlja določene funkcije,
- okoli 22 % mladih je v članstvu zveze komunistov, imajo pa znotraj te organizacije znatno manj funkcij, kot jih imajo ostale starostne skupine oziroma starejši.

Imajo ostale družbenopolitične organizacije torej res nezaupanje do mlade generacije in im zaradi tega ne zaupajo funkcij? Ali pa je to odraz premajhne angažiranosti mladih v času volitev v organe teh organizacij? To je stalno, aktualno, a nikoli dokončno rešeno vprašanje.

Mladi menijo, da imajo v krajevnih skupnostih vpliv na reševanje določenih vprašanj, zlasti organizacije ZB NOV in SZDL in nekaj manj zveza komunistov. 5,5 % anketirancev meni, da zveza komunistov v krajevni skupnosti nima nobenega vpliva. Kar 40 % anketiranih meni, da ZSMS nima nobenega vpliva na odločitve v krajevnih skupnostih. Med mladimi v temeljnih organizacijah prevladuje mnenje, da ima sindikat »srednj« vpliv na odločitve v TOZD, zveza komunistov ima

»manjši« vpliv, ZSMS pa pogosto nima vpliva na odločitve v TOZD.

Ti odgovori v anketi so posledica dejstva, da mladi prav gotovo ne poznajo celotne aktivnosti družbenopolitičnih organizacij v krajevnih skupnostih in TOZD, če niso njeni člani in pogosto enostransko ocenjujejo aktivnost, na primer: po letnih konferencah sindikata ali mladine, ostalih aktivnosti pa se ne udeležujejo.

Veliko mladih je formalno vključenih v družbenopolitične organizacije, ostali pa se včasih niti ne trudijo, da bi jim pri tem pomagali, kar seveda ni pohvalno in bi bilo počasi treba to negativno prakso opustiti.

N. J.

Lilijana Kos

LOKALNA DELOVNA AKCIJA JESENŠKIH BRIGADIRJEV

V soboto, 23. aprila, je bila prva letošnja lokalna mladinska delovna akcija v naši občini. Akcija je bila že dvakrat odpovedana zaradi objektivnih težav. Tudi tokrat je bila udeležba slaba, saj se je akcije udeležilo le 22 brigadirjev.

Brigadirji so urejali cesto na Pristavo. Delno so jo popravili in usposobili za prevoz občanov na delo in z dela oziroma za prevoze ob praznovanju dneva mladosti, ki bo 21. maja na Pristavi. Marljivi brigadirji so uredili štiri km ceste. Ostali del ceste do vrha Pristave bodo uredili jeseniški srednješolci v okviru brigadirskih dnevo, ki se organizirajo in izvajajo že dve leti.

Zakaj tako slab odziv in udeležba jeseniških brigadirjev? Do sedaj je evidentiranih za MDB 95 brigadirjev, ki so bili vabljeni, poleg njih pa še vsi lanskoletni brigadirji. Od vseh jih je prišlo na akcijo le 22. Če upoštevamo, da je bila v Železarni delo-

vna sobota in zato ni bilo večjega števila brigadirjev iz Železarne, toda kje so osnovnošolci in srednješolci? Žalostno je, toda resnično, da so mladi iz združenega dela večinoma nosilci teh akcij. Moralo bi biti ravno obratno: jedro brigadirjev in nosilci vseh lokalnih mladinskih delovnih akcij bi morali biti učenci višjih razredov osnovnih in srednjih šol, vsaj tisti, ki so se prijavili za udeležbo na zvezni ali republiški mladinski delovni akciji, kajti udeležba na lokalnih akcijah je predpogoj za udeležbo na zvezni ali republiški mladinski delovni akciji. Kje je in kakšna je zavest naših lanskoletnih in letošnjih brigadirjev? Na zadnjem sestanku kluba jeseniških brigadirjev so bili vsi navdušeni in pripravljeni, da pridejo na lokalne akcije.

Vzroke za tako slabo udeležbo je treba poiskati tudi v samem centru za mladinske delovne akcije: če od 12 članov centra na akcijo pridejo le trije in se samo eden opraviči, nekaj ni v redu. Tudi od evidentiranih kandidatov za vodstva letošnjih brigad so prišli le trije. Zato ne smemo in ne moremo biti preveč presenečeni, če ni ostalih brigadirjev. Člani centra in kandidati za vodstva brigad bi morali biti prvi na teh akcijah, da bi tako bili primer in zgled ostalim brigadirjem v naši občini.

Naša aktivnost in delo bi se morala održati prav na lokalnih mladinskih delovnih akcijah kot najširši obliki mladinskega prostovoljnega dela, ki poteka vse leto. S tem bomo tudi dokazali in potrdili našo pripadnost brigadirskim vrstam, s svojim delom pa prispevali k nadaljnjemu napredku naše samoupravne socialistične domovine. Upamo, da bo udeležba na naslednjih lokalnih akcijah, ki jih bomo organizirali v mesecu maju in juniju, boljša in da je bila ta akcija le majhen spodbudil jese- niških brigadirjev.

Asmir

PRIPRAVLJENOST JE VEDNO BOLJŠA KAKOR GOLO PRIČAKOVANJE

TITO

DIVERZANTSKE AKCIJE S KEMIJSKIMI IN BAKTERIOLOŠKIMI SREDSTVI

Biološka sredstva, med katera spadajo toksini, bakterije, rikcije, virusi in protozoe, so idealna sredstva za zastrupljanje hrane, vode in množični pomor civilnega prebivalstva.

Voda in hrana so direktni cilji teh diverzij s patogenimi mikroorganizmi in toksini biološkega izvora. Po drugi strani pa je danes mogoče kontaminirati (okužiti) zrak in zemljo, torej celotno življenjsko okolje. Posledice take kontaminacije bi bile usodne tudi za živalski in rastlinski svet.

Število mikroorganizmov, ki jih danes lahko uporabimo v te namene, je neomejeno. Strokovna literatura navaja 60 različnih vrst, ki so godne za biološko orožje. Med temi so najštevilnejše bakterije, virusi, rikcije in protozoe.

VOJNI STRUPI V DIVERZANTSKE NAMENE

Vojni strupi v diverzijah so se uspešno obnesli v vseh dosedanjih vojnah, v miru in v izjemnih obdobjih. Zato bodo vojne strupe uporabljali tudi v prihodnje. Ker se vojni strupi težko odkrivajo (identificirajo) v hrani in vodi, so takšne sodobne zastrupitve celovito vprašanje tako v mirnem kot v vojnem času.

Da bi vojni strupi zadostili sodobnim zahtevam, morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- da so izjemno toksični (strupeni),
- da so brez vonja, okusa in barve, ali da jih lahko maskiramo z odgovarjajočimi dodatki,
- da so tako fizikalno kot kemijsko obstojni v vodi in hrani,
- da se odlično tope v vodi in mastnih snoveh, pri tem pa ne spremenijo organoleptičnih značilnosti hrane in jih je zato nemogoče razpoznati,
- da je njihovo toksično delovanje latentno (prikrito) in takoj po zaužitju hrane, vode, čaja itd. nerazpoznavno,
- da onemogočajo dekontaminacijo (razkuževanje) kontaminiranih oseb,
- da ne obstajajo učinkoviti antidoti (protistrupi).

Absurdno bi bilo misliti, da obstoji idealna vrsta vojnih strupov, ki bi izpolnjevala vse našete pogoje. Realno pa je, da se velika večina novjših vojnih strupov tem pogojem približuje. Vrsta teh novjših vojnih strupov je bila preizkušena na vietnamskem bojišču.

Po vsej verjetnosti in treznih razmišljanjih bi se v prihodnji vojni uporabili naslednji najtoksičnejši vojni strupi:

- TRILONI: TABUN, SARIN, SOMAN, ARMAN,
- V ali VX — vojni strupi, kot tiolinski estri fosforne kisline,
- F — vojni strupi ali flourfosforil-holini,
- insekticidi organsko fosforne izvora.

Naštet strupi izpolnjujejo večino strogih pogojev: učinkovito in za daljši čas kontaminirajo prehrabene artikle, travo, zemljo, zrak, vodo, skratka celotno življenjsko okolje. To so do danes pravzaprav najbolj strupene spojine, ki prihajajo umetno pridobljene iz »tovarn smrti«.

VX-strupi predstavljajo posebno nevarnost pri kontaminaciji vode in hrane. Poleg visoke stopnje strupenosti so izjemno stabilni v vodi in hrani. Ta vrsta skoraj ne hidrolizira, izdelki pa, ki nastopajo kot posledica minimalne hidrolize, so prav tako strupeni.

Klasični vojni strupi iz skupine mehurjevcev, to so IPERIT, DUŠIKOV IPERIT in LUISIT, spadajo po delovanju med dolgotrajne vojne strupe. Predvsem so primerni za kontaminacijo vode, hrane živalskega izvora, masti in olja.

Psihokemični vojni strupi in droge spadajo v vrsto nesmrtonosnih strupov, toda začasno onesposobijo človeka. V to skupino spadajo: PSILOCIBIN, MESKALIN, PSILOCIN, LSD-25, BZ, HNB-3, KANABINOL, OPIAT, KOKAIN, AMFETAMIN in BARBITURATI.

NAČINI UPORABE IN EMBALAŽA V DIVERZANTSKIH AKCIJAH

Vojni strupi, bakterije in strupi biološkega izvora (toksini) so namenjeni predvsem za okuženje (kontaminacijo) vode in hrane. Diverzanti uporabljajo embalažo, kot so steklenice (plastenke, neprodušno zaprte pločevinke, ročne bombe, trombloni in posode za razprševanje (spray).

(se nadaljuje)

SEJA KOMISIJE ZA IDEJNO-POLITIČNO DELO PRI KS ZSMS ŽELEZARNE

V torek, 19. aprila, se je sestala komisija za idejno-politično delo pri koordinacijskem svetu ZSMS Železarne Jesenice na svoji četrti seji.

Najprej so člani komisije ocenili potek razgovora s predstavniki republiške konference ZSMS. Ugotovili so, da je prvi del obiska potekal dobro. Predstavniki RK ZSMS so bili seznanjeni s problematiko mladih v občini Jesenice in Železarni, še posebej pa je bil izpostavljen problem izgradnje jeklarne 2.

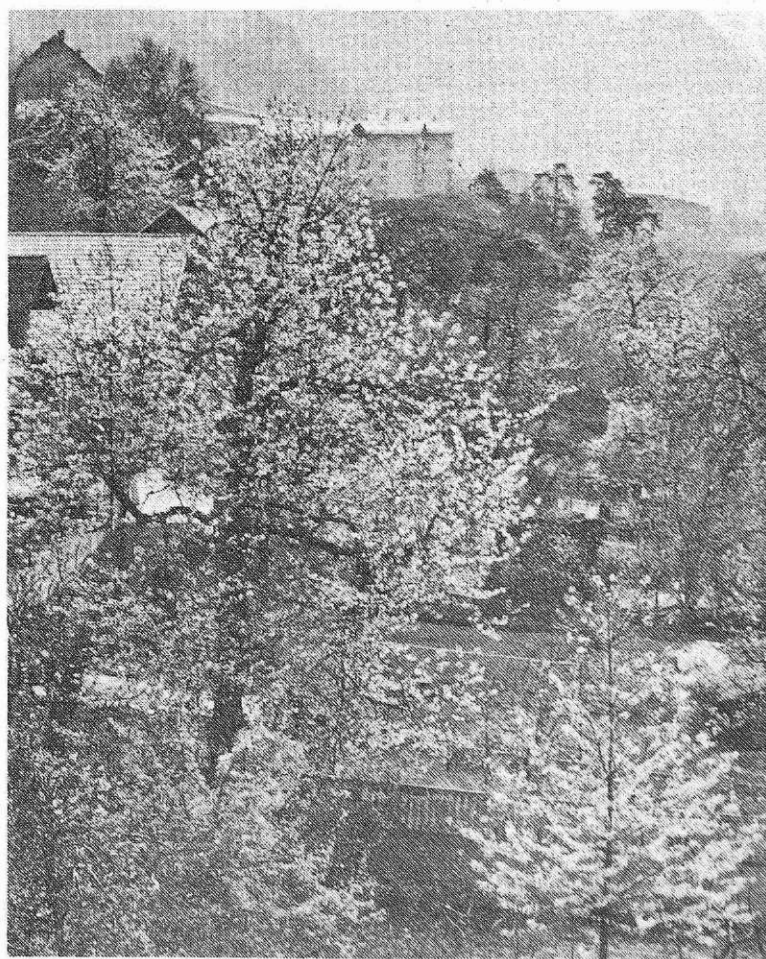
Drugi del obiska je bil namenjen razgovoru z mladimi iz jeseniške občine, žal pa je bila udeležba slaba. V železarni Jesenice smo povprašali mlade o vzroku za to in dobili čuden odgovor, da niso dobili vabil, za

katere so bili zadolženi predstavniki OK ZSMS Jesenice.

Obravnavali so še poročilo o delu komisije za prvo tromesečje 1983. V tem času je komisija izdala informacijo z naslovom »Nezaposlenost«, organizirana sta bila dva razgovora, ki sta se izkazala kot zelo dobra oblika izobraževanja, saj ima vsak udeleženec možnost aktivno sodelovati. Obravnavanih je bilo tudi več samoupravnih aktov, evidentirali so mlade za izobraževanje v političnih šolah in drugo.

Člani komisije so potrdili zamenjavo dosedanjega predsednika komisije Sreča Kavčiča, ki je preobremenjen, z Janezom Jakšičem.

Z.

Jesenška razglednica (foto I. Kučina)

PREGLED SESTANKOV SDS

Na sestankih samoupravnih delovnih skupin, katerih pregled objavljamo danes, so delavci obravnavali predvsem zadeve iz programa samoupravnih aktivnosti za mesec april: predlog delitve sklada skupne porabe, osnutek zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju ter predlog za dopolnitev samoupravnega sporazuma o skupnih merilih in osnovah za delitev sredstev za osebne dohodke in dela sklada skupne porabe (dodatek za udeležence NOV). Po zapisnikih in pripombah sodeč, so zlasti o prvih dveh zadevah skupine razpravljale dokaj resno, medtem ko so se s predlaganim dodatkom za udeležence NOV le bolj seznanjale, češ, »saj se bomo o njem tako ali tako odločali na referendumu«. Kot običajno se pri teh zadevah v pregledu ne bomo zadrževali, temveč bomo povzeli predvsem tista stališča, pripombe in predloge SDS, ki se nanašajo na ožjo obratno problematiko. Mimogrede naj pohvalimo še oddelek za družbeni standard, ki je sprti komentiral in pošiljal odgovore SDS na pripombe, vprašanja in predloge v zvezi s predlagano delitvijo sklada skupne porabe.

Iz TOZD PLAVŽ smo prejeli zapisnike SDS aglomeracija 1, 2 in 3 ter plavž 4, ki pa v zvezi z ožjo obratno problematiko niso imele nobenih predlogov ali vprašanj.

Iz TOZD JEKLARNA smo prejeli zapisnike SDS SM peči 1, 2, 3 in 4, livna jama 2, 3 in 4, priprava vložka 1 in 3, elektropeči 3, kontiliv 2, priprava Fe-legur, BBC peč in predelava topilniških odpadkov. SDS SM peči 1 pod razno vprašuje, zakaj delavci iz drugih republik ne dobe gradbenega posojila. Čistilci prebodov pa so opozorili na malomarno delo ponvičarjev, češ da premalo očistijo livne ponvice in je zato toliko zalitih žilindernih banj in prebodnih jam. SDS je svoji osnovni sindikalni organizaciji predlagala, da dvema svojima dolgoletnima sodelavcema omogoči brezplačno letovanje na morju.

Iz TOZD LIVARNA smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, modelna mizarna, jeklolivarna 1 in 2 ter čistilnica odlitkov. SDS jeklolivarna 1 vprašuje, zakaj premaknitev ure, ko pa delamo še po starem. Člani SDS si namreč želijo, da bi tudi delovni čas pomaknili za uro nazaj.

Iz TOZD VALJARNA BLUMING ŠTEKEL smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, bluming 1, 2 in 3, adjustaža bluming 1, 2 in 3, adjustaža štekel 1, 2 in 3 ter adjustaža Javornik. SDS bluming 2 je razpravljala tudi o proizvodnji, posebej se o izplenu ter opozarja na slabe sarže, ki zavirajo boljšo proizvodnjo. Na sestanku SDS adjustaža Javornik so se žarilci ASEA, žerjavovodji, prebiralke, rezalci ter ravnalci hudovali zaradi ocen delovne uspešnosti. Zanimaja jih, kdo jih je ocenjeval, ker menijo, da ocenjevanje ni bilo strokovno niti pravilno izvedeno. Od vodje TOZD zahtevajo ustrezno pojasnilo, pri čemer pripominjajo, da imajo prebiralke, ravno tako pa tudi ravnalci, v drugih temeljnih organizacijah ob lažjem delu večje plačilne skupine. Vprašujejo tudi, zakaj niso na oglasnih deskah objavljene plačilne liste, da bi lahko videli, koliko kdo v TOZD zasluži. Delavci nadalje menijo, da je njihov oddelek, kljub vsem prizadevanjem za doseganje plana, zapostavljen in la ni pravilno ovrednoten.

Iz TOZD VALJARNA ŽICE smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD ter valjarna žice 1, 2, 3 in 4. SDS vodstvo TOZD v zvezi s premikom delovnega časa pripominja, »da pri prehodu na nove časovne pogoje dela nismo prešli vseh tistih faz, do katerih imamo kot samoupravljalci pravico, poleg tega pa nismo bili dovolj pripravljeni«. Predlaga, da bi ob jenskem premiku časa premaknili tudi začetek dela na šesto uro. Nadalje omenjajo, da je prizidku valjarne zaradi preureditve prostorov OTK ostal prostor, ki bi bil primeren za manjšo sejno sobo. Tako bi rešili problem, ki je prisoten, odkar obratuje valjarna na Beli. Ker pa letos za to niso namenili sredstev, predlagajo, da bi letos napravili le analize, kako bi prihodnje leto prostor uredili s čimmanjšimi stroški. SDS valjarna žice 2 zahteva, da se vprašanje premij uredi tako, da se štejejo v potojninsko osnovo. Za valjarje je predlagala, da bi dobili poleg ostalih zaščitnih sredstev še eno srajco. Ugotavljajo tudi, da jim GEZ ne dostavlja toliko čaja, kot ga TOZD plača (dnevno dobi vsaka izmena do pet litrov čaja, plačajo pa ga 12 do 14 litrov). SDS valjarna žice 4 v zvezi s proizvodnimi rezultati v marcu ugotavlja, da je vzrok za porast nekurantne robe slabo vzdrževanje delovnih naprav, predvsem navijalcev na obeh linijah (stari in novi del). Na proizvodnjo so vplivale tudi večkratne menjave dimenzij in majhne količine založenih bloomov posameznih kvalitiet. Za adjusterje žice SDS predlaga uvedbo 100 % stimulacije namesto sedanjih 70 %.

Iz TOZD VALJARNA DEBELE PLOČEVINE smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, proga 2400-1 in 2, adjustaža 1, in 2 ter odprema. Na sestanku SDS vodstvo TOZD je bilo izrečeno veliko pripomb glede kvalitete toplih obrokov v kantini. Posameznike je tudi zanimalo, zakaj se o premaknitvi delovnega časa ni razpravljalo na samoupravnih delovnih skupinah.

V TOZD HLADNA VALJARNA BELA so razpravo o samoupravnih aktivnostih v mesecu aprilu organizirali na treh dninskih zborih. Obravnavali so tudi predlog o dodatku za udeležence NOV. Čeprav referendum v TOZD o tem vprašanju ni uspel, po zapisnikih vidimo, da delavci na vseh treh zborih v zvezi z njim niso imeli bistvenih propomb. Delavci nočne izmene so na svojem zboru izrazili tudi željo, da bi bil zbor delavcev nočne izmene na začetku dne (imeli so ga ob 5.30 zjutraj, torej na koncu nočne dne).

SDS žarilnica 3 (TOZD HLADNA VALJARNA JESENICE) je med drugim razpravljala tudi o proizvodnji v mesecu februarju in marcu. Medtem ko je s februarjskimi rezultati zadovoljna, pa je ob marčnih, ko so za 450 ton »v minusu«, zaskrbljena, ker meni, da ne bo dobila premije. Naj omenimo tudi njene pomisleke glede referenduma o predlogu za dodatek za udeležence NOV. Takole pravi: »SDS pripominja, da je predlog dodatka za borce pomanjkljiv, saj nam formula premalo pove, oziroma si jo lahko vsak po svoje razlaga. Zakaj ne bi bila kot primer navedena vsaj dva izračuna višine dodatka, glede na višino osebnega dohodka. Ker se pojavljajo govorice, da bodo borci dobili dodatek v višini 4000 do 6000 din, SDS dvomi, da bo referendum uspel. Za sedanjí stabilizacijski čas in težak gospodarski položaj je nesprejemljiv. Zato se SDS še ni opredelila.«

Iz TOZD PROFILARNA smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, profilarna 1 in 2 ter predelava profilarne. Na skupnem zboru SDS vodstvo TOZD profilarna 1 ter predelava profilarne je bilo zastavljeno vprašanje: »Kako dolgo bo še tako, da se bo standard vidno večal, dohodek pa nazadovol?« Vodja TOZD je sicer dal pojasnilo, »da z manjšo realizacijo proizvodnje dohodek ne more biti na zadovoljivi ravni«, ob čemer pa so delavci menili, da se mora razmerje med osebnimi dohodki, ki je sedaj 1:4,4 v delovni organizaciji zmanjšati. Pojasnjeno je bilo tudi vprašanje, zakaj v mesecu marcu niso prejeli premij (kljub vsakodnevni urgencam priprave dela v tej temeljni organizaciji jim predhodna TOZD v proizvodni verigi, valjarna bluming štekel, ni dobavila zadostne količine vložka). Delavci predelave k temu dodajajo, da na škarjah v adjustaži bluming-štekl nikakor nočejo rezati pločevine za izdelavo diskov. To pa z izgovorom, češ, da razrez te pločevine ne šteje v proizvodnjo, ker je le usluga. Delavci predelave pa menijo, da če se že pločevina kupuje od njih, naj bi jo tam tudi razrezali na zadovoljivo dimenzijo. To vprašanje morata čimprej urediti vodstvi obeh omenjenih temeljnih organizacij. SDS profilarna 2 meni, da bi bilo treba zvišati plačilno skupino III. oblikovalcem na Rossi 1 ter ustrezno zvišati stimulacijo na produktivnost žerjavovodju, ki poslučuje stroje (»sedaj so vsi žerjavovodje enako stimulirani, čeprav je proizvodnja odvisna od poslužiteljstva strojev«). Ugotovili so tudi, da je treba odpraviti probleme, ki se pojavljajo zaradi nepravilnega rezanja rene ter da je treba kolobarje trših kvalitiet bolj vezati in pravilno signirati. V zvezi z omenjenim je treba opozoriti odgovorne delavce na štekl. Predlagali so, da bi vodja proizvodnje vsak dan pregledal skladišče gotovih izdelkov ter tako kontroliral, če je pripravljen prostor za nemoteno in varno skladiščenje.

Iz TOZD JEKLOVLEK smo prejeli zapisnike SDS hladna predelava 2 in 3, adjustaža 1 in 2 ter brusilnica 1 in 2. SDS hladna predelava 2 ter adjustaža 1 brusilnica 1 so na skupnem zboru v zvezi z osnutkom zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju postavili naslednje delegatsko vprašanje: »Kako finančno delujejo posamezne skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja in kako se pokriva morebitna izguba posamezne skupnosti?« SDS hladna predelava 3 pa je predlagala, da bi sodelavci, ki se je »izkazal kot dober in vesten delavec«, odbor za delovna razmerja izdal odločbo za prvega rezalca.

V TOZD ELEKTRODE so SDS vodstvo TOZD, rezalnica 2, oplaševalnica 2, izdelava ognjevarniških materialov, priprava praškov ter skladiščenje-transport na skupnem zboru med drugim razpravljale tudi o vprašanju nagajevanja v tej temeljni organizaciji. »Poudarek je bil na večji varčnosti surovin, ki so raztresene zaradi slabih vreč, večji izkoristek in delovno disciplino« (prepis iz zapisnika!).

Iz TOZD REMONTNE DELAVNICE smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, tehnične službe, ključavničarji 1 in 2, investicija 1 in 2, montaža 1 in 2, žerjavni oddelek, hidravlika in pnevmatika, elektrožerjavni, elektrodelavnica, delavnica elektrostrojov 1 in 2, vodstvo gradbenoremontnih delavnic, tesarji, mizarji, kleparji, zidarji, plastika, GRD Javornik ter RTA 2 in 6. SDS instalacija 1 in 2 trdita, da je stanje v zvezi z remontni na Beli nemogoče, ker niso pravočasno narejeni plani za delo. Delo se zato ne more pravočasno pregledati, manjka pa tudi rezervnih delov. Preveč je tudi razne nesnage (delo za ogrođjem bluminga ter pod obema manipulirajema je nemogoče), škaje, olja, masti, lesenih in železnih odpadkov. SDS zahteva da se to vsaj enkrat mesečno temeljito očisti. Opozorilo delavcev SDS montaža 1 se nanaša na vprašanje nadurnega dela: kako ravnati v primeru, če ima delavec več kot 30 nadur na mesec? Pravijo, da »ko bomo imeli že 30 nadur, ne bomo več ostajali v tovarni, pa če bo še tako nujno«. Skrbi jih zlasti, kako bo v mesecu maju, ker je remont žične valjarne planiran na tri proste dneve (1., 2. in 3. maj). SDS montaža 2 pod razno

predlaga, da bi povečali vrednost bona. Tudi SDS žerjavni oddelek opozarja na problematiko nadurnega dela: »Delavci smo enotni da prostih dni ne bomo koristili, ko presežemo cenus 30-tih nadur«. SDS HIP predlaga, da bi povečali vrednost bona. SDS elektrodelavnica ter elektrožerjavni predlagata, da bi pospešili delo v zvezi z garderobami za elektroremontne delavnice (slabi pogoji!), nezadovoljna pa je tudi zaradi načina delitve kart za koncert ansambla »Avsenik« na Bledu. Meni, da bi morala potekati bolj pravično. SDS vodstvo GRD predlaga, da bi začetek delovnega časa premaknili na šesto uro, »v kolikor je mogoče tako organizirati tudi prevoze na delo in z dela«. Podobnega mnenja so tudi ostale SDS Gradbenoremontnih delavnic (z izjemo GRD Javornik, ki tega vprašanja ne omenja).

Iz TOZD VZDRŽEVANJE smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, vzdrževanje Jeklarne 1 in 2, vzdrževanje HVŽ 1 in 2, vzdrževanje Jesenice 1 in 2, vzdrževanje Javornik 1 in 2 ter vzdrževanje Bela 1, 2, 3, 4 in 5. SDS vzdrževanje Jesenice 1 in 2 ni všeč, ker je »novi« delovni čas uveden brez širše razprave in brez upoštevanja njihovega mnenja. SDS vzdrževanje Javornik 1 in 2 izražata nezadovoljstvo nad zdravstvenimi uslugami v popoldanskem času, »saj po 18. uri ne sprejemajo več«. Želijo tudi, da se nabavi dva čajnika. SDS vzdrževanje Bela 1 je obravnavala informacijo SDK TOZD Valjarna žice. Takole pravi: »Zaradi zmanjšanja staleža je v žični valjarni na naši izmeni namesto dveh ključavničarjev samo eden, pa še ta občasno opravlja dela na pripravi valjev za žično valjarno v delavnici, kjer pa je vedno dosegljiv na pozive valjavcev žične valjarne.« SDS vzdrževanje Bela 4 je med drugim razpravljala tudi o letnih dopustih. Določili so datum za napoved letnih dopustov, obsojajo pa tudi neogovorno ponašanje tistih posameznikov, ki dopust napovejo po telefonu ali pa ga javijo preko drugega delavca. SDS vzdrževanje Bela 5 zahteva, da se nabavi novo ogledalo in sušilec za lase v garderobi, vprašujejo pa tudi, zakaj v kopalnici ni tople vode.

S pregledom vsebine ostalih zapisnikov SDS bomo nadaljevali v prohodnji številki Zelezarja.

Mimogrede naj omenim na (po mojem mnenju) neodgovoren poskus zapiranja virov informacij s strani delavskega sveta TOZD Žičarna v zvezi s predlogom dodatka za udeležence NOV. Citiram sklep s seje delavskega sveta z dne 13. aprila: »DS je ugotovil, da je bil predlog dopolnitve SaS o osnovah in merilih za delitev OD in dela sklada skupne porabe obravnavan na zboru delavcev po SDS in ga sprejme brez pripomb. Na posredovane pripombe so bili delovnim skupinam dani odgovori, zato so bili člani delavskega sveta mnenja, da se pripombe SDS ne posredujejo naprej.« Ob tem je treba povedati, da je TOZD Žičarna ena od šestih TOZD, v kateri referendum o dodatku ni uspel, hkrati pa se je treba vprašati, pred kom in zakaj je treba »skrivati« pripombe, vprašanja in stališča delavcev neke temeljne organizacije oziroma posameznih delovnih skupin.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje — Božidar Lakota

ODGOVOR NA VPRAŠANJE SDS OID

Samoupravna delovna skupina OID iz delovne skupnosti E-TKR-NG je na sestanku obravnavala tudi delo izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata naše delovne skupnosti E-TKR-NG. Vprašuje, po kakšnem kriteriju se delijo karte za razne predstave in zakaj ne dobijo kart za predstave ob gostovanju tujih gledališč, medtem ko za domače predstave karte ostajajo (Zelezar 15/XXXII, 21. aprila, »Pregled sestankov SDS«).

Glede na visok kulturni in družbenopolitični potencial med sestankujočimi na SDS OID, bi bilo prvo, kar lahko preseneča, že samo vprašanje. Natančen odgovor je bil namreč podan že s sklepom odbora za kulturo v pisnem poročilu na občnem zboru 19. januarja letos in torej zainteresiranim dosegljiv.

Drugo, neodpušljivo, pa je površno, neosnovano utemeljevanje govorca na sestanku SDS OID, da za domače predstave karte ostajajo. Od kod taka informacija? Osebnou pam, da ni mišljena kot namerna nesramnost, ampak je le posledica neinformiranosti. Vesel sem ker ni resnična. Karte so ostajale, dokler smo jih drugače razdeljevali. Sedaj za domače predstave karte vedno zmanjkajo, čeprav smo abonma povečali še za štiri vstopnice.

Pa še skromen nasvet SDS OID. Na sestankih SDS je nujno, da se poudarja pomen pozitivnega odnosa do kulturnega delovanja, kajti težko bo nadoknaditi, kar je bilo v preteklih letih že zamujeno. Ravno OID je namreč med najmanj zainteresiranimi delovnimi skupinami v tem pogledu. Če ne bi bil v našo delovno skupnost vključen SEO, zlasti ERC, bi morda res karte ostajale, oziroma bi bili plačani sedeži nezasedeni. Za to sem namesto pohvale dobil klofot. K sreči smo kulturniki tega več ali manj vajeni.

Predsednik odbora za kulturo pri OI OOS delovne skupnosti EK-TKR-NG Oto GERDEJ

TOZD Vzdrževanje

Predsednik delavskega sveta TOZD Vzdrževanje je 13. aprila sklical 22. redno sejo. Delegati so najprej pregledali izvajanje sklepov 19. redne seje in dveh izrednih sej. Ugotovili so, da se ni odgovorila na vprašanje, zakaj dvojno dežurstvo, kar je po mnenju delegatov nepotrebno. To vprašanje bo postavila delegacija TOZD Vzdrževanje na prvi seji delavskega sveta Zelezarne.

Ugotovili so tudi, da od splošnega sektorja še vedno niso prejeli odgovora na vprašanje, če je možno nadure nad 30 ur koristiti v manjši vsoti od štirih in če se tem uram lahko prizna 50 % nadurni pribitek. V zvezi s prehodom na nov delovni čas so delegati opozorili, da je potrebno pravočasno pričeti z razpravo o pričetku delovnega časa v zimskem obdobju.

V obravnavi osnutka zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju so delegati obravnavali pripombe, ki so bile dane na sestankih SDS TOZD Vzdrževanje, obravnaval in sprejel pa jih je tudi odbor za gospodarstvo. Pripombe so:

- določila zakona se morajo izenačiti na nivoju države,
- po izpolnitvi 35, oziroma 40 letih delovne dobe naj bo upokojevit obvezna,
- delovne sobote in nedelje naj se štejejo v pokojninsko osnovo,
- dovoljeno število opravljenih nadur se mora šteti v pokojninsko osnovo,

Razprava o osnutku je potekala strokovno in obširno.

Na predlog delitve sklada skupne porabe so SDS TOZD Vzdrževanje imele več pripomb. Tako so predlagale, naj se poveča vrednost bonov za malico, višina jubilejnih nagrad in regres za letni oddih. Dana je bila tudi pripomba, naj se ne povečujejo sredstva za vrhunski šport, saj je indeks glede na leto 1982 višji za eno tretjino. Predlog delitve sklada skupne porabe je delavski svet sprejel z navedenimi pripombami.

Obravnavali so še predlog dopolnitve samoupravnega sporazuma o skupnih merilih in osnovah za delitev OD in dela sklada skupne porabe (dodatek za borce). O dopolnitvah se bodo delavci odločali na referendumu 20. aprila.

Ob zaključku seje je predsednik odbora za delovna razmerja TOZD Vzdrževanje poročal o delu odbora v iztekajočem mandatu. Delavski svet je potrdil tudi spremembo volilne komisije, ker je članica te komisije odšla v drugo TOZD.

ČB

TOZD Jeklovlek

23. SEJA DELAVSKEGA SVETA

V sredo, 13. aprila, je bila v TOZD Jeklovlek 23. redna seja delavskega sveta, ki jo je vodil predsednik Janez Židan.

Delavski svet je najprej pregledal sklepe zadnje izredne seje in ugo-

tovil, da so izvršeni, razen pripomb na dodatek za deficitarnost del in

nalog iskrilec in signer palic, da je previsoko postavljen. Sprejeli so sklep, da se dodatki za deficitarnost predlaganih del in nalog ponovno obravnavajo na SDS, ki naj pripombe uveljavljajo prek odbora za delovna razmerja. Obravnaval jih bo tudi delavski svet.

Delavski svet je obravnaval sklepe odbora za delovna razmerja in odbora za gospodarstvo in nanje ni imel pripomb, razen na sklep o deficitarnosti del in nalog.

Delavski svet je sprejel ugotovitevni sklep o javni razpravi o predlogu delitve sklada skupne porabe za leto 1983. Dopolnil pripombe zbora delavcev na delitev sklada v zvezi s storitvami obratne-ambulante in izgradnjo oddelka za intenzivno nego bolnikov, ker ugotavlja, da medicina dela ne poudarja prizadevanj na področju preventivne dejavnosti v TOZD.

Na seji so tudi ugotovili, da je bila zaključena javna razprava o osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in je bil z nekaterimi pripombami sprejet.

V nadaljevanju so obravnavali investicijski program za leto 1983, ki ga je že obravnaval odbor za gospodarstvo. Načrt obsega plan investicij in amortizacijskih zamenjav in plan investicijskega vzdrževanja za leto 1983 v skupni vrednosti 1.164.000 din.

V zvezi s ukinitvijo brusilnice na Javorniku in njeno preselitvijo na Belo je vodja TOZD pojasnil, da je investicija planirana v srednjeročnem obdobju 1981—1985 in bo v letu 1983 zaključena.

Delavski svet je sprejel sklep, da strokovna komisija do naslednje seje pripravi projekt o preselitvi brusilnice na Belo v skladu s sprejetim družbenim planom o investicijah. Delavcem SDS brusilnici morajo odgovoriti njihove pripombe in vprašanja.

Sprejeli so sklep, da namesto brusilnega stroja BBE 1 št. 3 in Schumag strokovna komisija poišče druge, prav tako potrebne stroje. Opozorili so strokovno komisijo in asistenta za delovne naprave na odgovornejši odnos glede na realizacijo investicijskega programa za leto 1983.

Delegati so vzeli na znanje pre-kategorizacijo nekaterih delovnih nalog in opravil in da se do 1. avgusta 1983 izdela in uveljavi katalog razvida del in nalog in pripomba na delovne naloge evidentirajo OPP, da so preizkušene vrednotene.

Sklenili so, da se uskladi kategorizacija del in nalog, ki je sporna, glede dodatka za deficitarnost, ki nima trajne vrednosti.

T. E.

RAZMERE V ŽELEZARNI IN OBČINI JESENICE

(Nadaljevanje s 1. strani)

prošnje niti grožnje niti obljube. Zato iščemo nove možnosti tudi uslužnostnih predelov.

DOLGOVINI NAŠIH KUPCEV

Ceprav je naša devizna bilanca negativna, nam naši kupci dolgujejo skoraj dvakrat več, kot znaša naš primanjkljaj. Če bi imeli sredstva, ki nam jih kupci dolgujejo, bi bila tudi možnost uvoza raznih surovin večja, s tem pa bi se izboljšala tudi oskrbljenost proizvodnje.

Dolgeve kupcev bomo izterjali samo tako, da bomo v celotni proizvodni verigi nastopali enotno in ne bomo dobavljali naših izdelkov tistim delovnim organizacijam, ki ne izpolnjujejo svojih obveznosti. Seveda to pomeni tudi za nas veliko več discipline in spoštovanja dogovorov s kupci, da jim bomo v določenih in dogovorjenih rokih pošiljali resnično tako in toliko blaga, kot so ga naročili.

Za lažje izpolnjevanje zahtev kupcev in izpolnjevanje naročil, je nujno potrebna enotna priprava dela in enotna komerciala na nivoju Železarn.

NAGRAJEVANJE PO DELU

Ko govorimo o nagrajevanju po delu, se še vedno premalo pogovarjamo o ustvarjanju dohodka in preveč o njegovi delitvi. Zato je potrebno najprej opredeliti, kako se dohodek ustvarja in šele potem, kako se deli.

Glede kataloga nalog in opravil je pripravljen program za ovrednotenje vseh del in nalog. Dokončan naj bi bil do konca junija. V aprilu naj bi pregledali in ovrednotili delovne naloge v temeljnih organizacijah materialne proizvodnje, v maju delovne naloge v temeljnih organizacijah servisne dejavnosti in v juniju delovne naloge v delovnih skupnostih. Tako bi bil katalog končan v avgustu in takrat bi lahko začeli izplačevati osebne dohodke po katalogu.

Problem vrednotenja kritičnih nalog bomo reševali po samoupravni poti, pri premijskih pravilnikih pa bo treba spremeniti dosedanje prakso, da zelo dobro nagrajujemo več opravljenega dela, slabo pa dobro opravljeno delo.

POPREČNI OSEBNI DOHODEK V PRVIH TREH MESECIH

Letošnji poprečni osebni dohodek prvih treh mesecev je od lanskega večji za 16 odstotkov. V marcu letos je bil osebni dohodek rekorden, saj je v poprečju znašal okrog 17.000 dinarjev.

Nadaljnje povečanje osebnih dohodkov nas lahko privede v dokaj nezavidljiv položaj, saj se bližamo točki, ko nam družbeni dogovor o višini osebnega dohodka na dopušča izplačevanja osebnih dohodkov, ki so večji od dogovorjenih, če nam proizvodni rezultati tega ne dovoljujejo. Torej bomo lahko že v maju ali juniju morali omejevati višino osebnih dohodkov, če rezultati dela ne bodo boljši oziroma ustvarjeni dohodek ne bo večji. Če hočemo ustvariti več dohodka in več sredstev za osebne dohodke, moramo narediti več kvalitetnih izdelkov. Vrednost naših izdelkov mora biti večja od 42.000 dinarjev na tono, kar je zdaj poprečna vrednost našega izdelka.

JEKLARNA 2

Pri tej investiciji so trije problemi, ki še niso rešeni. Največji problem je uvoz opreme oziroma sklep zveznega izvršnega sveta o prepovedi uvoza opreme v letu 1983 in 1984 za vso tehnološko opremo, razen tiste, ki se plačuje prek kreditov svetovne banke za razvoj. V teku so dogovori, da jeklarne 2 vključimo v ta okvir financiranja.

Drugi problem je zakon o investicijski gradnji, ki pravi, da morajo biti za vsako investicijo sredstva v celoti zagotovljena, preden se prične z njeno realizacijo. Celotnih sredstev za jeklarne 2 nimamo, ker ni delovne organizacije, ki bi imela tako veliko količino lastnih sredstev. Zato bomo glede financiranja in sredstev za investicijo poskušali najti ustrezne rešitve v sodelovanju z SDK in sekretarjatom za finance pri izvršnem svetu SRS.

Tretji problem so manjše možnosti za zadolževanje v tujini, saj so za vse investicije minimalne, razen v primerih, ko je to v interesu celotne družbe in tako tudi družbeno dogovorjeno.

SAMOUPRAVNA ORGANIZIRANOST V ŽELEZARNI

Za dobro samoupravno organiziranost, boljšo oskrbo in dolgoročni razvoj se število temeljnih organizacij ne sme zmanjšati. Pogosto namreč ne razumemo, da se lahko le združeni v delovno organizacijo razvijamo naprej. Zato morajo biti programi razvoja posamezne TOZD usklajeni in poenoteni za vso Železarno. Dobro je treba premisliti in združevati samo tisto proizvodnjo, ki je ekonomična.

SITUACIJA V ŽELEZARNI

Današnji položaj Železarn ni tako slab, da bi imeli razlog za malodušje in tudi ne tako dober, da bi si lahko privoščili kakšno napako ali odstopanje od enotnih ciljev in akcij.

Janez Jamar, predsednik občinskega sindikalnega sveta, je orisal položaj in razmere v občini. Največ pozornosti je namenil gospodarstvu, višini osebnega dohodka, nagrajevanju po delu, zaposlovanju, družbenoekonomskemu in socialnemu položaju delavcev v občini.

GOSPODARSTVO V OBČINI JESENICE

Jeseniško gospodarstvo je še vedno zelo razdrobljeno in nepovezano, gospodarski razvoj pa zavira tudi zastarelo mišljenje.

Natančen pregled podatkov kaže, da gospodarstvo v občini ni več najbolj razvito, kaže pa se celo stagniranje proizvodnje.

OSEBNI DOHODEK

Poprečni osebni dohodki v občini Jesenice so skoraj že pod republiškim poprečjem v gospodarstvu. Glede na način dela (triizmensko delo v težkih delovnih pogojih) so še vedno na zelo nizki ravni. Pomembno je tudi, da so se v preteklem letu razlike v osebnih dohodkih med posameznimi delovnimi organizacijami

v občini zelo povečale in so zato v mnogih panogah našega gospodarstva osebni dohodki manj ugodni kot v Železarni.

ZAPOSLOVANJE

Zaposlovanje je problem tako v Železarni kot v občini. V današnjih zaostrenih gospodarskih razmerah je za Jesenice edina rešitev, da skupaj natančneje opredelimo dolgoročni razvoj občine, Železarn in ostale industrije. Na osnovi takega programa bomo lahko opredelili, kateri so tisti programi, količine in vrednosti, ki jih potrebujemo in koliko ljudi bomo morali zaposliti ter koliko stanovanj, šol in drugih objektov bo potrebno zgraditi.

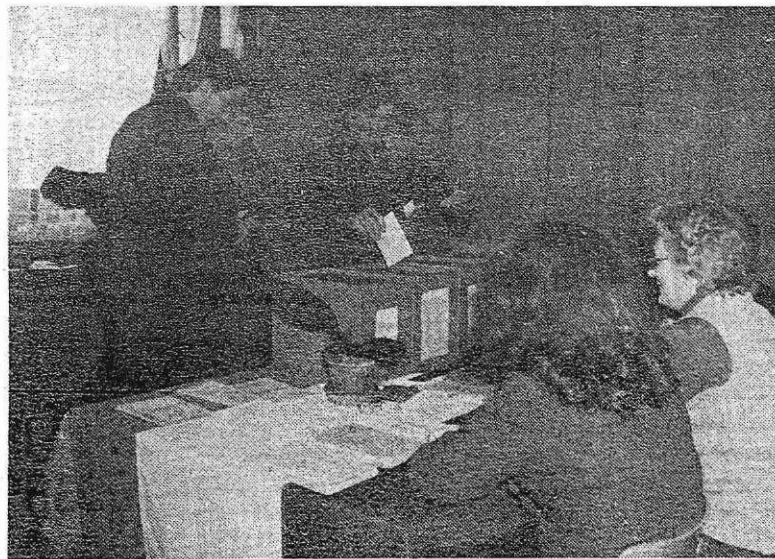
DRUŽBENOEKONOMSKI IN SOCIALNI POLOŽAJ DELAVCA

V nekaterih okoljih že postaja problem socialna varnost prebivalcev, saj so se življenjski stroški letos povečali za približno 16 odstotkov. Kar polovica vseh povečanih stroškov odpade na prehrano, zato so bistveno prizadeti vsi delavci.

V primerjavi z obdobjem januar-februar 1982 je v republiki osebna poraba narasla za 30,4 odstotke, skupna poraba za 34 odstotkov in splošna poraba za 29 odstotkov. Kljub velikemu povečanju v prejšnjem letu, obstajajo še vedno velike težnje, da bi se delež vseh vrst porab še povečeval, tudi izven dogovorjenih okvirov in resolucije, ki smo jo v sindikatu sprejeli ob začetku leta.

Zato bo moral sindikat na tem področju bolj odločno ukrepati ter ugotoviti vzroke za neuresničevanje opredeljenih ciljev. Oceniti je treba, kaj storiti z družbenim dogovorom o razporejanju dohodka, saj ne moremo dopustiti, da se večina vseh bremen prenese samo na delavska ramena, ko vendar podatki kažejo, da še ni povsod prisotno stabilizacijsko obnašanje, kar velja predvsem za skupno in splošno porabo.

Lilijana Kos

Zadnje volitve v TOZD Valjarna bluming-štekla (foto S. Kokalj)

POT NEKE IDEJE

V letu 1978 je bil v Železarni objavljen razpis za najprimernejše dušenje ropota na liniji rezanja. Še isto leto sta bila posredovana dva idejna predloga, toda šele v letu 1979 je bila na zahtevo oddelka TIDN izvedena meritve ropota. Torej razpis ni bil objavljen na podlagi dejstev ampak na osnovi občutka.

V letu 1980 je TIDN izdelal izvedbene načrte konstrukcije naprave za dušenje hrupa. Vendar TIDN ni dobil za reševanje problema obeh idejnih predlogov, temveč le enega, a tudi tega ni uporabil v celoti. Ob tem se vsiljuje mišljenje, da so ocenjevalci enostransko ocenjevali ideje »na oko«. Eden od argumentov v predlogu je bila trditev, da je na razpolago celoten material, ni pa bila priložena specifikacija materiala.

Vse te navedbe so le prikaz razmer in odnosov na področju inovacij in razpisov.

Najbolj groteskno oziroma sramotno je, da je od takratne dokumentirane rešitve oddelka TIDN

izveden le del tega — to je blaženje hrupa s kolesi z zračnicami v letu 1981 in to na podlagi intervencije. Niso pa bili izvedeni ostali ukrepi:

— prilagoditev hitrosti traku in

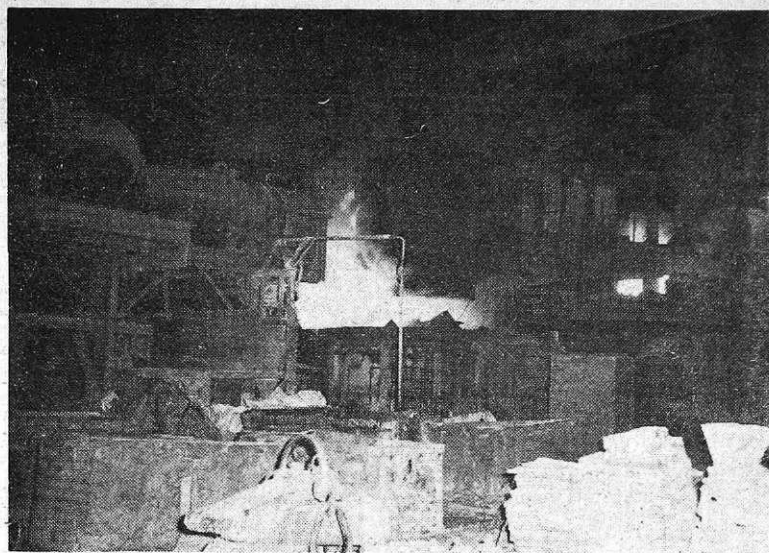
— obnovitev regulacije hitrosti rezanja.

Se vedno je ostal hrup pri rezanju na skrajah za odrezke in udarec zanke.

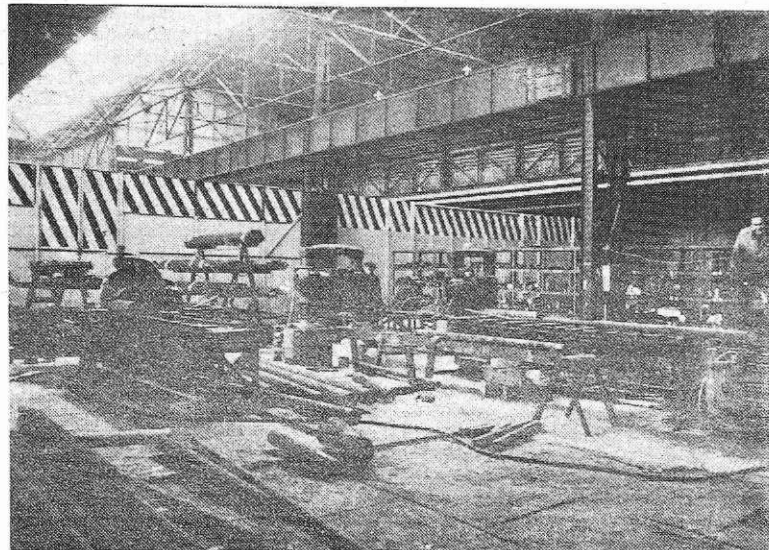
Tak način reševanja nakazanih idej vsekakor ne prispeva k izboljšanju stanja na tem področju, še manj pa je vzpodbuda avtorjem idej in predlogov.

Upravičeno se postavlja vprašanje, kdo se čuti odgovornega za ureditev tega problema?

MESTA

Zakladanje električne peči (foto S. Kokalj)

Skupina žag v materialni službi TOZD Strojne delavnice na Javorniku (Foto I. Kučina)

IZID GLASOVANJA NA VOLITVAH IN REFERENDUMU 20. APRILA

V sredo, 20. aprila, smo delavci vseh temeljnih organizacij in delovnih skupnosti glasovali na referendumu za sprejem predloga dopolnitve samoupravnega sporazuma o skupnih merilih in osnovah za delitev sredstev za osebne dohodke in dela sklada skupne porabe v delovni organizaciji Železarna v zvezi z dodatki delavcem-borcem NOV. Istočasno so potekale tudi volitve delegatov v samoupravne organe temeljnih organizacij in delovnih skupnosti (delavski svet, odbor samoupravne delavske kontrole) ter v samoupravne organe delovne organizacije (delavski svet, odbor samoupravne delavske kontrole, finančni odbor posebne finančne službe, skupna disciplinska komisija). Delavci smo glasovali tudi za predsednika, podpredsednike in zunanje člane skupne disciplinske komisije Železarn.

V vseh temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih smo glasovali tudi na nadomestnih volitvah za delegata v delavskem svetu SOZD Slovenske železarn in zboru Interne banke SZ.

Nekatere temeljne organizacije in delovna skupnost so izvedli nadomestne volitve za člane delegacij skupščin samoupravnih interesnih skupnosti. Temeljna organizacija Jeklovlek je izvedla še interni referendum za sprejem predloga sprememb 119. člena statuta temeljne organizacije.

Vsi predlagani kandidati so dobili potrebno število glasov in so bili izvoljeni. Kandidat za delegata v zboru interne banke SZ ni dobil potrebne večine glasov v temeljni organizaciji Hladna valjarna Jesenice, vendar je izvoljen, ker je dobil večino glasov v delovni organizaciji (64,1 %). Sprejet je bil tudi predlog sprememb statuta temeljne organizacije Jeklovlek.

Referendum za sprejem predloga dopolnitve samoupravnega sporazuma o skupnih merilih in osnovah za delitev sredstev za osebne dohodke in dela sklada skupne porabe v delovni organizaciji niso sprejeli delavci TOZD Hladna valjarna Bela, Žičarna, Profilarna, Vratni podboji, Vzdrževanje in Energetika. V posameznih temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih pa so za navedene dopolnitve samoupravnega sporazuma glasovali takole:

TOZD (DS)	Vpisanih v imenik	Glasovalo ZA - v %
Plavž	228	61,0
Jeklarina	104	51,7
Livarna	84	60,7
Valj. bl. št.	283	53,5
Valj. žice	171	70,8
Valj. deb. ploč.	164	54,9
HVB	275	43,6
HVJ	222	55,9
Žičarna	252	46,8
Profilarna	68	33,8
Vratni podboji	55	38,2
Jeklovlek	147	51,0
Elektrode	252	62,7
Željarna	89	70,8
Monter	306	58,5
Strojne del.	326	60,4

Remontne del.	488	54,1
Vzdrževanje	543	48,1
Energetika	248	40,7
Transport	367	53,4
Družbena prehr.	167	77,2
KSI	348	61,2
KOFI	282	66,7
ETKR N	480	53,3
Skupaj:	6649	54,9

V nadaljevanju podajamo še pregled udeležbe po posameznih temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih:

TOZD (DS)	Vpisanih v imenik	Glasovalo	št.	%
Plavž	228	201	88,2	
Jeklarina	704	535	76,0	
Livarna	84	77	91,7	
Valj. bl. št.	383	318	83,0	
Valj. žice	171	156	91,2	
Valj. deb. ploč.	164	143	87,2	
HVB	275	241	87,6	
HVJ	222	182	82,0	
Žičarna	252	193	76,6	
Profilarna	68	62	91,2	
Vratni podboji	55	51	92,7	
Jeklovlek	147	125	85,0	
Elektrode	252	207	82,1	
Željarna	89	78	87,6	
Monter	306	215	70,3	
Strojne del.	326	298	91,4	
Remontne del.	488	440	90,2	
Vzdrževanje	543	467	86,0	
Energetika	248	210	84,7	
Transport	367	299	81,5	
Družbena prehr.	167	151	90,4	
KSI	348	286	82,2	
KOFI	282	250	88,7	
ETKR N	480	423	88,1	
Skupaj	6649	5608	84,3	

Volilni odbori in komisije temeljnih organizacij in delovnih skupnosti so svoje delo v redu opravili. Na voliščih in pri ugotavljanju izida ni bilo nepravilnosti.

Vsi navedeni podatki so objavljeni na podlagi zapisnikov o delu volilnih komisij, podatki za temeljno organizacijo Monter Dravograd pa so bili posredovani po telefonu, ker do oddaje tega prispevka še nismo prejeli zapisnika njihove volilne komisije.

Z. V.

KAM GRE RAZVOJ PROIZVODNJE JEKLA

(Nadaljevanje s 1. strani)

jeklu ni oksidacijske žilindre. K takim načinom sekundarne obdelave spada vse od najbolj enostavne homogenizacije in korekture kemijske sestave, obdelave jekla s CaSi in sintetičnimi žilindrami, do vakumskih postopkov. Zanimivo je, da imajo kljub krizi na jeklarskem tržišču izdelovalci opreme za sekundarno obdelavo jekla vse več dela in da so referenčne liste pri njih vedno daljše. Še vedno se gradijo DH in RH vakuumске naprave in to pri izdelovalcih masovnih jekel. Napredek, ki so ga naredili na LD konvertorjih v zadnjih dveh letih z uvedbo kombinirane pihanja kisika od zgoraj in argona skozi dno, je ogromen, saj se je LD konvertor s tem približal po kvaliteti OBM oziroma AOD konvertorju. V konvertorjih že lahko izdelujejo jekla z 0,02 % C brez vakumske obdelave.

Nepomirjenega jekla praktično ni več tam, kjer vlivajo kontinuirno. V nekaj letih bodo jeklarji vsaj na evropskem zahodu vlivali v kokile le še legirana jekla, ki jih izdelujejo v manjših količinah in različnih formatih, jekla za kovanje, velike kovaške bloke, oziroma tisto, kar kontinuirno ne gre. To je ekonomska nujna v hudem boju na trgu jekla.

Ti zakoni veljajo tudi pri nas, zato moramo slediti razvoju in vedeti, kam gre.

Pri elektro jeklu danes skoraj ni več klasičnega dvožilnega postopka pri izdelavi kvalitetnih in plemenitih jekel, niti pri masovnih, kot je navadno betonsko železo, saj že tega obdelajo s CaSi, da ga lahko odlijejo odprto, to je na najcenejši način.

S pridobitvami, kot je naprava za obdelavo jekla s CaSi, ki smo jo dobili v lanskem letu in z VOD napravo, ki bo začela delati v letošnjem letu, se glede na možnosti, ki nam jih nudijo, uvrščamo v kvalitetni vrh. Žal ostaja problem žilindre v SM jeklarni. Z jeklom ne moremo mnogo narediti, dokler imamo na njem oksidno žilindro. Nekateri menijo, da se bomo žilindre znebili, ko bomo ustavili SM peči. To je gotovo realno gledanje, zato iz SM jekla ne bomo mogli iztisniti kaj več, kar imamo.

Rešitev vidimo vsi v novi jeklarni z električnimi obločnimi pečmi, iz katerih naj bi dobili cenejše in bolj kvalitetno jeklo. Napredek, ki je bil storjen na tem področju, to je pri električnih obločnih pečeh in tehnologiji v zadnjih letih, je ogromen. Naredimo lahko težko napako, če mu ne sledimo in če tega razvoja ne upoštevamo. V železarni Thyssen Edelstahlwerk Witten je od lanskega leta (1982) v obratovanju 110-tonska UHP peč s 75 MVA transformatorjem in prebodom v sredini dna. Postavitev preboda v sredino dna je bil revolucionaren poseg in svetovna novost. Peč se več ne nagiba, da bi odliki jeklo, temveč se enostavno odmakne pokrov, ki zapira prebod in jeklo izteče iz peči v spodaj stoječo ponev.

ZAKAJ TAK RAZVOJ?

Znano je, da je bila slaba stran UHP peči prav huda obremenitev stene v bližini elektrod in precejšnja poraba ognjestalnega materiala. Ker so postavili prebod v sredino peči, se peč nagiba le še za 10 stopinj naprej, da odteka žilindra, sicer pa je fiksna. Vodnohlajene panele so lahko pomaknili tik nad talino (200 mm). Vodnohlajeni paneli so vsi enaki, so ravni in se lahko poljubno menjajo. Peč ni več okrogla, temveč poligonalna. Vodnohlajen je tudi obok, razen srednjega dela okrog elektrod.

Poraba ognjestalnega materiala je neverjetno nizka:

- obok 0,25 kg/t (aluminatni)
- dno 0,17 kg/t,
- popravila 4 kg/t (masa za tortiranje).

V peči naredijo 12 do 13 šarž na dan ali 1400 ton jekla.

Se nekaj podatkov o vzdržnosti. Obok so zamenjali po 4800 šaržah, dno pa po 3500 šaržah predvsem iz radovednosti, kakšen je. V prihodnje predvidevajo vzdržnost za 4000 šarž. Tudi tehnologija izdelave jekla je dosegla revolucionarne spremembe. V Krefeldu, kjer smo bili na šolanju, kot tudi v Witten, kjer smo bili le nekaj ur, smo videli isto. Peč je samo še talilni agregat, v kateri vložek raztalijo, odstranijo fosfor, če je potrebno, znižajo ogljik in šaržo segrejejo na potrebno temperaturo, ki pa je visoka, saj je treba kriti vse izgube, ki nastajajo v času dolge sekundarne obdelave jekla v ponvi. Danes so temperature preboda v peči od 1700 do 1750 pri velikih pečeh oziroma 1800 stopinj in več pri majhnih nekaj normalnega. Šarža je v peči potem, ko je raztaljena, le še 35 do 45 minut. Vse drugo, to je rafinacijo, legiranje in odžveplanje opravijo v ponvi v vakuumu.

Peč v Witten ima prebod v sredini dna, ker morajo zaradi različnih kvalitete legiranih jekel vsakokrat izprazniti peč. Razvoj pa je že krenil dalje.

V danski železarni Det Danske Stalvalsevaerk A/S so koncem lanskega leta predelali eno od obeh 100-tonskih peči na prebod skozi dno, vendar so prebod premaknili izven peči, kakor je razvidno s slike. Tak način ekscentričnega preboda omogoča popolno ločevanje jekla od žilindre, če peč, še preden priteče žilindra, nagenejo nazaj in v peči zadrži del jekla in vso žilindro. Prebod brez žilindre je danes pogoj za kvalitetno sekundarno obdelavo jekla. Delo s tekočim ostankom v peči ima še to prednost, da je storilnost v času taljenja večja za okrog 10 % in da je vzdržnost dna boljša, ker elektrode ne morejo poškodovati dna. Peč dela s tekočim ostankom šest dni, potem jo izpraznijo, da lahko prekontrolirajo dno in ga popravijo.

Stene peči so v celoti vodnohlajene do žilindre cone, prav tako tudi obok. Prednosti so mnogostranske in trdijo, da do danes še niso ugotovili slabe strani. Konec leta bodo predelali tudi drugo peč.

- Navajam glavne prednosti:
- prihranek na energiji do 3,5 %,
 - prihranek na elektrodah do 6 %,
 - skrajšanje časa taljenja do 3,5 minut,
 - povečanje vzdržnosti dna peči.
- Prednosti kratkega in kompaktne curka jekla pri prebodu pa so:
- manjše izgube temperature za okrog 20 stopinj,
 - možnost odlitja jekla v pokrito ponev,
 - večja vzdržnost stene ponve do 30 %.

Prednosti manjšega nagibnega kota so:

- enostavnejša konstrukcija nagibnega mehanizma,
- manjša nevarnost loma elektrod.

Zaradi manjšega nagibnega kota so lahko stene prekrte do 90 % celotne površine z vodnohlajenimi elementi iz cevni elementov, to pa prinese:

- zmanjšanje porabe ognjestalnega materiala do 3,1 kg/t jekla,
- prihranek materiala za zamešavanje — popravljanje peči do 60 %,
- povečanje izkoriščenosti odpadne energije do 27 %.

Zanimivo je zlasti izkoriščanje odpadne toplote hladilne vode od hlajenja sten in oboka, s čimer se znižujejo obratovalni stroški jeklarne. Količina toplote, ki jo odnese hladilna voda, znaša 160 kw/h na tono kapacitete peči. To odpadlo energijo lahko gospodarno porabimo za ogrevanje in proizvodnjo pare.

Primer danske železarne kaže, da so z odpadno toploto iz elektro peči pokrili več kot polovico toplote za daljinsko ogrevanje mesta, kar znese na leto preračunano na kurilno olje prihranek 3000 ton.

KAKŠNA JE OBZIDAVA PEČI?

Da lahko peči delajo s tako visokimi temperaturami, je pomembna obzidava. Vodno hlajeni paneli zmanjšujejo višino stene, pri pečeh s prebodom na dnu pa stene ni več, ker je vse vodnohlajeno.

Dno ni več phano, temveč je zidano s keramično vezanimi dolomitnimi zidaki, debeline 450 do 550 mm. Takšno dno imajo vse peči v ZRN, ki smo jih videli. Samo Thyssen ima v treh elektro jeklarnah šest takih peči. To je danes edina možnost, če želimo delati varno, gospodarno in hitro.

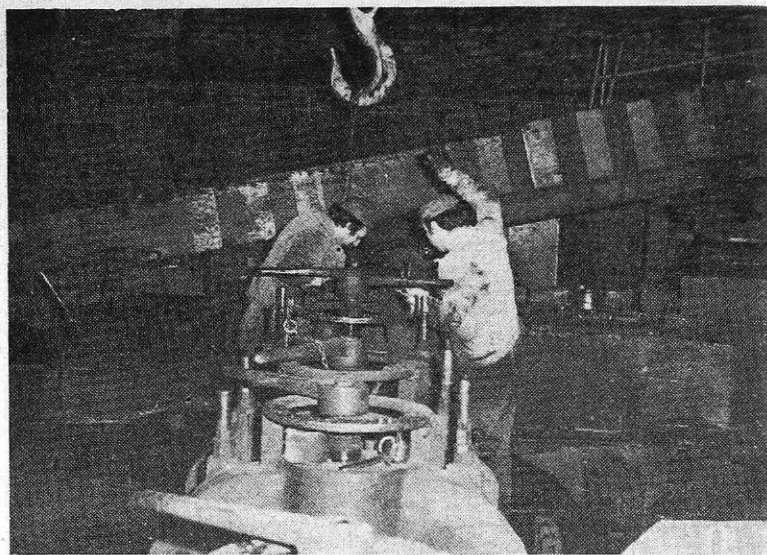
Mislím, da bi pri gradnji nove jeklarne morali upoštevati napredek, ki je bil storjen pri razvoju peči. Razvoj bo šel v nakazani smeri. Z zmanjšanjem porabe ognjestalnega materiala in energije lahko znatno pripomoremo k znižanju proizvodnih stroškov. S tehnologijo bomo sledili razvoju, toda tam bistveni prihranki niso več mogoči.

Delo nove EO peči v Witten smo si ogledali delavci prve skupine, ki je bila na šolanju v ZRN. Vsi smo bili nad tem kar smo videli, navdušeni.

In še eno je pomembno. Nova tehnologija omogoča skoraj popolno zanesljivost pri kemijski sestavi. Rafinacija v peči pa je krajša za 30 do 50 %.

Ker bomo VOD napravo, ki je v gradnji, dobili tako pozno, smo izgubili mnogo ton jekla in tudi denarja. Pri gradnji nove jeklarne bi morali biti pametnejši.

Joža ARH

Remont v valjarni žice na Beli (foto S. Kokalj)

DOHODKOVNI ODNOSI IN SVOBODNA MENJAVA DELA

Klub samoupravljalcev je poslal temeljnim organizacijam združenega dela Železarne in še v nekatere delovne organizacije v občini vprašalnike o tem, kako imajo urejeno svobodno menjavo dela. Namen vprašalnika je bil, da bi ugotovili, kako se uresničuje zakon o skupnih osnovah svobodne menjave dela (Uradni list SRS 17/79).

Vprašalnik kluba samoupravljalcev je podprt s pobudo družbenega pravobranilca samoupravljanja z dne 23. julija 1982 glede na spremembe in dopolnitve samoupravnega sporazuma o medsebojnih pravicah, obveznostih in odgovornostih med TOZD in delovnimi skupnostmi, ki je bil sklenjen 31. avgusta 1978. Družbeni pravobranilec samoupravljanja ugotavlja, da so določbe samoupravnih sporazumov pomanjkljive in niso v celoti v skladu z zakonom o združenem delu.

Družbeni pravobranilec samoupravljanja SR Slovenije je ugotovil, da ima železarna Jesenice najnižjo kategorijo ocene dohodkovnih odnosov med TOZD in delovnimi skupnostmi. Dohodkovni odnosi so označeni s proračunskim sistemom financiranja delovnih skupnosti, ker se ugotavlja, da v samoupravnem sporazumu niso oblikovane določbe o osebnosti menjavi dela med TOZD in delovnimi skupnostmi.

Zakon o skupnih osnovah svobodne menjave dela je stopil v veljavo leta 1979 in zato njegove določbe niso zajete v samoupravnem sporazumu o medsebojnih pravicah, obveznostih in odgovornosti med TOZD in delovnimi skupnostmi Železarne, ki je bil sklenjen 31. avgusta 1978. Zato ugotavljamo, da je bilo na proračunski osnovi za leto 1982 namenjenih 40 % obveznosti iz dohodka in 30 % za leto 1983, ne da bi ugotavljali prispevek delavcev delovnih skupnosti k poslovnim uspešnostim oziroma k ustvarjenemu dohodku.

Menim, da nas je vprašalnik o svobodni menjavi dela pravil v časovno stisko oziroma zadrego, ker tega nimamo urejeno. Na področju dohodkovnih odnosov v TOZD materialne proizvodnje še nismo dosegli stopnje, da bi lahko na osnovi objektivnih meril ugotavljali pridobivanje in razporejanje prihodka glede na udeležbo TOZD storitvenih dejavnosti in delovnih skupnosti, ki so na stroškovnih in proračunskih odnosih.

Vprašalnik, ki je namenjen za ugotavljanje stanja na področju svobodne menjave dela med TOZD in delovnimi skupnostmi, izpostavlja tudi odnose na relaciji Železarna — SOZD SZ glede na število zaposlenih in njihovo učinkovitost dela. V teh odnosih ni opredeljena odvisnost dohodka delovnih skupnosti skupnih služb in SOZD od prispevka, ki ga delavci s svojim delom dajejo k ustvarjanju dohodka TOZD. Zakon o združenem delu določa, da je dohodek TOZD v materialni proizvodnji, kot nova ustvarjena vrednost, osnova in vir svobodne menjave dela z delavci, ki na tej podlagi pridobivajo dohodek glede na prispevek, ki ga s svojim delom dajejo k ustvarjanju nove vrednosti in k večanju produktivnosti celotnega družbenega dela.

V dohodkovnih odnosih je pomembna tudi vloga samoupravnih delovnih skupin na gospodarjenje in odločanje delavcev. Krepi bi morali SDS kot ekonomske in obračunske enote, v katerih se ugotavlja prispevek delavcev glede na rezultate njihovega dela. Zakon o svobodni menjavi dela izpostavlja tudi odgovornost in učinkovitost gospodarjenja med TOZD proizvodnje in TOZD storitvenih dejavnosti in delovnimi skupnostmi skupnih služb. Poudarja se nagajevanje po delu in rezultatih dela, ki odpravlja popreje in subjektivna merila, zlasti pa uravnilovsko naravnost na proračunskih odnosih.

Dohodkovne odnose je treba povežati tudi na ekonomske interese tržnega gospodarstva, ki so temelji osnovne politike oziroma zakona o cenah. Na osnovi zniževanja proizvodnih stroškov in na lastnih cenah je poudarjena tudi krepitev akumulativne sposobnosti končnih izdelkov. V današnjih razmerah je tržno gospodarstvo izpostavljeno subjektivnim težnjam po zviševanju prodajnih cen, kar spodbuja inflacijska gibanja, poplavlja po odmrznitvi cen naše tržišče in dviga življenjske stroške.

V zaostrenih gospodarskih in političnih razmerah izstopajo na površje tudi nekateri negativni dejavniki, ki z intervencijskimi ukrepi posegajo na cenovno politiko in dohodkovne odnose. Težnja teh dejavnikov je ožene samoupravnega odločanja delavcev in bojazen, da bi hitreje krepili samoupravne in družbenoekonomske odnose. V določilih zakona o združenem delu sta poudarjena TOZD in delavsko samoupravljanje kot temelja socialističnega združenega dela glede na povezanost v širši družbeni prostor, ki temelji na združevanju dela in sredstev ter zakona o svobodni menjavi dela.

Menim, da v samoupravnih in dohodkovnih odnosih še nismo podrli ograj, ki nas še obdajajo, da bi na širših družbenih interesih zrli v lepšo prihodnost, kot je napisal Karl Marx v Kapitalu, da samo tisti smejo upati, da bodo dosegli nje svetle vrhove, ki se ne boje truda plezati po njenih strmih skalah.

Menim, da je večina teh vprašanj aktualnih glede na spremembe in dopolnitve samoupravnega sporazuma o medsebojnih pravicah, obveznostih in odgovornosti, na katere je opozoril v svoji pobudi družbeni pravobranilec samoupravljanja.

BE

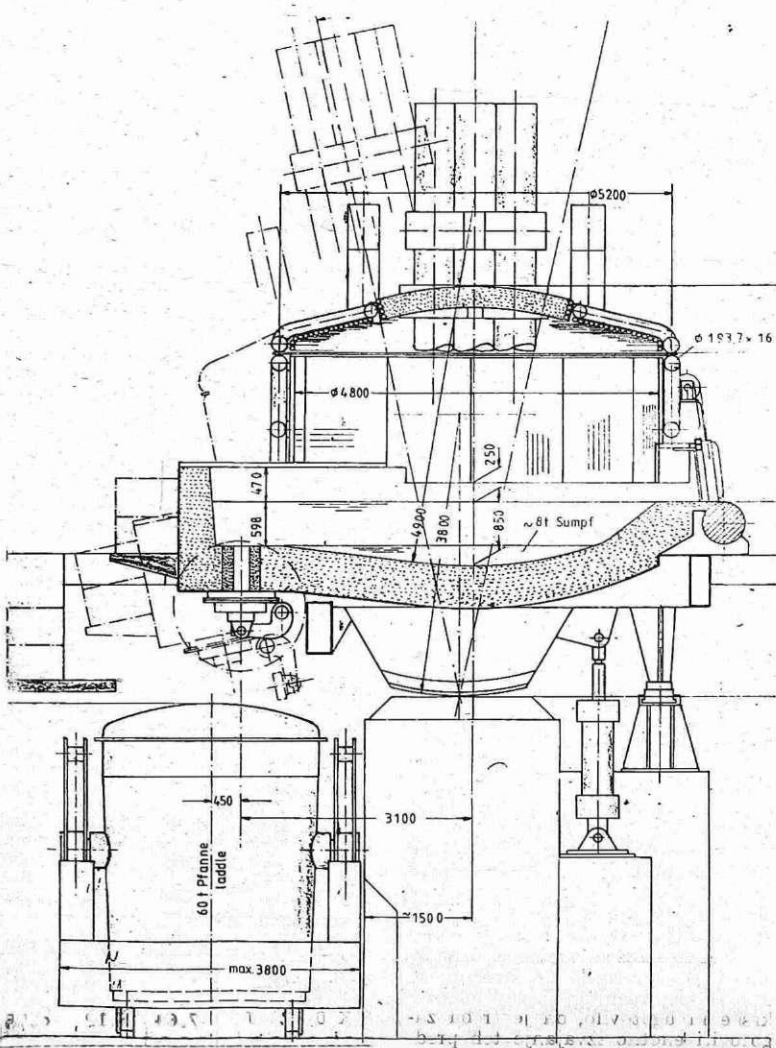
Železarski globus

ANGOLA

Avstrijsko podjetje VÖEST Industrieanlagenbau je dobilo ob koncu preteklega leta naročilo za izboljšanje proizvodnih zmogljivosti angolske državne železarne Siderurgia Nacional v Luandi v skupni vrednosti 18 milijonov dolarjev. Naročilo zajema dobavo nekaterih železarskih naprav in rezervnih delov, tehnično pomoč 20 avstrijskih strokovnjakov za obdobje treh let, šolanje vodilnih kadrov železarne in ureditev ter pomoč pri vodenju centra za izobraževanje železarskih poklicev. Izvedli bodo tudi reorganizacijo jeklarne in valjarne z namenom, da bi postopno dosegli letno proizvodnjo 30.000 ton gredic jekla za potrebe gradbeništva.

SOVJETSKA ZVEZA

V sovjetski železarni Novo Lipeck so pričeli v letošnjem januarju graditi novo valjarno toplo valjanih trakov, širokih do 2400 mm, ki bo največja valjarna te vrste v Sovjetski zvezi. Njena letna proizvodna zmogljivost bo prek osem milijonov ton trakov. V tej železarni že obratuje valjarna trakov, širokih do 2000 mm in z letno proizvodnjo šest milijonov ton. Ko bo zgrajena tudi nova valjarna, bo železarna Novo Lipeck največja izdelovalka toplo valjanih trakov v Sovjetski zvezi.

Dopisujte
V ŽELEZARJA

AKTIVNOST PRI NADALJNJI KREPITVI ZAKONITOSTI, DRUŽBENE ODGOVORNOSTI IN SOCIALISTIČNE MORALE

Leta 1982 je zvezno sodišče obravnavalo 5020 zadev ali 795 več kot leta 1981, prejelo pa je 354 vlog ali pritožb občanov, ki so predvsem grajali neažurnost sodišč, je ugotovilo, da narašča število kazenskih in gospodarskokazenskih zadev, kakor tudi civilno-gospodarskih sporov in upravnih zadev. Zvezno sodišče ni dobilo nobenega primera zaradi kaznivih dejanj zoper enotno jugoslovansko tržišče, čeprav je v praksi več teh primerov. Zastoji so pri krepitvi samoupravnega sodstva, ugotavlja zvezno sodišče, ki hkrati beleži, da se razširja pristojnost rednih sodišč.

V skladu s svojo redno delovno obveznostjo je zvezno sodišče poslalo Skupščini SFRJ poročilo o svojem delu v letu 1982. Obravnava tega gradiva sodi v pristojnost Zveznega zbora.

Delovni pogoji zveznega sodišča so bili v letu 1982 zahtevni, najprej pravi poročilo. Poseben pečat pa so dala tekoča družbenoekonomska in politična gibanja ter poudarjene družbene zahteve, da se zagotovi polna angažiranost, odgovornost in učinkovitost pravosodnih in drugih organov pri krepitvi ustavnosti in zakonitosti, uresničevanju in varstvu ustavnih pravic in svoboščin delovnih ljudi in občanov, samoupravljanju in družbene lastnine ter drugih vrednot naše družbe.

Zvezno sodišče se je posebej zavzemalo za nadaljnjo krepitev zakonitosti, družbene odgovornosti in socialistične morale, kakor tudi za zagotavljanje pravne in enotne uporabe zveznih zakonov. Uresničevanje sklepov 3. seje CK ZKJ je bilo v središču njegove pozornosti.

Vse redne in druge naloge, določene v delovnem programu sodišča, so bile v celoti realizirane. Kljub povečanemu številu zadev za 18,8 odstotka v primerjavi z letom 1981, je sodišče doseglo tudi ustrezno raven ažurnosti.

Skupne seje, ki jih po načelu enake in enakopravne zastopnosti sestavljajo delegati zveznega sodišča, vrhovnega vojaškega sodišča in vrhovnih sodišč vseh republik in pokrajin, so uspešno in učinkovito potekale. Na dveh sejah so obravnavali tudi več pomembnih in perečih vprašanj, delegati pa so dali tudi pobude za spremembo in dopolnitev posameznih zakonov.

V skladu s sklepi Zveznega zbora Skupščine SFRJ je sodišče nadalje etalno in sistematično spremljalo določene negativne pojave, zabeležene v praksi. Pripravilo je širše informacije o stanju in nadaljnjemu gibanju kaznivih dejanj zoper temelje socialistične samouprave družbene ureditve in varnosti SFRJ, s posebnim ozirom na kontrarevolucionarne dogodke na Kosovu. Pripravilo pa je tudi poročilo o kršitvah zakonitosti v gospodarstvu, s poudarkom na izvajanju ukrepov ekonomske stabilizacije.

TEŽAVE PRI DELU SODIŠČ

Pri delu sodišč, pravi poročilo, je veliko težav, saj se precej povečuje število novih zadev. Leta 1980 so sodišča, na primer, dobila 4.714.479 novih zadev, leto pozneje pa jih je bilo 4.899.929. Zaradi prizadevanja nosilcev pravosodnih funkcij pa se skupni zaostanki ne povečujejo v sorazmerju s prilivom novih zadev.

Nenehno se povečuje tudi število novih predpisov, sodišča in drugi organi pa so pogosto obremenjeni tudi z nepomembnimi zadevami, ki zahtevajo angažiranje sorazmerno dragega državnega aparata, družbeni učinki pa so nasprotni od pričakovanih.

Do zastojev prihaja tudi pri razvijanju in krepitvi samoupravnega sodstva, pri čemer se v dovolj veliki meri ne zadržuje prostor državne prisile, temveč prihaja do širših pristojnosti rednih sodišč, naraščanja števila zadev, zaostankov pri reševanju in neažurnosti pri posameznih sodiščih, posebej tam, kjer se je zaradi določenih okoliščin število zadev precej povečalo, kot, na primer, na Kosovu, kjer pa niso zagotovljeni materialni, kadrovski in drugi delovni pogoji.

Poročilo poudarja, da so sodišča pripravljena za še bolj odločno premagovanje in odpravljanje določenih objektivnih posebej pa še subjektivnih slabosti pri delu. To še posebej velja za primere, čeprav so izjemni, ko gre za podkupovanje, neodgovornost ali kršitev sodne funkcije in za potrebno, da se odločneje zoperstavijo vsem oblikam vpliva na samostojnost in neodvisnost sodišč pri njihovem delu.

URESNIČEVANJE FUNKCIJE ZVEZNEGA SODIŠČA

Lani je zvezno sodišče dobilo 4.456 zadev ali 717 več kot leta 1981. Rešilo jih je 3.849.

Omenjeno sodišče je posebej pozornost namenjal kakovosti odločb. To se je kazalo v temeljitih preučevanju spornih vprašanj, načinu obdelave, sprejetih stališč in pravnih tolmačenjih o samem izvajanju zakonov pri vsakem konkret-

nem primeru, kar je potrdilo visoko avtoriteto v odločitvah sodišča.

Poleg rednih zadev je sodišče dobilo tudi 354 vlog in pritožb občanov. Največ pritožb je bilo na račun dela sodišč zaradi neažurnosti, kršitev pravic postopka ali nepravilne odločitve sodišča na škodo prizadeh-

Na uresničevanje funkcije zveznega sodišča vplivajo tudi spremembe o pristojnosti in organizaciji sodišč, o čemer, skladno s svojimi ustavnimi pooblastili, odločajo republike in pokrajini. Najpomembnejša sprememba je bila speljana v Sloveniji, kjer je za področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja ustanovljeno posebno sodišče združenega dela. Ker pa so rešitve v posameznih republikah in pokrajinah različne, se odpira vprašanje enotnega izvajanja zveznega zakona oziroma izenačevanja sodne prakse.

Mimo tega posamezne republike in pokrajine z novo organizacijo sodišč na svojem območju, v nekaterih primerih pa tudi v celoti, prenašajo prvostopenjske pristojnosti na občinska oziroma temeljna sodišča. To pa tudi vodi do tega, da je pristojnost zveznega sodišča pri reševanju v postopku za posamezna izredna pravna sredstva, če gre za uporabo zveznih zakonov, povsem izključena.

STRUKTURA ZADEV, POMEMBNEJŠA STALIŠČA IN OPAZANJA

Lani je bilo 13 splošnih sej sodišč. Na dveh je sodišče razpravljalo o zahtevi za varstvo zakonitosti, ki jo je javni tožilec vložil proti odločbi senata zveznega sodišča. Ena zadeva je bila umaknjena, druga pa zavrnjena.

Zanimivo je, da ni lani dobilo zvezno sodišče nobene zadeve glede kaznivega dejanja zoper enotnost jugoslovanskega tržišča, saj ni bilo pobud pooblaščenih predlagateljev za sprožanje sodnega postopka. Ker ni teh sporov na zveznem sodišču, po informacijah pa jih tudi ni pri rednih sodiščih v republikah in pokrajinah, poudarja poročilo, opozarja zvezno sodišče na zahtevnost in globlje korenine tega problema. Zaradi tega so koristne in upravičene pobude za preučitev, če je na ustrezen način normirano varstvo enotnega jugoslovanskega tržišča. Treba je oblikovati način uresničevanja sodnega varstva za to področje in tudi način, kako se izvaja.

KAZENSKO IN GOSPODARSKO-KAZENSKO PODROČJE

Analiza števila kazenskih in gospodarsko-kazenskih zadev kaže, da se nadalje naraščajo zahtevnejše in težje zadeve, ki jih je bilo lani 999 ali za 9,4 odstotka več kot leto poprej.

Predvsem je naraslo število zahtevkov za izreden preizkus pravno-močne sodbe, predvsem zaradi kaznivih dejanj zoper socialistično družbeno ureditev in varnost države, kar je posledica znanih dogodkov na Kosovu. Narašča tudi število zahtevnejših zadev na gospodarsko-kazenskem področju.

Ko je zvezno sodišče odločalo o zahtevah za varstvo zakonitosti v kazenskih spisih, je v največjem številu primerov (v 8 od 10) ugodilo zahtevku zveznega javnega tožilca, saj je ugotovilo, da so sodišča nižje stopnje kršila zakon o kazenskem postopku, v enem primeru pa tudi kazenski zakon SFRJ. Zahtevki so predvsem zadevali kazniva dejanja splošnega kriminala proti premoženju, falsificiranje denarja, nedovoljeno proizvodnjo in prodajo mamil, v dveh primerih pa je šlo za politični kriminal.

Od 37 rešenih zahtevkov za varstvo zakonitosti v postopku zaradi gospodarskih prestopkov, ki jih je vložil zvezni javni tožilec, je zvezno sodišče 24 ugodilo, 7 zavrnilo, 6 pa jih je bilo umaknjenih. Najpogostejše je šlo za kršitev določb zakonov o kazenskem postopku, o temeljih sistema cen in družbeni kontroli cen, o zagotavljanju plačil med uporabniki družbenih sredstev, o knjigovodstvu in temeljih varnosti cestnega prometa.

CIVILNO-GOSPODARSKO PODROČJE

Na civilno-gospodarskem področju je lani dobilo sodišče 555 zadev ali 20 odstotkov več kot leta 1981. Hkrati jih je rešilo 14,4 odstotka več

kot prej. Bistveno je naraslo število zahtevkov za varstvo zakonitosti, saj jih je zvezni javni tožilec lani vložil 56, leto poprej pa 38. Gre za različna in zahtevna pravna vprašanja s področja materialnega in procesnega prava. Delo zveznega sodišča pri obravnavi teh zadev pa je bilo oteženo, saj so novi predpisi terjali razčiščenje določenih spornih vprašanj, zavzemanje pravnih stališč in povečana prizadevanja za dograditev sodne prakse pri njihovem izvajanju.

Poročilo tako ugotavlja, da so narasli zahtevki za izreden preskus odločb sodišč združenega dela. Ker pa zvezno sodišče nima kazenskih pooblastil, da bi lahko odločalo v teh primerih, so bile vse te zahteve zavrnjene kot nedovoljene.

Povečano število zahtev za izreden preskus odločb, sprejetih v upravno-računskih sporih, bi lahko tolmačili kot posledice okrepljenega družbenega nadzorstva nad zakonitostjo poslovanja OZD in drugih uporabnikov družbenih sredstev. Prevladujejo spori glede kršitev predpisov o obdavčenju izdelkov in storitev, o zakonitosti poslovanja uporabnikov družbenih sredstev, o vprašanjih glede skupnega dohodka in poslovanja, kakor tudi o sredstvih zavarovalnih skupnosti in bank.

Pozornost pa vsekakor zasluži tudi dejstvo, da so skoraj dve tretjini upravno-računskih sporov pri zveznem sodišču sprožile organizacije OZD iz Srbije brez avtonomnih pokrajin, nadaljnjo tretjino pa organizacije iz vseh drugih republik in pokrajin. To opozarja na nujnost preučitve teh pojavov, da bi presodili, če je zagotovljeno enotno izvajanje teh predpisov.

UPRAVNI SPORI IN PREKRŠKI

Večje prizadevanje upravnih, kontrolno-nadzorstvenih organov in organov za prekrške pri krepitvi odgovornosti in doslednem izvajanju zakonov se je po svoje poznalo tudi pri obsegu in strukturi zadev s področja upravnega spora in v postopku in glede prekrškov v zveznem sodišču. Tako je lani sodišče dobilo 2.906 zadev ali 22,8 odstotka več kot leta 1981. Naraslo pa je tudi število neresenih zadev, kakor tudi rešenih, kar je v glavnem posledica objektivnih razlogov in okoliščin.

V upravnem sporu se izredna pravna sredstva v glavnem uporabljajo glede pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja in glede pravic vojnih invalidov. Od skupaj 1.132 obravnavanih zahtevkov za izreden preskus jih 414 ni sodilo v pristojnost sodišča, 683 je bilo zavrnjenih, 80 pa je bilo ugodeno. Enajst zahtevkov za varstvo zakonitosti zveznega javnega tožilstva je bilo sprejetih, samo eden pa zavrnjen.

Tožbe v upravnem sporu so najpogostejše vložene zaradi ocene zakonitosti aktov carinskih, deviznih in drugih organov. Od skupaj 686 obravnavanih zadev je sodišče samo 132 ugodilo, 498 pa jih je zavrnilo.

V postopku za prekrške je bilo rešenih 417 zahtevkov za sodno varstvo, med njimi je bilo 81 ugodenih. Odstotek ugodenih zahtevkov se je v primerjavi z letom 1981 precej povečal, in sicer za 19,33 odstotka, kar je posledica okrepljenih prizadevanj za zakonitost. Prav to je tudi razlog, da je tudi zvezni javni tožilec vložil več zahtevkov za varstvo zakonitosti v postopku za prekrške, med katerimi je bilo 75 odstotkom ugodenih.

TEŽAVE PRI IZVAJANJU CARINSKIH PREDPISOV

Carinski zakon in ustrezni podzakonski akti so bili lani deležni pomembnih sprememb. Zaradi tega so tudi pri delu carinskih organov nastale določene težave. Zaradi pogostih sprememb teh predpisov je zvezno sodišče predlagalo, da bi za naše občane na začasnem delu v tujini pripravili posebne izvlečke iz carinskih in drugih predpisov, ki veljajo za njih, kakor tudi, da bi zagotovili njihovo pravočasno obveščanje o vseh spremembah in dopolnitvah, tako da v prihodnje ne bi prihajalo do nesporazumov in nezaklenih posledic.

V postopku za prekrške se po podobno kot leta poprej pokazale različne zlorabe in nespoštovanje carinskih predpisov. Posebej razširjen je bil pojav uvoza dragih potniških avtomobilov iz zahodnih držav, pri čemer upravičenci pravice do uvoza niso uporabili za sebe temveč za druge osebe. Zadeve te vrste v glavnem izvirajo iz Bosne in Hercegovine, SR Hrvatske in SR Slovenije. Zvezno sodišče je posebej proučevalo to vprašanje s pristojnimi upravnimi organi in organi za prekrške in ugotovilo, da je treba zagotoviti enotno izvajanje teh pred-

pisov. Prav tako je opozorilo na določene netočnosti in nepopolnosti zakonskih besedil, ki povzročajo dvome pri njihovem tolmačenju in uporabi.

Zastavljeno je bilo tudi vprašanje, če ni varstveni ukrep odvzema uvoženega motornega vozila prestop, če ga primerjamo z zagroženo denarno kaznijo do 10.000 dinarjev. Vprašanje je tudi, če je ta sankcija v sorazmerju s sankcijami za podobne prekrške v drugih zakonih.

V praksi so tudi pojavi neupravičenega podaljševanja rokov za vnos deviz v državo, ki so bile ustvarjene s posli v tujini. Nadalje prihaja do hranjenja deviz na računih v tujini in drugih pojavov, ki vplivajo na likvidnost države pri plačilih do tujine.

Zaradi zaostrenega nadzorstva in prizadevanj, da bi zagotovili spo-

štovanje določenih rokov, je zvezno sodišče dobilo lani 502 zadevi proti odločbam Narodne banke Jugoslavije, s katerimi se tak zahtevek za vračilo, tako da je bilo lani teh primerov trikrat več kot leta 1981.

V primerjavi s prejšnjimi leti pa sodišče ni dobilo vlog glede deviznih prekrškov fizičnih oseb. Ker pa je v praksi veliko primerov, s katerimi nedovoljeni »privatni kliring« dobi-va zelo široke razsežnosti, se odpira vprašanje, če imamo potrebno nadzorstvo in če izvajamo ustrezne predpise, kakor tudi, če se ustrezno izvajajo sankcije proti kršilcem. Sodišče meni, da bi morali to problematiko vsestransko proučiti.

(Poročevalec Skupščine SRS in SFRJ 10/IX)

KADROVSKO GIBANJE V MARCU

	SKLIFNILI DEL. RAZMERJE				PREKINILI DEL. RAZMERJE					SKUPAJ	Povprečno število zadeval na 1000 delavcev	Mesečno število zadev
	iz JLA	drugi delci	ostali	SKUPAJ	iz JLA	drugi delci	po ekol. odb. za DR	upokojeni	umrli			
FLAVŽ			2	2							228	220
JEKLARNA	1		8	9	1	2	3	3		9	705	705
LIVARNA				-				1		1	86	83
VALJ. BL. ST.	3		7	10	3	5		2		10	390	382
VALJ. ŽICE	2		2	4	-	1	1	2		4	172	173
VALJ. DEB. PL.			1	1				1		1	173	165
HL. VALJ. BETA	1		7	8	1	2	1			4	280	278
HL. VALJ. JES.	2		1	3						-	225	224
ŽIČARNA			2	2				2		2	265	256
PROFILARNA				-			1			1	71	70
VRAT. FODB.				-						-	48	57
JEKICVLEK	1			1						-	155	149
ELEKTRODE			1	1	1					1	255	252
ŽEBLJARNA			1	1		1				1	88	87
STROJ. DEL.	4		2	6						-	340	330
REMONTNE D.	3		3	6		1	3	2		6	505	495
VZDRŽEVANJE	8		4	12	2		2			4	554	552
ENERGETIKA	1		4	5		1		1		2	247	244
TRANSPORT	1			1	1					1	375	369
DS KO-FI			1	1			1	1		2	277	280
DS K S I			5	5		1		3		4	350	343
DS E T N				-						-	480	480
DRUŽB. FREHR.			2	2				2		2	170	167
S K U P A J	27	-	53	80	9	14	12	20	-	55	6439	6368

STAROSTNO SO BILI UPOKOJENI: Jože BATAGELJ, 1923, Remontne delavnice — 36 let v ŽJ; Štefan ČIGAN, 1922, splošna varnostna služba — 35 let v ŽJ; Ivan ČUFER, 1928, splošna varnostna služba — 26 let v ŽJ; Ludvik FERENČEK, 1919, Energetika — 36 let v ŽJ; Leopoldina HMEJLAK, 1930, Družbena prehrana — 35 let v ŽJ; Ludvik IPAVEČ, 1928, Jeklarna — 25 let v ŽJ; Branko KLEPAČ, 1928, Jeklarna — 25 let v ŽJ; Marija KOZJEK, 1924, Družbena prehrana — 8 let v ŽJ; Zinka PAŠIČ, 1928, Valjarna blumingštel — 22 let v ŽJ; Albin PODHRAŠKI, 1923, Valjarna blumingštel — 31 let v ŽJ; Franc RAVNIK, 1925, Žičarna — 35 let v ŽJ; Mario RUSJAN, 1929, Jeklarna — 32 let v ŽJ in Ivica ŠKRLJ, 1932, KO-FI-FRS — 33 let v ŽJ.

INVALIDSKO SO BILI UPOKOJENI: Franjo ANTUNOVIČ, 1928, Valjarna debele pločevine — 31 let v ŽJ; Franc BIČEK, 1930, Livarna — 33 let v ŽJ; Jože BOKAN, 1924, Žičarna — 33 let v ŽJ; Ahmet GALIJAŠEVIČ, 1933, splošna varnostna služba — 13 let v ŽJ; Bruno GREGORIČ, 1930, Valjarna žice — 36 let v ŽJ; Dragoljub MILOSAVLJEVIČ, 1924, Remontne delavnice — 17 let v ŽJ in JOŽE RAJTAR, 1930, Valjarna žice — 31 let v ŽJ.

Upokojenim sodelavcem želimo, da bi dolgo uživali težko zaslužen pokoj!

ODSOTNOST Z DELA V MARCU

	M A R E C 1983				POVPREČJE 3 MES. leta 1983			
	bol.	dop.	ost.	Skupna odsot.	bol.	dop.	ost.	Skupna odsotn.
FLAVŽ	8.15	5.93	0.64	14.72	7.66	6.94	0.64	15.24
JEKLARNA	7.08	6.80	1.22	15.10	8.28	8.65	1.12	18.05
LIVARNA	8.49	6.49	0.47	15.45	7.30	8.82	0.48	16.60
VALJ. BL. ST.	7.10	6.32	0.90	14.32	7.27	8.83	0.69	16.79
VALJ. ŽICE	8.69	5.69	0.80	15.18	8.15	9.81	0.75	18.71
VALJ. DEB. PL.	6.80	5.90	0.57	13.27	6.20	6.05	0.58	12.83
HL. VALJ. BETA	6.10	6.29	1.95	14.34	6.40	7.74	1.47	15.61
HL. VALJ. JES.	6.99	9.12	0.78	16.89	6.57	9.43	1.15	17.15
ŽIČARNA	9.93	7.32	0.51	17.76	9.54	8.28	0.57	18.39
PROFILARNA	9.61	5.57	0.67	15.85	9.16	7.23	0.59	16.98
VRAT. FODB.	12.10	4.05	0.41	16.56	14.50	4.78	0.34	19.62
JEKICVLEK	7.14	6.41	0.33	13.88	6.47	7.81	0.37	14.65
ELEKTRODE	11.70	4.55	0.40	16.65	13.19	6.62	0.35	20.16
ŽEBLJARNA	13.42	4.65	0.72	18.79	10.63	8.81	0.92	20.36
STROJNE D.	6.41	7.15	0.51	14.07	6.08	8.24	0.63	14.95
REMONTNE D.	7.03	6.03	0.36	13.42	7.17	8.25	0.54	15.96
VZDRŽEVANJE	6.67	6.85	0.38	13.90	6.70	7.48	0.43	14.61
ENERGETIKA	5.81	5.96	0.88	12.65	5.80	7.65	1.11	14.56
TRANSPORT	8.26	6.65	0.81	15.72	7.13	8.29	1.12	16.54
DS KO-FI	7.95	4.32	0.49	12.76	6.95	6.92	0.50	14.37
DS K S I	8.84	4.90	0.95	14.69	8.62	6.85	0.73	16.20
DS E T N	5.44	5.54	0.90	11.88	5.10	6.50	0.91	12.51
DRUŽB. FREH.	10.75	3.52	0.22	14.49	10.12	8.31	0.25	18.68
S K U P A J	7.64	6.12	0.75	14.51	7.56	7.83	0.76	16.15

STANJE IN PRIHODNI RAZVOJ PROIZVODNEGA POSTOPKA V KISIKOVEM KONVERTORJU

Pred 32 leti so v Avstriji prvič izdelali jeklo z žilavenjem grodja s čistim kisikom v napravi s konvertorjem. S tem je bil razvit nov proces za izdelavo jekla, imenovan LS postopek in je pričel svoj zmagoslavi pohod po svetu. Zmanjševati pa se je pričel pomen od tedaj prevladujočih jeklarskih postopkov. Thomasev postopek žilavenja grodja z zrakom v konvertorja danes ne uporabljajo več in tudi Siemens-Martinovih peči je iz leta v leto manj.

KAKO JE PRIŠLO DO TEGA RAZVOJA?

Evropski jeklarji so že pred, med in po drugi svetovni vojni preizkušali uporabo kisika za žilavenje grodja, vendar je šele leta 1952 prišlo do uspešnega zaključka teh prizadevanj. V Avstriji je bila takrat posebna situacija, saj je za izdelovanje jekla primanjkovalo jeklenega odpadka, istočasno pa je bil na razpolago grodaj iz domačih železovih rud. Zato so skušali avstrijski jeklarski strokovnjaki razviti jeklarski postopek, ki bi ustrezal tem pogojem. Pri poskusih žilavenja grodja s čistim kisikom v ponvi so ugotovili, da je ta postopek uspešen le, če kisik ne prodre pregloboko v talino. Ta ugotovitev je vodila do popolnoma novega postopka, ki je imel odločilen vpliv na celotno svetovno proizvodnjo jekla.

Najprej so pričeli izvajati poskuse v dvetonski napravi, ki ji je leta 1949 sledila 15-tonska naprava. Leta 1952 so zgradili v železarni VOEST v Linzu prvo LD jeklaro z dvema 35-tonskima konvertorjima in dve leti kasneje drugo s podobno zmogljivostjo v železarni Alpine v Donawitzu.

V dobrih 30 letih, ki so pretekla od prvih začetkov, je postal postopek v kisikovih konvertorjih prevladujoč v svetovni proizvodnji surovega jekla. Več kot polovica celotne proizvodnje odpadke na kisikove konvertorje, medtem ko preostalo količino izdelajo v približno enakih delih SM in obločne električne peči. Iz diagrama je v odstotkih razviden po letu 1955 razvoj posameznih jeklarskih postopkov v svetu.

RAZVOJ VELIKOSTI KISIKOVIH KONVERTORJEV

S postopnim naraščanjem deleža LD postopka v svetovni proizvodnji surovega jekla so postajali vedno večji tudi konvertorji. Ob pričetku padesetih letih so se gibali okoli 30 ton, ob koncu padesetih let pa so že gradili konvertorje s težo sarže do 130 ton. V sredini šestdesetih let je bila teža že okoli 130 ton, medtem ko imajo danes največji konvertorji težo sarže 400 ton, kar ustreza proizvodnji okoli 600 ton na uro.

Kot primerjavo je mogoče navesti podatek, da lahko doseže SM peč najosobnejše konstrukcije in obratovanja proizvodnjo 40 do 50 ton na uro. V največjem Thomasevem konvertorju s težo sarže 75 ton so lahko izdelali enako količino jekla na uro. Največji kisikov konvertor s prepričljivim od spodaj in težo sarže 250 ton doseže proizvodnjo okoli 375 ton na uro.

Zaradi notranjega transporta, konstrukcije naprave za kontinuirno vlivanje, kakor tudi dimenziranja pomožnih naprav, je danes že dosežena zgornja meja teže sarže konvertorjev. Samo specifično proizvodnjo bo mogoče še nadalje stopnjevati. Možno je še skrajšati čas pihanja kisika in čase, potrebne za jemanje poskusnih vzorcev, merjenje temperature in ukrepe za doseganje predpisane kemične analize. V izboljšanje teh faz proizvodnje vlagajo sedaj velike napore.

Z večanjem teže sarže v kisikovih konvertorjih je vzporedno potekal tudi razvoj povečanja proizvodnih zmogljivosti na napravah, ki so v tehnološki verigi pred in za njimi, to je v plavljih in v napravah za kontinuirno vlivanje jekla. Tako so v sodobnem plavju v začetku padesetih let izdelali 1800 ton grodja na dan, danes pa največja količina že več kot 10.000 ton.

Tudi proizvodne zmogljivosti naprav za kontinuirno vlivanje jekla so se v istem obdobju povečale s 140.000 na 3 milijone ton letno.

Ogromno povečanje proizvodnih zmogljivosti je imelo za posledico razvoj popolnoma nove vrste železarn. Njihova osnovna značilnost je, da potrebujejo za letno proizvodnjo 4 milijone ton surovega jekla, enega do dva plavža, eno LD jeklaro z dvema konvertorjema in napravo za kontinuirno vlivanje jekla ter vročo veljarno širokih trakov.

Prednost LD postopka, ki je izpodrinil Thomasev konvertor in SM peč, je predvsem v:

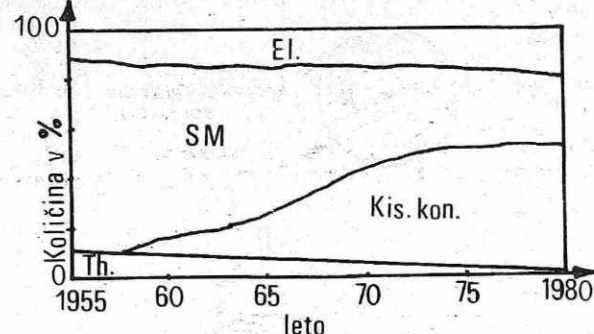
- visoki hitrosti žilavenja,

- visoki produktivnosti,
- sorazmerno nizkih investicijskih stroških (ob predpostavki, da je na razpolago dovolj grodja),
- kakovostno visokovredno izdelano jeklo,
- velika možnost za avtomatizacijo,
- redni proizvodni cikel,
- možnost za izkoriščanje dimnih plinov,
- majhna poraba ognjestalnega materiala.

Zaradi teh prednosti je bil LD postopek osnova za vrsto nadaljnjih razvitih postopkov, ki so bili navezani na posamezne specifične razmere in pogoje.

RAZLIČICE LD POSTOPKA

LD – AC postopek, imenovan tudi OLP postopek, so razvile železarnе, ki imajo v grodju visok odstotek fosforja.

Značilnost tega postopka je vpihovanje apnenega prahu skupaj s kisikom, kar izboljša pogoje za odstranjevanje fosforja. Zaradi obratovanja z dvema žilindroma so potrebni v primerjavi z LD postopkom daljši šaržni časi.

Drugi postopek, imenovan OBM, je razvila zahodno-nemška železarna Maximilianhütte. Odločujoče je bilo to, da v Thomasevih konvertorjih izdelano jeklo s svojo kakovostjo ni več ustrezalo. Zato so železi s čim manjšimi sredstvi razvili postopek, ki bi bil enakovreden LD postopku.

Na že obstoječih Thomasevih konvertorjih so opremili dno s pihalnicami, ki jih sestavljata dve koncentrični cevi. Skozi notranjo cev pihajo skupaj kisik in apneni prah, skozi zunanjo pa plinaste ogljikovodike, katerih razkroj, ki porablja toploto, ščiti pihalice in dno konvertorja pred premočnim ogrevanjem. Ta postopek označujejo v Franciji kot LWS in v ZDA kot Q-BOP postopek. Svetovna proizvodna zmogljivost teh konvertorjev se giblje danes okoli 30 milijonov ton letno.

V primerjavi z LD postopkom ima OBM postopek naslednje prednosti:

- za okoli 0,5 % boljši izpljen,
- ob koncu pihanja ter enakih vsebnostih ogljika nižjo vsebnost žvepla in fosforja ter višjo vsebnost mangana,
- nižjo vsebnost kisika v talini (okrog 300 ppm pri 0,05 % ogljika v primerjavi z okrog 600 ppm pri LD postopku),
- možnost doseganja nižjih vsebnosti ogljika do 0,02 % brez preoksidiranja jekla in žilindre,
- skoraj ni izmečka jekla iz konvertorja,
- ni neraztaljenega jeklenega odpadka ob koncu pihanja.

Vendar ima ta postopek tudi slabosti, ki so bile odločilne, da se doslej še ni bolj uveljavil, in sicer:

- za okoli 5 % manj jeklenega odpadka v vložku,
- večja vsebnost vodik v jeklu (OBM 4–6,6 ppm, LD 2–3 ppm),
- pri šaržah z višjo vsebnostjo ogljika zaradi sestave žilindre skoraj ni mogoče doseči nižje vsebnosti fosforja.

Z uspešnim razvitim OBM postopka sta na razpolago dva tehnično zrela postopka žilavenja s kisikom. Na eni strani LD postopek s pihanjem kisika od zgoraj navzdol in na drugi strani OBM s pihanjem kisika skozi dno. Oba imata svoje že navedene dobre strani. Zato je bilo na dlani, da je treba iskati možnosti, ki bi omogočile združitve prednosti obeh postopkov.

Tako so nastale kombinacije obeh postopkov, za katere je osnovna značilnost izboljšano mešanje žilindre in jekla. Lahko jih razporedimo v dve osnovni skupini:

- vpihovanje internega plina (dušik, argon, CO) skozi dno ob uporabi tako imenovanih »poroznih« opek in cevi,
- vpihovanje kisika od zgoraj s kopjem in od spodaj skozi pihalice, imenovano »kombinirano pihanje«.

Vpihovanje inertnih plinov v talino jekla s pomočjo poroznih opek na dnu livnih ponev je zaradi homogenizacije in boljšega izločanja nekovinskih vključkov danes že ustaljena tehnika. Zato je bilo kmalu jasno, da je mogoče na ta način vpihovati inertne pline tudi v kisikovem konvertorju. Vendar je morala industrija ognjestalnega materiala šele razviti potrebno opeko, saj so bile postavljene zahteve, da mora vzdržati toliko

kot ostala obzidava konvertorja in to ob istočasno visoki prepustnosti za pline.

Prednost tega postopka je v tem, da skozi opeko ni potrebno vedno pihati plin, temveč samo takrat, ko je to iz metalurških razlogov potrebno. Nasprotno je treba pri uporabi cevi ali pihalice vedno pihati majhne količine plina, da ostanejo čiste, takoj ko je v konvertorju raztaljeno jeklo ali žilindra. Poleg tega je nadaljnja prednost uporabe poroznih opek v možnosti za izdelavo jekel z najnižjo vsebnostjo ogljika do 0,01 %. Pri uporabi cevi je nasprotno težko doseči številke pod 0,02 %, ker ni mogoče vpihovati več kot okrog 0,25 Nm plina na tono in minuto, kajti pri večji količini pride zaradi močnega hlajenja do težav.

Pihanje kisika od zgoraj in spodaj je bilo razvito skoraj istočasno z vpihovanjem inertnih plinov. Za ta postopek so potrebne na dnu konvertorja kovinske palice, kot jih uporabljajo pri OBM postopku. Vendar je pri uporabi tega postopka treba predvideti povečano vsebnost vodik v jeklu, kajti pri večjih količinah kisika, vpihanega skozi dno, so potrebni za hlajenje ogljikovodiki. Količine vodik v jeklu, ki so značilne za OBM postopek, so dosežene že v primeru, če je 30 % celotnega potrebnega kisika vpihanega skozi dno.

Iz navedenega je razvidno, da se bodo v prihodnje vedno bolj uveljavljali kombinirani postopki. Kateri izmed njih je za posamezno železarno najbolj primeren, bo odvisno od tega, katere izmed prednosti so zanj najbolj zanimive.

POVEČANJE JEKLENEGA ODPADKA V VLOŽKU

Navedene različice postopka v kisikovih konvertorjih še vedno ne omogočajo doseči prednosti obločne električne peči, ki lahko uporablja v vložku količine jeklenega odpadka.

Za povečanje količine jeklenega odpadka prek tehnološke možnosti je bilo vložnih že precej naporov, kot so:

- predgrevanje jeklenega odpadka od zgoraj s pomočjo gorilcev, ki kurijo mazut ali zemeljski plin,
- izboljšanje naknadnega zgorevanja CO v CO₂ v konvertorju,
- predgrevanje jeklenega odpadka od spodaj z zgrevanjem tekočih ogljikovodikov in povečanim naknadnim zgrevanjem CO v konvertorju (KMS postopek),
- vpihovanje premogovega prahu od spodaj skozi pihalice (KS postopek),
- predgrevanje grodja,
- dovajanje električne energije v obliki plazme.

Za odločitev, ali in katero izmed možnosti za povečanje jeklenega odpadka v vložku je treba uporabiti, ni smernic, ki bi bile splošno veljavne. Nasprotno, tudi tu je treba upoštevati specifične pogoje posameznih železarn.

PRIHODNI RAZVOJ IZDELAVE JEKLA

Ob razmišljanju, kako bo s prihodnjim razvojem jeklarskih postopkov, je treba upoštevati več dejavnikov kot so: tržišče, proizvodni stroški, razpoložljiva energija in surovine ter zaščita okolja.

Večina študij, ki so jih pred nekaj leti izdelali razni inštituti, je predvidevala za pričetek osemdesetih let znatno povečanje železarske proizvodnje. Vendar se to ni zgodilo. Zato lahko predpostavimo, da svetovna poraba jekla tudi do leta 1990 ne bo dosegla velikih sprememb, čeprav navajajo nekatere prognoze količino 1 milijardo ton in je UNIDO pred kratkim predvidel za leto 2000 celo 1,7 milijarde ton.

Za leto 1990 predvidevajo, da bodo stroški za energijo brez upoštevanja inflacije za približno polovico večji kot leta 1980. Podobna situacija bo tudi na področju surovin. Stroški, potrebni za zaščito okolja bodo tudi prej narasli kot da bi se zmanjšali.

Zato lahko pričakujemo naslednje spremembe pri razvoju posameznih jeklarskih proizvodnih postopkov:

- izboljšanje skupne učinkovitosti postopkov,
- omogočanje popolne kontrole proizvodnih postopkov in izdelkov,
- povečanje izplena,
- zagotovitev kakovosti proizvodov, kot jih zahteva tržišče,
- reševanje problematike onesnaževanja okolja z zmanjšanjem odpadkov in možnostjo njihove ponovne uporabe v čim večji količini.

Jeklarski proizvodni agregat bližnje prihodnosti bo omejen skoraj izključno na taljenje vložka, medtem ko bo glavno metalurško delo in zagotovitev zahtevane analize opravljena v napravah, ki so pred in za jeklarskim agregatom. To velja tako za kisikove konvertorje kakor za obločne električne peči, ki bosta še leta 1990 zanesljivo prevladujoča jeklarska agregata.

Vse kaže, da lahko do leta 1990 komaj predvidevamo temeljitejšie spremembe v jeklarskih proizvodnih postopkih. Poleg tega traja v splošnem uvajanje popolnoma novih postopkov od same zasnove do dejanske pomembne proizvodnje vsaj dve desetletji.

NAFTA V LATINSKI AMERIKI

V letu 1982 je Latinska Amerika znatno utrdila svoje mesto v svetu kot proizvajalka nafte predvsem zaradi manjše proizvodnje arabskih držav ob Perzijskem zalivu in delno zaradi povečanja lastnih zmogljivosti. Njen delež je ob 5 % zmanjšani svetovni proizvodnji v preteklem letu z okoli 51 milijoni sodčkov (1591) dnevno dosegel 11,9 %, oziroma 6,17 milijonov sodčkov na dan, medtem ko je bil leta 1981 še 10,9 % oz. 5,97 milijonov sodčkov na dan. Več kot tri desetine te proizvodnje so dosegli na mehiških in venezuelskih naftnih poljih. Medtem ko je Mehika, ki ne pripada organizaciji OPEC, lani stalno povečevala svojo proizvodnjo z 2,3 milij. sodčkov na dan na 2,9 milij. sodčkov na dan v septembru in dosegla v poprečju 2,83 milij. sodčkov na dan, je Venezuela sledila sklepu organizacije OPEC o zaviranju proizvodnje in je lani svoje črpanje precej zmanjšala. Tako je aprila načrpal samo 1,5 milij. sodčkov na dan, kar je precej pod njenimi možnostmi, vendar je kasneje zaradi gospodarskih težav v državi kljub temu povečala svojo proizvodnjo in dosegla poprečje 1,88 milij. sodčkov na dan.

V letu 1981 je Mehika izpodrinila Venezuelo s prvega mesta med proizvajalkami nafte v Latinski Ameriki. Lani se je tudi pri njenem izvozu priključila Venezueli, saj ga je v primerjavi s predhodnim letom povečala za 32 %. Obe državi sta v poprečju povečali svoj izvoz nafte na okoli 1,5 milij. sodčkov na dan, po septembru pa je Mehika dosegla celo 1,7 milij. sodčkov na dan. Poleg tega izvažata Mehika v ZDA tudi pomembne količine zemeljskega plina, medtem ko Venezuela te možnosti nima.

Obe državi financirata svoje potrebe z dohodki podpravljenе naftne industrije. V Venezueli je kar 78,5 % rednih državnih dohodkov iz tega vira. Zato je razumljivo, da želita obe državi čim bolj povečati ta najbolj pomemben vir dohodka. Vendar nastopajo pri tem težave, ki niso povezane samo z zmanjšanim povpraševanjem, temveč – predvsem velja to za Mehiko – tudi s proizvodno tehničnimi problemi.

Mnoga znamenja kažejo, da je danes, za Mehiko največja možna zmogljivost 2,9 milij. sodčkov na dan. Hitro povečanje te

zmogljivosti bi zahtevalo zelo velika finančna sredstva, ki jih danes ni lahko dobiti. Srednjeročno, to je po letu 1985, predvidevajo proizvodnjo 3,4 do 3,5 milij. sodčkov na dan in izvoz 2 milij. sodčkov na dan. Za doseganje tega cilja so zagotovili največjo prednost razvoju novega naftnega nahajališča v zalivu Campeche. Zaradi tega narašča pri ponudbi za izvoz delež težke nafte, ki jo je težje prodati in ima tudi nižjo ceno. Zaradi gospodarske recesije je zmanjšana tudi rast domačega tržišča, ki je v zadnjih letih naraščalo za 8 do 9 % letno in bo tudi to pripomoglo k doseganju izvoznega cilja 2 milij. sodčkov na dan.

Mehika je v letu 1982 postala najpomembnejši dobavitelj nafte v ZDA in je dosegla v zadnjih mesecih količino preko 900.000 sodčkov na dan. Ta izvoz bo v letošnjem letu še nekoliko presežen, in sicer zaradi sklepa vlade ZDA, da bo za strateške rezerve nabavila v obdobju od septembra 1982 do avgusta 1983 40 milij. sodčkov mehiške nafte. Tako je šlo v letu 1982 okoli 60 % nafte iz Mehike v ZDA, ki so krile več kot eno petino svojih potreb uvoza s to nafto in v letu 1983 bo ta številka še večja.

Vendar bodo na naftnem tržišču ZDA že po letu 1985 nastale nove razmere. Takrat bodo že lahko začeli izkoriščati novo odkrita velika nahajališča nafte pred obalo južne Kalifornije, kjer pričakujejo proizvodnjo 300.000 do 400.000 sodčkov na dan. Ta nafta bo v precejšnji meri izpodrinila s tržišča zahodne obale ZDA nafto Aljaske, ki bo morala še v večji meri kot danes dobiti svoje tržišče v rafinerijah južnih zveznih držav in na obali Atlantika. Možnost za prodajo nafte z Aljaske na tem področju je postala še večja, ker je že pričel obratovati naftovod imenovan Trans-Panama. Nadomestil je drag in dolg transport skozi Panamski kanal, ki za velike tankerje sploh ni mogoč. Naftovod Trans-Panama je dolg 130 km in povezuje v Panami pristanišče Puerto Armuelles na Pacifiku s Chiriqui Grande ob Karibskem morju. Njegova zmogljivost je 800.000 sodčkov na dan.

Ker se Venezuela ne drži več dogovora članice organizacije OPEC o zmanjševanju proizvodnje, ji ne bo težko v letošnjem letu ponovno povečati proizvodnjo na 2,2 do 2,3 milij. sodčkov na dan. Težje bo najti za to povečano proizvodnjo tudi ustrezno tržišče. V izvozu Venezuele namreč že nekaj časa postopno narašča delež težke nafte in tako bo tudi v prihodnje. Nekaj manj kot šestina sedanjih naftnih zalog z okoli 19 milijard sodčkov predstavlja lažja nafta. Ker pa že leta nazaj načrpajo le nekaj več kot tretjino celotne količine lahke, visokovredne

nafte, se njene zaloge hitro manjšajo. Z raziskavami, ki trajajo že dobrih pet let, niso našli nobenih omembe vrednih zalog lahke nafte.

Ne primanjkuje pa težke nafte in k njenim sedaj znanim zalogam so lahko pristeli še novo odkrito nahajališče ob reki Orinoco. Raziskovalni program, ki ga letos s svojo prvo fazo zaključujejo, ni samo potrdil zaloge nafte v količini od 1.000 do 2.000 milijard sodčkov, temveč je nakazal tudi možnost, da se delež nafte z danes poznano črpalno tehniko poveča s sedanjih 3 do 8 % na 15 %. To hkrati pomeni deseterkratno povečanje naftnih rezerv Venezuele, ki jih je mogoče izkoristiti.

Argentina je s proizvodnjo okoli 487.000 sodčkov na dan tretja največja proizvajalka nafte v Latinski Ameriki. Za letošnje leto predvidevajo povečanje na 525.000 sodčkov na dan, kar naj bi krilo lastne potrebe. Upajo tudi na pozitivne rezultate poskusnih vrtnj na skupni površini 110.000 kv. km na kopnem in na dnu Atlantika. Do zdaj so bila vrtnja uspešna pred obalo Ognjene zemlje in v zalivu San Jorge v južnem delu Argentine.

Na četrtem mestu pri črpanju nafte na tej celini je Brazilija, ki pa je tudi njen največji uvoznik na svetu med državami v razvoju. Leta 1982 je ta država povečala svojo proizvodnjo nafte za 23 % oziroma na 264.000 sodčkov na dan. Po letu 1975 izvajajo v tej državi obsežna poskusna vrtnja na morskem dnu, vendar so do zdaj odkrili samo eno nahajališče.

Leta 1979 je porabila ta država dnevno 1,13 milij. sodčkov nafte. Z varčevalnimi ukrepi so kljub povečanemu številu avtomobilov do leta 1982 zmanjšali dnevno porabo na 1,06 milij. sodčkov. Proizvodnja metanola, nadomestnega pogonskega goriva za avtomobile iz sladkornega trsa in manioke, je dosegla ob koncu preteklega leta 90.000 sodčkov na dan. S tem so zmanjšali primanjkljaj v energetski bilanci, vendar je uvoz še vedno dosegel 71 %. Zato bo Brazilija tudi v prihodnje še morala uvažati nafte v vrednosti okoli deset milijard dolarjev letno.

Tudi nekatere druge države na tej celini črpajo nafto. Mednje štejejo Trinidad in Tobago z lanskeletno proizvodnjo 232.000 sodčkov na dan, Peru 200.000 sodčkov na dan, Ekvador 192.000 sodčkov na dan in Kolumbija 140.000 sodčkov na dan. Med temi deželami so tudi trije izvozniki, in sicer daleč največji Trinidad in Tobago – 200.000 sodčkov na dan, Ekvador – 110.000 sodčkov na dan in Peru – 60.000 sodčkov na dan. Ostale države, kot so Čile, Bolivija, Kuba in Guatemala, načrpajo le manjše količine, med njimi še največ Čile – 43.000 sodčkov na dan v letu 1982.

SONCE IN OPTIMALNO IZKORIŠČANJE NJEGOVE SEVALNE ENERGIJE

Središče našega planetnega sistema – Sonce izžareva v vesolje moč 3,8 · 10²⁶ kW. Od tega pretežno planet Zemlja komaj slabe pol milijardine ali samo 1,73 · 10¹⁴ (173 bilijonov) kW. Tako prejme Zemlja v eni sekundi 48 milijard kWh energije. Ob splošnem pomanjkanju energetskih virov je za človeštvo Sonce spet zanimivo kot skoraj neizčrpen energetski vir.

Na Sončevi površini je temperatura nad 6000°C, v njegovi notranjosti pa par milijonov °C. Sproščanje velikih količin energije omogočajo fuzijske jedrske reakcije.

Že nekaj let tudi v slovenskih znanstvenih ustanovah proučujejo možnosti izkoriščanja sončne energije. Nekatera podjetja že izdelujejo sončne kolektorje in tudi posameznim entuziastom Sonce že dogreva sanitarno vodo.

Te vrstice so namenjene predvsem tem entuziastom, ki jih ne manjka tudi med člani našega kolektiva. Naj bodo napisane besede skromen prispevek k racionalnemu izkoriščanju sončnega toplotnega sevanja.

Če hočemo razumeti, kar je potrebno pri nameščanju sončnih kolektorjev, moramo spoznati razmere, ki vladajo v našem planetnem sistemu. Ugotoviti moramo položaj Zemlje v odnosu do Sonca in njeno gibanje okoli njega.

A. GIBANJE ZEMLJE OKOLI SONCA

Že Nikolaj KOPERNIK (1473 do 1543) je ugotovil, da Zemlja ni v središču vesolja; pač pa Sonce. Ovrget je geocentrični (Geos=Zemlja) in zagovarjal heliocentrični (Helios= Sonce) sistem. S tem se je le delno približal resnici, vendar je pravilno ugotovil vlogo Zemlje v vesolju. Dejal je, da je Zemlja le eden od planetov, ki krožijo okoli Sonca. Ta bogokletna trditev je izzvala veliko ogorčenja med cerkvenimi mogočniki, saj na Zemlji živi človek, ki je bitje – ustvarjeno po božji podobi. To domovanje božje kopije je postalo v vesolju nepomembno in tudi bog je izgubil svoj sijaj. Ker je menih Giordano BRUNO (1548 do 1600) zagovarjal Kopernikov nauk, je moral umreti na grmadi. Tudi znameniti učenjak Galileo GALILEI (1564 do 1642) je bil prisiljen priznati svojo »zmoto«, čeprav je po preključu menda dejal: »In vendar se vrti« (Zemlja okoli Sonca).

Naš namen je, da se brez nevarnosti pred grmado seznanimo z gibanjem Zemlje okoli Sonca, ki ga obkrožuje kar devet planetov. Zemlja je tretji planet in kroži v približni oddaljenosti 150.000.000 kilometrov. Svetloba, ki hiti od Sonca skozi prostor s hitrostjo 300.000 km/sek, nas

doseže po 500 sekundah ali več kot po osmih minutah.

Zemlja obkroži Sonce v enem letu. Pri tem se zavrti 365,24 krat okoli svoje osi. Eno obkroženje je zemeljsko leto; en vrtiljaj okoli lastne osi pa zemeljski dan.

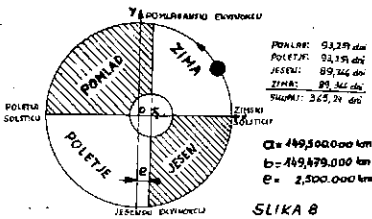
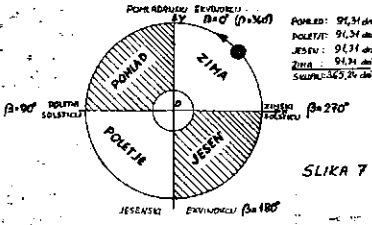
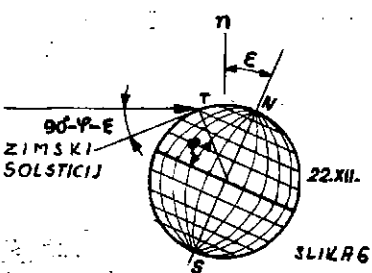
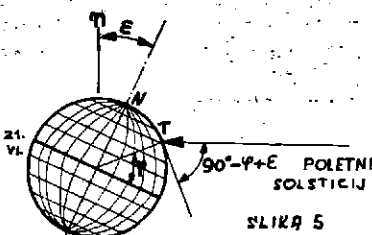
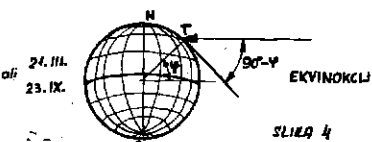
Koledarska leta imajo celo število dni, in sicer navadna leta po 365, prestopna pa po 366 dni. Ker trem navadnim letom sledi prestopno leto, je povprečno trajanje leta v štiriletnem obdobju 365,25 dni. Prestopna leta so po dogovoru vsa tista leta, katerih letnice so deljive s štiri brez ostanka (1976, 1980, 1984 itd.). Ker je v sto letih potrebno 24 in ne 25 prestopnih let, leta z letnicami, ki so deljive s sto, niso prestopna. Zato je bilo leto 1900 navadno leto. Zaradi dodatnega popravka pa bo leto 2000 ali zadnje leto našega tisočletja izjemoma prestopno.

Ko je lani dosegla v Krnjski gori stoletnico rojstva in dočakala svoj 101. rojstni dan naša najstarejša občanka, je bil objavljen napačen podatek, da je bila stara 36.525 dni. Ker avtor omenjenega članka ni upošteval navadnega leta 1900, je znamenito občanko postaral za en dan.

Poglejmo si še eno zanimivost. Tisti, ki se je srečal z Abrahamom, je preživel 365,24 × 50 = 18.262 dni. V petdesetih letih je bilo lahko 12 ali 13 prestopnih oziroma 38 ali 37 navadnih let. V prvem primeru je na uradni rojstni dan petdesetletnik star 18.262 dni, v drugem pa 37 × 365 + 13 × 366 = 18.263 dni. Prvi jubilejanti se srečajo z Abrahamom točno na svoj uradni 51. rojstni dan; drugi pa so na rojstni dan že en dan starejši. Tako so bili leta 1981 letniki 1931 stari petdeset let že en dan pred uradnim rojstnim dnevom.

Vrnimo se k Zemlji, ki jo slika 1 prikazuje na poti okoli Sonca na njenih štirih postajah. Na poti opisuje Zemlja krožno tirnico. Ta tirnica leži v ravnini, na katero je narisana pravokotnica ali normala »n«. Ker se pri gibanju okoli Sonca Zemlja vrti še okoli svoje osi, je narisana tudi ta os, ki je označena s severnim (N) in južnim (S) tečajem.

Zemeljska os ni pravokotna na ravnino orbite (tirnice) tako kot normalna »n« ampak je med njo in normalo kot $\epsilon = 23^{\circ}27'8''$. Zaradi tega kota ima Zemlja na poti okoli Sonca štiri značilne položaje. Ko je Zemlja

v položaju, ki je datiran s 21. marcem in 23. septembrom so sončni žarki pravokotni na zemeljsko os. Ti točki sta oba ekvinočija ali enakonočja. Na severni polobli je 21. marec začetek pomladi in pomladansko enakonočje, 23. september pa je začetek jeseni ali jesensko enakonočje.

Datuma 21. junij in 22. december sta poletni in zimski solsticiji. Že ime enakonočje pove, da so noči enako dolge kot dnevi, in sicer po 12 ur. Na ravnini Sonce vzhaja ob 6. uri in zahaja ob 18. uri.

Ob zimskem solsticiju je dan najkrajši, ob poletnem pa najdaljši. Sliki 2 in 3 s pogledoma »A« in »B« še dodatno pojasnjujeta prvo sliko. Na sliki 2 vidimo, da je 21. junij, to je ob poletnem solsticiju, na severni polobli severni zemeljski tečaj nagnjen proti Soncu; ob zimskem solsticiju pa od Sonca za kot $\epsilon = 23^{\circ}27'8''$.

Ob ekvinočijah oklepajo sončni žarki ob 12. uri z zemeljsko površino kot $\gamma = 90^{\circ} - \phi$. Kot » ϕ « je zemeljska širina, ki je za Jesenice $\phi = 46^{\circ}26'13''$. (slika 4)

Višina sončnih žarkov ob 12. uri je $\gamma = 90^{\circ} - 46^{\circ}26'13'' = 43^{\circ}33'47''$.

Dne 21. junija, ko je poletni solsticij, je kot » γ « ob 12. uri na Jesenicah: $\gamma = 90^{\circ} - \phi + \epsilon = 90^{\circ} - 46^{\circ}26'13'' + 23^{\circ}27'8'' = 67^{\circ}0'55''$ (slika 5).

Ob zimskem solsticiju 22. decembra je ob isti uri višina Sonca na Jesenicah:

$\gamma = 90^{\circ} - \phi - \epsilon = 90^{\circ} - 46^{\circ}26'13'' - 23^{\circ}27'8'' = 20^{\circ}6'39''$ (slika 6).

Očitno je, da je poletje topleje zaradi daljšega dne in zaradi večjega kota » γ «; pozimi pa je mrzlo zaradi manjšega kota in zaradi krajšega dne.

Nagnjenost zemeljske osi za kot » ϵ « je vzrok letnih časov. Če bi bila os pravokotna na tirnico ravnino in vzporedna z njeno normalo »n«, bi ne poznali štirih letnih časov.

Največji kot Sonca ob 12. uri za različne zemeljske širine je: $\gamma = 90^{\circ} - \phi + \epsilon$, kjer je za

pomladansko enakonočje 21. marca $\gamma = 0^{\circ}$
poletni solsticij 21. junija $\gamma = \epsilon = 23^{\circ}27'8''$
jesensko enakonočje 23. septembra $\gamma = 0^{\circ}$
zimski solsticij 22. decembra $\gamma = -\epsilon = -23^{\circ}27'8''$

Deklinacijski kot » δ « ima na severni polobli v različnih letnih časih naslednje vrednosti:

pomlad ... od 21. marca do 21. junija $\delta = 0^{\circ}$ do $23^{\circ}27'8''$
poletje ... od 21. junija do 23. septembra $\delta = 23^{\circ}27'8''$ do 0°
jesen ... od 23. septembra do 22. decembra $\delta = 0^{\circ}$ do $-23^{\circ}27'8''$
zima ... od 22. decembra do 21. marca $\delta = -23^{\circ}27'8''$ do 0°

Zaradi dolžine leta 365,24 dni in zaradi treh zaporednih navadnih let ter vrinjenih prestopnih let so datum pričetkov letnih časov lahko tudi drugačni. Tako je lahko, na primer, pomladansko enakonočje že 20. marca (to je največkrat v prestopnem letu in tudi prvo navadno leto po prestopnem letu). Zato morajo biti vsako leto po datumih izdelane tabele deklinacijskih kotov » δ «. Te tabele

A) Kot » γ « je večji kakor 90° Sonce je na severnem nebu.
B) Kot » γ « je enak 90° Sonce je v zenitu.
C) Kot » γ « je enak 0° Sonce je na obzorju.
D) Kot » γ « je negativen Sonce je pod obzorjem.

Zemeljska širina rakovega povratnika je $\phi = \epsilon = 23^{\circ}27'8''$ severno od ekvatorja. Severni polarni krog je pri $\phi = 90^{\circ} - \epsilon = 66^{\circ}32'52''$ severno od ekvatorja.

TABELA SONČNIH VIŠIN » γ « (ob 12. uri)

	ϕ	Pol. solst.	Enakonočje	Zim. solsticij
Ekvator	0°	$113^{\circ}27'8''$ A	90° B	$66^{\circ}32'52''$
	10°	$103^{\circ}27'8''$ A	80°	$56^{\circ}32'52''$
	20°	$93^{\circ}27'8''$ A	70°	$46^{\circ}32'52''$
Rakov povratnik	$23^{\circ}27'8''$	90°	$66^{\circ}32'52''$	$43^{\circ}5'44''$
	30°	$83^{\circ}27'8''$	60°	$36^{\circ}32'52''$
	40°	$73^{\circ}27'8''$	50°	$26^{\circ}32'52''$
Jesenice	$46^{\circ}26'13''$	$67^{\circ}0'55''$	$43^{\circ}33'47''$	$20^{\circ}6'39''$
	50°	$63^{\circ}27'8''$	40°	$16^{\circ}32'52''$
	60°	$53^{\circ}27'8''$	30°	$6^{\circ}32'52''$
Severni polarni krog	$66^{\circ}32'52''$	$46^{\circ}54'16''$	$23^{\circ}27'8''$	0° C
	70°	$43^{\circ}27'8''$	20°	$-3^{\circ}27'8''$ D
	80°	$33^{\circ}27'8''$	10°	$-13^{\circ}27'8''$ D
Severni tečaj	90°	$23^{\circ}27'8''$	0° C	$-23^{\circ}27'8''$ D

Na južni poluti so solsticiji, ekvinočiji in letni časi zamenjani: pomladansko enakonočje: 23. septembra

poletni solsticij: 22. decembra

jesensko enakonočje: 21. marca

zimski solsticij: 21. junija

Sonce je na južni polobli večinoma na severnem nebu, le pri kotih γ , ki so 90° ali večji od 90° , je v zenitu oziroma na južnem nebu.

Letni časi južne poloble so:

pomlad: od 23. septembra do 22. decembra

poletje: 22. decembra do 21. marca

jesen: od 21. marca do 21. junija

zima: od 21. junija do 23. septembra

Pomladanski ekvinočij: 21. marca $\beta = 0^{\circ}$ (360°)
Poletni solsticij: 21. junija $\beta = 90^{\circ}$
Jesenski ekvinočij: 23. septembra $\beta = 180^{\circ}$
Zimski solsticij: 22. decembra $\beta = 270^{\circ}$

Za severno poloblo je pomladanski ekvinočij pravi začetek astronomskega leta. Že včasih je bil sušec prvi mesec v letu, kar dokazujejo mednarodna imena nekaterih mesecev (september = sedmi mesec, oktober = osmi mesec, november = deveti mesec in december = deseti mesec). Najkrajši je februar, zadnji – dvajseti mesec, ki ima najmanj dni, in sicer 28 ali 29, kar je pač ostalo od ostalih enajstih mesecev.

Sončni obrat (solsticij), ko prične na severni polobli najkrajši dan 22. december naraščati, je drug pomemben čas za naše prednike. Vsako leto so ga težko pričakovali. Ker jih je sonce grelo, so ga po božje častili. Zato je kult Sonca kot rojstvo boga prevzelo tudi krščanstvo. V resnici je krščanski božič pravi astronomski, uradno novo leto pa izključno cerkveni praznik. Pravzaprav bi morali sončni obrat praznovati 22. decembra na dan JLA.

Johannes KEPLER (1571 do 1630) je napisal tri zakone vesoljske mehanike. Njegov drugi zakon že poznamo. Pravi, da planeti okoli zvezd in sateliti okoli planetov v enakih časih opišejo enake plosčine. Tretji zakon je matematična zveza med velikostjo orbite in obhodno dobo. Po prvem Keplerjevem zakonu vesoljske mehanike imajo tirnice eliptično obliko.

Tudi pot Zemlje okoli Sonca je elipsa. Ker ima ta elipsa zelo majhno ekscentričnost, je skoraj krožnica. Velika polos elipse je dolga 149.500.000 km, manjša pa 149.479.000 km. Žarišči elipse sta od njene sredine oddaljeni po 2.500.000 km. To je sicer velika razdalja, če pomislimo, da je oddaljenost Lune od Zemlje kar več kot šestkrat manjša.

uporabljajo predvsem v mornariški navigaciji, saj iz kotov » γ « ob 12. uri in iz datuma (iz kota » δ «) mornarji izračunajo zemeljsko širino $\phi = 90^{\circ} - \gamma + \delta$.

V naslednji tabeli je napisanih nekaj vrednosti kotov » γ « ob solsticijih in enakonočjih za različne zemeljske širine na severni polobli. Vrednosti, ki so v tabeli označene s črkami A, B, C in D, pomenijo:

A) Kot » γ « je večji kakor 90° Sonce je na severnem nebu.
B) Kot » γ « je enak 90° Sonce je v zenitu.
C) Kot » γ « je enak 0° Sonce je na obzorju.
D) Kot » γ « je negativen Sonce je pod obzorjem.

Zemeljska širina rakovega povratnika je $\phi = \epsilon = 23^{\circ}27'8''$ severno od ekvatorja. Severni polarni krog je pri $\phi = 90^{\circ} - \epsilon = 66^{\circ}32'52''$ severno od ekvatorja.

TABELA SONČNIH VIŠIN » γ « (ob 12. uri)

	ϕ	Pol. solst.	Enakonočje	Zim. solsticij
Ekvator	0°	$113^{\circ}27'8''$ A	90° B	$66^{\circ}32'52''$
	10°	$103^{\circ}27'8''$ A	80°	$56^{\circ}32'52''$
	20°	$93^{\circ}27'8''$ A	70°	$46^{\circ}32'52''$
Rakov povratnik	$23^{\circ}27'8''$	90°	$66^{\circ}32'52''$	$43^{\circ}5'44''$
	30°	$83^{\circ}27'8''$	60°	$36^{\circ}32'52''$
	40°	$73^{\circ}27'8''$	50°	$26^{\circ}32'52''$
Jesenice	$46^{\circ}26'13''$	$67^{\circ}0'55''$	$43^{\circ}33'47''$	$20^{\circ}6'39''$
	50°	$63^{\circ}27'8''$	40°	$16^{\circ}32'52''$
	60°	$53^{\circ}27'8''$	30°	$6^{\circ}32'52''$
Severni polarni krog	$66^{\circ}32'52''$	$46^{\circ}54'16''$	$23^{\circ}27'8''$	0° C
	70°	$43^{\circ}27'8''$	20°	$-3^{\circ}27'8''$ D
	80°	$33^{\circ}27'8''$	10°	$-13^{\circ}27'8''$ D
Severni tečaj	90°	$23^{\circ}27'8''$	0° C	$-23^{\circ}27'8''$ D

Pri $\phi = 23^{\circ}27'8''$ južno od ekvatorja je kozorogov povratnik; pri $\phi = 66^{\circ}32'52''$ južno pa južni polarni krog.

Na sliki 1 je narisan krožno gibanje Zemlje okoli Sonca. Krožnico tega gibanja predstavlja slika 7. Ploščino kroga, ki ga omejuje zemeljska tirnica, deli križ letnih časov na štiri enake dele. Zemlja na tej poenostavljeni sliki opisuje štiri enake plosčine, ki predstavljajo štiri letne čase. Po drugem Keplerjevem zakonu morajo biti tudi dolžine letnih časov enake, in sicer $365,24/4 = 91,31$ dni.

V enem letu Zemlja opiše poln krog ali vsak dan približno 1° .

Začetek leta je postavljen na pomladanski ekvinočij, ko je kot $\beta = 0^{\circ}$.

$\beta = 0^{\circ}$ (360°)
 $\beta = 90^{\circ}$
 $\beta = 180^{\circ}$
 $\beta = 270^{\circ}$

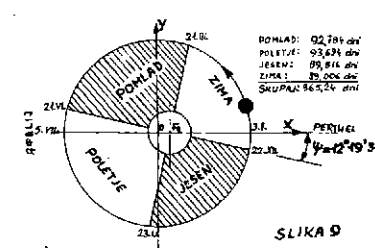
Zanimiva je ugotovitev, da je pozimi Zemlja na severni polobli najbližje Soncu, in sicer v periheliju, ko oddaljenost znaša: $a - e = 149.500.000 - 2.500.000 = 147.000.000$ km

Poleti je oddaljenost v afeliju $a + e = 152.000.000$ km

Zaradi večje bližine Sonca (Sonce je v bližnjem žarišču elipse) so zime na severni polobli milejše kot na južni; poletja pa tudi niso (zaradi večje oddaljenosti od Sonca) tako vroča kot na južni polobli.

Vsekakor je razloček med najvišjo poletno vročino in najnižjim zimskim mrazom na severnih zemeljskih širinah manjši kot na južnih. K sreči nam pogled na globus pove, da je na severu več kopne zemlje kot na jugu in zaradi tega tudi večina zemljanov prebiva v ugodnejših severnih predelih.

Zaradi ekscentričnosti »e« letni časi niso enako dolgi. Na sliki 8 vidimo, da sta poletje in pomlad daljša kot jesen in zima (južno od ekvatorja je seveda ravno narobe). Pomlad in poletje sta skoraj za štiri dni daljša kot jesen in zima. Ker pa pogled v koledar pove, da tudi poletje in pomlad ter jesen in zima med seboj niso enaki, je avtorja pripeljal ta podatek do slike 9.

Na tej sliki je med križem letnih časov in med koordinatnim sistemom elipse kot » ψ «. Račun je pokazal, da je kot $\psi = 12^{\circ}19'34''$. Pri tem kotu plosčine ustrezajo dolžinam letnih časov. Zato je perihel tretjega januarja, afelij pa petega julija.

(Nadaljevanje na 12. strani)

SONCE IN OPTIMALNO IZKORIŠČANJE NJEGOVE SEVALNE ENERGIJE

(Nadaljevanje z 11. strani)

Slika 10 kaže letno spreminjanje dolžine dneva za različne zemeljske širine na severni polobli. Na zemeljski širini $\varphi = 0^\circ$, to je na ekvatorju, je dan celo leto enako dolg, in sicer 12 ur. Sonce vzhaja ob 6. uri in zahaja ob 18. uri. Pri večjih zemeljskih širinah » φ « so pomladi in poleti dnevi daljši, pozimi in jeseni pa krajši od 12 ur.

Krivulje na diagramu so podobne sinusoidam, ki imajo svoj začetek pri $\beta = 0^\circ$; to je ob spomladanskem enakonočju. To je še en dokaz, da so naši predniki pravilno postavili začetek leta v mesec marec.

Amplitude »sinusoid« naraščajo z zemeljsko širino » φ «. Ekstreme imajo ob obeh solsticijah. Ob poletnem solsticiju je maksimum, ob zimskem pa minimum. Ob polarnem krogu je ob začetku poletja dolžina dneva kar 24 ur, ob začetku zime pa 0 ur. To pomeni, da 21. junija Sonce sploh ne zaide; 22. decembra pa ne vzhaja. Pri kotu » φ « nad polarnim krogom na diagramu maksimuma in minimuma sploh ni. Pri kotu $\varphi = 75^\circ$ Sonce ne zaide kar 104 dni, saj dan traja od 1. maja do 13. avgusta. Podobno traja na isti širini $\varphi = 75^\circ$ noč od 3. novembra do 9. februarja (98 dni).

Na severnem zemeljskem tečaju ($\varphi = 90^\circ$) traja dan od pomladanskega do jesenskega in noč od jesenskega do pomladanskega enakonočja.

Na sliki 11 so v posebnem diagramu prikazane dolžine dni (od vzhoda do zahoda Sonca v ravnini) za vse severne in južne zemeljske širine. Posebej je označena zemeljska širina Jesenic $\varphi = 46^\circ 26' 13''$ severno od ekvatorja.

Vzhod Sonca izračunamo lahko iz dolžine dneva na ravnini tako, da polovico dneva odštejemo od 12. ure; zahod pa tako, da polovico dneva prištejemo 12. uri. Če dan na ravnini traja n. pr. 13 ur, potem

Sonce vzhaja ob: $12 - 13/2 = 5,5$ oziroma ob 5. uri 30 minut.

Zahod Sonca je ob: $12 + 13/2 = 18,5$ ali ob 18. uri 30 minut.

Čas vzhoda in zahoda Sonca velja za krajevni poldnevnik in ne za tisti poldnevnik, ki ustreza časovnemu pasu. Naš srednjeevropski časovni pas je postavljen tako, da je pri zemeljski dolžini $\lambda = 15^\circ$ vzhodno od Greenwicha krajevni čas enak srednjeevropskemu. V Sloveniji leži Zagorje na poldnevniku $\lambda = 15^\circ$ vzhodno od Greenwicha. Jesenice imajo zemeljsko dolžino $\lambda = 14^\circ 4' 10''$ vzhodno. Zato so vsi krajevni časi premaknjeni za uradnim srednjeevropskim časom. Na Jesenicah, na primer, doseže Sonce svojo najvišjo točko šele 3 minut in 43 sekund po dvanajsti uri.

Slika 12 kaže le tisti del diagrama, ki na sliki 11 zaradi gostote krivulj ni dovolj jasen.

B. NAVIDEZNO GIBANJE SONCA OKOLI ZEMLJE

Čeprav vemo, da se le Zemlja giblje okoli Sonca, si vendar oglejmo navidezno gibanje Sonca nad našim obzorjem.

Na sliki 13 so na krogu s središčem »O« narisane vse štiri strani neba. V središču je opazovalec. Polni krog je označen s koti » κ «, in sicer tako, da je na severu $\kappa = 0^\circ$ oziroma $\kappa = 360^\circ$, na jugu je kot $\kappa = 180^\circ$, na vzhodu in na zahodu $\kappa = 90^\circ$ oziroma $\kappa = 270^\circ$.

Nad krožnim obzorjem, ki je opremljeno s skalo za kot » κ « in z oznakami smeri neba, si zamišljamo nebesni obok v obliki polkrogle (slika 14). Ob enakonočjih Sonce vzhaja točno na vzhodu (E) in zahaja na zahodu (W). Njegova navidezna pot poteka po namišljenem nebesnem oboku. Navidezna sončna tirnica leži na ravnini, ki z zemeljsko površino oklepa kot $90^\circ - \varphi$. Za Jesenice velja nagib:

$90^\circ - 46^\circ 26' 13'' = 43^\circ 33' 47''$

Na tej tirnici opiše Sonce vsako uro lok s kotom $360^\circ/24 = 15^\circ$.

Projekcije sončnega položaja na zemeljsko površino ne prikazujejo enakomernega gibanja Sonca in tudi ne sence; tako ob enakonočju opiše Sonce na Jesenicah od 6. do 7. ure kot $\Delta\kappa = 10^\circ 59' 16''$ ter od 11. do 12. kot $\Delta\kappa = 20^\circ 17' 36''$ (slika 15). Neenakomernost časovne odvisnosti kota » κ « je različna pri različnih zemeljskih širinah in v različnih dnevih.

Poglejmo si pot Sonca v pravokotni projekciji, in sicer v smeri vzhod-zahod (slika 16). Debelejša črta je projekcija sončne tirnice, ki pa je pomaknjena proti severu. Sonce vzhaja severo-vzhodno in zahaja severo-zahodno. Čeprav je ravnina s sončno tirnico še vedno nagnjena za kot $90^\circ - \varphi$; opazovalec vidi Sonce v najvišji točki (ob 12. uri) pod kotom $90^\circ - \varphi + \vartheta$. Če je ta opazovalec na Jesenicah, vidi ob 12. uri ob poletnem solsticiju (21. junija) Sonce pod kotom

$\gamma = 90^\circ - 46^\circ 26' 13'' + 23^\circ 27' 8'' = 67^\circ 0' 55''$

Na ekvatorju je ravnina sončne tirnice pravokotna na zemeljsko površino. Na sliki 17 so prikazani trije položaji tirnice, in sicer ob obeh solsticijah ter skupno ob enakonočjih.

Opazovalec vidi ob razvitem obzorju sončno pot, ki je narisana pod že znano sliko. Na ekvatorju je ob poletnem solsticiju ob 12. uri Sonce v višini $\gamma = 90^\circ - \varphi + \vartheta = 90^\circ - \varphi + \varepsilon = 90^\circ - 0^\circ + 23^\circ 27' 8'' = 113^\circ 27' 8''$ (na severu).

Za Jesenice je slika drugačna (slika 18). Najvišji lok opiše Sonce 21. junija, ko vzhaja pri kotu $\kappa = 55^\circ$ in zahaja pri $\kappa = 305^\circ$. Lok je najnižji 22. decembra, in sicer od $\kappa = 125^\circ$ do $\kappa = 235^\circ$.

Na zemeljski širini $\varphi = 90^\circ - 90^\circ - \varepsilon = 66^\circ 32' 52''$ (severni polarni krog) se 21. junija sončna tirnica na severu navidezno samo dotakne zemeljske površine. Sonce ta dan sploh ne zaide in dan traja 24 ur. Podobno na severnem polarnem krogu 22. decembra dneva sploh ni, ker je noč dolga 24 ur (slika 19).

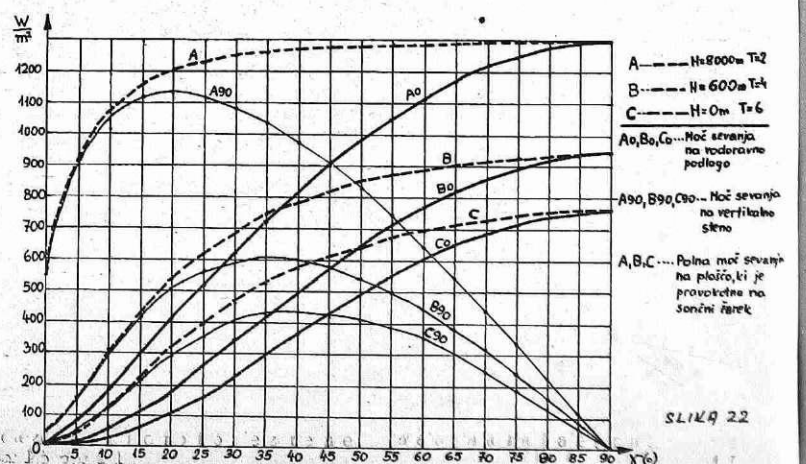
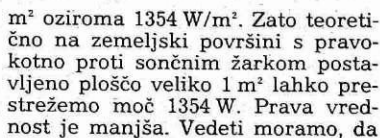
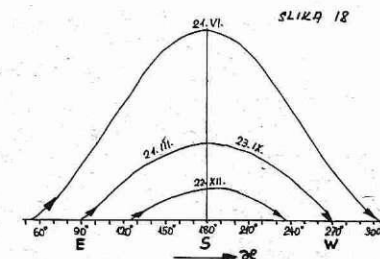
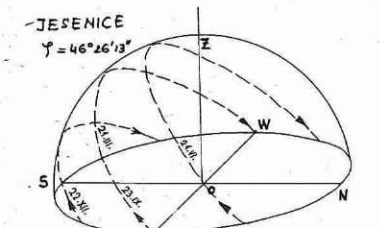
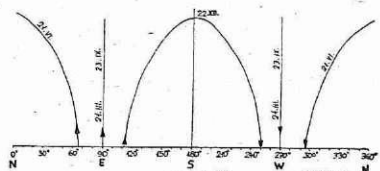
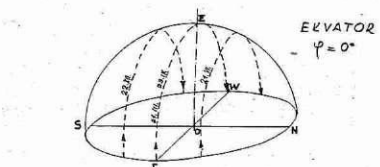
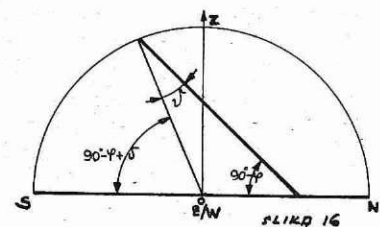
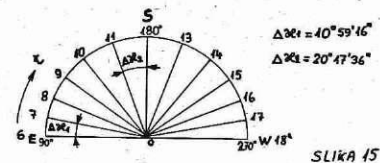
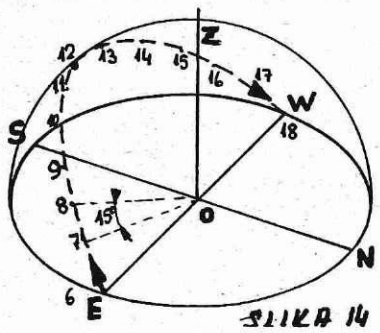
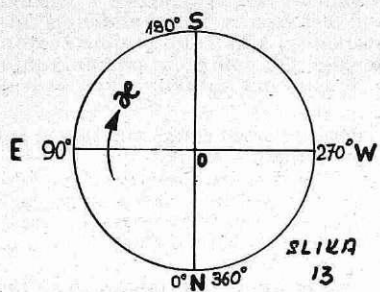
V mestu Murmansk, ki leži na zemeljski širini $\varphi = 69^\circ 2'$, torej nad severnim polarnim krogom, nekaj dni pomladi in poleti Sonce sploh ne zaide. Dan traja od 25. maja do 19. julija (55 dni); noč pa od 27. novembra do 17. januarja (51 dni). Položaje tirnic prikazuje slika 20.

Na zemeljskem polu pri $\varphi = 90^\circ$ je ravnina sončne tirnice vzporedna z zemeljsko površino. Ob enakonočjih leži ta ravnina navidezno na zemeljski površini in Sonce opisuje krog po obzorju.

Pomladi se tirnična ravnina dviga od 21. marca toliko časa, da dne 21. junija doseže ob poletnem solsticiju najvišjo lego. Poleti se zopet spušča in 23. septembra spet doseže zemeljsko površino. Dan traja torej od 21. marca do 23. septembra, kar je 186 dni. Po jesenskem ekvinokciju se spušča ravnina pod obzorje in 22. decembra doseže najnižjo lego. Pozimi se sončna tirnica dviga proti obzorju. Ves ta čas od 23. septembra do 21. marca traja vseh 179 dni noč (slika 21).

C. IZKORIŠČANJE SONČNE ENERGIJE

Že v uvodu je bilo rečeno, da Sonce izžareva v prostor moč $3,8 \cdot 10^{23}$ kW. Če si v razdalji 149.500.000 km od Sonca, to je v zemeljski oddaljenosti, zamislimo površino krogle, ki ima v svojem središču Sonce, bo na vsakem m^2 sončna sevalna moč 1,353 kW. Ker zemeljska tirnica ni krožnica, moramo upoštevati srednjo oddaljenost Zemlje od Sonca, ki pa ni enaka veliki polosi elipse. Zato je povprečna sevalna moč 1,354 kW/

del sončne moči oziroma energije zaradi zračne plast.

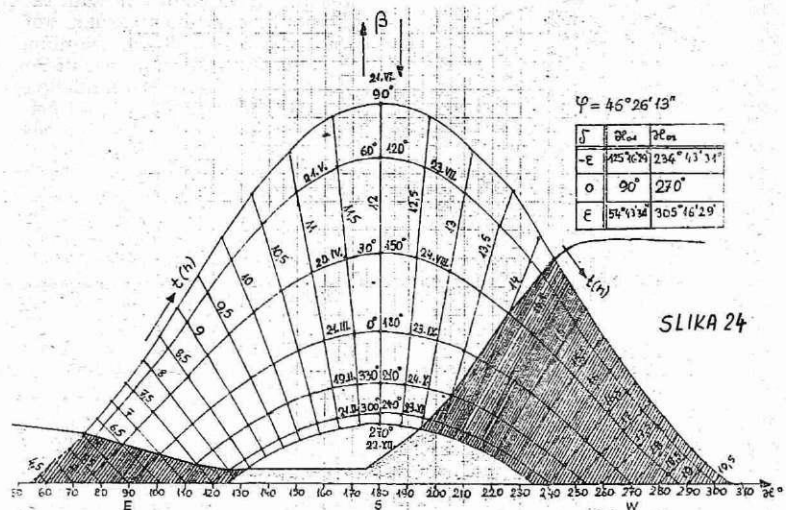
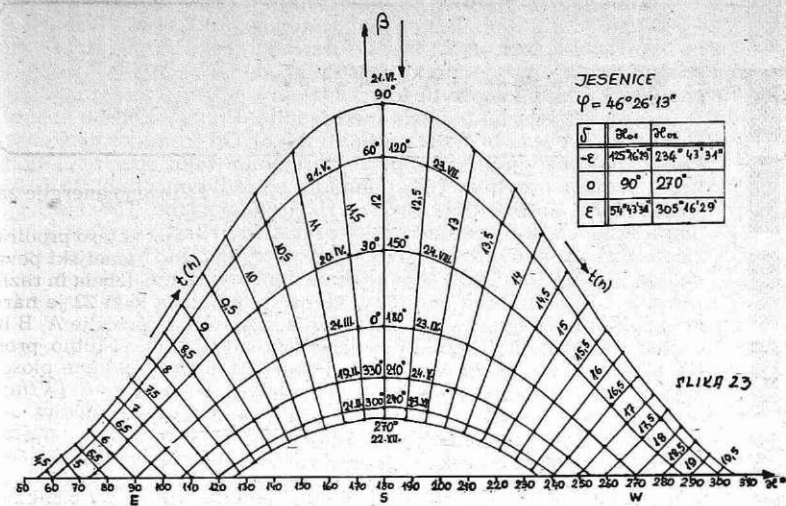
Zračna plast, skozi katero prodirajo sončni žarki proti zemeljski površini, je lahko različno debela in različno onesnažena. Na sliki 22 je narisanih devet krivulj. Krivulje A, B in C predstavljajo s pravokotno proti sončnim žarkom postavljene plošče preštevane sevalno moč (W/m^2). Krivulja »A« je najbolj ugodna, saj velja za nadmorsko višino $H = 8000$ m (tanka plast redkega zraka) in za majhno onesnaženost ($T = 2$). Krivulja »B« je za približno tako nadmorsko višino, kot jo imajo Jesenice ($H = 600$ m) in tudi za podobno onesnaženost zraka, kot jo imamo pri nas ($T = 4$). Najnižja je krivulja »C«, kjer mora prebiti Sonce do morske gladine najdebelejšo plast ($H = 0$ m) in kjer je, na primer zrak (zaradi industrije) zelo onesnažen ($T = 6$).

Vsaki od teh krivulj narašča vrednost z naraščajočim kotom » γ «. Če sončni žarki ob sončnem vzhodu ($\gamma = 0^\circ$) ležijo vzporedno z zemeljsko površino, se prebijajo skozi najdebelejšo plast; v navpičnem položaju, ko je Sonce v zenitu ($\gamma = 90^\circ$) je zračna plast najtanjša in preštevane moč največja. Vrednosti maksimalno preštetih sevalnih moči v posameznih primerih A, B in C so $1300 W/m^2$, $940 W/m^2$ ter $760 W/m^2$.

Drugačno sliko dobimo, če opazujemo moč, ki jo prestreže navpično postavljena stena. Ta moč bi bila največja zjutraj (pri $\gamma = 0^\circ$), če ne bi bilo seveda zraka. Zato krivulje A 90, B 90 in C 90 šele kasneje dosežejo svoj maksimum, potem pa padajo. Pri kotu $\gamma = 90^\circ$, ko je Sonce v zenitu (na ekvatorju) in so njegovi žarki vzporedni z navpičnimi stenami, prestrežene moči ni.

Če gledamo moč, ki jo prestreže vodoravno ležeca plošča, dobimo drugačne vrednosti. Zato so krivulje z indeksom »O« (AO, BO in CO) tudi nižje od krivulj brez indeksov (razen za $\gamma = 90^\circ$).

V resnici nimamo namena, da bi opazovali sevalno sončno energijo na horizontalne in na vertikalne površine. Ta opazovanja naj opravijo arhitekti in urbanisti, ki naj bi po-

stavljali stanovanjske stavbe tako, da bi bile čim bolj osvetljene od Sonca. Po zaslugi dosedanje »smotrne« stanovanjske izgradnje imamo višje stavbe na jugu, kar je sicer običajno na južni poluti, severno od ekvatorja pa nikakor ne.

Slika 23 na raztegnjenem obzorju natančneje predstavlja navidezne sončne poti na jeseniški zemeljski širini ($\phi = 46^\circ 26' 13''$). Dolžine lokov in njihove višine se spreminjajo s kotom » β « oziroma z datumom. Slika je veljavna za raven teren (brez gora).

Če hočemo izkoristiti sevalno sončno energijo, moramo ploščo s sončnimi celicami ali pa vodni kolektor obrniti tako, da bo postavljen njegov rob pravokotno na smer sever-jug in vzporeden s smerjo vzhod-zahod.

Nagib plošče » ω « je odvisen od tega, katero letno obdobje hočemo izkoristiti optimalno. Če hočemo s sončno energijo, na primer, ogrevati vodo v bazenu, potem moramo obrniti kolektor proti višje ležečim pomladanskim in poletnim tirnicam. V tem primeru bo za $\phi = 46^\circ 26' 13''$, za nadmorsko višino $H = 600$ m in za onesnaženost $T = 4$ kot $\omega = 23^\circ 24'$.

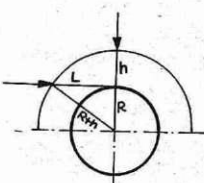
Če bi želeli, seveda z zadostno veliko površino sončnih kolektorjev, dodatno ogrevati stanovanje, bi morali postaviti plošče v najbolj ugoden položaj za izkoriščanje hladnega dela leta, torej za jesensko in zimsko obdobje. Kot » ω « bi moral biti večji, in sicer $\omega = 61^\circ 39'$.

	$\Delta\alpha$	α	ω
Pomladanski in poletni optimum	- 40°40'	139°20'	33°13'
Jesenski in zimski optimum	- 18°20'	161°40'	61°54'
Celoletni optimum	- 30°6'	149°54'	42°52'

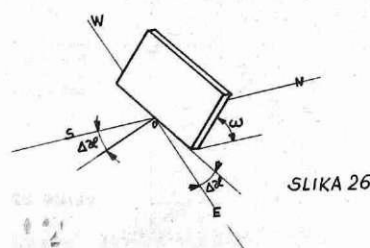
Tudi količine letno prestrežene energije so različne pri različni, sicer optimalno, postavljenih kolektorjih.

	Pomlad in poletje	Jesen in zima	SKUPAJ
Pomladanski in poletni optimum	1147 kWh/m ²	542 kWh/m ²	1694 kWh/m ²
Jesenski in zimski optimum	900 kWh/m ²	697 kWh/m ²	1597 kWh/m ²
Celoletni optimum	111 kWh/m ²	637 kWh/m ²	1748 kWh/m ²

Pri postavitvi kolektorjev na pomladansko-poletni optimum prestrežemo pomladi in poleti 1147 kWh/m², jeseni in pozimi pa 547 kWh/m².

SLIKA 25

SLIKA 26

Normalno bomo s sončno energijo zaenkrat le dogrevali sanitarno vodo, ki jo rabimo vse leto. V tem primeru bi bil celoletni optimum dosežen pri fiksno nameščenem kolektorju pod kotom $\omega = 37^\circ 41'$.

Če bi Zemlje ne obdajala zračna plast, bi kot ob celoletnem optimumu bil nekaj manjši kot zemeljska širina » ϕ «. Zaradi prodiranja sončnih žarkov pri večjih kotih » γ « skozi tanjše in redkejšje zračne plasti je kot » ω « v resnici manjši.

Če bi bila vsa zračna plast okoli Zemlje stisnjena na debelino $H = 10$ km, bi bila pot sončnih žarkov po zraku pri kotu $\gamma = 0^\circ$ kar 357 km; pri kotu $\gamma = 90^\circ$ pa samo 10 km (slika 25).

Na sliki 24 je prikazan primer na sliki 23 vrisane panorame v goratem predelu. Na levi strani vidimo zaradi nizkih ali oddaljenih gora delno zastirto pot sončnih žarkov. Zato je vzhod zakasnen. Ta zakasnitev pa je precej manjša kot prehitivanje sončnega zahoda na desni strani, kjer so v našem primeru višji in bližji hribi.

Ker do 12. ure dobimo več sončne energije kot po 12. uri, kolektor ne sme biti več postavljen proti jugu, ampak proti jugo-vzhodu. Premik » $\Delta\alpha$ « je v tem primeru negativen, saj je kolektor obrnjen v smeri manjšega kota » α « kot na ravnem terenu ($\alpha = 180^\circ$).

Za sliko 24 je natančen izračun pokazal, da so tudi nagibi drugačni, kot v primeru na sliki 23.

Če bi prestavili plošče v jesensko-zimski položaj, bi se pomladi in poleti prestrežena količina energije zmanjšala za 247 kWh/m², jeseni in pozimi pa bi se povečala za 150 kWh/m². Vsekakor je celoletni optimum najboljši, saj zmanjša pomladansko-poletni maksimalno vrednost le za 36 kWh/m², jesensko-zimsko pa za 60 kWh/m².

Če bi upoštevali še zamegljenost nekaterih dni v letu, bi dobili manjše vrednosti, tako da bi, na primer, pri letnem optimumu prestregli namesto 1748 kWh/m² v enem letu le okoli 1200 kWh/m².

Seveda pa te energije zaradi izgub ne moremo izkoristiti stoddotno. Upoštevati moramo tudi izkoristek posameznih naprav, ki je odvisen predvsem od toplotne izolacije.

Izračun optimalnih položajev kolektorjev je s klasičnimi sredstvi precej zamuden, s preprostim računalniškim programom pa je račun zelo hiter. Najbolj zamudno je ishe-

manje panorame s sicer preprostim instrumentom. Če posneto panoramo vnesemo v formular (slika 23), na primer, za zemeljsko širino $\phi = 46,5^\circ$, dobimo presečišča s krivuljami, ki služijo kot podatki za računalniško obdelavo. V računalnik moramo vstaviti še statistično ugotovljene podatke o oblačnih in sončnih dnevih ter nadmorsko višino in stopnjo onesnaženja.

Zadnja slika (slika 26) kaže položaj sončnega kolektorja z označenima kotoma » $\Delta\alpha$ « in » ω «.

Stroške pri postavljanju sončnih kolektorjev pri novogradnjah lahko zmanjšamo, če kolektorje uporabimo kot strešno kritino. Ker so nagibi streh v naših krajih okrog 40° , so koti » ω « kar primerni za strešno postavitve. Težave lahko nastopijo le pri smeri slemenja, ki mora omogočiti izračunani kot » $\Delta\alpha$ «. Pri kotu $\Delta\alpha = 0^\circ$ oziroma pri $\kappa = 180^\circ$ mora biti sleme postavljeno v smeri vzhod-zahod. Večkrat ne bo mogoče dobiti dovoljenja za ustrezno postavitve hišne strehe.

Vsem sodelavcem našega kolektiva, ki bodo z branjem prišli do zadnje vrstice, se avtor zahvaljuje za potrpežljivost in jih prosi, da ga opozorijo na napake, ki so mogoče nastale zaradi časovne stiske pri pisanju. Poleg tega želi vsem spretnim veliko uspehov in energijskih prihrankov pri postavljanju sončnih kolektorjev.

Jaka SOKLIČ

Železarski globus

FRANCIJA

Obe francoski državni železarski družbi Sacilor in Usinor sta prejeli letos skoraj 6,5 milijarde frankov pomoči iz državne blagajne. K tej vsoti je treba prišteti še štiri milijarde frankov, ki sta jih prejeli v preteklem letu in niso zadostovale, da bi poslovno leto 1982 zaključili s pozitivno bilanco, temveč sta imeli skupno 6 do 7 milijard izgube. Zato bo od letos dodeljenih sredstev ostalo le malo za financiranje investicij v železarnah obeh družb.

JAPONSKA

V letu 1982 je dosegla japonska proizvodnja titanove gobe 16.850 ton, kar je v primerjavi z letom 1981 skoraj za 8.000 ton manj. Tudi izvoz je za 6.500 ton manjši kot v preteklem letu. Glavni vzrok za tako veliko zmanjšanje proizvodnje in izvoza, tega sicer konjunktturnega izdelka, je bil padec proizvodnje v letalski industriji doma in v svetu.

SOVJETSKA ZVEZA

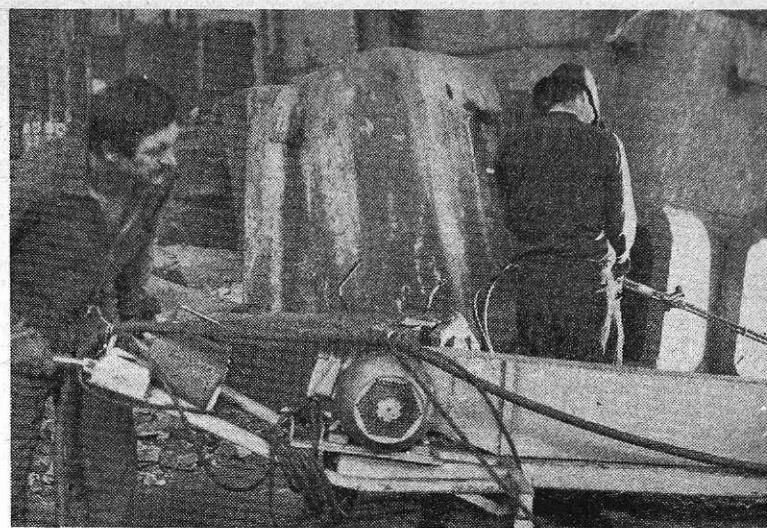
Zvezna statistična direkcija Sovjetske zveze predvideva da bo leta 1985 dosegla proizvodnja surovega jekla v sovjetskih železarnah 168 milijonov ton (leta 1982 147 milijonov ton). Povečanje bodo dosegli z rekonstrukcijo in modernizacijo obstoječih železarn, vključno z največjima železarnama Kuzneck in Magnitogorsk, ki bosta podvojili svojo proizvodno zmogljivost.

VELIKA BRITANIJA

Britanska vlada je objavila, da so pred kratkim pripravili v tej državi tajna skladišča kovin in mineralov, ki jih kupujejo na politično nestabilnih področjih. Njihov namen je preprečiti, da bi v primeru regionalnih ali svetovnih kriz postale zaloge »življenjsko pomembnih« materialov kritične. Poleg določenih železovih materialov bodo pripravili še zaloge vanadija, mangana, platine in kobalta. Znano je, da imajo v zahodnem svetu takšne zaloge deficitarnih materialov še ZDA, Japonska in Francija, medtem ko Zvezna republika Nemčija takšne zamisli pred nekaj leti ni uresničila.

ZDA

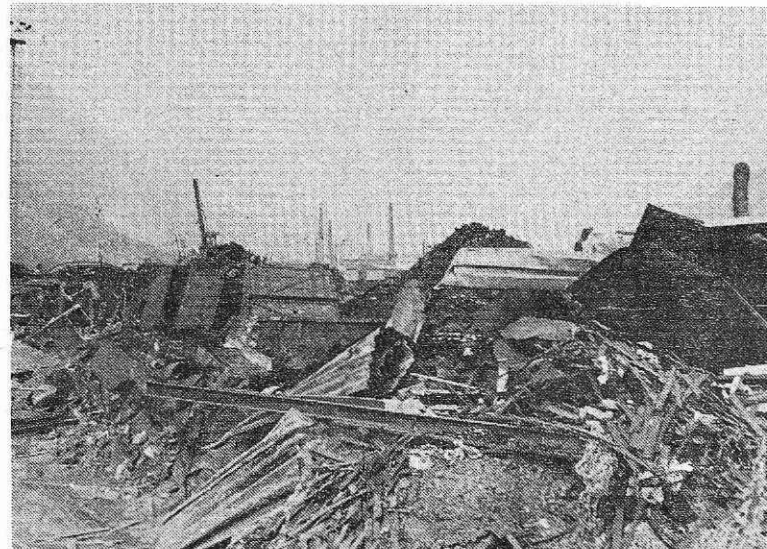
Predstavniki ameriške železarske družbe Armco Steel Co. je pred kratkim navedel nekaj več podatkov o vpihovanju premogovega prahu v plavže, postopku ki ga je razvila ta družba. Čeprav izgleda ta postopek precej enostaven, so potrebne precejšnje naprave za pripravo premoga, ki ga je treba zmleti v prah, osušiti, vskladiščiti in nato vpihovati skozi pihalice. Navedel je podatek, da je potrebno za plavž s 5.000 ton grodlja dnevne proizvodnje investirati okoli 15 milijonov dolarjev za vpihovanje 22 ton premoga na uro oziroma 100 kg na tono izdelanega grodlja. Stroški vpihovanja znašajo 8 dolarjev na tono premoga in ob ceni mazuta 230 dolarjev na tono pomeni to okoli 10 dolarjev prihranka na tono grodlja. Če obratuje plavž samo s koksom, pomeni nadomestitev 20 % koksa s premogom prihranek 5,7 dolarjev na tono grodlja.

Čistilnica kokil (foto I. Kučina)

Valjarne na Javorniku (Foto I. Kučina)

Na našem nasipu (Foto S. Kokalj)

V elektrodnom oddelku (Foto S. Kokalj)

TOZD Žebljarna

17. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

V torek, 19. aprila, je bila v TOZD Žebljarna 17. redna seja odbora za delovna razmerja, ki jo je vodil predsednik Vencislav Lapajnja.

Ugotovili so da so vsi sklepi izvršeni. Ponovno so obravnavali prošnjo olimpijskega komiteja za organizacijo 14. olimpijskih iger v Sarajevu in spreminili svoj prvotni sklep ter odobrili sedem dni izredno plačane dopusta sodelavcu, ki je sodeloval na predolimpijskem tekmovanju v Sarajevu, ker so tudi odbori v drugih TOZD tako ravnali. Prvotno so mu namreč odobrili neplačano odsotnost.

Kadrovnica je v nadaljevanju poročala o gibanju zaposlenosti in odsotnosti v mesecu marcu: skupna odsotnost je znašala 217 dni ali 10,83 %, bolezenska odsotnost pa je zopet nekoliko narasla.

V mesecu februarju, marcu in aprilu so bili v TOZD Žebljarna na novo sprejeti štirje delavci. Dva sta bila razporejena na opravljanje del in nalog čistilca žičnikov, dva pa za opravljanje del in nalog razkladalec — nakladalec.

Kadrovnica je podala informacijo o deficitarnosti del in nalog. Povedala je, da se z novim predlogom ukine izplačevanje dodatkov za prejšnje leto. Če se delavec razporeja začasno na dela in naloge, ki so deficitarna, se izplača dodatek samo tistim, ki opravljajo dela in naloge z nižjo ali enako plačilno kategorijo.

MV

NA VZHODNIH MORJIH

In če komu ni všeč naše delo, naj gre sam noter in naj napravi bolje; in plačali nam bodo po tarifi za posebna dela, pa še nov kombinizon mi bodo dali, ker tega, ki ga imam na sebi, v nobenem pralnem stroju ni mogoče več oprati, tako je ves prepojen z nafto in oljem. In če terco Rajko teče po fotoaparatu v kabino, da bi me ovekovečil v tem svinjaku, v tem svinjskem položaju, umazanega kot svinjo, naj me kar ovekoveči; jaz se pri tem zabavam in smejim. Res da rjem po dreku, res da spuščam dušo v tem zatohlem železnem rovu, zviti kot paragraf pod batom in ne vem, kam bi dal roke in kam noge in kako bi si obrisal olje, ki mi z bata kaplja na obraz. Res je, trpim — a ne prehudo in moje življenje je samo telesno. Nisem svinja, ki rije po dreku: človek sem, ki opravlja svoje delo.

Naj mi ne bo nič prihranjeno, kar ni prihranjeno drugim. Prav toliko vzdržim kot vsak drugi na barki. Čistiti resiverje in kaldajo, piketati z električno in kompresorsko piketo, izpirati santine, pluti v mrazu in vročini, na dobrem ali slabem morju: brez ljubezni ljubiti, plačevati za ljubezen, dobiti za plačilo triper ali sifilis, nikjer biti doma in povsod tujec; delati ob vsaki uri dneva in noči in to več in bolj naporno delati kot kjerkoli na kopnem — vse to je pomorščakovo življenje. Vse to smo že nekoč doživeli, vse to smo vedeli, preden smo zdaj spet šli na morje, zato se ne bomo nad ničemer pritoževali. Vzdržali bomo še teh nekaj mesecev do doma, nam bo pa potem toliko lepše.

Na barki slejkoprej dobiš odgovore na vsa bistvena življenjska vprašanja. Vse doslej je nisem bil nikoli na jasnem, zakaj mi izpadajo lasje. Moral sem dočakati trideset let in odpluti z ladjo na Japonsko, da se mi je razjasnilo. »To je zbog toga, jer pametna kosa napušta ludo glavu,« mi je danes po večerji v veselji družbi zaupal meštar Mile. — Kar se tiče mene, bi bilo lahko tudi obratno — posledice so iste.

Kobe, še zmeraj

Pismo ženski:
Če bi jaz znal pisati tako dobra pisma, kot jih pišeš ti, sploh ne bi nič drugega počel v življenju kot pisal pisma. In če bi svet okoli sebe znal doživljati tako, kot ga doživljaš ti, mi še na misel ne bi prišlo, da bi šel kdaj na morje. — Morje in ladje, sonce in palme bi si pričaral sredi najbolj mrzle ljubljanske zime. In če zdaj tudi jaz vem, da so sanje eden izmed obrazov resnice (kakor si mi napisala v svojem zadnjem pismu), vem to zaradi tebe in od takrat, ko sem spoznal tebe — prej sem vedel to samo teoretično. Tako kot si zdaj ti slikaš Tihi in Indijski ocean, tako si jaz mrzlo zimsko Ljubljano z rumenkasto meglo namesto sonca, s prezeblimi otroki in Tivoliju, s starčki in psički. — In ta slika je s te razdalje dosti lepša in prijaznejša, kot jo vidiš ti, ki moraš sredi nje živeti; daljava jo je pozlatila. To je najbrž tudi eden izmed razlogov, zaradi ka-

terih sem šel tako daleč. — Da bi to, kar imam in kar živim in kar se je zaradi prevelike bližine že povsakdanjilo (tudi moj odnos do tebe), pogledal z drugega, oddaljenjšega opazovališča — tako kot tisti, ki se je izgubil v gozdu, spleza na najvišje drevo, da bi videl, kje je — in bi tam laže premislil, kako naprej in kaj sploh je tisto, kar sem živel doma in je postajalo vse že rutina. A če povem po pravici, me tudi življenje na ladji duhovno ne zaposluje več v tolikšni meri kot na začetku in zmeraj pogosteje se zalotim pri mislih na dom in nate.

Kar pa se tiče tvojih petkrat podčrtanih vprašanj —
Kje? — V Ljubljani.
Kdaj? — Ko bo sneg skopnel.

Pozdrav, E.

OSAKA

Za nas hribovce ni s toploto in vlago zasičen tropik, za nas je oster in hladen zimski veter, ki nam daje čutiti kožo in kosti — prav tak, kot nam z japonskih hribov piha zdajle. Če greš na palubo, se ti zdi, kot da te je prepihala primorska burja. To je nekaj: burja! ostrina! mrz! Podnebje, ki te ne uspava in ne utrjuje, ampak te venomer vzpodbuja k dejavnosti in kljubovanju. Vsaj veš, da si živ in srce ima vsaj kaj dela samo s sabo, ko mora venomer pošiljati toploto kri pod hladno površino kože. Zima je moj čas in veter je moj prostor.

JOKOHAMA

»Picka, picka,« se zasmeji stara cipa v Olaf baru, ko ji povemo, da smo Jugoslovani. Ime svojega delovnega orodja zna bržkone v vseh svetovnih jezikih. Da lahko pošlatamo, če ne verjamemo, da jo res ima. — Seveda verjamemo, kaj ne bi verjeli. Da naj kljub temu pošlatamo, samo en viski naj ji prej plačamo. Šele ko jo mazač Boris s psokami pošlje k vragu, pobere stara vžigalnik in cigarete in se preseli k sosednji mizi, kjer sedi skupina mladih Skandinavcev.

Ko je meštar Mile pripeljal v Kobeju na ladjo dekle, smo mu na tihem vsi zavidali: torej se tudi pomorščaku kdaj pa kdaj le nasmehne ljubezen v tujem pristanišču. V Jokohami je bila naša zavist še večja: meštar je spet pripeljal dekle, še lepšo od prve. »Glej ga glej, fanta, kako se Japončice lepijo nanj!« smo si mislili. Dekle je bilo neprestano z njim: jedla je z njim, posedala po salonu, prala, likala, pospravljala po kabini, sušila perilo na palubi... Potem se je začelo šušljati: dekle je barsko... Meštar ima denar od šverca, dekletovemu zvodniku je plačal za en teden vnaprej, zdaj pa se razkazuje z njo po barki, kot da je že najmanj njegova nevesta. Ko bomo odpluli, se bo vrnila na svoje stalno delovno mesto v bar ali pa se bo preselila na drugo ladjo. Meštar sicer trdi, da ni cipa, da je študentka in iz dobre družine in da jo je spoznal v parku, a tega mu zdaj živa duša noče več verjeti. Le zakaj naj bi bil boljši od nas? Če mi plačujemo ženske, zakaj naj bi jih ravno on imel zastop?

SAKAI

Barka je kot zakotna hribovska vas: vsak o vsakem vse ve, ali pa se vsaj trudi, da bi zvedel. Vesti gredo od ust do ust, kot v tisti igrici, ki smo se jo šli nekoč kot otroci in ki se ji menda pravi »telefon«: soigralcu zašepeteš na uho nek stavek, ta ga pove naprej in zadnji v tej verigi pove naglas, kar je slišal. Tisto, kar je rekel zadnji, ni nikoli tisto, kar je rekel prvi. Če si rekel sivo, bo prišlo ven črno, če si rekel rumeno, bo zla-

Pa še nekaj je: ne le da se te brezzične zveze nikoli ne pretgajo in da se sporočila, ki prihajajo po njih, nikoli ne izgubijo v etru — še več: odmev se s časom podeseterja, postoterja: kar je nekoč vedelo samo nekaj ljudi na eni ladji, se zdaj raztrosi med vsemi pomorščaki po vseh ladjah. To je včasih zabavno, včasih pa tudi ne: Ali nisi prav ti tisti, ki je takrat in takrat na tej in tej ladji vrgel kurbo iz kabine, ker je kričala nate, da ji nočeš plačati dodatka za posebne usluge, ki ti jih je nudila, in so te potem naslednji dan pričakali na rivi njeni močni prijatelji, te pretepli, pobrali denar in obleko, tako da si brez hlač tekel nazaj na barko? Taki dogodki se z leti ne pozabljajo, tako kot se pozabijo na kopnem. Nasprotno — od ust do ust gredo, od ladje do ladje, od salona do salona in kar so na začetku vedeli samo fantje s tvoje ladje, to vedo zdaj vsi pomorci na vseh ladjah tiste družbe.

ŽE SPET V TROPSKIH MORJIH

Pismo prijateljici:

»Danes sem zvedel, da bom moral še tri mesece ostati na barki, ker da še nimam pravice do letnega dopusta in sem bil zaradi tega ves dan bolj mrtev kot živ, potem pa mi je slučajno prišla v roke revija s tvojo zgodbo »Niti lepa ni bila« (zdaj smo na poti iz Japonske v Singapur, vidiš, kako daleč sežejo tvoje zgodbe) in me vrnila kraljestvu živih. (Toliko življenja diha iz nje, tistega življenja, ki meni ta dan in že nekaj mesecev ni dosegljivo, ker sem pač na morju.)

Maja bom prišel z barke z deseti- mi starimi milijoni v žepu in potem bom postal pisatelj. In mogoče bom mimogrede skočil z biciklom k tebi v M. in bomo kakšno rekli. — Naj se sliši še tako sentimentalno in izrabljeno: če bi moral izbirati deset naj-dni v svojem življenju, bi bila med njimi prav gotovo tudi tista nedelja pred poldrugim letom, ko sem prišel k tebi v M. in smo s tvojo hčerko (zdaj mora biti že cela ženska) in sinom šli na sprehod med ogradami in potem gor na Kras... Vsekakor bom še kdaj prišel v M., tudi če imaš zdaj spet kakšne nove družinske obveznosti. Tista opuščena pekarna... tista gostilna v R., kjer sem pil zlato rebulo in so možakarji z vasi igrali brisloko... Tisti jez, tisti most... Hiša, pri kateri sem spraševal za neko Milojko, pa se je potem izkazalo, da sploh nisi ti... In potem: tista pot med polji, tvoja hiša, topoli okoli nje; tvoj oče, ki je obrezoval trte, tvoja mama (podobna ti je: ravno tak nasek ima kot ti in oči se ji ravno tako prijazno smejejo)... tista drevesa, tiste vrbe ob vodi, tisti grič nad tvojo hišo, na katerem sem ležal in čakal, da se boš prebudila iz sladkega nedeljskega spanca...

(SE NADALJUJE)

Mladi človek se ni in ni mogel znajti v kruti sedanosti.

Misli so mu uhajale kot razigrane snežinke proti smrekovim in borovim deblom, skozi bližino lesov in preko grude, drage nekdane domače grude, preko rojstne grude, ki se vtisne z neizbrisno vsebino v človekovo dušo...

Zamotal je svoje poglede med češplje. Predobro jih je poznal. O vsakem drevesu bi vedel povedati nekaj. Od trenutka do trenutka se spet poživljajo spomini ob nenadoma tako spet najdenem kraju svojega otroštva: Tukaj ob plotu so radi ponoči obirali vasa- valci češplje, ko so bili na poti iz Prisoja ali obratno. Tale stara jablana ržišnica je bila zame vselej previsoka. Nisem se upal nanjo zlesti. Kako sem opazoval neko jesen na njej polha. Sprva sem mislil, da je verveca. Čudil sem se in se norčeval iz nje, češ verveca, zmotila si se, to ni oreh, menda si slepa. Šele babica je rešila ugan- ko s polhom, a odgnati ga nisva marala, ker sem ga prvič videl. Za bajto na ravnici stoji lepo raščena mlada češplja. Ta je bila moja. Na to sem lezel jeseni vsak dan in otipaval, kateri sadež bo prvi zrel. Spodaj pod bajto pa so stala tri starejša drevesa, ki so molila težko obložene veje ponavadi kar k lini na podstrešje, kjer sem jih lahko obiral. Češpelj smo imeli, niti vsaka kmetija ni štela toliko dreves. Jalovih sploh ni bilo. Morda res zato, ker smo jih vsako zimo tudi ošapali. Seveda je očim skrbel tudi zanje. Vsako suho vejico je vigredi odstranil, vsak mah oddrgal, pozimi pa otrešal debeli sneg, da ni kaj polomil, ha, sredi noči so naši vstajali in otrešali češplje, če je prav na debelo snežilo, jeseni pa so težko obložene veje skrbno podpirali na vse načine.

VALENTIN POLANŠEK

72

ROMAN

KRIŽ S KRIŽI

Mamin jok je iztrgal dijaka iz presvetlih spominov.

Sedanost je bila nekaj nedoumljivega, krutega in vse svetlo uničujočega v sleherni človekovi duši...

Na žalostnem kraju poleg starodavne vegaste bajte stojijo štirje prišleci. Kdo bo stopil prvi naprej?

Vsi so od grozne tiho prizadeti.

Še se vsi zagledajo proti zapušteni bajti. V zadregi. V duševni stiski. Slutnja jih premore, da je to groze dan, ki ga nihče ne bo pozabil...

Občinski tajnik Tržnar se prvi zruši iz mučnega prestopanja. Hoče bolj uradno vprašati, a se mu skrha glas: »Tukaj tam je...«

Dijak je šel za njim. Le nekaj korakov. Nikdar še ni bilo tako težko hoditi. In tako daleč. Ob pogumnih maminih besedah od prej se je nekaj zagodilo v njegovi duši. Bil je na prelomu, da se razjoče na glas. Za hip mu je tako. Takoj pa ga pograbi uporna trdnost. Uporana odločnost, kot jo je danes prvič čul iz maminih ust!

Pred Tržnarjem je bil pri požganem hlevu.

Takoj je ugledal nekaj sivkasto pisanega, podobno hlačnici iz trpežnega starodavnega domačega sukna.

»To so dedli!«

Nikdar še ni izgovoril tri besede tako težko. Vleklo so ga k tlom. Razbijale so po senech in bobniču kot dušeče se živo bitje v zatohlem zaporu.

Iz zoglenih ostankov in pepelnih plasti je izbrskal še druge ostanke svojih sorodnikov.

Ker je po domače klical pradedo kot Hojkovega deda, je sedaj popravlil svojo ugotovitev pred občinskim tajnikom:

»To je pradedova noga. Poznam hlače po suknu.«

Tržnar je razlagal, kako se je morda zgodilo na pogorišču: Izgleda, da so zažgali skedenj. Mrtvece so zavlekli v hlev. Ker pa tramovje ni do kraja zgorelo, so preostala na pol zoglenela trupla.

Dijak je stopal čepi krog trupel, kolikor je dopuščala votlina, nastala iz na pol visečih skedenjskih tramov.

Pritipal se je do nečesa drugega mehkega in trčil na kovinasto reč. Brska in zagleda škatlico.

»Stričeva tobačna doza! Dobro se nanjo spominjam!«

Tudi sosed jo prepozna.

In mama.

Občinski tajnik je zapisal, kar je slišal.

Tudi mama je iskala v pepelu in zogleneli žalosti z vedno novimi solzami.

Ko je nenadoma utihnila, je privlekla iz pepela in oglja molek.

»Tetin paternoster.«

Dijak je toliko odmaknil pradedov telesni ostanek, da je iskal pod njim. Rahlo je odstiral pepel. Kakor da hoče zbuditi iz žalostne sivine pestro življenje. Samo delček okrogle kosti najde.

(nadaljevanje)

MIHA KLINAR

39

TANGENTE
OB BOROVEM ROMANU
»ODLOŽENI«

(IZPISI IZ DNEVNIKA)

Ni čuda, da je potem plavžarski poklic tudi v meni prebujal neko sveto spoštovanje, plavžarji pa so se v moji otroški fantaziji spreminjali v nekakšna, malo da ne nadnaravna bitja. In ko sta tik pred vojno zrasla na Jesenicah dva nova plavža komaj nekaj deset metrov pod oknom našega novega stanovanja nasproti sedanjih kavperjev (ti so zrasli šele po vojni leta 1954), sem premmogokrat s pravim svetim strmenjem strmел v plavžarje, o čemer priča tudi neka moja pesem, napisana komaj dober teden pred fašističnim napadom na Jugoslavijo:

Sredi noči sem se prebudil
in ob pogledu skozi okno
se mi je zazdelo, da so plavži
orjaški pošastni bogovi
v starem vzhodnjaskem templju.

Vztrepetal sem pred odprtim žrelom,
bruhajočim železni ogenj
in se zbal za ljudi, ki so tonili
med gorečo lavo v krvavo meglo.

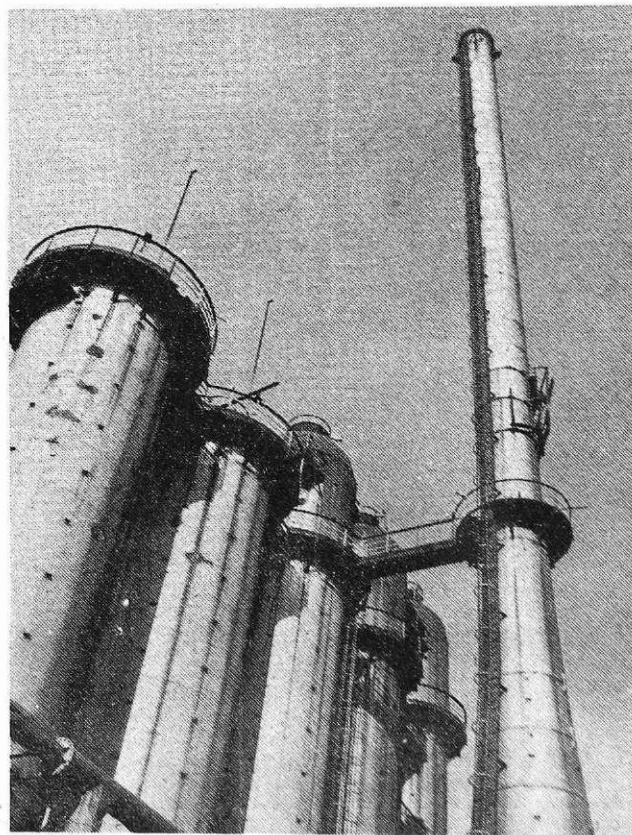
In šele ko so bogovi slekli
krvave vihrajoče halje
ožarjene sopare,
sem se pomiril:

videl sem ljudi, ki so zaprli
bogovom ognjena žrela
in tedaj mi je srce zaplalo
v ponosu, ker sem doma
v dolini železnih ognjev,
kjer upajo ljudje si kljubovati
celo bogovom.

Med okupacijo je zadnja kitica dobivala svoj novi pomen boja in kljubovanja krvavemu času. In prav tako — sem tisto marčevo noč 1946. leta nenadoma začutil tudi pomen kljubovanja škedenjskega in tržaškega proletariata zavezniški vojni upravi in njenemu nasilju. Zato sem vstal in pripisal še to pesem k radijskemu programu. Potem sem zaspal. Prebudil me je šofer Rukavina (brat znanega hrvaškega revolucionarja, kasneje je postal oficir, njegove pozdrave mi je enkrat v petdesetih letih prinesel iz vojske Vasko Stana, ki je pod njim služil svoj kadrovski rok). Bil je vesel in simpatičen fant, pa tudi pogumen. V bojih za Trst se je rešil iz zadetega tanka, hkrati pa rešil tudi vojaški radiooddajnik, brez katerega bi bila zveza z nadrejenim poveljstvom pretrgana. Imel je poleg poguma in prisebnosti še srečo, saj je zadeti tank zajel takoj nato plamen.

»Čez Kras bova šla,« mi je rekel v hrvaščini in povedal, da ameriška vojaška policija ob glavni cesti zavrača naša vozila. »V Trstu in v vsej pokrajini je izbruhnila zaradi strelcev in žrtev v Škedenju generalna stavka,« mi je pripovedoval.

Tega se nisem vedel. Zadnjič sem bil v Škedenju prav z Rukavino sredi februarja. Bil je to dan po premieri Borovih Raztrgancev, ki jih je igralo tržaško gledališče, ki ga lahko šte- jemo kot naslednika igralske skupine IX. korpuse ne samo zaradi igralcev, kakršni so bili Joco (Turk) ali (zdaj je pokojni) zasipski domačin) Polde Dežman ali Aleksander Valič ali Stane Rastresen in drugi (ki so kasneje sodelovali tudi pri odda- jah našega odreda v radiu Trst).

NOVICE IZ RADOVLJIŠKE OBČINE

Osrednja proslava dneva OF v občini Radovljica je bila na slavnostni seji občinske konference SZDL Radovljica 26. aprila popoldne v veliki sejni dvorani občinske skupščine. O pomenu OF in sedanjem političnem trenutku je govoril član predsedstva OK SZDL in sekretar OK ZK Radovljica Branko Čop. V kulturnem programu je nastopil moški zbor KUD Zasip in recitatorska skupina Linhartovega odra KUD Radovljica. Na svečanosti je predsednik OK SZDL Mirko Birk podelil devetim nagrajencem srebrni znak OF — priznanje OK SZDL Radovljica.

Občinsko priznanje SZDL — srebrni znak OF je ob letošnjem dnevu OF prejelo osem zaslužnih občanov in osnovna šola A. T. Linhart Radovljica. Letošnji nagrajenci so: Jože Bohinc iz Čirč, Matej Bor iz Radovljice, Jože Dežman iz Lesc, Angelca Kemperle iz Begunj, Vito Lenac iz Radovljice, Franc Malej iz Bohinjske Bistrice, dr. Borut Rus in Janez Strgar z Bleda.

Izvršni svet OS Radovljica je na 45. seji 19. aprila obravnaval osnutek odloka o spremembah in dopolnitvah odloka o komunalnih taksah v občini in predlog sklepa o potrditvi zaključnega računa davkov občanov za leto 1982. Proučil je pregled plana proračunskih prihodkov, ki se zbirajo preko davčnega knjigovodstva ter pregled neizterjanih saldov po stanju z 31. marca 1983. Obravnaval je še osnutek zazidalnega načrta za osrednje območje Radovljica, predlog samoupravnega sporazuma o združevanju sredstev za izgradnjo, rekonstrukcijo in graditev komunalnih objektov in naprav v letu 1983 ter osnutek družbenega dogovora o izvajanju ukrepov za sanacijo Blejskega jezera s programom sanacije v letu 1983.

Predsedstvo OK SZDL Radovljica je na 42. seji 14. aprila ocenilo javne razprave in strnilo pripombe o osnutku zakona o pokojninsko invalidskem zavarovanju. Potrdilo je poročilo o finančni realizaciji OK SZDL za leto 1982 in načrt za leto 1983. Opravilo je verifikacijo predlogov žirije za podelitev srebrnega znaka OF dobitnikom tega priznanja v letu 1983. Dogovorili so se tudi o sklicu slavnostne seje OK SZDL ob dnevu OF. Obravnavali so tudi predlog programa varstva, urejanja in vzdrževanja spomenikov in obeležij NOB in grobov borcev NOV ter osnutek statuta občine Radovljica.

Predsedstvo občinskega komiteja ZK Radovljica je na zadnji seji 25. aprila posvetilo največ pozornosti razčlenjevanju razmer in aktivnosti komunistov v osnovnih organizacijah ZK upravnih organov skupščine občine Radovljica in v republiškem centru za obrambno izobraževanje Poljce. Obe organizaciji namreč sodita med tiste, ki ne izpolnjujejo svojih statutarjih in programskih nalog. V zvezi s tem so sprejeli več pomembnih sklepov, ki jih bo preučil OK ZK.

Na seji centra za mladinske delovne akcije pri OK ZSMS Radovljica so 13. aprila razpravljali o gradivu za prvo sejo skupščine mladinske delovne akcije »Suha krajina '83« in izvolili svojega delegata. Beseda je tekla o pripravah brigadirjev in organizaciji lokalnih prostovoljnih akcij ter o drugih tekočih nalogah centra.

Komisija za informiranje, agitacijo in propagando pri občinskem komiteju ZK Radovljica je na seji 19. aprila oblikovala konkreten načrt nalog, ki izhajajo iz sklepov in stališč programske seje občinske organizacije ZKS Radovljica, ki je bila v marcu na Bledu. Dogovorili so se za izdajanje občasne informativnega biltena, ki bo v pomoč sekretarjem osnovnih organizacij ZK pri njihovem delu. Razen tega načrtuje komisija tudi manjšo čitalnico v prostorih občinskih DPO, kjer bo na voljo celotno informativno gradivo vsem članom ZK pa tudi drugim družbenopolitičnim delavcem, če bodo to želeli.

V sejni sobi občinskih DPO v Radovljici je bila 14. aprila 2. seja občinske pionirske konference Radovljica. Osrednja tema razprav je veljala izvrševanju sprejetih sklepov v posameznih pionirskih odredih na vseh osnovnih šolah v občini. Sprejeli so več stališč za odpravljanje problemov in načrte za nadaljnje delo pionirske konference. Posebna točka je bila namenjena nalogam pionirjev v mesecu mladosti, predvsem pri organizaciji in izvedbi sprejema štafete mladosti in lokalnih štafet, prireditve v počastitev dneva mladosti ter delovnih akcijah pionirjev.

V spomin na zgodovinski posvet gorenjskih komunistov 20. aprila 1941 na Slavnih krajani KS Bohinjska Bela letos sedmici praznujejo krajevni praznik. Slavnostna seja KK SZDL, na kateri so podelili štiri bronaste oznake OF, je bila 20. aprila. Naslednji dan so bile gasilske vaje, 22. aprila koncert moškega zbora KUD Zasip, 23. aprila mladinska igra »Silni bič«, 24. aprila pa pohod v kapniško jamo pod Babjim zobom. Proslavljanje so sklenili s tovariškim nedeljskim srečanjem na Taležu.

Na razširjeni seji sveta za zdravstvo in socialno politiko pri OK SZDL Radovljica 13. aprila so podrobno presojali potek in vsebino javnih razprav o osnutku zakona o pokojninsko-invalidskem zavarovanju. Pripombe iz OZD, KS, SIS in DPO ter drugih organizacij in skupnosti so strnili in oblikovali predloge stališč, ki jih bo obravnavalo predsedstvo OK SZDL Radovljica.

Po podatkih komiteja za družbeno planiranje in gospodarstvo OS Radovljica je bilo v gospodarstvu radovljiške občine v letu 1982 izplačano za osebne dohodke 2.327.714.000 din, kar je za 26 % več kot leta 1981. Delavcem družbenih dejavnosti bodo v letu 1983 lahko izplačali osebne dohodke v občini za 10 % izpod rasti osebnih dohodkov delavcev v gospodarstvu.

V letu 1982 je bilo v radovljiški občini porabljeno za delo SIS družbenih dejavnosti 633.317.000 din. Od tega 47 % za zdravstvo, 29 % za izobraževanje, 11 % za otroško varstvo, 4 % za socialno skrbstvo, 3 % za telesno kulturo, 2 % za kulturo in 1 % za zaposlovanje. Za raziskovanje je bilo lani porabljeno 1.540.000 din. Za leto 1983 se delež sredstev za skupno porabo zmanjša otroškemu varstvu v primerjavi z lanskim za 1 % in prav toliko tudi zdravstvu.

Iz analitičnih pregledov komiteja za družbeno planiranje in gospodarstvo pri OS Radovljica je razvidno, da je znašala vrednost industrijske proizvodnje v februarju 784.181.000 din. To je za 6,6 % višje od januarske in 15,2 % višje od februarske lani. Vrednost industrijske proizvodnje v prvih dveh mesecih 1983 je bila v primerjavi z vrednostjo v enakem obdobju lani višja za 13 % in je znašala 1.495.699.000 din. Najvišjo rast so dosegli v Iskri TOZD Instrumenti Otoče, kjer so zabeležili indeks 162.

V prvih dveh mesecih 1983 so industrijske delovne organizacije v radovljiški občini izpolnile letni plan proizvodnje 16,5 %. Najvišji odstotek 18,7 % so zabeležili v proizvodnji elek-

tričnih strojev in naprav in v predelavi kemičnih izdelkov, kjer so dosegli 18,2 % plana.

V mesecu februarju 1983 so OZD radovljiške občine izvozile na tuje za 174.109.000 din blaga, kar je 8,4 % povečanje v primerjavi z izvozom v letu 1982. V obeh letošnjih mesecih je vrednost izvoza znašala 291.729.000 din. To je za 18 % manj kot lani. Skupni izvoz je bil januarja in februarja sicer nižji za 30 % od lanskega, vendar se je izvoz na konvertibilni trg povečal za 5 %.

V februarju 1983 je znašala vrednost uvoženega blaga v radovljiško občino 58.203.000 din, kar je 21 % manj kot lani februarja. V prvih dveh mesecih 1983 je vrednost uvoza v občini znašala 155.675.000 din, od tega 61,5 % s konvertibilnega območja. Letni plan je bil v OZD izpolnjen 10,2 %, lani 8,6 %, s konvertibilnega območja 8 %, lani pa 9,1 %.

Gostov v vseh krajih radovljiške občine je bilo v januarju in februarju letos v primerjavi z lanskim letom za 7,2 % več, prav tako pa je naraslo število nočitev za 9,4 %. Domači gostje so ustvarili 10,9 % več, tuji pa 10,3 % nočitev manj kot lani. Med tuji je bilo več nočitev iz Avstrije, Belgije in Nizozemske, manj pa iz tradicionalnih turističnih območij ZR Nemčije, Italije in Velike Britanije.

Tovarno Elan so 13. aprila obiskali predstavniki IPA (Mednarodnega komiteja za pravico otrok do igre) iz šestih držav. Vsi so gostje Društva prijateljev mladine Slovenije, ki so prišli v Ljubljano na razgovore o pripravah kongresa IPA, ki bo 1984 leta v slovenskem glavnem mestu. Za ta kongres bo Elan organiziral posebno razstavo svojih igrar in o tem pripravil tudi kongresni referat.

V začetku aprila je krajevna konferenca SZDL Gorje na pobudo občanov sklicala sestanek gobarjev o ustanovitvi Gobarske družine v Gorjah. Na sestanku je prišlo 20 gobarjev, ki so ustanovili 7-članski iniciativni odbor za ustanovitev družine, ki bo poskrbel za potrebne ustanoviteljske dokumente in osnutek statuta. Sklenili so, da naj bo ustanovna skupščina do 15. maja 1983.

Pod predsedstvom Andreja Sežuna je bila 14. aprila v mali dvorani Doma Joža Ažmana v Bihinjski Bistrici letna konferenca DPD Svoboda Tomaž Godec. Člani društva in gostje so obravnavali poročila o delu DPD Svobode in njenih organov ter zaključni račun za leto 1982. V razpravi so ugotovili velik napredek v amaterski kulturni dejavnosti, k čemur so veliko pripomogli ne zgolj zavzeti in delovni člani ampak tudi odlični prostorski pogoji. Sprejeli so društveni plan dela za leto 1983.

Na pobudo OK ZSMS Radovljica bo letos prvič zaživel v Radovljici filmsko gledališče, imenovano »Filmska scena '83«, ki je plod skupnih prizadevanj in sodelovanja OK ZSMS in radovljiškega kinopodjetja ob finančnem deležu Kulturne skupnosti Radovljica. Program obsega šest kakovostnih filmov novejše proizvodnje, ki se bodo zvrstili na platnu radovljiškega kina od 21. aprila do 26. maja. Za vseh šest predstav, ki so spremljane z razpravo ter razgovori z nekaterimi ustvarjalci, je cena le 160 din, zato pričakujejo velik obisk, zlasti mladine.

Od 10. do 17. aprila je bila v Radovljici organizirana letos že druga poletna akademija za staro glasbo. S pomočjo in sodelovanjem Glasbene šole in Turističnega društva Radovljica ter sofinanciranjem Kulturne skupnosti Radovljica in Kulturne skupnosti Slovenije je bil glavni nosilec Klemen Ramovš.

BLEJSKI OTOK IN GRAD TER NJUN OBLIKOVALEC — ARHITEKT TONE BITENC

Ko smo se letos spominjali dosedanjih Prešernovih nagrajencev, smo prav posebej pomislili na zaslužnega oblikovalca blejskega gradu in otoka — arhitekta Toneta BITENCA. Zato mu namenimo nekaj besed, spomnimo se njegovega dela na Bledu.

Ko smo 16. junija 1977 spremljali arhitekta Toneta Bitenca na njegovi zadnji poti na pokopališče v Št. Vidu in obžalovali, da nas je tako zgodaj zapustil, smo imeli v mislih blejski grad in otok, kjer je pustil del svoje ustvarjalnosti in ki ju je obnavljal in restavriral s tolikšno ljubeznijo in zavzetostjo. Prav gotovo je vse navdajala misel, da smo izgubili Slovenca, ki bi lahko še zelo veliko zapustil svojemu narodu.

O vrednosti njegovega umetniškega ustvarjanja bodo spregovorili drugi, ki so za to poklicani — žal do danes take znanstvene razprave še nismo zasledili — razen da je leta

1972 kot prvi dobil Plečnikovo nagrado: To je prav gotovo zaslužil, saj je bil res pravi izvirni Plečnikov učenec — lahko bi rekli njegov učenec v vsakem pogledu.

Mi bomo spregovorili o Tonetu Bitencu, takšnem, kot smo ga poznali na Bledu, kamor je tako rad zahajal ne samo takrat, ko sta ga obvezovala blejski grad in otok, tudi še pozneje, ko je hodil ogledovat to, kar je ustvaril.

Narodni muzej v Ljubljani se je v letu 1951 v sodelovanju s takratno blejsko občino odločil po daljših razpravah za obnovo gradu, ki je bila že izredno nujna in povabil k sodelovanju arh. Toneta Bitenca. Zaupali so mu obnovo gradu. To je bilo odgovorno delo, kajti grad je moral ohraniti svojo izvirnost in obstoječo kvaliteto. Gradu je nekatere stvari dodal, s čimer ga je obogatil, nekateri pa so mu to celo zamerili. Njegova je zamisel, da je povečal gornje razgledno dvorišče z obzidjem na zunanji grajski skali, da je speljal stopnice po zunanji strani grajske stene, s katerih je prav gotovo enkrat razgled na Blejsko jezero in okolico.

Kot nov element je vzdikal nad vhodom v muzej tridelno okno in ostrejšje nad stopniščem pri zunanjem vhodu v kapelo. O teh dveh elementih, za katere so nekateri menili, da so »tujki«, je bilo nekaj razprave — vendar je bilo Bitenčevo mnenje, da je blejski grad, ki nima posebnih arhitektonskih bogatstev, možno obogatiti tudi s tujimi elementi.

Ko je bila obnova gradu končana, je požel izredno občudovanje domačinov in tudi strokovnjakov. Zato ni bilo dvoma, da mu bodo zaupali tudi obnovo otoka, ko bo prišel na vrsto.

In res so se v letu 1968 na Zavodu za pospeševanje in razvoj turizma

na Bledu odločili, da se obnovi tudi otok — osrednji zgodovinski objekt, ki je prav tako kot grad klical po obnovi.

Izgleda, da je bil na otoku njegov program od vsega začetka jasen in določen: uskladiti zgodovinsko vrednost cerkve in ostalih objektov s turizmom, čemur naj bi služil. Danes lahko rečemo, da mu je ta osnovna zamisel uspela, da je zgodovinska kvaliteta otoka ob njegovi zamisli prišla še bolj do izraza. Znal je vgraditi nov gostinski del kot nov element, prav tako pa tudi nočno osvetlitev objektov in vsega otoka. Le pristanov niso dokončali tako, kot si jih je zamislil — to pa zaradi pomanjkanja denarja.

V sodelovanju z Bitencem smo spoznali, daje bil velik poznavalec naše domače zgodovine, izredno je ljubil naš narod in je bil velik Slovenec, poleg tega pa izredno preprost med sodelavci. Seveda je njegov poklic, saj se je pretežno posvečal antičnemu stavbarstvu, zahteval, da se je poglobljal v staro antično arhitekturo, da je poznal arhitektonske posebnosti in bogastvo srednjeveških gradov in cerkva. Kakšen užitek je bil ogled starega Rima pod njegovim vodstvom, kar so doživeli delavci blejskega zavoda!

Veseli smo te vrste umetnosti ga je usmerjalo, da se je posvečal vse bolj sakralni umetnosti: obnovi cerkva, sakralnih objektov in predmetov — oltarjev, knjig, monštranc, cerkvenih lustrov, vrat, posameznih detajlov. Tako je po zadnji vojni sodeloval pri 60 objektih in podobnih opravilih le v ljubljanski škofiji. Zadnje njegovo delo je bila postavitev nove cerkve v Podjuni na avstrijskem Koroškem, v sodelovanju s koroškimi Slovenci. Kakor je zlahka prepoznati dela našega mojstra Jožeta Plečnika, enako velja tudi za Bitenčeva dela.

Če je bilo veliko znanje in poznavanje naše kulturne zgodovine prva osnovna značilnost Bitenca, potem je bila druga njegova značilnost preprost, izredno prijeten odnos do ljudi, s katerimi je sodeloval, predvsem pri delih, ki jih je vodil. Vsakemu, tudi preprostem človeku, je znal na razumljiv način posredovati svoje znanje. Znal se je o vseh, tudi

Zapuščeni na Stari Savi (foto S. Kokalj)

strokovnih zadevah pogovoriti s sodelavci, na katere je bil navezan in jim je svoje poglede tudi znal razložiti. Zato so ga njegovi sodelavci zlahka razumeli, čeprav jim je večkrat najbolj zamotane detajle pri obnovi gradu in otoka prikazal kar na lističu papirja. Vsi so tudi takoj razumeli njegovo željo, njegovo zamisel.

O tem ve veliko povedati njegov najožji sodelavec pri obnovi gradu in otoka Vlado Janežič z Bleda, kako je, na primer, hvalil že pokojnega mizarja Antona Marolta, ki mu je na gradu znal napraviti vse, kar si je ustvarjalec zaželel. O Bitencu kot človeku in njegovem odnosu do tistih, ki so spoštovali starine kot on, še danes večkrat pripovedujeta varuha blejskega gradu Francka in Florijan Jerman. Kako rad je v njihovi kuhinji sedel ure in ure, ko je prihajal na grad ob vsakem vremenu in pripovedoval o svojih načrtih in zamislih.

Znal pa je biti tudi zbadljiv do tistih, ki so se spuščali brez znanja v njegovo delo — seveda z zgodovinsko umetniške plati. Hitro je znal oceniti, da jim manjka večjega znanja in poznavanja njegove specialnosti. S posmehom je znal pogledati takšne »kritike« in jih prisilil k molku.

Naj omenim še eno njegovo po-

sebnost. Za svoje delo namreč ni zahteval plačila, ali zelo smešne zneske, ki nikakor niso bili v razmerju do dela, ki ga je opravil. Tako so mu na Bledu za takšna dela, kot so obnova gradu in otoka, večkrat morali vsiljevati celo denar za njegove dejanske stroške, ki jih je imel pri tem. Težave so imeli pri izplačevanju honorarja, o čemer bi lahko veliko povedal Jože Kapus, ki je najtesnejše sodeloval z Bitencem pri obeh obnovah.

Na kratko sem predstavil Toneta Bitenca tako, kot smo ga poznali na Bledu, ko smo ga srečevali običajno vsako sredo, ko je prihajal na svoja »gradbišča«.

Tone Bitenc, ki je prejel za svoja obnovitvena dela na Bledu tudi Prešernovo nagrado Gorenjske, je po obnovi zelo rad prihajal na grad, zelo redko pa na otok. Nikoli ni hotel izdati, kateri od obeh blejskih biserov mu je bolj pri srcu.

Zanimiva je njegova misel, češ »že znamo restavrirati naše stare gradove, cerkve, življenja pa jim ne znamo dati...« Vendar pa so prav na Bledu gradu in otoku po Bitenčevi zaslugi dali tudi življenje!

Božo Benedik

Arhitekt Tone Bitenc na blejskem otoku

PRED TRETJO DELOVNO KONFERENCO DU JAVORNIK-KOROŠKA BELA

V mesecu maju ali v začetku junija bo tretja delovna konferenca članov Društva upokojencev Javornik-Koroška Bela. Upravni odbor, ki je bil izvoljen leta 1980, stopa že v četrto leto svojega delovanja in bo že ta konferenca morala dati predloge za nove ljudi, ki bodo v letu 1984 prevzeli vodstvo društva. Na konferenci pa bo seveda beseda tekla o delu društva v preteklem letu.

Število članov v društvu se stalno večja: nekaj je takih, ki so se po več letih čakanja le odločili, da se vključijo v društvo, drugi pa so se upokojili v letu 1982 in takoj našli pot v društvo. V letu 1982 je nekaj članov prestopilo iz DU Jesenice. Morda jih je privabil sprejeti koncept dela, ki članom nudi čim več možnosti za delovanje v raznih aktivnostih društva.

V letu 1982 smo si zastavili obsežen program, katerega realizacija je zahtevala precej dela posameznih članov, posebno tistih, ki so bili voljni delati. Že v letu 1981 smo bili organizatorji gorenjske revije pevskih zborov društev upokojencev, na kateri je sodelovalo okrog dvesto osemdeset pevcev iz vse Gorenjske. To nalogo smo prevzeli zelo resno in jo tudi v zadovoljstvo nastopajočih dobro opravili. Žal je pri pripravi sodelovalo premalo članov, ki bi lahko pripomogli k še boljši izvedbi, ali pa bi posameznike vsaj delno razbremenili. Posebno moram pohvaliti tov. Peternela in vse njegove ožje sodelavce, ki so se potrudili posebno pri pogostitvi, kajti ni bilo lahko pripraviti cene in dobre večerje za več kot 290 ljudi.

V zvezi s pevsko revijo smo si zadali tudi nalogo, da ustanovimo nov pevski zbor, in sicer ženski. Pod vodstvom zborovodkinje Brede Prašnikar se je privrkat predstavljal na tej reviji. Pri tem ima poleg zborovodkinje največ zaslug Cilka Peternel, da so se pevke lahko predstavile na reviji v enotnih oblekah.

Se pred revijo smo organizirali štiridnevni izlet od Jasenovca do Kadinjace in Titovih Učic. Da bi omogočili udeležbo na izletu čim več članom z nižjimi pokojninami, je društvo regresiralo ceno izleta od 20 do 30 %. Izleta se je udeležilo 44 članov društva, vsi pa so bili zelo zadovoljni.

Tudi 45 članic krožka ročnih del je preživelo teden dni v Malem Lošnju. Da bi člani društva spoznali nov počitniški dom upokojencev Slovenije v Izoli, smo organizirali z dvema avtobusoma izlet v Izolo, udeleženci pa so si ogledali tudi kobilarno v Lipici. Tega izleta se je udeležilo 85 članov in njihovih svojcev.

Zaključne revije pevskih zborov DU Slovenije v Kamniku se je udeležilo več kot petdeset članov našega društva, in sicer predvsem pevke, pevci in tisti, ki so največ pripomogli, da je na Javorniku gorenjska revija pevskih zborov dobro uspevala. V letu 1982 smo izvedli še izlet v Logarsko dolino in na Plitvička jezera ter že tradicionalni tridnevni izlet v Crikvenico.

Folklorna grupa je nastopila na kmečki ohceti v Ljubljani, v Postojni in Italiji. Nastopali so tudi na raznih proslavah, kot je na planinskem taboru na Lisci, na zboru planincev v Javornikskih rovtih in na srečanju folklornih skupin delovnih organizacij SOZD Slovenske železarne na Bledu.

Tako imamo sedaj v društvu tri skupine, ki uspešno delujejo na kulturnem področju in predstavljajo naše društvo tudi izven naše občine.

Sportniki so nastopili na občinskem tekmovanju v balinanju in streljanju z zračno puško. Organizirali smo balinarski turnir v počastitev dneva vstaje — 22. julija in krajevnega praznika — 4. septembra. Brez dvoma bi lahko dosegli več, če bi bili bolje organizirani, oziroma če bi v vsaki panogi imeli nekaj dobrih organizatorjev in več dobre volje za organizirano delovanje. Na tem področju moramo v letu 1983 narediti več. Imamo precej članov, ki bi lahko delovali na številnih športno-rekreativnih področjih, to je v streljanju z zračno puško, v kegljanju, balinanju in šahu. Morda je krivda za manjšo aktivnost tudi v tem, ker je bil član odbora tov. Krnelj, ki je bil zadolžen za šport, bolan in se ni mogel tako angažirati.

V letu 1982 smo skušali obnoviti in urediti vse prostore v domu. Razen izdelave strehe nad glavnim vhodom smo izvršili zadane naloge.

Lani smo pripravili že tretji piknik za člane društva, ki se ga je udeležilo več kot dvesto članov. Nadaljevali smo tudi z mesečnimi sestanki, na katerih smo obravnavali probleme društva pa tudi posameznih članov.

Na teh sestankih člani odločajo o vseh vprašanjih: od organiziranja izletov do finančno-gospodarskih vprašanj.

Tudi ženski krožek za ročna dela je v letu 1982 lepo napredoval. Organizirale so razstavo ročnih del, v krožek pa so vključile tudi nekaj žensk, ki še niso upokojenke. Organizirale so tudi družabne večere, kot so silvestrovanje, pustovanje, vinska trgatev in podobno. Za te večere so članice prispevale del denarja za kritje stroškov, da smo lahko namestile več denarja za razne druge dejavnosti.

Koncem leta 1982 smo zaradi vedno večje podražitve življenjskih stroškov namenili kar 60.000 dinarjev za pomoč članom pri nakupu oziroma. Od tistih, ki imajo manj kot 10.000 dinarjev pokojnine in z njo morata živeti dva, se je prijavilo 31 članov. Pomoč je dobilo 30 članov, eden od prijavljenih pa ni imel opredeljenih pogojev.

V letu 1982 smo imeli tudi s po-bratenim društvom upokojencev Nova Gorica zelo tesne stike. V septembru je na srečanje v Štanjel odšlo kar sto članov našega društva.

Za uresničitev vseh teh nalog je bila potrebna določena vsota denarja, o čemer bo podano podrobno poročilo na delovni konferenci. Sedanjim članom društva je namenil kar precej denarja velikemu številu članov, kar je ravno nasprotno od tega, kar je napisal kroničar v našo društveno kroniko:

»Pojem in praksa iz nepriljubljene besede 'avtokracija' bi morala že davno izginiti iz besednjaka. Vendar temu ni tako. Odločitve posameznikov še poživljajo ta zlovesč izrek. Zakaj ta trditev: naše društvo je

postavilo dom za svoje doslužene člane, kjer naj bi se sestajali, se pogovorili o preteklih, včasih zelo težkih časih, kaj popili in si krajšali čas ob spominih na nekdanjost. Ta dom s svojim bifejem je postal zadnje čase prava beznica, kjer se shajajo vsi mogoči pridobitni tipi, ki ne sodijo v to družino. Pozabili smo osnovni namen postavitve tega objekta. Mimo tega danes stremimo samo za dobičkom od prodanih pijač, kako se pa upokojenci ob tem počutijo, je zadnja briga. Obstaja tudi 'organ', ki mu pravimo upravni odbor. Ta naj bi urejal in vodil vse, kar je v zvezi s koristmi in nagnjenji nas upokojencev, toda ta organ pogosto pozablja, v čigavem imenu naj bi to počel. Sklepi in dogovori bi morali biti vodilo vsega, kar se dogaja in izvaja v našem imenu, tu pač nastopa tisto, kar je uvodoma rečeno 'avtokracija', ko nam merijo pravico in krojijo usodo posamezniki, ki so komaj zajadrali v naše vrste in ki nimajo smisla za to, kar naj bi dom nudil tistim, ki so ga postavili. Izraz je tuj, vendar še kako podoben sedanjosti. Zgodovina je najboljša učiteljica, vendar posamezniki to resnico zanikajo. Kam plovemo, to vprašanje si zastavljajo mnogi, ki se s takim načinom vodenja in odločanja ne strinjamo. Demokracija je mrtva, vsaj pri nas na Javorniku je tako.«

Kroničar DU Javornik

Mislim, da si bodo člani sedanjega upravnega odbora v celoti zelo oddahnil, ko bodo po štiriletnem požrtvovalnem delu predali svoje funkcije drugim in jim zaželeli veliko uspeha v nadaljnjem delu, ki ga bo prav gotovo, določeno, sicer zelo maloštevilno del članstva, obsojal kot nedemokracijo.

Stane Torkar
predsednik DU
Javornik-Koroška Bela

UPOKOJENCI V KS DOVJE MOJSTRANA NAČRTUJEJO BOGATO DEJAVNOST V NOVIH PROSTORIH

V nedeljo, 24. aprila, so se na občnem zboru zbrali člani Društva upokojencev Dovje-Mojstrana. Poleg pregleda dejavnosti v preteklem letu so največ pozornosti namenili pripravi za ureditev svojih klubskih prostorov, ki jih bodo dobili v novozgrajenem bloku v Mojstrani.

Predsednik društva Janez Eržen je v poročilu povedal, da so člani v preteklem letu delovali na podlagi sprejetega programa dela. Seje odbora društva so bile dobro obiskane. Sedaj društvo vključuje 278 članov, lani se jih je na novo včlanilo 21. Že dalj časa si upokojenci v tej krajevni skupnosti želijo svoje prostore, sedaj pa se jim ta želja uresničuje. Posebni odbor vodi priprave in kot pričakujejo, bodo prostore odprli v juniju. Kupili so že del opreme. Ob tem so jim na pomoč priskočile nekatere krajevne organizacije in delovne organizacije iz jesenjske občine.

Lani so obiskali tudi več starejših in bolnih članov na njihovih domovih. Organizirali so dva izleta: v počitniški dom upokojencev v Izoli in v Crikvenico.

Bolj aktivni kot v preteklih letih so bili tudi na področju športa in rekreacije. Udeležili so se tekmovanj v okviru tedna upokojencev jesenjske občine in tekmovanj v kegljanju na asfaltu, streljanju z zračno puško in šahu. V šahu so bili najuspešnejši, saj so zasedli prvo mesto in osvojili pokal. Za doseganje boljših rezultatov nimajo večjih možnosti, ker v krajevni skupnosti ni objektov za treninge, kot, na primer, za balinanje, kegljanje na asfaltu in streljanje.

Upokojenci se udeležujejo tudi vseh proslav in prireditev v krajevni skupnosti, aktivni pa so tudi v družbenopolitičnih organizacijah in društvih.

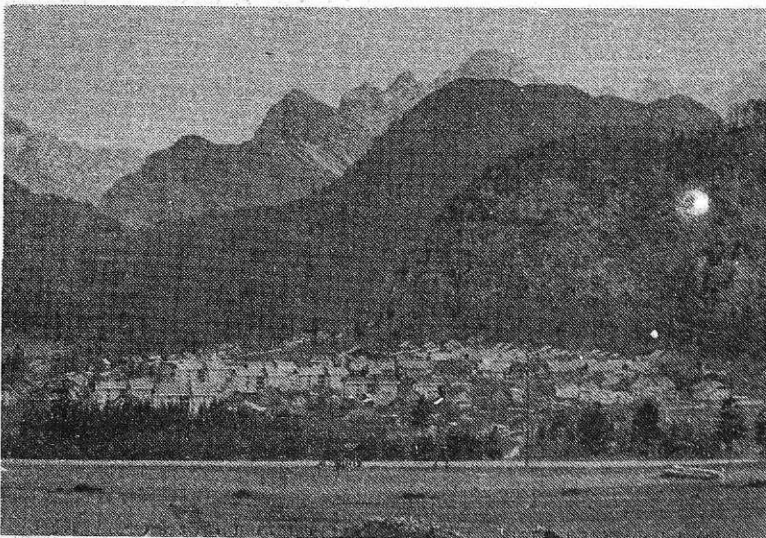
Na občnem zboru so obravnavali bogat program dejavnosti za naprej v novih prostorih. Po slovesni otvoritvi prostorov se bodo predvidoma vsak teden vrstile različne dejavnosti. Pripravljali bodo proslave in srečanje ob različnih praznikih. Tako tudi srečanje z upokojenci, ki so starejši od 80 let. Prostore bodo uporabljali tudi za informativne sestanke, kjer bodo člani lahko dobili odgovore na različna

vprašanja, nudili bodo tudi pravne nasvete. V novih prostorih bodo lahko organizirali tudi različna predavanja, družabna srečanja, razstave in podobno. Večjo dejavnost načrtujejo tudi upokojenke. Na občnem zboru so dale pobudo, da bi ustanovili folklorno skupino, v novih prostorih pa bodo tudi izdelovale različna ročna dela.

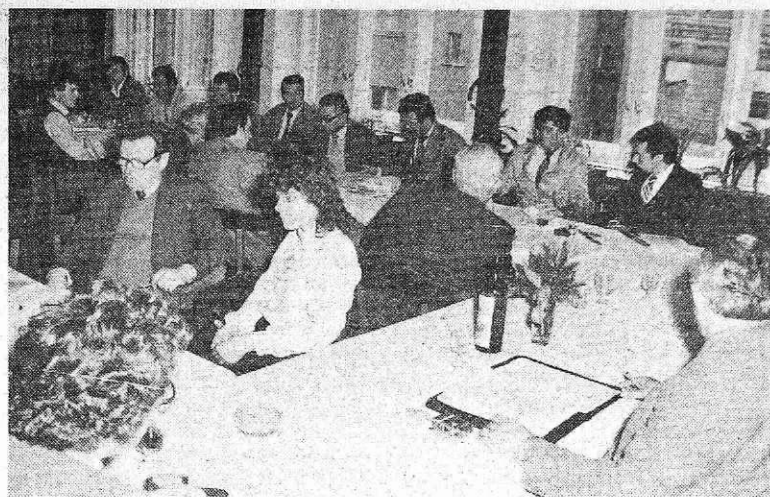
Poleg tega člani Društva upokojencev Dovje-Mojstrana letos načrtujejo dva izleta po želji članov, sodelovali bodo na prireditvah tedna upokojencev jesenjske občine, sodelovali bodo z družbenopolitičnimi organizacijami in društvom v krajevni skupnosti, udeleževali se bodo proslav in obiskovali kulturne prireditve.

Na občnem zboru so še posebno poudarili, da bo lep in bogat program dela za letošnje leto, posebno v novih prostorih, moč uspešno uresničiti, če se bo v društvo in delo vključilo čimveč članov.

J. R.

Novo naselje stolpičev v Mojstrani (Foto I. Kučina)

Posvet vodij poklicnih gasilcev na Jesenicah (foto S. Kokalj)

IZPLAČANE POKOJNINE V MESECU APRILU

Na območju občine Jesenice živi 5.255 oseb, ki prejemajo sredstva iz naslova invalidsko pokojninskega zavarovanja (upoštevano je izplačilo pokojnin za mesec april 1983). V letu 1982 je bilo v februarjem izplačilo le 5.054 oseb. Tako je letos kar 201 oseba več na spisku prejemnikov pokojnin.

Vsi prejemniki so razdeljeni v tri skupine: prva in največja je skupina starostnih upokojencev, to je delavcev, ki so delali več kot 35 ali 40 let, oziroma delavk, ki so delale več kot 30 in 35 let. V letu 1982 jih je bilo 2.350, letos pa jih je 2.474 ali 24 več kot lani. Seveda je med temi tudi nekaj takih, ki so dosegli samo predpisano starost, niso pa dopolnili predpisane delovne dobe.

Seznam izplačanih starostnih pokojnin za mesec april nam pokaže naslednje stanje:

173 upokojencev je prejelo manj kot 6.000 dinarjev, od tega je 84 kmečkih zavarovancev,
237 upokojencev od 6—8.000 din
340 upokojencev od 8—10.000 din
503 upokojencev od 10—12.000 din
504 upokojencev od 12—14.000 din
478 upokojencev od 14—16.000 din
120 upokojencev od 16—18.000 din
46 upokojencev od 18—20.000 din

34 upokojencev od 20—22.000 din
10 upokojencev od 22—24.000 din
9 upokojencev od 24—26.000 din
10 upokojencev od 26—28.000 din
6 upokojencev od 28—30.000 din
2 upokojenka od 30—32.000 din

Iz razpredelnice je razvidno, da je prejelo manj kot 8.000 din 410 upokojencev ali kar 16,57 %. Med njimi so tudi kmetje, ki prejemajo le 3.580 dinarjev starostne pokojnine. Od 8.000 do 18.000 din je prejelo 1.945 upokojencev ali 78,61 %. Nad 18.000 din pa je prejelo 117 upokojencev ali 4,82 %.

Druga skupina so družinski upokojenci, ki jih je bilo v letu 1983 — 1.471 ali 17 več kot januarja 1982. V aprilu izplačane pokojnine so znašale:

165 družinskih upokojencev je prejelo manj kot 6.000 dinarjev, od tega je 15 kmečkih zavarovancev,

333 družinskih upokojencev od 6—8.000 din
686 družinskih upokojencev od 8—10.000 din
220 družinskih upokojencev od 10—12.000 din
42 družinskih upokojencev od 12—14.000 din
18 družinskih upokojencev od 14—16.000 din
5 družinskih upokojencev od 16—18.000 din
2 družinska upokojenka od 22—24.000 din

Iz razpredelnice je razvidno, da je prejelo manj kot 8.000 dinarjev 498 družinskih upokojencev ali 33,85 %, od 8.000 do 12.000 din je prejelo 906 družinskih upokojencev ali 61,58 %, nad 12.000 din pa je prejelo 67 družinskih upokojencev ali 4,57 %.

Tretja skupina so invalidski upokojenci, ki jih je bilo v letu 1982 — 1.252, letos pa jih je 58 več. Njihove pokojnine so znašale:

85 invalidskih upokojencev je prejelo manj kot 6.000 din

220 invalidskih upokojencev je prejelo od 6.000 do 8.000 din
240 invalidskih upokojencev je prejelo od 8.000 do 10.000 din
225 invalidskih upokojencev je prejelo od 10.000 do 12.000 din
133 invalidskih upokojencev je prejelo od 12.000 do 14.000 din
158 invalidskih upokojencev je prejelo od 14.000 do 16.000 din
17 invalidskih upokojencev je prejelo od 16.000 do 18.000 din
10 invalidskih upokojencev je prejelo od 18.000 do 20.000 din
7 invalidskih upokojencev je prejelo od 20.000 do 22.000 din
2 invalidska upokojenka sta prejela od 22.000 do 24.000 din
2 invalidska upokojenka sta prejela od 24.000 do 26.000 din
2 invalidska upokojenka sta prejela od 28.000 do 30.000 din

višencem in pri družinskih 143 upravičencem;

— invalidski dodatek, ki je bil pri starostnih pokojninah izplačan 134 upravičencem, pri invalidskih pokojninah 249 upravičencem, pri družinskih pokojninah pa 15 upravičencem;

— dodatek za tujo pomoč je bil izplačan pri starostnih pokojninah 78 upravičencem, pri invalidskih 72 upravičencem, pri družinskih 86 upravičencem;

— otroški dodatek je prejelo pri starostnih pokojninah 25 upravičencev, pri invalidskih 19 upravičencev, pri družinskih pa 33 upravičencev;

— priznavalnine je v aprilu prejelo le pet upokojencev in to pri starostnih trije in pri družinskih dva upravičenca.

Varnostni dodatek pokrije samo razliko med dogovorjeno najnižjo pokojnino in dejansko izplačano pokojnino ter je zelo različen. Dodatek za tujo pomoč je izplačan v fiksnem znesku, ne glede na višino izplačane pokojnine. Zelo zanimivo je, da upokojenec, ki ima doma nepokretno ženo, ni upravičen do dodatka za tujo pomoč, če pa umre in žena postane družinska upokojenka, s tem takoj pridobi pravico do dodatka za tujo pomoč. To vprašanje bi se dalo urediti tako, da tistim, ki imajo razmeroma visoke pokojnine, ne bi izplačevali dodatka za tujo pomoč, ampak bi ta denar namenili tistim, ki imajo nizke pokojnine, s katerimi morata živeti dva in je svojec upokojenka potreben tuje pomoči.

Stane Torkar

V NEDELJO NA SVIDENJE NA POLJANAH

Poljane nad Jesenicami bodo v nedeljo, 1. maja, prizorišče praznovanja mednarodnega delavskega praznika delovnih ljudi in občanov jeseniške občine. Že lani so se pri občinskem svetu zveze sindikatov Jesenice odločili, da spet obudijo tradicijo praznovanja 1. maja kot pred leti, predvsem med obema vojnama, ko so napredni delavci z rdečimi nagelji v gumbnicah prihajali na Poljane in proslavljali svoj praznik.

Za nedeljsko delavsko slavo, ki bo na znanem prireditvenem prostoru na Poljanah, je vse nared in ob lepem vremenu je pričakovati več tisoč obiskovalcev iz jeseniške in radovljiške občine. Pripravljalni odbor pri konferenci osnovnih organizacij sindikata Železarne zagotavlja, da se bo na Poljanah sleherni obiskovalec prijetno počutil.

Osrednja nedeljska proslava se bo začela ob 11. uri. Slavnostni govornik bo predsednik občinskega sveta zveze sindikatov Jesenice Janez Jamar, v kulturnem programu pa bodo sodelovali pihalni orkester Jeseniških železarjev, godba na pihala iz Gorij, pevski zbor Društva upokoencev Jesenice, pevski zbor Vintgar z Blejske Dobrave, folklorna skupina Društva upokoencev Javornik-Koroška Bela in recitatorji gledališča Tone Čufar z Jesenic.

V popoldanskem delu bo za dobro voljo skrbel zabavni ansambel, seveda pa bodo pevci in člani obeh pihalnih godb v nevezanem programu tudi kasneje poskrbeli za dobro počutje obiskovalcev.

Za vse obiskovalce bodo v nedeljo na Poljane vozili posebni avtobusi. Odhode avtobusov iz posameznih krajev jeseniške in radovljiške občine objavljamo v voznem redu na strani 22. Povratek avtobusov s Poljan na Jesenice in ostale kraje bo v popoldanskem času oziroma večernih

urah. Prvi avtobusi bodo odpeljali s Poljan ob 17. uri, zadnji pa ob 19.30. Podrobnejši vozni red bo objavljen tudi na prireditvenem prostoru. Prevoz bo za vse obiskovalce brezplačen. Gostinski delavci zagotavljajo, da bo dobro poskrbljeno za prehrano in pijačo, dovolj pa bo tudi drugega razvedrila. Ljubitelji športa se bodo lahko preizkusili v streljanju z zračno puško, ne bo pa manjkalo tudi srečelov.

Organizatorji želijo, da pride v

nedeljo na Poljane čim več delovnih ljudi in občanov z rdečimi nagelji v gumbnicah kot nekoč na delavskih slavih. Kdor ga ne bo prinesel s seboj, ga bo lahko kupil tudi na Poljanah.

Prav ob koncu morda ne bo odveč še naslednje opozorilo. Organizatorji so se potrudili, da bo prireditveni prostor spet lepo urejen in čist. Želja je, da takšen tudi ostane v nedeljo in po končanem praznovanju. Vsakdo naj smeti in odpadke odvrže na določena mesta, ne pa po poti in bližnji okolici prireditvenega prostora. Skrb za lepo in čisto okolje naj bo prisotna tudi med vsemi nedeljskimi obiskovalci.

Nasvidenje torej 1. maja na Poljanah!

J. R.

TEKMOVANJE ZA NAJBOLJ UREJEN KRAJ V SLOVENIJI

Turistične organizacije si že več let prizadevajo, da bi ostalo naše okolje čisto, lepo in privlačno tako za nas kot za turiste in goste. Del teh prizadevanj je vsakoletna akcija, v kateri se kraji v Sloveniji potegujejo za najbolj prizadeven oziroma urejen kraj.

Letos bo to tekmovanje, ki ga razpisuje in vodi Turistična zveza Slovenije, praznovalo majhen jubilej, saj bo potekalo že petnajstič. Tudi tokrat bo poudarek na prizadevnosti prebivalcev in njihovem prispevku k urejenosti kraja in k temu, da bi bilo prebivalcem življenje prijetnejše. Tudi gostje takšne kraje z veseljem obiščejo, saj se v njih dobro počutijo in se zato z veseljem še vračajo.

Pravila in merila letošnjega tek-

movanja bodo enaka lanskim. V slovenskem merilu in prav tako na področju Gorenjske, kjer to tekmovanje vodi posebna komisija za varstvo okolja pri Gorenjski turistični zvezi, bodo ocenjevali zunanjo urejenost poslopij, vrtov, parkov, pokopališč, okolice cest in poti, napisov trgovin, gostišč, smerokazov in drugega. Na območju Jesenic bodo tako že petnajstič ocenjevali okrasitev oken, vrtov, balkonov z rožami in drugim zelenjem. To bo ocenjevala posebna komisija Turističnega društva Jesenice, splošno urejenost pa bo ocenila občinska komisija, ki bo ugotovila dva najlepša kraja, ki si jih bo pri ocenjevanju Gorenjske ogledala komisija Gorenjske turistične zveze.

Komisija Turistične zveze Slovenije je pred kratkim o tem razpravljala na posebnih seji, na kateri so sklenili, da se bo to ocenjevanje v prihodnje imenovalo »tekmovanje za najbolj urejen kraj v Sloveniji«. Pri ocenjevanju bodo kraje razdelili v tri kategorije in sicer v razvite, tiste, ki se še razvijajo in v nerazvite turistične kraje. To je potrebno zato, ker bi bili sicer samo razviti najbolj ocenjeni, čeprav bi bilo tudi drugod veliko prizadevanj. Na seji je bil dan tudi predlog, da bi kraje, dosežanje zmagovalce, posebno označili. Sklenili so, da se bodo pred ocenjevanjem še enkrat sestali in se dogovorili o kriterijih. Prav tako se bodo sestali po tekmovanju zaradi ugotovitve rezultatov in analize tega prizadevanja v Sloveniji. Na seji so ugotovili, da se turistična društvena organizacija na takšen način vključuje v vsesplošno prizadevanje za čim večje uspehe pri varovanju in okrasitvi okolja.

B. B.

Metka Koritnik in Nataša Dečman, turistični podmladek osnovne šole Tone Čufar Jesenice

KOTIČEK TURISTIČNIH PODMLADKOV PORTRET NAŠE MICKE

»Dobro jutro, teta Micka, kako ste!«

»Bog ga daj, kar dobro, ko pa je tako lep dan,« odgovori in že pleve

naprej bodljikave vrtnice.

Vsak dan jo lahko srečate, drobno, a trdoživno ženico osemdesetih let, ki z vso ljubeznijo skrbi za urejenost naše vasi. Marija Šmid – naša teta Micka. Otroci jo imamo radi in jo spoštujemo, saj je prav ona tista, ki dopolnjuje in popravlja delo našega turističnega podmladka. Čeprav nas ima rada, je vendar huda, če se še vedno najde kakšen neprimernost, ki odvrača papirček in ne pazi na urejenost vasi.

Zjutraj že ob sončnem svitu položi na voziček škatlo, grablje, motiko, kopuljico in si poišče vedno novo delo. Skoraj preveč ga je za enega samega človeka, nima več toliko moči in energije. Toda Micka je pridna in vzorna kot mravlja.

Če Micko povprašaj, kaj jo »gor drži«, se radoživ nasmehe in ustreli:

»Eh, kaj, dober zrak in velika ljubezen do dela! Človek mora vedno delati, če hoče, da je zdrav in gibčen!«

Njene zgubane roke nežno plevejo vrtnice, ki jih je najbrž že nekolikokrat okopala. Potem jo najdeš ob Bistrici, kjer čisti potke, pa v parku in ob živi meji, pometa po pločniku in grabi jaso ob brezah, pospravlja pisarne, nosi drva in kdo bi še našteval.

Nam mladim podmladkarjem je za tih vzgled – če bi vsi tako ljubili urejenost kraja kot ga teta Micka, potem bi bila naša vas vedno čista, urejena in teti Micki bi zmanjkalo dela.

Manuela Arh, 8. r.

Literarni krožek OŠ 16. december
Mojstrana

du, ki je predpisan za občinsko tekmovanje.

V šoli so se zbrali ob 7.30. Do 8.30 so preverjali teoretična znanja iz naslednjih področij: civilna zaščita, SLO in družbena samozaščita, protipožarna zaščita, prometna vzgoja, orientacija in topografija ter prva medicinska pomoč.

Po preizkusu znanja je bilo izvedeno streljanje z zračno puško.

Učenci radijske skupine so že v petek predvajali radijsko oddajo o obrambnem dnevu in družbeni samozaščiti. Prvi del oddaje je bil namenjen preverjanju poznavanja alarmnih znakov.

Novinarji šolskega radia so celoten obrambni dan spremljali in ob zaključku izdali Bilten sedmega obrambnega dne.

Ob zaključku so učenci pred razglasitvijo rezultatov tekmovanja iz SLO in družbene samozaščite pripravili kratek miting.

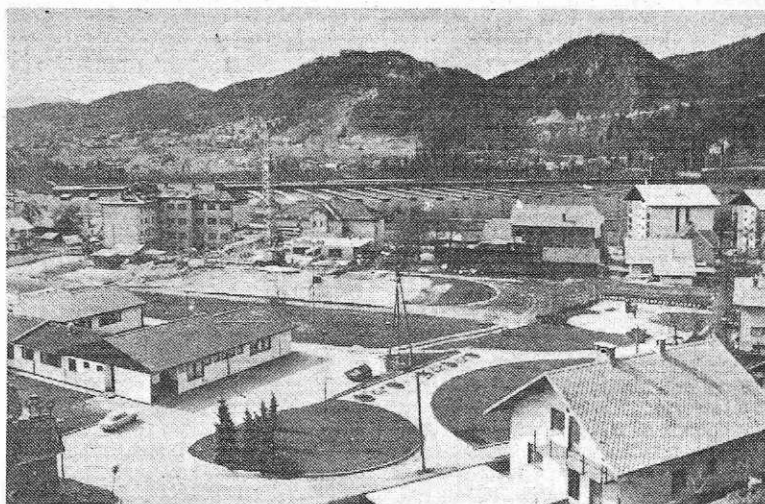
Novinarji šolskega radia
OŠ Tone Čufar Jesenice

POSEBNO PRIZNANJE »ZA LEPE ROŽE '82«

Posebna priznanja za »lepe rože« so v krajevni skupnosti SAVA in PODMEŽAKLA prejeli naslednji krajan:

Albin BERGANT, Julka CELARC, Hela in Jurij DOLENC, Jože DOLENC, Anica in Dušan HRIBAR, Marinka JUSTIN, Jože KASTELIC, Marija KLOKOČOVNIK, Tončka KLINAR, Tatjana KOŠIR, Ančka KOREN, Ivanka KOZJAK, Elvira NOČ, Danica in Franc PIPAN, Štefan RADEŽ, Francka RAZINGER, Erika REPOVŽ, Jaka SELJKO, Mimi ŠLIBAR, Marija VOVK in Fatima ZAJMOČ.

B. B.

Spodnji del Koroške Bele (foto I. Kučina)

NOVICE IZ OSNOVNE ŠOLE TONE ČUFAR JESENICE

Naši učenci in učitelji so bili v teh dneh zelo delavni. Svoje moči so usmerili na najrazličnejša področja:

V soboto, 24. aprila, so se učenci Riko Merzel, Urška Pompe, Bojan Kralj in Monika Rebol udeležili republiškega prvenstva osnovnih šol v družabnem plesu v Ljubljani in dosegli v skupni oceni tretje mesto.

Dokončali smo priprave za obrambni dan, ki smo ga imeli 23. aprila in ga uspešno zaključili.

V petek, 22. aprila, smo zaključili pomladansko papirno akcijo, v kateri smo zbrali 40 ton odpadnega papirja.

Potekalo je šolsko in občinsko tekmovanje za Vegovo priznanje. Šolskega tekmovanja se je udeležilo 157 učencev, občinskega pa 28.

V preteklih dneh smo tekmovali na temo »Tito, revolucija, mir«. Izvedli smo šolsko tekmovanje, na katerem smo izbrali učence za občinsko tekmovanje v Kranjski gori.

Ob dnevu železničarjev smo sodelovali v nagradnem natečaju z likovnimi in literarnimi prispevki. Na natečaj je prispelo 9200 risb in 4765 spisov iz 316 osnovnih šol v Sloveniji. Učenci naše šole so dobili eno prvo (učenka Zorica Momčilo, 6 a) in eno tretjo nagrado

(učenec Uroš Knific, 6 a) za najboljša likovna dela ter tri kolektivne nagrade za likovne in literarne prispevke. Učenci 5. a, 5. b in 8. c razreda se bodo kot nagradi lahko odpeljali na izlet po Sloveniji. Pri delu sta učencem prizadevno pomagala Slavko Ilenič in Marija Hlebanja.

Zelo živahno je tudi na športnem področju, kjer že potekajo tekmovanja v počastitev dneva mladosti.

Učenci predmetne stopnje so si ogledali izbor kratkih filmov X. mednarodnega festivala amaterskih filmov, ki ga je organiziralo filmsko društvo ODEON z Jesenic v sodelovanju z ZKO Jesenice.

Učenci od 3. do 8. razreda so še dvakrat tekmovali v znanju iz VESELE ŠOLE, ki ga vodi uredništvo Pionirskega lista. Razrednega tekmovanja se je udeležilo 117 učencev, šolskega pa 69 učencev. Najboljši bodo 14. maja sodelovali na občinskem tekmovanju, katerega organizator je naša šola.

Novinarji šolskega radia
OŠ TONE ČUFAR JESENICE

SOBOTNI OBRAMBNI DAN

Že nekaj časa je po šoli krožila vest, da bomo imeli obrambni dan. V soboto ob 8.30 smo se zbrali v šoli. Ko je v razred prišla razredničarka, je vodjem ekip razdelila navodila za tekmovanje v orientaciji. V tem času je bila po zvočniku oddaja o znakih ter zvočnih signalih, ki nas obveščajo o nevarnosti.

Dan je bil znak za nevarnost. Vsi smo kar se da hitro stekli v garde-robe, se obuli in oblekli ter pohiteli za šolo. Tu smo vodje prejeli startne številke in dnevniške ekip. Ko smo vsi imeli številke, smo žrebali, kdo starta prvi. Moja ekipa je bila prva na vrsti.

Pohiteli smo na pot. Nedaleč od starta smo se ustavili in poiskali našo pot na zemljevidu, ki je bil priložen dnevniku. Ko smo si podrobno ogledali pot, smo prvi kilometer poti skoraj pretekli, saj smo vedeli, da moramo drugi ekipi izginiti izpred oči, ker bi ji drugače kazali pot. Tega pa nismo hoteli. Ko smo prišli do prve kontrolne točke, to je bila cerkev v Vrbi, smo odprli dnevnik, prebrali vprašanja ter nanje odgovorili. Poiskali smo še pot, ki nas bo vodila do druge kontrolne točke. Sedaj smo opazili drugo ekipo, ki se nam je hitro bližala.

Pohiteli smo naprej. Ko smo prišli do križišča stare poti, ki pelje v Stu-

denšice ter ceste iz Doslovič, smo morali na zemljevidu označiti smeri neba. Rešili smo tudi nalogo ter krenili naprej. Po nekaj minutah hoje smo prišli v Smokuč, prečkali glavno cesto in se podali v pobočje Rebra. Pot nas je vodila na poligon, kjer trenirajo vojaki JLA. Prebrali smo navodila ter poiskali geslo. Po opravljeni nalogi smo se odpravili na vrh čistine, kjer smo videli dva biva učena naše šole, ki sta bila v kontroli. Ko smo prišli do njiju, sta nam na našem zemljevidu pokazala naš položaj in pot naprej. Odšli smo po njihovi navodilih naprej. V kamnolomu nas je čakal tovariš Zupanc. Morali smo si izbrati deset kamnov ter jih metati v pločevino. Metali smo zelo slabo, saj je od desetih kamnov zadel le eden.

Pot nas je vodila k vodovodnemu rezervoarju nad Breznico. Opravili smo tudi to nalogo, vendar smo takoj pričeli še najtežjo. Morali smo iz srobita in vej narediti nosila. S Samom sva odšla po daljši veji, ostali pa so rezali srobit. Ko smo imeli dovolj materiala, smo nosila sestavili. Sto metrov pred ciljem smo nanje naložili sošolko Tanjo. Tako je bilo namreč zahtevano v pravilih. Ko smo prišli do cilja, so se nam nosila polomila, vendar smo Tanjo prinesli do cilja.

Ko smo oddali številke in so se vrnile vse ekipe, smo imeli kosilo. Jedli smo pasulj, rolado in pili sok. Vmes smo si pripovedovali dogodivščine z zanimivega tekmovanja.

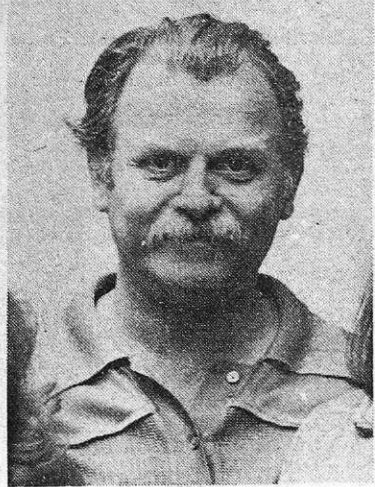
Marko Koblar, 6. a
OŠ Gorenjskega odreda Žirovnica

RAZSTAVA ROČNIH DEL

Krožek za ročna dela pri DU Javornik-Koroška Bela vabi na ogled razstave ročnih del.

Razstava bo odprta v domu društva upokoencev na Javorniku od 26. do vključno 30. aprila od 9. do 19. ure in 1. maja od 7. do 12. ure.

Ko gremo skozi Jesenice, ni nujno, da gledamo samo dim, ki se vali iz visokih dimnikov. Pogled se nam lahko ustavi tudi na spomeniki, reliefih, slikah, ki jih na Jesenicah ne manjka. Ste se že kdaj vprašali, kdo je izdelal likovne umetnine, ki nas obdajajo, ki jih srečujemo ob naši poti, v delovnih prostorih in stanovanjih svojih prijateljev in znancev?

Katera je vaša najljubša tehnika?

Zaenkrat olje.

Kateri so vaši najljubši motivi?

Težko je reči, kaj je najljubše. Vse, kar človeka pritegne, je lepo. Naj bo to človekova figura, portret, lep motiv v krajini, ali pa včasih tudi tihožitje. Res pa je, da si vedno želim slikati človeško figuro, portret. Po sili razmer, če lahko tako rečem, pa sem postal znan po pokrajinskih slikah.

Koliko del ste že izdelali?

Nisem jih prešteval, vendar vem, da jih je kar precej.

Kaj vam pomeni slikanje in kiparjenje?

Poleg tega, da mi je to poklic, se pravi vsakdanji kruh, je tudi moj svojevrsten užitek.

Koliko samostojnih razstav ste že pripravili?

Nisem jih imel dosti. Prvo sem imel v Ljubljani. Razstavljaj sem ilustracije; druga je bila v Kranju, tudi ilustracije; nato sem razstavljaj na Vrhniki, na Bledu in v Radovljici. Zdaj razstavljaj zelo poredko, ker nimam del za razstavo. Kar naslikam, je že vnaprej prodano, kar pa ljudje naročijo, želijo tudi čimprej odnesti domov.

Kje danes ustvarjate?

Že 22 let sem svobodni umetnik. Delam doma.

Tedaj prihajajo ljudje s svojimi željami k vam na dom?

Da. Vendar jim žal vedno ne morem ustreči. Večkrat imam taka pogodbena dela, ki terjajo od mene mesec, dva ali celo več dela in jih moram končati v roku. Delam namreč marsikaj. Ilustriral sem knjige, tudi za otroke, pesniške zbirke, Zvezarja, kataloge SOZD Slovenske železarne, da o risanju značk, izdelavi plaket, reliefov in samostojnih plastik po naročilu niti ne govorim.

No, to je tudi tisto, o čemer sem že govoril. Za slikarja ni preveč

prijetno, če mora slikati za vsakdanji kruh.

Kaj pa nagrade in kritike?

Umetniki, slikarji z različnih področij smo vedno izpostavljeni kritikam. Že star pregovor pravi: Vsake oči imajo svojega malarja. Zato pogosto ob istem delu slišimo pohvale pa tudi kritike. Tako je pač, nekemu si všeč, drugemu nisi. Človek, zlasti še umetnik, mora biti pripravljen na vse, predvsem še, če mu je zaupana javna naloga, delo.

Med nagradami, ki sem jih prejel za svoje delo, naj omenim le občinsko priznanje — Čufarjevo plaketo in najljubšo — gorenjsko Prešernovo nagrado iz leta 1971, ki mi pomeni največje priznanje za moje delo, kar sem jih dobil.

Kaj svetujete mladim likovnim ustvarjalcem?

Veliko naj ustvarjajo, če imajo veselje in možnosti za delo.

Kaj bi nam o sebi ali o svojem delu radi povedali še sami?

Delo umetnika je težko, ker je vezano tudi na vsakdanji kruh. Umetnost bi morala biti neodvisna od tega. Umetnik naj bi ustvarjal le tisto, kar bi želel, ne pa tisto, kar pač mora ustvarjati po naročilu.

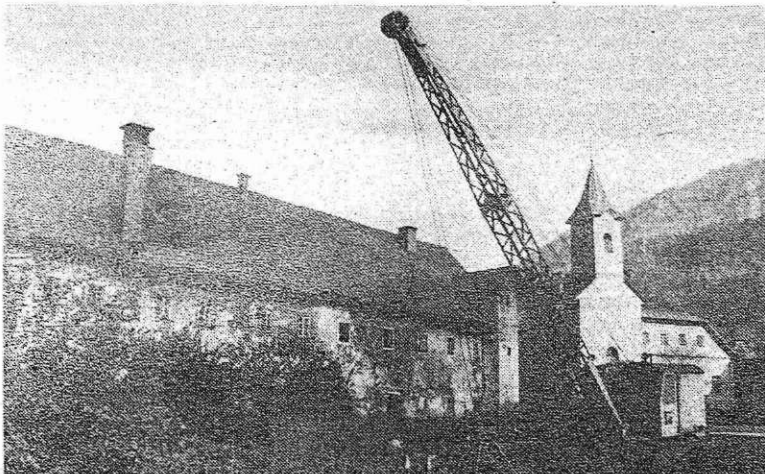
Toda kljub temu je to delo zelo, zelo zanimivo. Če bi se sam moral še enkrat odločiti za poklic, bi se prav gotovo še enkrat odločil za poklic, ki ga opravljam zdaj, kljub vsem tegobam, ki ga spremljajo.

Ali smo vas dovolj natančno spraševali? Bomo lahko predstavili vas in vaše delo?

Moje delo je delo likovnega umetnika. Težko ga je predstaviti. Lažje je to z deli pesnikov in pisateljev. Slikarjevo delo pa je treba videti, mora ga pokazati. No, mojih del je precej raztresenih po jeseniški in radovljiški občini, pa tudi drugje. Ljudje jih lahko vidijo in vsak zase presodijo, kakšno je moje delo.

Torej oglejte si dela, ki jih srečujete na svojih poteh. Morda boste tudi svojo zbirko slik, ki jo imate doma, nekoč obogatili s sliko domačega slikarja Jaka Torkarja.

Novinarski krožek
OŠ Prežihov Voranc Jesenice

Zgodovinsko-kulturni spomeniki na Stari Savi (foto S. Kokalj)

PREGOVORI IN REKI V ŠALJIVI PREOBLEKI

Konec pravljic: kraljevič ni rešil kraljične iz objema potrošniške požasti.

Moj bog, ne učite ljudi molčati: odmev molka je eksplozija!

Vse več je ljudi, ki ustvarjajo človeške vezi kakor pajki mreže.

Strah me je ljudi, ki so kot nestrpni lovski psi: če jih spustijo, bodo polovili strelce duha kakor zajce v zeljniku.

Tovarišice in tovariši: preobrazba hlapca v deklico za vse je dolgotrajen proces, ki med drugim vključuje tudi znanost o umetnem oplojevanju ... (Iz govora Janeza Nadšolmoštra)

Svet pripade mladim, ko se postarajo.

Smo, ker se je Janez naučil biti!

Kdo pravi, da nisem za našo stvar: še na plese v maskah prihajam brez maske!

Nimam več besed za ta svet ...

Opice se polaščajo božjih proizvodnih sredstev.

Umreti z močjo tridesetih smrti je največja čast: konec v človeški zgodovini ... Prava poezija, če zažigalno vrvice prižgejo otroci (ne opice-ne opice!): na belem produ neke smagladno zelene reke.

Strah se širi kakor kuga iz vesoljnega vrtinca smrti.

Med bum-bum in daj-dam zgori planet brez sanj ...

Vsako naključje ima svoj ključ.

Od vseh skrbi je najbolj zaskrbljujoča skrb za lastno rit.

Povej s kom se družiš, pa ti povem, kaj boš!

Ima že toliko polen pod nogami, da ne kupuje več drv.

Njegov kozmos je v ženskem naročju.

Skomine po raju oplajajo svet.

Bog je na smrt žalosten, kadar vzame v roke svojo krono stvarstva.

Naj povedo tisti, ki vedo, da ni boga, kje je človek.

Poj ptiček, poj, v svet naj gre glasek tvoj, za nas bo dovolj, da pogineš v naši kletki ...

Benjamin GRACER

JEZIK NAŠ VSAKDANJI (31)

Tukaj pasja radijska postaja dolinskih in bohinjskih psov. Govori Sancho Pansa. Za tehniko in jezikovno glasbo skrbi Don Kihot. Na vrsti so novice, nalajane iz domačih in tujih logov.

Samo trenutek, spoštovane bralke, cenjeni bralci. Moj Don Kihot v eni sapi posluša Radio Triglav, bere Delo in lista po Teleksu, le Železar mu je malo bolj od rok. Zdajle, v temle trenutku, ga je zadelo božje! Anica, hitro na telefon klicat zdravnika! Gospodar je docela in popolnoma omedlel!

Naj hitro razložim vzrok te neljube dogodivščine:

Pravkar je Radio Triglav objavil pogovor z vodilnim bohinjskim gostinskim delavcem (že ob imenu »delavec« se je Don Kihot zgrabil za glavo češ: »Pa smo na psu! Zdaj je že vsak direktor delavec!«), ki je o pripravljenosti Koble na turistično sezono flancal, da ima restavracija ne kje okrog štiristo petdeset kvadratnih metrov in ne kje toliko pa toliko sedežev. Naj bom točen in vam postrežen z datumom: 17. februar 1983.

Pozor! Don Kihot se prebuja iz omedlevice. Praska se po glavi. Še malo, pa bo zalajal. Aha, smo že tukaj:

»Kristumarijabogpomagaj, če imajo ne kje okrog štiristo-petdeset kvadratnih metrov prostora v restavraciji, v njej pa ne kje toliko pa toliko sedežev, le kje je potem ne kje ta Koble s to čudovito ne kje restavracijo?«

Vidite, na živce mu gredo ljudje, ki brez mašil ne znajo govoriti. Ne le tisti, ki sleherni stavek začenjajo s pravzaprav, kakor jaz mislim, če naj tako rečem, ampak tudi taki, ki vpletajo v svoj govor tale ne kje. NEKJE je pač ne kje. Krajevni prislov, ki pomeni nedoločen kraj. Če pa nekdo zapoje, da ima restavracija ne kje štiristo-petdeset kvadratnih metrov, potem pa spet ne kje toliko in toliko sedežev, potem pa začnem premišljevat, na kakšnem mogočnem prostanstvu bi vse to moglo biti pa koliko časa bi porabil človek, preden bi vse te ne kjeje mogel obhoditi.

Zadnjič je bilo z Don Kihotom še huje. V nedeljskem športnem pregledu ob 21.25 je govoril Primož Ulaga.

»Danas ... takmičenje je proteklo u redu. Danas sam toliko više ... toliko više ... toliko više ... kako da kažem ... razočaran što nisam dosega o boljeg rezultata.«

Madona svet, če že slovenski smučarji ne zmorejo brez srbsčine, naj se je vsaj naučijo govoriti!

Pa pogledajte, kako lahko čisto navadnega fifija ob poslušanju radia meče iz ravnotežja!

Včeraj so nekaj po šesti uri povedali iz Ljubljane, da na nobenem od mejnih prehodov z Avstrijo in Italijo ni bilo čakalne dobe! Predvčerajšnjim na mejnih prehodih ni bilo zastojev, pihali pa so šibki vetrovi spremenljivih smeri.

Davi pa je govorila Menči Klančar:

Na nobenem od mejnih prehodov med Jugoslavijo in Avstrijo ali med Jugoslavijo in Italijo ni bilo treba čakati. Vreme se spreminja: zatišje slede vetrovi, včasih tudi v sunkih.

Zdaj pa pomislite, ljubi pasji bratje in sestre, kdaj si lahko kranjski nepasemski pes privoščiti

- čakalno dobo,
- šibke vetrove spremenljivih smeri,
- zastoje,
- mejne prehode z Bohinjem ali s Karavankami?

Časnikarjem — tistim, ki pišejo, in tistim, ki govorijo — vzcveti vsak dan na milijone jezikovnih cvetk. Gledam Don Kihota, kako zmajuje z glavo nad naslovom članka, ki ga je napisala domačinka:

MLADEŽ NOČE MED SIRARJE

V srednjevaški sirarni bodo letos izdelali 140 ton sira — Povpraševanje je dosti večje, vendar ni dovolj niti mleka niti ljudi, ki bi ga delali.

Za božjo voljo, kdo je že kdaj slišal, da sir IZDELUJEMO? Kaj? Prosim? Don Kihot zmajuje z glavo. Aha, že prav. tovarišica: napaka ni vaša. Zagrešil jo je urednik. Ampak ne bodite hudi: tole izdelovanje sira me je zares prizadelo. Na ta način tudi jaz svoj vsakdanji drecek izdelujem.

Urednik je ustrelil še hujšega kozia. Po njegovem v bohinjski Srednji vasi ni več ljudi, ki bi delali mleko.

A je mar mogoče stavek

Vendar ni dovolj niti mleka niti ljudi, ki bi ga delali

drugače razumeti?

Nesrečni oziralni zaimsek KI! Nanaša se s svojim oziralnim stavkom vedno na samostalnika, ki stoji tik pred njim. V tem primeru pač na ljudi, ki bi delali mleko ...

Glejte, spoštovane in spoštovani, še v eni občini se ne moremo sporazumeti o enakem jeziku. Mojemu Don Kihotu, ki je ob tem nekako osebno prizadet, toliko da ne zdrsnje debela solza po licu.

Šest osnovnih šol imamo v občini. Vsaka od njih si je nadelala svoje fantazijsko ime, ki ga seveda vedno pišemo v imenovalniku. Tako imamo

- v Kranjski gori osnovno šolo Jeseniško-bohinjski odred,
- v Mojštrani osnovno šolo 16. december (kjer pa manjka letnica 1941),
- v Žirovnici osnovno šolo Gorenjski odred,
- na Jesenicah osnovno šolo Tone Čufar in
- Prežihov Voranc,

Izjema je samo osnovna šola na Koroški Beli. Tam si jo še vedno laste karavanski kurirji. Odločno se namreč imenujejo OSNOVNA ŠOLA KARAVANŠKIH KURIRJEV. Kaj hočemo: brez izjeme ni pravila. Tako bo pač ostala osnovna šola na Koroški Beli izjema, ki bo potrjevala pravilo, da je treba fantazijska imena pisati v imenovalniku.

Je nekaj drugega, če zapišemo, da sem obiskal rojstno hišo doktorja Franceta Prešerna, nisem pa mogel obiskovati šole doktorja Franceta Prešerna. Šolniki v radovljiški občini bi morali o tem malo premišljevat. Pri njih si lastijo osnovne šole Anton Tomaž Linhart, doktor Josip Plemelj, Franc Saleški Finžgar, Tomaž Godec pa še kdo.

In če vsi siskli pa vsi vizi, ki jih praviloma vodijo slavistke, ne morejo najti enotnega jezika, nam ostaja, moji dragi pasji bratje, le še naš mili Miodrag Bulatović in njegova teza, da jezik sploh ni pomembna stvar.

Jaz, pès, imenovan Sancho Pansa, sem zrasel brez vrtca, brez male in osnovne šole — sploh brez šol. Pasjega slovenskega jezika sem se učil iz dneva v dan pri svojem Don Kihotu.

Prijubil se mi je, ta zlahtni jezik. Za nič na svetu bi se mu ne odpovedal. Zapisal sem se mu z vsemi štirimi tacami in z repkom; z vsem, kar premorem. Še večje bi nikoli ne zatajil, pa čeprav sem samo navaden pasji fifi.

Saj poznate Ivana Cankarja. To je tisti pisatelj, ki je umrl že pri dvainštridesetih, Slovencem pa je zapustil trideset debelih bukev. In če boste odprli njegovo 18. knjigo na strani trinšestdeseti zgoraj, boste lahko prebrali:

Bogatejši so pač drugi jeziki; pravijo tudi, da so milozvočnejši in bolj pripravi za vsakdanjo rabo — ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni kakor velikonočno potrkavanje in zvezde pojó, kadar se na svoji svetli poti ustavijo ter se ozró na čudežno deželo pod seboj. Vesela domovina, pozdravljena iz vsega srca!

Tako.

Oddaja je končana.

Vodil jo je in vam govoril Sancho Pansa, pripravil in napisal pa jo je njegov Don Kihot.

Janez Svoltjšak

JESENIŠKI FILMSKI FESTIVAL JE KONČAN

V soboto, 23. aprila, se je na Jesenicah končal deseti jubilejni mednarodni festival amaterskega filma, ki sta ga organizirala Zveza kulturnih organizacij Jesenice in jeseniška filmska skupina ODEON. Pokroviteljstvo nad festivalom sta prevzela konferenca osnovne organizacije sindikata železarne Jesenice in Tehnični biro Jesenice. Finančno so poleg obeh pokroviteljev festival podprli še Zveza kulturnih organizacij Jesenice, Zveza organizacij za tehnično kulturo Jesenice, Izobraževalna skupnost občine Jesenice, Kulturna skupnost Jesenice ter še nekatere organizacije in podjetja v jeseniški občini.

Deseti jubilejni festival, ki je hkrati praznoval tudi 15-letnico, odkar je bil na železarskih Jesenicah prvi festival, je v petek, 22. aprila, pričel moški vokalni oktet DPD Svoboda France Prešeren Žirovnica-Brezica s krajšim koncertom. Festival je s krajšim nagovorom odprl predsednik organizacijskega odbora festivala Joža Varl. Sledila je projekcija izbranih filmov.

Na sobotni zaključni slovesnosti v gledališču Tone Čufar se je spored začel s kulturnim programom, ki ga je izvajal ženski vokalni oktet ženskega pevskega zbora Milko Škoberne DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice. Za tem je navzoče kinomaterje ter goste pozdravil predsednik organizacijskega odbora filmskega festivala. Sledila je podelitev nagrad in priznanj najboljšim kinomaterjem. Nagrade in priznanja sta podelila predsednik žirije Janez Hrovat ter predstavnik sindikata jeseniške železarne. Po projekciji nagrajenih filmov je bilo srečanje organizacijskega odbora festivala, žirije in gostov.

Žirija v sestavi Miha Brun, filmski kritik, novinar revije Stop iz Ljubljane, Metka Košir, likovni pedagog iz Mojstrane ter Janez Hrovat, filmski snemalec TV Ljubljana, je od 18. do 20. aprila pregledala 88 filmov in odločila, da se na festivalu predvaja 45 filmov. Nagrade in priznanja so bila podeljena takole: Zlato plaketo ŽELEZAR je v kategoriji dokumentarnega filma dobil film »Obsojeni« avtorja Miša Čoha iz FKK EMO Celje, srebrno sta dobila film »Egipt« avtorice Elfride Marek, Kino klub Celovec – Vrbsko jezero in film »Idila v močvirju« avtorja Petra Kreutzerja iz celovskega kino kluba, bronasto pa je dobil Ivan Jović iz FKK Timok Zajčar za film »Pomana«. Pri igranem filmu je zlato plaketo ŽELEZAR dobil film OBISK, avtorja Borisa Salobirja iz KK Gorenje iz Velenja. Boris Salobir je dobil tudi prehodno nagrado Grand prix za najboljši film festivala, v trajno last pa grafiko »Martinar«. V kategoriji igranega filma srebrna plaketa ni bila podeljena, podelili pa so dve bronasti, in sicer filmu »Il passero solitario« avtorja Lodovica Zabotta iz kino kluba Trst – Italija in filmu »Evasione«, avtorja Rolfa Mandolesija iz Merana – Italija. Za žanrski film je zlato plaketo dobil Mišo Čoh, Mini film iz Ljubljane, za film »Mreža«, srebrna ni bila podeljena, podelili pa so dve bronasti, in sicer Nebojšu Barbiru iz Beograda za film »Balote« in Tatjani Ivančič iz KK Zagreb za film »Pijesak«. V kategoriji animiranega filma zlate in srebrne plakete niso podelili, bronasto pa je dobil avtor Franc Pihlar iz Kranja za risani film »Tenis«. Pri planinskem filmu niso podelili nobene nagrade, Planinska zveza Slovenije pa je podelila za najboljši planinski film posebno priznanje avtorju filma

»Na veliki Wenediger« Božidarju Kunstlju iz Maribora.

Zlate plakete ŽELEZAR so bile podeljene za najboljšo režijo v filmu »Aquarius« avtorju Janezu Mayerju iz Tržiča, za najboljšo idejo avtorju Francu Kopicu iz Maribora za film »Aha«, za najboljšo kamero

Mišu Čohu za odlične posnetke v filmu »Obsojeni« in za najboljšo montažo v filmu »Evasione« avtorju Rolfu Mandolesiju iz Merana.

Zveza kulturnih organizacij Jesenice je podelila umetniško sliko najboljšemu klubu festivala, in sicer kino klubu Celovec – Vrbsko jezero, filmska skupina Odeon pa je podelila še posebno nagrado »Silvo Valenta« v spomin na prežgodaj preminulega prvega in dolgoletnega predsednika kluba najboljšemu mlademu debitantu Petru Kreutzerju iz Celovca.

Izbrane filme so v četrtek in petek predvajali tudi šolski mladini.

A. Kerštan

Žirija med ocenjevanjem filmov — od leve: Metka Košir, Janez Hrovat in Miha Brun (foto A. Kerštan)

GORENJSKA PIONIRSKA RAZSTAVA FOTOGRAFIJ

V petek, 22. aprila, smo v osnovni šoli Tone Čufar na Jesenicah odprli deveto gorenjsko pionirsko razstavo fotografij. Razstavo so omogočili ZKO Jesenice, OZTK Jesenice, foto klub Andrej Prešern Jesenice in OŠ Tone Čufar Jesenice.

Na razpis se je odzvalo 16 foto krožkov s 94 avtorji z 285 deli. Žirija, v kateri so bili Franc Črv, amater I. stopnje, Adolf Fink, amater I. stopnje, Franc Kolman, kandidat za mojstra fotografije, je sprejela 136 del 70 avtorjev.

Prehodno plaketo Janeza Puharja za najboljši šolski foto krožek je prejela OŠ Karavanških kurirjev NOV Koroška Bela. Poleg prehodne plakete so podelili nagrade in diplome za kolekcijo ter nagrade in diplome za posamezna dela.

Učenci OŠ Tone Čufar so dobili naslednje nagrade:

- nagrado za kolekcijo je prejel Senad Salihović,
- diplomu za kolekcijo je prejel Edin Adrovič,
- diplomu za posamezno delo je prejel Amir Sulejmanović.

Vsem prejemnikom nagrad čestitamo.

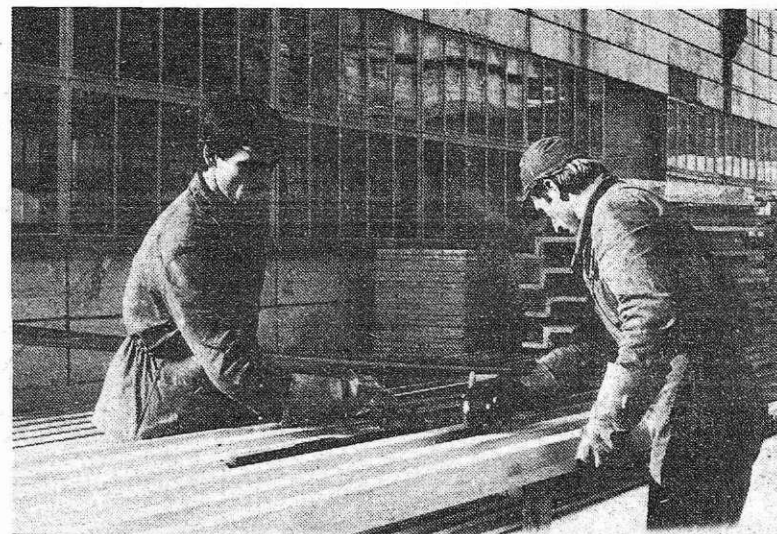
Ob otvoritvi razstave so pionirji in mladinci OŠ Tone Čufar izvedli lep kulturni program, v katerem so

nastopali recitatorji pod vodstvom tov. Kernove in tov. Škrnja, mladinski pevski zbor, ki ga vodi tov. Mesaričeva ter pevski zbor, ki ga vodi tov. Reichmanova.

Ta dan je bilo na šoli nadvse živahno, saj smo priredili tudi proslavo ob dnevu OF in 1. maju. Za dopoldansko proslavo, namenjeno mlajšim učencem, so ti pripravili tudi zares lep program. Smiselno so izbrali deklamacije, predstavili pa so jih zares prizadevno in lepo. Predstavo so poživili pevski zbori, ki so lepo zapeli nekaj pesmi.

Ob koncu se želimo še posebej zahvaliti prizadevnemu Janezu Znidarju, ki je foto krožek v naši šoli v zelo kratkem času pripeljal na kvaliteto raven, pa tov. Malenšku in tov. Ileniču. Veliko svojega prostega časa so porabili, da bi obiskovalci lahko užili lepoto fotografij, kakršne so sposobni narediti naši pionirji.

Člani fotokrožka OŠ Tone Čufar Jesenice

Edi Adrovič: Duet

RAZPIS PANTZOVE NAGRADE ZA LETO 1983

Delavski svet železarne Jesenice v skladu s 5. členom pravilnika za podelitev Pantzove nagrade razpisuje natečaj za podelitev Pantzove nagrade za leto 1983.

Pravico do sodelovanja na tem natečaju imajo vsi delavci Železarne pa tudi druge osebe izven Železarne, ki s svojim življenjskim delom na področju metalurške dejavnosti in drugih, ki so vezane zlasti na tehnologijo in tehniko, bistveno vplivajo na rast delovne organizacije kot celote in s tem prispevajo k uveljavljanju železarne Jesenice doma in v tujini.

Rok prijave je 30. maj 1983.

Prijave za razpis je treba nasloviti na oddelek za zaščito industrijske lastnine v sektorju za ekonomiko in organizacijo.

Prijavi mora biti priložena dokumentacija, na osnovi katere bo posebna komisija izbrala nagrajenca.

Višina nagrade je po sklepu delavskega sveta Železarne pet povprečnih neto osebnih dohodkov na zaposlenega iz leta 1982. Poleg denarne nagrade prejme nagrajenec še plaketo in diplomu.

Vse informacije v zvezi s prijavo lahko zainteresirani dobijo na oddelku za zaščito industrijske lastnine.

DELAJSKI SVET ŽELEZARNE JESENICE

ŽELEZARJI-SLIKARJI BODO RAZSTAVLJALI NA JESENICAH

V soboto, 30. aprila, bodo ob 19. uri v razstavnih prostorih Delavskega doma na Jesenicah s krajšim kulturnim programom, ki ga bodo izvajali učenci Glasbene šole Jesenice, odprli že šesto letošnjo likovno razstavo. Tokrat se bodo predstavili slikarji — železarji iz delovnih organizacij SOZD Slovenske železarne, ki so se udeležili prve slikarske kolonije v organizaciji odbora za kulturo pri koordinacijskemu svetu zveze sindikatov SOZD Slovenske železarne.

Svoje likovne stvaritve bodo na razstavi predstavili: Franc JOHMAN in Ivan VREČKO iz železarne Ravne, Vlado GERŠAK in Božidar ŠČUREK iz Železarne Štore, Leopold GROS iz Verige Lesce in Peter REZUN iz TOVILA Ljubljana. Skupaj razstavljajo 35 slik v različnih slikarskih tehnikah.

Razstava bo odprta do vključno 11. maja vsak dan, razen nedelje, od 17. do 20. ure in ob ponedeljkih, sredah in petkih od 10. do 13. ure.

SEDMO DELOVNO TEKMOVANJE KOVINARJEV OBČINE JESENICE

SEDMO DELOVNO TEKMOVANJE KOVINARJEV OBČINE JESENICE

Na osnovi republiškega razpisa za sedmo proizvodno-delovno tekmovanje kovinarjev Slovenije, sklepa občinskega sveta zveze sindikatov Jesenice in konference osnovnih organizacij sindikata Železarne

RAZPISUJEMO

7. DELOVNO TEKMOVANJE KOVINARJEV V OBČINI JESENICE V NASLEDNJIH POKLIČIH: STRUGAR, BRUSILEC, REZKALEC, ORODJAR, KONSTRUKCIJSKI KLJUČAVNICAR, STROJNI KOVAČ, PLAMENSKI VARILEC, VARILEC REO, VARILEC MAG, VARILEC TIG in LIVAR.

Avtomehaniki za diesel in otto motorje bodo imeli svoje regijsko tekmovanje na Bledu 14. maja.

Sedmo občinsko tekmovanje kovinarjev je izbirno za republiško tekmovanje, ki bo od 27. do 29. maja na Jesenicah.

Občinsko tekmovanje bo potekalo od 19. do 21. maja v delavnicah Železarne in Železarskega izobraževalnega centra na Jesenicah. Pravico sodelovanja imajo vsi delavci kovinarji, zaposleni v delovnih organizacijah v občini Jesenice.

Število tekmovalcev po posameznih strokah je neomejeno. Tekmovalni odbor bo zagotovil vsem tekmovalcem enake tekmovalne pogoje in enake kriterije za ocenjevanje izdelkov ter ugotavljanje teoretičnega znanja.

Tekmovalni izdelki bodo iz redne proizvodnje in se uporabljajo v Železarni. Vsak tekmovalec bo predhodno seznanjen s praktičnim in teoretičnim delom tekmovalnega programa.

Prijave za udeležbo na tekmovanju pošljite najkasneje do 5. maja na tajništvo vodstva TOZD Strojne delavnice, Železarna Jesenice.

Vsi tekmovalci prejmejo za sodelovanje v tekmovanju posebne plakete, najboljši trije v vsaki panogi pa praktične nagrade.

ODBOR ZA IZVEDBO SEDMEGA TEKMOVANJA KOVINARJEV

ŠTIPENDIJE ZA ŠOLSKO LETO 1983/84

SŽ — ŽELEZARNA JESENICE z o. sol. o., Cesta železarjev 8, 64270 JESENICE,

razpisuje za šol. leto 1983/84 naslednje štipendije

Šola — usmeritev	Stopnja zaht.	Št. razpisanih štipendij
VISOKE ŠOLE		
dipl. inženir metalurgije	VII	4
dipl. inženir matematike	VII	1
dipl. inženir strojništva	VII	3
dipl. inženir elektrotehnike	VII	3
dipl. ekonomist (kom. usm.)	VII	2

SREDNJE USMERJENO IZOBRAŽEVANJE

Metalurška usmeritev		
SR program:		
— metalurški tehnik	V	10
— preoblikovalec	IV	15
SKR program		
— pridobivalec kovin	II	10
— predelovalec kovin	II	53
— livar	II	5

Kemijska usmeritev		
— kemijski tehnik	V	1

Kovinsko predelovalna usmeritev		
SR program v ŽIC		
— oblikovalec kovin	IV	21
— preoblikovalec kovin	IV	9
— vzdrževalec vozil in strojev	IV	10
SR program v Šol. centru Škofja Loka		
— monter in upr. energ. naprav	II	6
SKR program	II	10

Naravoslovna usmeritev		
— naravoslovno matematični tehnik	V	4

Elektro usmeritev		
— električar — energetik (ŽIC)	IV	4

Gostinsko turistična usmeritev		
— kuhar	IV	3
— natakar	IV	3

1. Kandidati zaprosijo za štipendijo s prijavo oziroma vlogo — obrazec DZS 8.40.

Osebnih dohodkov staršev, navedeni v prijavi ali v posebni prilogi, se morajo izračunati za koledarsko leto 1982; višina otroškega dodatka se posebej označi, sicer se smatra, da ga kandidat ne prejema. Na odrezek pokojnine (december 1982) je treba označiti, če je bil kdo od staršev zaposlen v Železarni Jesenice.

2. Overjene prepise oz. fotokopije zadnjega šolskega spričevala oz. potrdila višješolske ali visokošolske organizacije združenega dela o opravljenih izpitih in potrdila o vpisu v šolo, brez katerih so prijave nepopolne in jih ne moremo obravnavati, kandidati predložijo naknadno, vendar najkasneje do 30. junija 1983.

3. Prijave bo sprejemal kadrovski sektor železarne Jesenice do 31. maja 1983. leta.

KRATKA KRONIKA MOJSTRANŠKEGA GASILSTVA 1893—1983

Gasilstvo tudi na Gorenjskem sega že v srednji vek, posebno v krajih, kjer se je razvijalo fužinarstvo. Konec devetnajstega stoletja se je gasilstvo začelo razvijati tudi na podeželju. Pogoste požarne katastrofe so dale pobudo organizatorjem za ustanavljanje prostovoljnih gasilskih društev, oziroma takrat imenovane požarne obrambe. Leta 1847 je bil v Mojstrani velik požar, in sicer na Bregu. Pogorelo je 14 poslopij. Goreti je začelo pri Vapšu. Nekaj let kasneje, leta 1954, je bil velik požar na Dovjem pri Drašlerju, Kosmatu in Figovcu, ki je zahteval tudi človeško žrtev, pri Drašlerju je namreč pogorela 65-letna Helena Klančnik. Zapiski pa govore tudi o požaru leta 1680, ko je na Dovjem pogorela polovica vasi, pašnik Rebno nad Vasjo in polovica gozdov v Brinju.

Dovžani in Mojstrančani so leta 1889 ustanovili požarno brambo na Dovjem. Glavni pobudnik in ustanovitelj je bil Franc Lavtižar-Fulunov z Dovja. Ustanovni član je bil tudi Jože Košir-Lipnik iz Mojstrane. 22. marca leta 1893 je v svoji kajži sklical mojstranske gospodarje za namenom, da ustanovijo svojo prostovoljno gasilsko četo v Mojstrani. Ustanovnega obecnega zbora so se udeležili: Jože Košir-Lipnik, Janez Klančnik-Simenc, Janez Klančnik-Vapš, Peter Rabič-Čorjov, Franc Orehovnik-Orehovnik, Matevž Ancelj-Tileš, Janez Klinar-Požganc, Janez Jeklič-Marinov, Klemen Hlebanja-Luskov, Gregor Klančnik-Miselč, Franc Lah-Piparov, Martin Peternel-Jakapčov, Mihael Ambrožič-Mrušč, znani slovenski čebelar, Janez Rabič-Palk, Jože Hlebanja-Mrkč, Jože Košir-Lipnikov in še nekateri drugi. Skupaj je bilo 24 ustanoviteljev.

Izvolili so vodstvo čete, in sicer za načelnika Joža Koširja-Lipnika, tajnika Mihaela Ambrožiča, blagajnika Martina Peternela in poveljnika Janeza Rabiča.

Novo ustanovljena četa oziroma vodstvo je takoj začelo zbirati denarna sredstva za delovanje čete. Posamezni gospodarji so kar tekmovali med seboj, kdo bo več dal. Premoženjši so prispevali od dva do pet goldinarjev. Za pet goldinarjev si takrat kupil moško obleko, tri goldinarje na mesec pa je zaslužila natakara.

Takoj po ustanovitvi čete so gasilci s pomočjo vseh vaščanov začeli graditi gasilski dom, ki je bil seveda lesen, namenu pa je bil izročen že 22. junija, to je tri mesece po ustanovitvi čete. Še istega leta so šli v Celovec Jože Košir, Martin Peternel in Jernej Kosmač k firmi Jergie pogledat ročno brizgalno in jo tudi kupili. Že jeseni tega leta so začeli tudi akcijo za nabavo društvene zastave — prapora. Potreben denar so zbrala mojstranska dekleta. Že prvo leto po ustanovitvi, to je leta 1894, so razvili četno zastavo — prapor, kumovala pa je Matilda Rabič-Krofova.

S tem so bili podani osnovni pogoji za delovanje čete. Članstvo v četi je naraščalo, prav tako pa je rasel ugled čete.

Gasilska četa je postala ena najboljših v radovljiški župi. Gasilci so delovali v liberalnem smislu ter uporabljali slovensko besedo pri poveljevanju, kar režimu ni bilo najbolj všeč.

V tem času so mojstranski gasilci sodelovali pri gašenju požarov v Kranjski gori, v Ratečah, na Hrušici, na Jesenicah, na Belci in seveda pri večjem požaru na Dovjem, ko je gorelo pri Mitharju, Kvančniku in Guzelnu. Številne nevarnosti in katastrofe pa so povzročale naravne ujme, in sicer reki Sava in Bistrica ter hudournik Belca in Sedučinik in nenazadnje tudi peščenovodni plazovi z Mežakle. Posebno razbesneli hudournik Belca je večkrat ogrožal vas Belco, cesto, železnico, žago in zemljišča (hudournik Belca je sedaj ukročen z nešteti betonskimi pregradami).

V Mojstrani večjega požara ni bilo. Gasilci so se udeležili pomembnih gasilskih prireditvev v Postojni in Ljubljani. Leta 1911 so Joško Jerele, Filip Košir, Janez Rabič in Janez Orehovnik dali pobudo za zbiranje denarja za nakup motorne brizgalne. Pobuda je bila sprejeta. Štiri člane je četa poslala v Lienz ob Donavi k firmi Rossenbauer, da si ogledajo motorno brizgalno. Ker je bila četa z oceno oglednikov zadovoljna, so motorno bencinsko brizgalno takoj naročili in zanjo odšteli 600 goldinarjev zbranega denarja. V poletju leta 1912 so jo slovesno blagoslovili in preizkusili.

Slavnostni se je udeležilo nad 300 uniformiranih gasilcev iz gorenjskih čet in tudi mnogo narodnih noš iz bližnje in daljnje okolice. Prisotni so kar strmeli ob zmogljivosti nove motorne brizgalne in dosežku gasilcev iz Mojstrane. To je bil pravi krajevni praznik, pravo slavo. Motorna brizgalna je dobila naziv »kraljica« in pripadalo ji je prvo mesto na Kranjskem — Gorenjskem. O tem govori kronika o razvoju gasilstva na Slovenskem.

V poletju leta 1914, v času njavečjega dela na polju, je gasilce presenetila prva svetovna vojna. Kmalu so bili vsi moški mobilizirani v vojsko, sčasoma pa so bili mobilizirani tudi mladi fantje in starejši možakarji. Primerilo se je, da je bil mobiliziran oče hkrati s sinovi.

Ker so bili takrat vsi vaščani bodisi aktivni gasilci, bodisi podporni člani, lahko štejemo, da jih je v prvi svetovni vojni padlo ali bilo pogrešanih 34 gasilcev iz Mojstrane. Spomenik na Dovjem ohranja spomin naslednjim: Pavel Berginc-Mavarjev, Martin Hlebanja-Železnikov, Alojz Hlebanja-Vapšov, Kristijan Klančnik-Meslov, Franc Klančnik-Vapšove Ance, Pavel Knaflič-Štopčarjev, Miha Kosmač-Krznarjev, Franc Kosmač — Krznarjev, Kristelj Kosmač-Zidarjev, Jože Kovač-Lenkov, Janez Lah-Hudijev, Franc Lah-Urščen, Janez Lavtižar-Skumavčev, Alojz Lakota-Turkov, Franc Lengar-Srajev, Miha Mežnar-Minčnikov, Alojz Novak-Bicarjev, Jože Jeklič — pogrešan — Brkov, Miha Lah — pogrešan — Knezov, Franc Lakota — pogrešan — Butern, Janez Orehovnik-Orehovnik, Jakob Poldo-Poldov, Jože Rabič-Čorjov, Janez Rabič-Gabesov, Franc Rozman-Martinekov, Martin Šiler-Strekarjev, Franc Smid-Smidov, Hubert Vinzing-Študent, Matevž Zorman-Zormanov, Anton Rabič — pogrešan — Pucev, Viktor Rozman — pogrešan — Martinekov, Franc Tarman — pogrešan — Pezdirmikov, Jože Vilman — pogrešan — Reznikov.

Po prvi svetovni vojni je četa, čeprav zelo razredčena, začela ponovno organizirano delovati in je štela od 55 do 60 uniformiranih gasilcev, največ sinov ustanoviteljev.

Leta 1923 je četa praznovala 30-letnico obstoja. Dvaintrideset članov je prejelo priznanja in odlikovanja za tridesetletno delo, in sicer srebrno medaljo.

Članstvo v četi je naraščalo in v letu 1925 ponovno doseglo 71 aktivnih članov. Društvo si je glede na posledice vojne ponovno opomoglo, postalo močnejše.

Gasilci so si zaželeli novega zidanega gasilskega doma. Gradbeni odbor, katerega je vodil Janez Ancelj-Tileš je leta 1930 nov gasilski dom predal namenu. Denar, les in prostovoljno delo so prispevali občani sami. Dne 10. julija 1930 je bil dom slovesno odprt. Temu slavlju je poleg 55 mojstranskih uniformiranih gasilcev prisostvovalo še 34 dovških gasilcev in 320 gasilcev iz drugih društev.

Leta 1938 je bil ustanovljen tudi mladinski odsek, katerega je uspešno vodil Miha Lavtižar-Skumavč, kasneje pa Franc Zima-Železnikov.

Četa je v letu 1939 s svojimi mladimi gasilci — mladinci sodelovala in nastopila s prostimi vajami na kongresu. Mentorja za priprave mladih za ta kongres sta bila Miha Lavtižar in Franc Hrstar mlajši.

Po aprilski katastrofi leta 1941 je vsa dežela ostala brez varstva. Proti fašističnim okupatorjem in domačim izdajalcem je nastalo močno osvobodilno gibanje pod vodstvom KPJ in tovariša Tita. Združilo se je vse domoljubno čuteče ljudstvo, ne glede na narodnostno in versko pripadnost in ustvarjalo resnično bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, delavcev, kmetov in delovne inteligence.

Cilj osvobodilnega gibanja je bil trojen:

1. osvoboditev dežele,
2. pravična rešitev narodnostnega vprašanja,
3. pravična notranja socialna ureditev ter gospodarska in politična neodvisnost nasproti tujini.

V ta boj so se 16. decembra 1941 vključili tudi krajanji vasi Dovje, Belca in Mojstrana. Uprli so se do zob oboroženemu okupatorju. Ta upor je bil izjemen v Sloveniji.

Od 1500 ljudi, kolikor jih je takrat štela naša občina, sedaj območje krajevne skupnosti Dovje-Mojstrana, jih je 1.131 podpiralo narodnoosvobodilno gibanje, 310 jih je bilo neopredeljenih in so stali ob strani in le devet jih je zavestno služilo okupatorju. V borbi proti okupatorju so krajanji dali za svojo osvoboditev velikanski krvni davek: 20 borcev je padlo v odprtem boju z okupatorjem, 10 talcev je bilo ustreljenih, 22 je bilo žrtev nacističnih taborišč. Tako je ugotovila kronika ZB NOV Dovje-Mojstrana ob enajstih obletnici množičnega upora in odkritja spomenika na Dovjem v trajen spomin padlim borcem, talcem in žrtvam fašističnega terorja.

Ob adaptaciji gasilskega doma leta 1963 je bila na gasilskem domu v Mojstrani odkrita spominska plošča v spomin gasilcem iz Mojstrane, ki so žrtvovali svoje življenje in sicer: Stanko Eržen — borec, 1924—1944, star 20 let; interniranci: Jakob Guzelj, 1900—1945, star 45 let — Mauthausen, Janez Hlebanja, 1892—1942, star 50 let — Mauthausen, Franc Pečar, 1891—1942, star 51 let — Mauthausen, Franc Pavlovič, 1906—1942, star 36 let — Mauthausen, Pavel Krznarič, 1897—1942, star 45 let — Dachau, Jože Pečar, 1905—1942, star 37 let — Jesenice.

Na plošči so vklesani tudi verzi Otona Župančiča: Bodočnost je vera, kdor zanjo umira, se dviga v življenje, ko pade v smrt. (se nadaljuje)

DRUŽINA PIBERNIK V FILMU »IGMANSKI MARŠ«

Pilot-instruktor Inex Avio-promet Albin Pibernik, ki je bil januarja 1942. leta najmlajši borec prve proleterske brigade na znamenit igmanskem maršu, je prvega aprila letos odšel v pokoj, star 53 let, pokojninske dobe pa so mu priznali, reci in piši, brez tiskarskega škrata natančno 60 let, tri mesece in 19 dni. Pa niti ni uveljavljal let v letalski akademiji.

Ko sva se v začetku marca letos srečala na Tromostovju v Ljubljani in mi je o tem pripovedoval, sva se domenila, da se v aprilu spet srečava in opišem to zanimivost glede dolžne pokojninske dobe, ki je večja od starosti. Morda bi se ta »rekord« lahko uvrstil v Guinnessovo knjigo, saj dvomim, da je na svetu še kdo, ki bi imel več pokojninskih kot življenjskih let.

Pred nekaj dnevi me je obiskal in klepet je bil kar precej dolg, toda prijeten in zanimiv. Albin je živa enciklopedija, toliko ve, toliko sveta je videl in govoril z mnogimi ljudmi raznih nazorov, ver, narodnosti in položajev v družbi. V zraku je bil 13.000 ur in je pilotiral letala na letališča vseh kontinentov dolgo, zelo dolgo in niti enkrat ni bil v kakšni nevarnosti. Združili so se sreča, znanje in sposobnost.

Najino kramljanje sva začela pri filmu Igmanski marš. Konec marca letos ga je filmska ekipa povabila, da se udeleži snemanja zadnjega zunanjskega prizora. Zadnji posneti filmski kader pa ne pomeni, da bo tudi v filmu na koncu, kajti številni gostje in več kot 50 novinarjev je gledalo snemanje ustanovitve prve proleterske brigade v vasi Rudo, ki se je po vojni razvila v mesto z bloki in cestami. Zato so snemalci poiskali podobno vasico pod planino Treškavico med Sarajevom in Fočo. Tu je Albin govoril z Mileno Zupančičevo, ki upodablja njegovo mamó.

Dejal ji je, da je vesel, da so ji dodelili to vlogo, ker je Gorenjka in je na Jesenicah hodila v šolo. Dodal je, da bi ga lahko prej poiskala, da bi ji povedal o značaju in življenju svoje mame. Albinu ne gre v glavo in ne more razumeti, da v filmu njegovo (Pibernikovo) družino prikazujejo, oziroma bo prikazana, kot da je vsa prišla iz Sovjetske zveze, čeprav je bila tam le mama in to 1935. in 1936. leta. Prikazati bi jih morali kot slovenske izgnance, ki so se v Srbiji takoj vključili v osvobodilni boj.

Albin je tudi vesel in zadovoljen, da Radko Polič-Rac igra njegovega očeta, ne more pa razumeti, da je

Rac na koncu snemanja šele od njega izvedel, da je bil oče pred igmanskim maršem v hudem boju, v katerem je padlo okoli 50 borcev, ranjen v nogo in roko in da je bil med pohodom v koloni ranjencev, bolnih in onemoglih, seveda skupaj z vso družino.

Po pogovoru z Albinom sem po telefonu poklical Raca, ki mi je potrdil, da res ni vedel, da je bil Albinov oče ranjen in tudi on se čudi scenaristu, da je zamolčal to dejstvo. Kajti eno je hoditi in hoditi čez veliko planino in skozi gozdove, ki jim ni »ne konca ne kraja«, zdrav, drugo pa ranjen ali bolan.

Albina upodablja trinajstletni fantek Edin Parlo. V filmu bo igmanski marš premagal kar na konju.

»Prišel sem se za glavo, kar streslo me je,« mi je pripovedoval Albin. »Tedaj sem bil star deset let in 11 mesecev in vseskozi sem ob očetu in mami hodil peš. Ranjeni oče in slabotna mama mi nista mogla pomagati. Ko bi skoraj zmrznil, mi je na Igmanu zdravnik dr. Gojko Nikolič, zdaj generalpolkovnik v pokolu, masiral zmrznjene ude, toda hodil sem naprej. Vprašal sem vodstvo filma, zakaj so ponaredili bistvo mojega trpljenja in trdoživosti. Pomislil, kaj so mi odgovorili: Zaradi humanosti. Ranjenci gredo peš, otroku dajo konja. Pa to ni zgodovinska resnica. Kaj vse si dovolijo! Deset let so popravljali scenarij, ki so ga napisali po knjigi Žike Gavriloviča Igmanci.

Producent filma sta Center film Beograd in RTV Sarajevo, ker hkrati snemajo televizijsko nadaljevanje. Posneti morajo še nekaj scen v filmskem studiju, sicer pa bo film prikazan na letošnjem puljskem festivalu.

Še nekaj zanimivosti o Albinovi pokojninski dobi. Po vojni se je vpisal v letalsko akademijo. Pravzaprav je bil najprej učenec poklicne šole jeseniške železarne. Ko je Tito s spremstvom prispel 1946. leta na Bled, je bil v množici ljudi, ki ga je burno pozdravljala, tudi Albin. V odprtem avtomobilu za Titom se je peljal minister za notranje zadeve Aleksandar Ranković s spremstvom, ki je takoj prepoznal Albina, ukazal

šoferju, naj ustavi, skočil iz avtomobila in ga posadil poleg sebe. Tito je hotel vedeti, kaj se je zgodilo in zakaj je Ranković ustavil avtomobil. Pa so se vodilni vprašali: Kam z našim proletarjem, igmancem. No, tako se je začela pilotska kariera. Izpit za pilota je opravil v vojaški letalski akademiji 1948. leta kot najmlajši pilot v Jugoslaviji, star 17,5 let. Kasneje je odšel v civilno letalstvo, zadnja leta pa je bil pilot instruktor in je učil nove pilote. NOB ima priznano od leta 1941, nima pa spomenice, ker je bil tedaj, ko so jo drugi uveljavljali, mlad in ni na to nikdar pomislil, zdaj pa mu je malo žal, ker ve, da bi mu jo morali dati. Toda nanj so pozabili, sam pa nikoli ni vložil prošnje. Čeprav spomenic ne podeljujejo več, ga bodo menda člani odbora igmanskega marša in prve proletarske brigade predlagali, da se mu izredno dodeli.

Piloti imajo beneficirano delovno dobo, tako da se leto dni šteje za 18 mesecev pokojninske dobe. Pilot je bil 35 let. Za vsako leto so prišteli še šest mesecev. Tako je »zbral« pre 60 let pokojninske dobe in odmerjena višina pokojnine je večja od dveh poprečnih mesečnih osebnih dohodkov v Sloveniji. Albin Pibernik si je tako leta službe kot višino pokojnine zaslužil pošteno, z vestnim delom. Njegova največja vrlina pa je skromnost. Ne pozna samohvale, v družbi je zgovoren, komunikativen, domač. Prizadela pa ga je ponarejena zgodovinska resnica v filmu.

JOŽE VIDIC

Albin Pibernik (drugi z leve) na 14. zboru gorenjskih aktivstov junija 1982 na Mežakli. Prvi z leve je Jože Knific z Jesenic, po vojni prvi trener jugoslovanske smučarske tekaške ekipe, tretji Stanislav Zugowit z Jesenic, četrti Ivan Saksida, tajnik občinske organizacije ZZB NOV Jesenice. (Foto Jože Vidic)

PARTIZANSKA MATI SE SPOMINJA

Budilo se je lepo, sončno jutro. Žarki še neprebujenega sonca so rdeče obarvali vrhove bližnjih gor in petelin je že drugič naznanil bližajoči se dan.

Življenje se je začelo prebujati tudi na neki kmetiji. Živina je vstajala in s svojim oglašanjem priklcala tudi prebivalce, lastnike tega velikega, premožnega imetja. Kmetija je res zaslužila ime — velika, saj se je s svojim hlevom, v katerem so imeli dosti glav živine, celo med vojno lahko ponašala.

Hiša je bila prostorna in svetla, saj je sonce, zdaj že visoko na nebu, radodarno sipalo svoje zlate žarke na vse strani. Nekaj jih je pokukalo tudi v izbo z veliko mizo na sredi, ob kateri so sedeli gospodar in njegova žena ter njuni otroci.

»Danes bo lep dan,« je pokimal gospodar — glava družine in se ozrl skozi okno, kot bi hotel še enkrat preveriti svojo trditve. Grizljaj mu je ostal v grlu. Skočil je pokonci in zakričal: »Skrijte se! Gredo!« Njegov obraz je postal smrtno blede in prsti, v katerih je še malo prej trdno stiskal žlico, so se mu sklenili v pest. Toda hitro si je opomogel od razburjenja. Skočil je iz sobe in obstal pred vrati. Za trenutek se je zdelo, kot da ne ve, kam bi se obrnil. To pa je bilo le navidezno. V resnici je premišljeval, katera pot je najprimernejša za pobeg pred sovražnikom. Le delček

sekunde zatem se mu je porodila ideja; gozd seveda. Stekel je proti hlevu in potrkal na tla — dvakrat hitro in enkrat počasi. Skrivna vrata na tleh hleva so se odprla. Ven je pokukala prijazna in nasmejana glava s titovko na gostih, kodrastih laseh.

»Hitro... gozd...« je izdaval gospodar in mladenič je takoj dojel sporočilo. Bil je zadnji trenutek, saj so pred vrati hleva že stali ljudje s črnimi kapami na glavah in globoko ležečimi, mračnimi očmi, iz katerih je sevalo nekaj nečloveškega. V njih je bil tisti zlobni, odurni smehljaj zmagovalca nad poraženim.

Nekaj jih je preiskalo hlev. Odkrili so skrivališče, v katerem je bila partizanska tiskarna, a partizanov niso našli.

»Ven, svinja komunistična!« je zaklical eden izmed njih na gospodarja. Ta je obstal kot prikovan. Srečala sta se dva pogleda. Pogled, iz katerega je seval ponos, ki se je pomešal z ogorčenjem, saj ni mogel verjeti očem. »Ti?« je nejevolno vzdihnil. »Tega si ne bi mislil...«

To je bil pogled, ki je v hipu spoznal izdajstvo enega svojih najboljših sosedov. Ta je povesil oči. Ob sosedovem pogledu se je počutil premaganega. »Nisem mogel drugače...«, je hitel zatrjevati, a njegov glas je drgetal. »Res nisem mogel...«, je zopet začel, a se je ustavil, ko je zagledal pogled, poln prezira. Kot tepen pes je povesil pogled in stopil v ozadje za široka pleča sovražnika. Ti so prislonili puške k ramenom in na ukaz sprožili.

Oče je obležal na tleh. Oči so postale steklene in brezizrazne, a ponos je ostal na obrazu. Ponos, brez sence obžalovanja, kajti vedel je, kako veliko ceno zahteva svoboda.

Hišo so sovražniki zažgali, mater in otroke pa odpeljali v Maribor. Hčerke, tri mlada dekleta, so malo pred svobodo ustrelili. Postavili so jih v vrsto. Pred njimi so bile naperjene puške, za hrbtom pa je tekla reka Mura in jim tolažilno žuborela. Bila je slovenska reka in v nji so našle svoj grob. Umrle so tako kot oče, z zavednim in ponosnim izrazom na obrazu.

Mati in sin sta se po vojni vrnila domov. Sama, brez moža in očeta, tudi posmrtnih ostankov hčerk in sester nista našla.

V duši obeh preživelih je za vedno ostalo tisto sončno jutro, ko je izdajalec tako kruto posegel v njihovo življenje.

Zgodovinski krožek
COŠ Tone Čufar Jesenice
Karla in Simona Bertalanč

TOZD VZDRŽEVANJE

Deveta seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata TOZD Vzdrževanje je bila 29. marca.

Obravnavali so samoupravne aktivnosti za mesec april: osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, volitve v samoupravne organe in dopolnitev samoupravnega sporazuma o skupnih merilih za delitev osebnih dohodkov zaradi dodatka k osebnim dohodkom borcev in udeležencev NOV.

Čeprav so po SDS kandidacijski postopek že izvedli, so opravili še nekaj nujnih zamenjav predlaganih kandidatov. Imenovali so tudi predsednike in člane treh volilnih komisij za področje Jesenic, Bele in Javornika.

Strinjali so se z zaključki delovne konference, ki jih je pripravila posebna komisija.

Društvu za pomoč duševno prizadetim so nakazali 10.000 din, pri Delavski enotnosti pa so naročili knjige Aktualna tema sindikata.

Referent za oddihe je poročal, da so razdelili prosta mesta za letovanje med prijavljenimi delavci; dva sodelavca so predlagali za brezplačno letovanje. Oddelek za zdravstveno in socialno zavarovanje jim je posredoval tudi spisek sedmih delavcev, ki bi naj brezplačno letovali iz zdravstvenih razlogov. Seznanili jih bodo s to možnostjo, obenem pa so sodelavca zadolžili, da poizve o možnostih letovanja v toplicah.

Predsednik izvršnega odbora je menil, da porabijo preveč denarja za športno dejavnost. Menili so, da se rekreacije udeležuje veliko članov kolektiva in da imajo uveden takšen način nagrajevanja, zato vsota ni pretirana.

DELOVNA SKUPNOST KO-FI

Člani izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata delovne skupnosti za komercialno in finance so se sestali 4. aprila.

Pregledali so potek priprav na delovno konferenco, predlagali organe konference in določili dnevni red.

Potrdili so pravila o organiziranju in delovanju konference osnovnih organizacij sindikata Železarne.

Za potek razprave o osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju so zadolžili predsednika osnovne organizacije in predsednika delavskega sveta.

Petim dalj časa bolnim sodelavcem so odobrili po 1.000 din pomoči, prav takšno vsoto pa so podarili tudi trem petdesetletnikom in upokojeni sodelavki.

Tri sodelavce so predlagali za brezplačno letovanje.

Vsem osnovnim organizacijam sindikata v Železarni predlagajo, naj bi vse knjižice sindikata kupovali le izvršni odbor konference sindikata Železarne, saj ostale osnovne organizacije nimajo potrebnih prostorov za shranjevanje knjižic, pa tudi stroški bi se za vse osnovne organizacije precej zmanjšali. Posamezni interesi bi si knjižice lahko sposojali na sindikatu Železarne.

Letna delovna konferenca osnovne organizacije sindikata delovne skupnosti za komercialno in finančne zadeve je bila prvega aprila. Od 23 vabljenih delegatov se je je udeležilo 13 ali 56 %.

V poročilu o delovanju osnovne organizacije v preteklem letu je

predsednik poudaril, da je bil sindikat na vseh področjih dokaj aktiven, saj je bil njihov cilj uresničevanje samoupravnega odločanja delavcev o pogojih in rezultatih njihovega dela. Na vseh sestankih so razpravljali tudi o vsakdanjih problemih, ki tarejo delavce, kot so nabava surovin, rezervnih delov, prodajno finančne težave, manjkanje delavcev, bolniška odsotnost, dohodek, reorganizacija itd. Podal je tudi podroben program dela osnovne organizacije v prihodnjem letu.

Poročali so še predsedniki posameznih komisij, blagajnik in nadzorni odbor. Po poročilih se je razvila razprava, v kateri sta sodelovala tudi vodja delovne skupnosti in predsednik konference sindikata. Razpravljali so o nakazanih vse najpomembnejše probleme, s katerimi se srečujejo delavci te delovne skupnosti in skušali najti zanje tudi primere rešitve.

Izvolili so tudi novo članico izvršnega odbora, ker je eden izmed članov prekinil delovno razmerje v delovni skupnosti.

TOZD PROFILARNA

Tretja seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata TOZD Profilarna je bila 31. marca.

Obravnavali so predlagane kandidate za delegate v samoupravne organe in sestavili kandidatno listo, ki so jo obravnavale vse SDS.

Predlagali so tudi dva nadomestna delegata za delegacijo za zbor združenega dela in dva za delegacijo za SIS za vzgojo, izobraževanje, kulturo, telesno kulturo in raziskovalno dejavnost.

DELOVNA SKUPNOST E-TKR-NG

Na sedemnajsti seji izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata delovne skupnosti za ekonomiko, tehnično kontrolo, raziskave in novogradnje, ki je bila 4. aprila, so najprej sprejeli kandidatno listo za delegate v samoupravnih organih.

Razpravljali so o problematiki nagrajevanja v delovni skupnosti; tako se bodo morali, na primer, kovači odločiti ali za nagrajevanje po normalnem sistemu ali po premijskem. V Železarni bo potrebno tudi rešiti, kaj je delavec in kaj uslužbenec. Če je uslužbenec nepotreben, mu je treba poiskati drugo zaposlitev, ostale pa je potrebno obravnavati kot delavce tehnične administracije.

Komisija za socialna vprašanja je izdelala program dela za tekoče leto.

Za brezplačno letovanje so poleg dveh članov kolektiva, ki ju je predlagala že zdravstvena ambulanta, predlagali še tri sodelavce. Enega sodelavca so predlagali za brezplačno zdravljenje v zdravilišču.

TOZD VALJARNA DEBELE PLOČEVINE

Seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata TOZD Valjarne debele pločevine je bila 6. aprila.

Ugotovili so, da SDS niso imeli pripomb na predlagano kandidatno listo, zato so jo potrdili, le za posebno finančno službo so izmed dveh izbrali le enega kandidata. Predlagali so tudi kandidate za nove predsednike delavskega sveta, odbora za gospodarstvo, odbora za delovna razmerja in sestavo odbora za uresničevanje zakona o združenem delu.

Na predlagani poslovnik in sklep občinskega sindikalnega sveta niso imeli pripomb, sklenili pa so tudi, da ne naročijo knjižic o aktualnih temah sindikata.

Dva sodelavca so predlagali za brezplačno letovanje na morju.

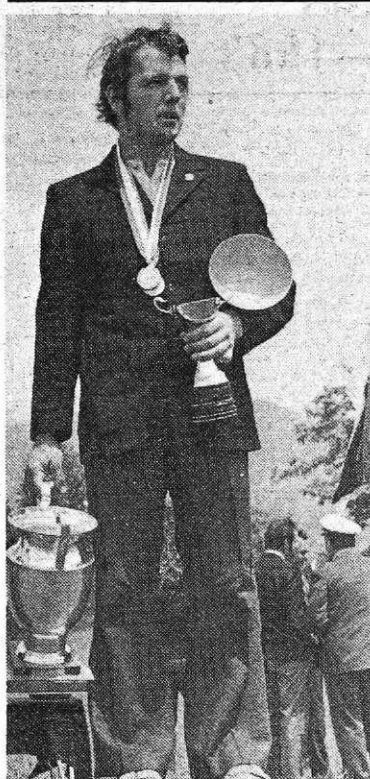
TOZD REMONTNE DELAVNICE

Na deveti seji izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata TOZD Remontne delavnice, ki je bila 13. aprila, so najprej pregledali izvrševanje sklepov. Ugotovili so, da še vedno niso dobili odgovora o postopku imenovanja Janeza Jamarja.

Oddelek za zdravstveno in socialno varstvo je predlagal za brezplačno letovanje pet delavcev TOZD Remontne delavnice. Člani izvršnega odbora so menili, da so do letovanja res upravičeni vsi predlagani, zato jih bodo seznanili s predlogom.

Na prošnjo razpisne komisije za izbor vodja TOZD so skupaj s sekretarjem osnovne organizacije ZK in predsednikom osnovne organizacije ZSMS sestavili mnenje o družbenopolitičnem delu prijavitelnega kandidata.

Ob pregledu ponudbe Delavske enotnosti o nakupu knjig so ugotovili, da ima celotno zbirko naročeno sindikalna grupa RTA, zato si lahko interesi sposodijo knjige pri njih.

Zlomila so se krila bele orhideje in z njimi tudi srca letalcev, ko so le stežka dojeli, da so ta krila tako boleče zarezala v sive stene Storičica in ugasnila plamen življenja našega najboljšega jadranskega letalca France Štruklja.

Sobotno jutro je bilo nad vse veselo. Rosna trava v novi zeleni preobleki je navdihnila leškemu letališču pomladni čar. Srca leških letalcev so bila vznemirjena od poželenja po letenju. Med jadralskimi letalci, ki so si to jutro pripravljali letala, je bil tudi France Štrukelj. Vedno je bil najvestnejši pri takih opravilih, poln zbranosti in resnega obraza, pa naj je šlo za navaden let za vajo ali za resno tekmo na svetovnem prvenstvu. Tak je bil tudi vzor vsem, mlajšim in starejšim letalcem. Delil je nasvete in nas učil z največjo mero svojega odprtega letalskega srca.

Najmlajšim letalcem je vedno široko odpiral srce, če so potrebovali pomoči. Kot učitelj jadranskega in motornega letenja je znal pričarati vsakomur resnost in tudi vzvišeno lepoto letenja. Tudi sam je šel skozi dobro šolo in se srečal s številnimi težavami začelnika. Leteti se je pričel učiti kot osemnajstletni fant pri izrednem učitelju Francu Mir-

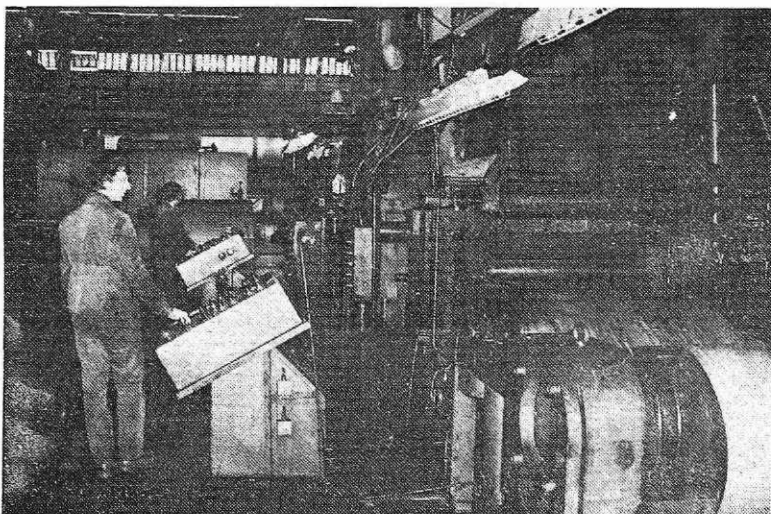
niku-Hakelcu leta 1968. Že leto dni pred tem pa je pričel spoznavati letalstvo kot padalec. Njegova ljubezen pa je bila in ostala do zadnjega utripa srca - jadrarno letenje. Brez tega ni znal živeti. V štirinajstih letih je preživel v jadralskih letalih nad 1500 ur in preletel z njimi nad 43 tisoč kilometrov, ki bi jih lahko ovil okrog naše zemeljske oble.

France Štrukelj je dal jadrarnemu letenju v Alpskem letalskem centru novo veliko vrednoto z odkrivanjem možnosti in lepote letenja na velike razdalje. Iz gorate alpske Slovenije je prvi preletel z jadrarnim letalom in v družbi s prijateljem Borisom tja prek Donave in vojvodinskih polj in z več kot petsto kilometrov dolgim preletom kot deveti Jugoslovčan osvojil zlato značko s tremi diamanti. naslednjem letu 1974 je prvi postal državni prvak v jadrarnem letenju, kar je ponovil še enkrat. Zanj je bila velika šola sodelovanje na svetovnih prvenstvih in drugih mednarodnih tekmovanjih, kjer je doživel izrednega stratega, taktika in borbenega tekmovalca. Vse te vrednote so ga postavljale v sam vrh jadrarnega letalstva Jugoslavije, saj je po zatišju skoraj dveh desetletij prvi pričel popravljati stare državne rekorde. Njegov najpomembnejši dosežek je prelet od Lesc do Titovega Drvarja in nazaj v izredno težkih vremenskih pogojih.

France je zmogel izredne napore. Med letalci ni imel enakega. Z uspehom je sodeloval na najdaljših evropskih maratonihi v teku na smučeh, zmogel je prekoslesariti na stotine kilometrov in preveslal je vse najlepše jugoslovanske divje reke. Vse to je znal združiti z lepoto jadrarnega nad zasneženimi ali ozelelimi vrhovi Karavank in Julijcev. Vsak letalec si je želel leteti v njegovi družbi, ker so bili ti leti za vsakogar nepozabno doživetje, zaradi izredno izbranih najlepših in najlažjih poti nad najvišje vrhove slovenskih gora in ker je bila to za vsakogar visoka šola jadrarnega letenja.

Motorno letenje mu je bilo tudi polklicno poslanstvo. Po končani letalski šoli za rezervne oficirje pilote je postal tudi pilot na potniških letalih pri Inex-Adria avio prometu, na motornih letalih pa je letel nad 3300 ur.

Vrzel v vrstah letalcev je po Francetu velika. Letalci v Lescu bomo čutili to izgubo še dolgo. Pogrešali bomo njegov mirni glas in nasvete pri majhnih človekovih tegobah, pogrešali ga bomo kot izrednega človeka in športnika, ki je bil vsakomur vzornik in prijatelj. Letalci mu ostajajo za vedno dolžniki, zato bomo skušali ljubiti in razvijati letalstvo tako, kot je to znal France, s polnim srcem in za domovino tudi z življenjem, če bi bilo tako potrebno. Leon Mesarič

Pri Sendimir ogrodju (foto S. Kokalj)

Poslovna zgradba na Beli (foto S. Kokalj)

RAZSTAVA »NAŠ DOM '83«

Trgovsko podjetje MURKA Lesce v dneih od 7. do 16. maja na Bledu v Festivalni dvorani organizira že tradicionalno razstavo pod naslovom VAŠ DOM '83. To je razstavno-prodajna prireditel z razstavo pohištva, dekorativnih predmetov, opreme za kampiranje in bele tehnike. Razstava bo odprta vse dni, tudi v nedeljah, od 10. do 19. ure.

Železarski globus

BELGIJA

Glavni direktor mednarodnega Instituta za železo in jeklo (IISI) Leonhard Holschuh predvideva, da v tem desetletju v industrijsko razvitih deželah ne bo potrebe po bistvenem povečanju porabe železarskih izdelkov. Meni, da bo proizvodnja surovega jekla v teh deželah ostala na približno isti poprečni ravni iz obdobja 1977-1981, ko je bila 373 milijonov ton. Zato bo treba še bolj intenzivno kot doslej ustavljati obratovanje zastarelih in negospodarnih naprav ter obratov. Samo Japonska lahko v tem desetletju predvideva majhno povečanje porabe in s tem tudi proizvodnje, in sicer za okoli 1 %, medtem ko v Iržavah EGS in ZDA najbrž še tega ne bo. Poraba jekla v deželah v razvoju bo naraščala letno v povprečju za okoli 3,7 % in dosegla leta 1990 151 milijonov ton surovega jekla, medtem ko bo v socialističnih deželah letna rast proizvodnje okoli 1,1 %, s sedanje poprečne količine 253 na 277 milijonov ton. Svetovna rast proizvodnje surovega jekla v tem desetletju bo po njegovem

mnenju okoli 1,3 % na leto in bo dosegla leta 1990 800 milijonov ton. Njegova predvidevanja, ki imajo za osnovo analize strokovnjakov IISI, niso optimistična, posebno še za industrijsko razvite države. Zato so sedanje proizvodne zmogljivosti železarske industrije popolnoma zadostne za kritje vseh potreb v prihodnjih letih in to tudi v primeru, če bodo večje, kot jih sedaj predvidevajo.

LR KITAJSKA

Podjetja iz Francije, Zvezne republike Nemčije in Španije se dogovarjajo s predstavniki kitajske vlade o izkoriščanju velikega nahajališča premoga v provinci Ghizhou. Evropska podjetja naj bi za ta projekt dobavila za okoli 6 milijard dolarjev opreme in tehnologije, medtem ko bi LR Kitajska v zameno dobavljala ustrezno količino premoga. Načrtovani premovalniški projekt naj bi letno proizvodno zmogljivost tega bazena povečal s sedanjih 6 milijonov ton na 30 do 35 milijonov ton. V okviru tega projekta naj bi poleg povečanja sedanje proizvodnje zgradili tudi železniško progo, pristanišče in termoelektrarno.

Poslovna zgradba na Beli (foto S. Kokalj)

REKREACIJA : ŽEJA IN ŠPORT

Dr. Franz Berghold opisuje pravilno ravnanje s piščajo pri športu v reviji »Ški, tenis, surf« za leto 1982/83. Ker je zapis strokovno zelo dober, ga posredujemo tudi našim rekreativcem in tekačem nasploh.

Vse več ljudi privlači šport v prostem času, prav tako kot se to dogaja v tehnološkem športu. Človek sedenjaštva — prisiljeno vprežen v tehnizirani in gibanja reven vsakdan — občuti vse bolj potrebo po športni dejavnosti: smučanje, smučski tek, tenis, pohodni, kolesarjenje, trim, da navedemo le nekaj vztrajnostnih vrst športa, ki so prišli v našem času zelo v modo.

Šport je delo, storitev in človeški organizem, ki opravlja to storitev, je v določeni meri kot motor: potrebuje neko optimalno delovno temperaturo, toda ne sme se pregrejeti. Od gibanja močno zagreto telo se hladi predvsem s pomočjo potenja, kar je v določeni meri neprijetno, toda izredno pomembna zadeva, kajti pri tem izpusti voda in s tem odvzema telesu prekomerno toploto, zagrelost.

Če izgubi telo na ta način več kot pol odstotka svoje teže, nastopi žeja. Pri 2 % izgube tekočine, to je pri 70 kg 1,4 kg, je sposobnost vztrajnostne storitve že močno zmanjšana, pri izgubi štirih odstotkov se vidno trpi izčrpanost, ki zahteva moč. Pri neugodnih pogojih (vroč dan, silen napor) lahko izgubi človek samo z znojenjem več kot dva litra tekočine v eni uri. Stalna telesna temperatura je telesu tako pomembna, da odda vso razpoložljivo tekočino za ohlajevanje.

Kakšne so posledice? Predvsem postaja krvotok vse bolj gost, slabše teče. Tako se mora srce vse bolj naprezati, da bolj gosto kri poganja po žilah, mišice postajajo počasne pri delu in premalo oskrbljene s kisikom in gorivom (hrano) in ostanki, izgorjeni oskrbovalnih snovi, se nezadostno odstranjujejo.

Take neprijetne trenutke smo že vsi doživeli: pride do predčasnega zmanjšanja storitve, do utrujenosti, ali celo do stanja izčrpanosti, do mišičnih krčev, do motenj prilagajanja nadmorski višini in podobno. Lahko te nevarnosti preprečimo? Vsekakor, če že od vsega začetka pazimo, da nadomestimo izgubljeno tekočino sproti in v zadostni meri.

Vedeti moramo, da z vsako kapljico znoja ne izgubimo samo vodo, temveč tudi mineralne soli. Vsak otrok ve, da ima znoj slan okus. V daljšem času ne pride pravno do nepomembnih izgub rudniških soli pri organizmu, ki se giblje. Tako postane izguba vode še bolj zapletena. Poskusimo in na kratko seznaniti z lastnostmi vode v telesu, kot tudi z mineralnimi solmi, raztopljenimi v tej vodi (raztopljene se imenujejo elektroliti).

Voda je poleg kisika najvažnejša življenju potrebna snov. 70 kg težak moški srednjih let vsebuje okrog 60 % vode, to je celih 42 kg ali litrov. Vse sestavine telesa so kakorkoli povezane, spojene z vodo. Voda sama se nahaja v treh zaključnih okoliščinah: v krvi, v milijonih celic in v razpokah (v vmesnem prostoru), med celicami. Med temi tekočinskimi prostori vlada neprestano gibanje, ki je močnejše po električno nabitih rudniških solih, po elektrolitih. Optimalna izmenjava snovi in s tem neokrnjena storilnostna sposobnost je možna le, če je intaktno (nedotaknjeno) ravnotežje elektrolitov med posameznimi telesnimi predeli. Ti elektroliti imajo vrsto izredno pomembnih nalog: brez njih ne deluje nobeno krčenje mišic (mišične kontrakcije), predvsem so pri tem udeleženi: kalcij, kalcij, natrij, magnezij in fosfor in brez njih ni delovanja živčnega sistema. Navsezadnje so tudi zobje in kosti zgrajeni iz soli.

Znoj ima sicer močan okus po kuhinjski soli (natrijev klorid), kljub temu naj bi je zaužili v prvih urah znojenja pri športu po možnosti čim manj.

Kalcij izgubljamo pri mišičnem delu (pri gibanju) od vsega začetka in ga moramo zato neprestano dovajati. Kalcij in fosfor igra najpomembnejšo vlogo pri napornih sportih. Fosfor je »baterija celice« in zato posebno pomemben. Magnezij je vsestranski med elektroliti. Nahaja se v zadostnih količinah predvsem v mesni hrani, tako da si ni treba za njegovo dovajanje delati preveč skrbi. Kalcij je za živce in mišične funkcije tako pomemben, da brez njega ne gre.

Čeprav železo ne spada k mineralnim solim, ga moramo omeniti, ker ga pri vztrajnostnem napornem gibanju, posebno pri obilnem znojenju, izgubljamo v količinah, ki zmanjšujejo storilnost. Pri zdravem športniku igra tudi vloga vitaminov za storilnost spodbujajoč vlogo.

Izguba teže pri športu je skoraj izključno samo izguba tekočin s potenjem. Čisto večje je torej akutno zmanjšanje teže, toliko večje so bili storilnostni napori. Športniki, ki se ukvarjajo s pomembnimi vztrajnostnimi sporti, morajo vsakodnevno kontrolirati svojo težo. Zanimivo je, da čim večja je izguba tekočine, tem bolj se znoji! Navpnotno so dogodili pri maratonskih tekačih, da znojenje zmanjša pravočasna in zadostna nadomestitev tekočine.

Dr. Berghold pristavlja k temu zapisu tudi sledeče: Naj vas ne motijo moje besede: tudi po najhujših naporih ne pijte vse vprek, sami se prepričajte, kaj vam ustreza.

Žeja je zelo kompleksno vsehposlošno po-
tutje. Pri tem je potrebno pomisliti na to, da je žeja samo pri mirovanju zanesljivo opozorilo za potrebo po kolitini piščaje. Pri velikih naporih ali na velikih nadmorskih višinah je občutek za žejo lahko omejen, zmanjšan, premajhen in to ravno pri utrujenosti ali izčrpanosti. V takem primeru mora človek pit »nad žejo«, da dobi dovolj tekočine.

Niti občutek žeje niti intenzivnost potenja nista za športnika zanesljivo opozorilo (zanesljiv kazalec) za dejansko potrebo po piščaji. Človek torej ne pije zato, da bi potesil žejo, temveč da bi obdržal sposobnost za storilnost, delo, gibanje.

Nekot so gledali na to povsem drugače. Se leta 1933 je svari nek ugledni zdravnik pred prekomernim pitjem pri telesnih obremenitvah, namreč da bodo s tem srce in ledvice prekomerno obremenjene. Danes se lahko nad tem samo nasmehemo, če ne bi šlo pri tem za največjo znano s težkimi posledicami pri športu. To zmotno mnenje ni bilo odgovorno samo za manjše storitve, temveč gotovo tudi za marsikateri smrtni primer. Danes ni več nobenega dvoma, kako pomembna je pravilno pitje, poleg prave prehrane v športu. Več kot polovica podoptimalnih storitev, oziroma primerov, v katerih je športnik odpovedal, je bila zaradi pomanjkljive izravnave tekočine v telesu.

KAKO NAJ SE NAJBOLJE IZRAVNA IZGUBA TEKOCINE?

tekočin z elektrolitsko vsebino. Tako je treba piti že od vsega začetka vsakih 10 do 20 minut manjše količine, pri močnem znojenju večje količine tekočine. S pitjem je vedno tesno povezano primerno dovajanje mineralnih soli, ustreznih sestavi znoja. S tem naj bi preprečili po eni strani prevelik dovod vode s premalo raznih soli, po drugi pa preveliko izgubo vode s preveč soli, kar zveni navidezno paradokso (presenetljivo), toda je tako. Katera koncentracija mineralnih soli v piščaji je torej prava se bo športnik vprašal, da ne bi neprestano potreboval lekarniške tehtice?

K temu nekateri primeri: MLEKO je po svoji elektrolitski sestavi zelo primerna piščaja za hude napore, če ne pijemo premrlega v velikih količinah na prazen želodec.

PIJACE, KI VSEBUJEJO OGLJKOVO KISLINO, na primer: mineralne vode, limonadni izdelki, pivo, napihujejo želodec, zaradi česar nastane pritisk na pljuča in na srce, kar slabo vpliva na delo teh organov.

KAVA in ČAJ vsebujeta snov kofein. Kljub znani spodbujajoči dejavnosti kofeina ta ne poveča storilnostnega učinka. Poleg tega kofein spodbuja izločanje vode, kar dodatno bremeni tekočinsko bilanco. Čaj »gasi žejo« posebno zaradi vpliva strojilnih sestavin na ustne sluznice. To pa je vse drugo kot prednost, ker, kot smo ugotovili, ne gre za gašenje žeje, temveč za nujno nadomestitev tekočine, če človek pije. Take piščaje so kljub široki priljubljenosti za športnika ravno tako neprimer-

ne kot OSLADKANE OSVEŽILNE PIJACE ali celo ALKOHOL. MRZLE PIJACE pijejo samo izredno previdno, ker zelo dolgo obide v želodcu, vodijo do krčev in driske in lahko povzročijo prehlad.

TABLETE SOLI spadajo v preteklost, kajti škodljive strani teh tablet prevladujejo nad prednostmi. Poleg nevarnosti napadne koncentracije in sestave (preveč kuhinjske soli in premalo kalija itd.) pridejo neraztopljene v želodec, povzročijo pogosto krče ali celo želodčne čire in porušijo s tem biološko ravnovesje.

Nedvomno predstavljajo udoben in odobranje vredno obogatitev MINERALNE PIJACE ali ELEKTROLIT-PIJACE. Iz široke palete danes poznanih elektrolitnih piščaj so v Avstriji na izbiro naslednje: Champ, Beneroc, Iso-star, Normolyt, Mineraldrink-Pfimmer, Bio-Agil. Posebna prednost teh piščaj, ki so v svoji sestavi nekoliko različne, je v tem, da predstavljajo v pravilni pripravi optimalne ionske raztopine, ki ustrezajo približno sestavi znoja. Izdelovalci teh piščaj so vedno znova postavljali pred velike probleme glede okusa teh piščaj, kajti nekatere sestavine delujejo bolj kot sredstvo za povračanje, kakor pa kot sredstvo za apetit (kuhinjska sol, kalij). Ustrezna dodana sredstva za izboljšanje okusnosti so zato tudi povzročitelj razmeroma visokih cen teh piščaj.

Na koncu zapisa izraža dr. Berghold še svoje osebno mnenje, da bi se izognil diskusiji o tako pomembni temi, kot je piščaja pri športu: priporoča, naj se vsakdo sam prepriča z osebnim testom, kaj mu ustreza, le z lastnim preizkusom boste postali vnet pristaši prave piščaje in pravilnega pitja pri športu.

Ker pri nas še ne obstajajo elektrolitne piščaje, morda ni odveč, če omenimo »Maratonik« dr. Berganta, po poklicu ke-

mika, ki je navdušen maratonski tekač in ki je za preizkus pretekel 1000 km v desetih zaporednih dneh in pri tem samo malenkostno shujšal. To dokazuje, da njegova piščaja »Maratonik« vsebuje elektrolite, sicer ne bi vzdržal izrednega napora.

Naj omenim še, da strokovnjaki različno ocenjujejo »Maratonik«. Predvsem trdijo, da je potrebno več let preizkušanja z medicinsko kontrolo, preden se lahko poda strokovno mnenje.

Kaj vsebuje npr. piščaja »Beneroc«:

To je elektrolit-vitamin kombinacija. Desetgramski zavojček zrnc vsebuje (se raztopi v vodi): kalcij 250 mg, kalij 100 mg, magnezij 170 mg, fosfor 1.080 mg, tiامين-
hydrochlorid (vitamin B1) 10 mg, riboflavin (vitamin B2) 15 mg, chlorid (vitamin B6) 25 mg, nicotinamid 20 mg, calcium pantothenat 20 mg, ascorbinsäure (vit. C) 500 mg, a-tocopherolacetat (vit. E) 50 mg in tudi 3,52 g sladkorja odpade na zavojček.

V zapisu ni omenjeno, v kakšni količini vode se naj zavojček raztopi. Ciril Praček

VOZNI RED ZA PREVOZ NA PRAZNOVANJE 1. MAJA NA POLJANAH

Avtobusi bodo vozili iz naslednjih smeri:

RATEČE – JESENICE – POLJANE: Odhod iz Rateč ob 9. uri. Avtobus ustavlja na vseh postajališčih do Jesenice (1 avtobus).

HRUŠICA – JESENICE – BL. DOBRAVA – POLJANE: odhod s Hrušice ob 9. in 10. uri. Avtobus ustavlja na vseh postajališčih (1 avtobus).

BOLNICA – POLJANE: odhod izpred Bolnice ob 9.30 in 10.30. Avtobus ustavlja na vseh postajališčih (1 avtobus).

KOROŠKA BELA – POLJANE: odhod s Kor. Bele ob 9. in 10. uri. Avtobus ustavlja na vseh postajališčih (1 avtobus).

ZAPUŽE – BÉGUNJE – JAVORNIK – BL. DOBRAVA – POLJANE: odhod iz Zapuže ob 9.30. Avtobus ustavlja na vseh postajališčih (1 avtobus).

RADOVLJICA – LESCE – BLED – GORJE – POLJANE: odhod avtobusa iz Radovljice (a.p.) ob 9.30. Avtobus ustavlja na vseh postajališčih (1 avtobus).

KRNICA – SP. GORJE – FORTUNA – POLJANE: odhod iz Krnice ob 10. uri. Ustavlja na vseh postajališčih (1 avtobus).

DOPOLNILNI RAZPIS ZA DODELITEV POSOJIL

Na podlagi 79. člena zakona o stanovanjskem gospodarstvu (Ur. list SRS št. 3/81), na podlagi samoupravnega sporazuma o temeljih plana Samoupravne stanovanjske skupnosti občine Jesenice za obdobje 1981–1985 ter 4. in 5. člena pravilnika o pogojih in merilih za pridobitev posojil iz sredstev vzajemnosti v občini Jesenice ter sklepa 4. seje zhora uporabnikov z dne 14. aprila 1983 objavlja Samoupravna stanovanjska skupnost občine Jesenice

DOPOLNILNI RAZPIS

k razpisu objavljenem v Glasu dne 28. januarja 1983

ZA DODELITEV POSOJIL DELAVCEM IZ ZDRUŽENIH SREDSTEV VZAJEMNOSTI

I. SPLOŠNI RAZPISNI POGOJI

Razpisa se lahko udeležijo delavci, katerih temeljne organizacije združenega dela in delovne skupnosti združujejo sredstva za vzajemnost pri Samoupravni stanovanjski skupnosti občine Jesenice in imajo sedež v občini Jesenice, ne glede na to, kje imajo sedež njihove delovne enote ali stalno bivališče njihovi delavci, in sicer v skladu s 6. členom pravilnika.

Posojila so razpisana iz združenih sredstev vzajemnosti, ki jih podpisnice samoupravnega sporazuma združujejo v LB TBG PE za stanovanjsko komunalno gospodarstvo območja Jesenice.

Povišana razpisna vsota posojil za kreditiranje družbeno usmerjene individualne in ostale individualne gradnje, prenove stanovanj in stanovanjskih hiš je

30.000.000 din

II. POGOJI ZA PRIDOBITEV POSOJIL

1. Na razpisu za dodelitev posojil iz združenih sredstev lako sodelujejo:

- delavci, ki združujejo delo v TOZD in DS in združujejo sredstva vzajemnosti v stanovanjski skupnosti občine Jesenice in imajo z banko sklenjeno pogodbo o namenskem varčevanju,
- delovni ljudje, ki samostojno z osebnim delom opravljajo dejavnost s sredstvi v lasti občanov in združujejo sredstva vzajemnosti v stanovanjski skupnosti in pri njih zaposleni delavci, ter da imajo z banko sklenjeno pogodbo o namenskem varčevanju.

2. Osnova za izračun višine posojila je pri nakupu zadnja cena po dokumentaciji, pri graditvi in prenovi pa cena 30.000 din za m² stanovanjske površine.

3. Za vloge, ki se bodo sprejemale v času razpisa, se upošteva povprečni mesečni čisti dohodek na zaposlenega delavca v SRS za leto 1982.

4. Obrestna mera za posojila iz sredstev vzajemnosti je pet odstotkov letno.

5. Delavci vračajo posojila v mesečnih anuitetah.

6. Posojilo za gradnjo stanovanjske hiše lahko dobi delavec, če ima dogradjen objekt do III. gradbene faze, oziroma pri gradnji montažne hiše dokončano ploščo nad kletjo in sklenjeno pogodbo za dobavo montažnega dela hiše s proizvajalcem (skladno z gradbenim dovoljenjem). Če je delavec že lastnik stanovanja ali stanovanjske hiše, dobi posojilo le za razliko v m² do standardne stanovanjske površine za svojo družino. Pri prenovi se mora prosilec izkazati, da je opravil vrednostno najmanj 50 % del po predračunu gradbenega strokovnjaka.

7. Glede dokumentacije, tehničnega poslovanja in drugih določil, ki niso navedena v razpisu, veljajo določila pravilnika o pogojih in merilih za pridobitev posojil iz združenih sredstev vzajemnosti združenih v Samoupravni stanovanjski skupnosti občine Jesenice.

III. KREDITIRANJE GRADITVE, NAKUPA IN PRENOVE STANOVANJ IN STANOVANJSKIH HIŠ V ZASEBNI LASTNINI

Delavci lahko dobijo posojila za nakup, graditev in prenavo stanovanj in stanovanjskih hiš, če:

- imajo v času razpisa sklenjeno z banko pogodbo o namenskem varčevanju,
- dobijo soglasje organizacije, ki združuje sredstva vzajemnosti, da lahko dobijo posojilo po tem razpisu,
- niso sami ali njihovi družinski člani, ki rešujejo stanovanjski problem lastni hiš, vseljenega stanovanja (primernege), stanovanjske hiše, počitniške hiše, ki presega 50 m² uporabne površine,
- porabijo kupnino prodane lastne stanovanjske enote za nakup ali graditev stanovanja ali stanovanjske hiše, za katero prosijo posojilo,
- pri nakupu stanovanja ali stanovanjske hiše z lastnimi sredstvi in vsemi posojili zaključujejo finančno konstrukcijo,
- predložijo predpogodbo, kupoprodajno pogodbo ali soinvestitorsko pogodbo,
- predložijo gradbeno dovoljenje oziroma dokazilo o prigrisativni del z opisom del in predračun.

Višina posojila, ki ga delavec lahko dobi za graditev, nakup ali prenavo, je odvisna od:

- razmerja med višino povprečnega mesečnega dohodka na člana njegove družine za zadnje tri mesece v primerjavi z zadnjim povprečnim mesečnim čistim osebnim dohodkom na zaposlenega delavca v SR Sloveniji,
- od višine posojila, do katerega je delavec upravičen ali ga je dobil pri banki na podlagi namenskega varčevanja za nakup stanovanja ali stanovanjske hiše, ki je predmet kreditiranja, do zadnjega dne razpisa.

Delavec lahko dobi posojilo po naslednji lestvici:

Povprečni mesečni dohodek na člana družine v primerjavi s povprečnim mesečnim čistim osebnim dohodkom na zaposlenega delavca v SRS v preteklem letu	Posojilo izraženo z odstotki od maksimalne vsote vseh posojil
do 100 %	največ 40 %
od 101 %—120 %	največ 30 %
nad 120 %	največ 20 %

Delavec lahko dobi posojilo po prejšnji lestvici pod pogojem, če znaša posojilo banke na podlagi njegovega namenskega varčevanja:

Pri povprečnem mesečnem dohodku na člana družine	Od zneska posojila vzajemnosti
do 100 %	20 %
od 101 %—120 %	40 %
nad 120 %	60 %

Delavcu, ki ne doseže navedenega odstotka posojila na podlagi namenskega varčevanja, se višina posojila izračuna tako, da se znesek posojila na podlagi namenskega varčevanja pomnoži s faktorjem po naslednji lestvici:

Povprečni mesečni dohodek na člana družine v primerjavi s povprečnim mesečnim čistim osebnim dohodkom na zaposlenega delavca v SRS v preteklem letu	Faktor
do 100 %	5
od 101 %—120 %	2,5
nad 120 %	1,6

Za posojila iz namenskega varčevanja se štejejo pridobljena posojila na podlagi:

- pogodbe o namenskem varčevanju občana,
- pogodbe o predhodnem varčevanju občana za vezavo sredstev. Posojilo se obračuna po lestvici za namensko varčevanje pravilnika banke.

Vsota vseh posojil delavca za isto stanovanjsko enoto lahko znaša pri:

- nakupu etažnega ter zadržnega etažnega stanovanja 80 odstotkov,
- zadržni stanovanjski gradnji 75 odstotkov,
- graditvi stanovanjske hiše v zasebni lasti izven zadržne stanovanjske gradnje 60 odstotkov,
- prenovi 80 odstotkov

od dokumentirane cene, upoštevajoč dejansko stanovanjsko površino oziroma največ 90 m².

Delavec lahko dobi posojilo za nakup stanovanja, ki je v planu stanovanjske gradnje za leto 1983 pri Samoupravni stanovanjski skupnosti občine Jesenice.

Prednost pri pridobitvi posojila ima delavec, ki:

- je sam ali njegova družina v težavnem zdravstvenem stanju
- kupuje stanovanje vseljivo v krajšem roku,
- ima slabe stanovanjske razmere (prebiva v stanovanju nad V. kategorijo),

— je začasno nosilec stanovanjske pravice na stanovanju, ki ga je dobil v okviru družbene pomoči kot mlada družina in ga mora v petih letih izprazniti.

Po izračunu posojila bodo upošteevane naslednje cene:

- za nakup stanovanja ali stanovanjske hiše po predloženi dokumentaciji,
- pri graditvi stanovanjske hiše povprečna cena za leto 1982, ki znaša 30.000 din za m²
- pri prenovi stanovanja ali stanovanjske hiše cena iz predračuna, vendar ne višja od povprečne cene za leto 1982, ki znaša 30.000 din za m².

Za izračun mesečnega povprečnega dohodka na člana družine se upoštevajo mesečni dohodki vseh družinskih članov v zadnjih treh mesecih. Višina dohodka družinskih članov se ugotavlja na podlagi predloženih podatkov. Za člano družine se štejejo: prosilec, zakonec, otroci, posvojenci, starši prosilca in njegovega zakonca, oseba, ki jo je prosilec po zakonu dolžan vzdrževati in oseba, ki najmanj dve leti živi s prosilcem v ekonomski skupnosti.

Doba vračanja posojil v zasebni lasti je za posamezne namene naslednja:

Za namen	Doba vračanja posojila za izračun mesečne anuitete prvih pet let	Dejanska odporna doba vračanja posojila
nakup ali graditev novih stanovanj in stanovanj hiš	20 let	16 let, 9 mes.
graditev stanovanjskih hiš	15 let	13 let, 3 mes.
prenova stanovanj in stanovanjskih hiš	10 let	9 let, 5 mes.

Delavci vračajo posojila v mesečnih anuitetah, ki so prvih pet let odplačila nižji, po petih letih se mesečna anuiteta poveča za 12,5 odstotka prve mesečne anuitete.

Seštevek mesečnih anuitet vseh posojil za isto stanovanjsko enoto ne more biti nižji od mesečne stanarine, ki bi jo delavec plačal za to stanovanjsko enoto po predpisih o stanarinah.

Mesečna anuiteta za posamezno posojilo ne mora biti nižja od 500 dinarjev.

IV. KONČNE DOLOČBE

Razpis za posojila iz sredstev vzajemnosti traja od 15. februarja 1983 do 15. maja 1983 pri čemer pa se upoštevajo že vložene vloge pri LB TBG PE Jesenice s tem, da prosilci, ki nimajo namenskega varčevanja, v času razpisa sklenejo z banko pogodbo o namenskem varčevanju.

Vloge za kreditiranje družbeno usmerjene individualne gradnje, ostale individualne gradnje, prenove stanovanj in stanovanjskih hiš sprejema Ljubljanska banka TBG PE za stanovanjsko komunalno gospodarstvo območja Jesenice od 15. februarja 1983 do 15. maja 1982, tam lahko dobite tudi podrobnejše informacije in obrazce za prijavo na razpis.

Odbor za gradnjo stanovanj pri Samoupravni stanovanjski skupnosti občine Jesenice rešuje vloge za posojila in objavlja rezultate sproti po svojih sejah, na način, ki ga določi.

Delavec, ki želi dobiti posojilo za graditev ali prenavo stanovanjske enote, mora dopustiti ogled, sicer se šteje, da ne izpolnjuje pogoja za pridobitev posojila.

Ugovor na sklep odbora za gradnjo stanovanj rešuje zbor uporabnikov skupščine Samoupravne stanovanjske skupnosti občine Jesenice.

SAMOUPRAVNA STANOVANJSKA
SKUPNOST OBČINE JESENICE

1

KLJUB SKROMNI SEZONI USPEŠNI NASTOPI AKROBATSkih SMUČARJEV IZ MOJSTRANE

Ob letošnjih uspešnih alpskih smučarjev so bili naši akrobatski smučarji skorajda v senci. Privrženici te mlade, predvsem pa atraktivne, smučarske discipline, ki si šele utira pot na naša smučišča, so imeli zaradi pomanjkanja snega izredno skromno sezono. Kljub temu se lahko pohvalijo z nekaj odličnimi mednarodnimi uvrstitvami, predvsem mlajši tekmovalci. Tudi v letošnji sezoni so bili najbolj uspešni tekmovalci akrobatskega kluba »AS« iz Mojstrane, ki so dosegli najboljšo uvrstitev na državnem prvenstvu, ki je bilo na Kopaoniku.

Ceprav ni bilo dovolj snega, tekmovalci niso počivali. Prizadevno so trenirali in izpolnjevali svoje znanje. Tekmovalci »AS« kluba iz Mojstrane, ki združuje akrobatske smučarje tudi iz drugih krajev, so bili tudi v letošnji sezoni steber državne reprezentance. Zaradi pomanjkanja denarja so manj sodelovali na mednarodnih tekmovanjih za evropski in svetovni pokal, uspeh pa kljub temu ni izostal. Medtem ko na evropskem prvenstvu v Franciji niso dosegli vidnejših uvrstitev, pa so na neuradnem svetovnem prvenstvu mladincev v Švici presenetili mlajši člani reprezentance in obenem člani »AS« kluba iz Mojstrane. V izjemno močni konkurenci, nastopilo je več kot 60 tekmovalcev iz posameznih držav, je Sandi Peternel zasedel odlično četrto mesto, Iztok Klančnik pa je bil 23.

Na državnem prvenstvu na Kopaoniku so tekmovalci AS kluba pobrali skorajda vsa prva mesta. V prostem slogu so osvojili tri naslove. Pri članicah Ksenija Lakota, pri mladinkah Barbara Črv in pri mladincih Sandi Peternel. Brane Rasič je v tej disciplini zasedel tretje mesto.

V baletu je bila Barbara Črv druga, Tilka Baloh pa tretja. Pri članih je bil Brane Rabič drugi, pri mladincih pa Iztok Klančnik tretji. V najbolj zanimivi disciplini akrobatskih skokov je pri članih Brane Rabič osvojil naslov prvaka, pri mladincih

pa je bil Emir Dizdarevič drugi, Iztok Klančnik tretji. V kombinaciji vseh treh disciplin je pri članih zmagal Brane Rabič, pri mladincih pa Iztok Klančnik. Emir Dizdarevič je pri mladincih zasedel tretje mesto. Tudi ekipno je mojstranski klub osvojil prvo mesto.

Poleg stalnih treningov in tekmovanj so se posamezni člani kluba udeležili tudi seminarja za inštruktorje akrobatskega smučanja v Kranjski gori, štirje so uspešno opravili izpit za inštruktorja, Iztok Pergar pa je postal demonstrant akrobatskega smučanja.

Ob zaključku letošnje sezone jim seveda ne manjka načrtov za naprej. Nadaljujejo s suhim treninzi v osnovni soli Tone Čufar na Jesenicah. Ob tej priložnosti se vodstvu šole tudi zahvaljujejo za razumevanje, da lahko uporabljajo telovadnico. Vse mlade, ki jih zanima ta vrsta smučanja, vabijo, da se včlanijo v klub. Za poletne treninge pripravljajo posebno novost. Na Kredu pri Mojstrani, kjer je manjše jezero, gradijo skakalnice iz umetne snovi, ki bo omogočala poletne treninge akrobatskih skokov. To bo prvi takšen objekt v Jugoslaviji, posebnost pa bo v tem, da bo tekmovalce skok končal v vodi. To skakalnico načrtujejo že nekaj časa, sedaj pa so končno dobili plastiko, s katero jo bodo prekrili. Kot upajo, bo nared do junija. Poleg domačih tekmovalcev bodo na skakalnici trenirali tudi akrobatski smučarji iz drugih naših klubov. Razmišljajo, da bi prav na Kredu uredili poletni akrobatski smučarski center pri nas. Uredili bodo še prostor za kampažanje in po možnosti nekatere druge objekte za treninge. Seveda bo potrebno še precej urediti tudi okolico in dostop do Kreda. Poletni akrobatski skoki bodo seveda privlačni tudi za gledalce, zato pričakujejo tudi večji obisk.

Člani »AS« kluba delujejo v okviru Športnega društva Dovje-Mojstrana, kjer jih vedno razumejo in jim pomagajo pri izvedbi njihovih akcij.

J. R.

TELOVADKE V TRBOVLJAH DRUGE

Zadnja kvalifikacijska tekma II. selekcije pred republiškim prvenstvom je bila v Trbovljah. Tekmovanje je bilo tudi jubilejno za X. Trugarjev memorial.

Jeseničanke so to pot nastopile samo z dvema vrstama. Tretja vrsta je ostala doma zaradi varčevanja s skromnimi finančnimi sredstvi. Po dveh zaporednih porazih izbrane vrste ljubljanskih tekmovalk v borbi z Jeseničankami je Ljubljanka uspelo ponovno zmagati z veliko prednostjo skoraj šestih točk. Zmagale so povsem zasluženo, ker so bile dobro pripravljene in niso naredile nobene večje napake. Jeseničanke pa ni šlo tako dobro kot na prejšnjih tekmah. Prva vrsta tudi ni bila najbolj sestavljena. Ker Kosova zadnjih 14 dni ni redno vadila zaradi lažje poškodbe, je v prvi vrsti nastopila Peratova, ki pa je bila slabša.

Izredno dobro je tekmovala druga jeseniška vrsta, ki se je med devetimi vrstami uvrstila na peto mesto in za vrsto Kopra na četrtem mestu zaostala samo za pet stotink točke.

V posamični razporeditvi so vse tri kolajne pobrale ljubljanske telovadke: Lipovčeva, Staretova in Aličeva, najboljša Jeseničanka pa je bila spet Slamnikova na četrtem mestu. Na šesto mesto se je uvrstila Brajkovičeva in na deseto Kosova. Dolej najslabšo uvrstitev je dosegla Stefanovska. Kljub temu ji je treba dati priznanje, ker je nove otežene vaje izvedla brez oklevanja. Najtežje je bilo na gredi. Trbovelčanki nimajo predpisane gredi z mehko preobliko, kar je pri težjih elementih precej neprijetno zaradi trdega lesenega

robu. To je bil tudi glavni vzrok, da je Stefanovska kar trikrat padla z gredi in izgubila kar čeli dve točki. Celo teko je izgubila tudi na bradlji zaradi padca in izgube stimulacije za manjkajočo »B« težino. Zagotovo bo do republiškega prvenstva bolje, ker na treningih vse vaje že kar dobro obvlada. Zato je treba na tekmi iti na vse ali nič, kot pravijo smučarji, in prav zato Sandra zasluži pohvalo.

Slamnikova je tekmovala dobro brez napak, za Ljubljankami pa je zaostala ravno za toliko, kolikor so bile nasprotnice boljše v preskoku. Zato ho morala na treningih z več volje in odločnosti vaditi težji preskok. Najmlajše Jeseničanke v drugi vrsti so bile boljše, kot smo pričakovali. Najbolj se je izkazala sedemletna Sandra Možina, ki je bila z oceno 8,80 točke na bradlji druga najboljša Jeseničanka za Slamnikovo, ki je prejela 9,00 točk.

REZULTATI: Vrste (9): 1. Ljub. gimn. zveza 149,60, 2. Jesenice I. 143,75, 3. Zelena jama (Lj) 142,40, 4. Koper 137,75, 5. Jesenice II. 137,70, 6. Maribor 134,35, 7. Sevnica 132,20, 8. Tabor (Lj) 127,30, 9. Novo mesto 120,95. Posameznice (50): 1. Petra Lipovč 37,80, 2. Vesna Stare 37,75, 3. Barbara Alič 37,50 (vse LGZ), 4. Nina Slamnik 36,85, 6. Dagmar Brajkovič 35,95, 10. Milica Kos 35,60, za ostale Jeseničanke niso znane uvrstitve, zbrale pa so naslednje točke: Borka Krejčič 35,35, Sandra Stefanovska 34,80, Petra Rebolj 34,50, Sandra Možina 33,75, Mojca Perat 33,70, Karmen Blak 33,65, Barbara Pavlinek 33,10, Nika Aupič 29,65 in Sandra Dabičević 28,50. M. L.

ZIMSKI TEČAJ ZA REŠEVALCE-PRIPRAVNIKE

Sredi aprila letos je v Tamarju potekal republiški zimski tečaj za gorske reševalce – pripravnike. Tečaj sta pripravili komisija za gorsko reševalno službo in komisija za vzgojo in izobraževanje pri Planinski zvezi Slovenije.

Na tečaju, ki je potekal na vrhovih v dolini Planice, so pripravniki proučevali sneg, ugotavljali nevarnosti za plazove, vadili reševanje izpod plazov, tovariško pomoč, delali s tipiziranimi zimskimi transportnimi sredstvi in popolno improvizacijo. Tako so tečajniki spoznali bajalico, odkrivanje zasutih v snegu ter hojo na plazovitem terenu in varnostne ukrepe.

Poleg republiškega zimskega tečaja za pripravnike so imeli izpite tudi gorski reševalci – pripravniki s postaje GRS

Kranjska gora in Rateče. Komisija za gorsko reševalno službo pri Planinski zvezi Slovenije je določila izpitno komisijo na predlog matične postaje Gorske reševalne službe. Tokrat sta bila to rateška in kranjskogorska postaja. Na svojem terenu v Tamarju je opravilo izpite šest reševalcev, ki so bili tri leta pripravniki.

Pred izpitno komisijo so morali obvladati vsa vrstna tehnika reševanja v gorah, delo s tipiziranimi sredstvi in pripravo improviziranih sredstev. Poleg tega so se morali pripraviti že v pripraviškem stažu izkazati kot dobri tovariši in dokazati moralne kvalitete, potrebne gorskim reševalcem.

A. Kerštan

Gorski reševalci-pripravniki med opravljanjem izpitnih nalog (foto A. Kerštan)

POHOD NA BLEGOŠ

Planinsko društvo Jesenice organizira skupno s planinskimi društvi v okolici Blegoš spominski pohod na Blegoš v počastitev dneva zmag, 90-letnice organiziranja planinstva v Sloveniji in 40-letnice ustanovitve Prešernove brigade, ki bo v nedeljo, 8. maja.

Organizirali bomo avtobusni prevoz do izhodišča pohoda pod Blegošem in zato prosimo vse zainteresirane, da se prijavijo Planinskemu društvu Jesenice do petka, 6. maja, do 12. ure. Cena prevoza za odrasle bo 250,00 din.

Odhod izpred Čufarja bo ob 6. uri. O smeri se bomo odločili na avtobusu.

PRVENSTVO DELOVNE SKUPNOSTI E-TKR-NG V TENISU

Od 16. do 18. aprila je potekalo prvenstvo delovne skupnosti E-TKR-NG v tenisu na asfaltnem igrišču v Šobcu. Organizacijo je prevzela komisija za športno rekreacijo. Prijavilo se je 13 moških in pet žensk, tekmovalo pa se je na izpadanje. V času, ko ni drugih rekreacijskih aktivnosti, je tak turnir odlična pozitivna rekreacijska aktivnost.

V septembru imajo predviden turnir na peščenem igrišču.

REZULTATI ŽENSKÉ: Mahnič : Karba 6:0, Manfreda : Korošec 6:2, Manfreda : Kobentar 6:1, Mahnič : Kobentar 6:4, VRSTNI RED: 1. Andreja Mahnič EG, 2. Zdenka Manfreda SEO, 3. Bojana Kobentar SEO, 4. Veronika Korošec SEO, 5. Neda Karba SEO.

REZULTATI MOSKI: Babič : Noč 6:0, Tokić : Oblak 6:1, Mulej : Svetlin 6:1, Logar : Kolman 6:0, Ferk : Černe 7:5, Kalan : Babič 9:4, Tokić : Tomazin 9:4, Mulej : Logar 9:0, Kliner : Ferk 9:3, Babič : Tokić 4:9, Mulej : Kliner 9:6, Babič : Kliner 6:0, 6:0, Mulej : Tokić 6:7, 3:6

KONČNI VRSTNI RED: 1. Roman Tokić NG, 2. Adi Mulej NG, 3. Janez Babič NG, 4. Milan Kliner SEO, 5. Tomaz Tomazin SEO, 6. Zvone Kalan SEO, 7. Miloš Ferk NG, 8. Igor Logar SEO, 9. Božo Černe NG, 10. Božo Oblak SEO, 11. Milan Svetlin SEO, 12. Riko Noč SEO, 13. Roman Kolman SEO.

baj

NOGOMET

BELA KRAJINA : JESENICE 0:1

V nedeljo, 24. aprila, so jeseniški igralci gostovali v Črnomlju pri ekipi Bele Krajine. Po borbeni in nervozni igri so Jeseničani v splošno gledanem delu prvič zasluženoma zmagali v gosteh.

Zadetek za Jesenice je dosegel Bešič. V petek sta se pomerili ekipi mladincev, to srečanje pa so prav tako zasluženoma dobili Jeseničani s 3:1. Zadetek sta dosegla Ivelja 2 in Pivač.

NK TRIGLAV (Kranj) : NK JESENICE (kadeti) 0:6

Jeseniško kadetsko nogometno moštvo je 23. aprila gostovalo v Kranju pri moštvu Triglava. Jeseničani so bili ves čas boljši in so premagali sovratnike iz Kranja kar z 0:6.

Gole so dosegli: Pivač 3, Čučak 1, Kolarič 1 in Lihteneger 1.

Za NK Jesenice so igrali: Lelič, Hvala, Mitrovič, Mušič, Čučak, Lihteneger, F. Lelič, Jurca (Sučur), Pivač, Kolarič (Arnautović), Seiman.

JUDO

POKAL TOLMEZZA JESENICANOM

V soboto in nedeljo, 23. in 24. aprila, je v Tolmezzu (Italija) potekal šesti mednarodni turnir v judu za člane, mladince in pionirje. Nastopilo je dvesto judoistov iz 15 klubov Italije, Avstrije in tri slovenske ekipe: Postojna, Koper in Jesenice. V vseh treh konkurencah so se judoisti potegovali za veliki pokal banke Tolmezzo. Mladinci, med njimi tudi šest članov judo sekcije TVD Partizan Jesenice, pa še za veliki pokal mesta Tolmezzo.

V mladinski konkurenci je nastopilo šestdeset judoistov. Po kategorijah so Jeseničani dosegli naslednje uvrstitve. V kategoriji do 36 kg je Karahodžič zasedel tretje mesto, čeprav bi lahko dosegel več. V kategoriji do 40 kg je bil Podgoršek drugi, Krevsl pa tretji. Tudi za ta dva velja, da bi lahko z malo več volje in borbenejšim pristopom stopila za stopnico višje. V kategoriji do 44 kg je nastopil Vidic. Čeprav poskodovalan je zasedel dobro tretje mesto. V kategoriji do 52 kg je Strazišar prepridljivo zmagal, čeprav bi ga lahko svojeglavost drago stala že v prvi borbi. V kategoriji do 68 kg je Dvoršak zopet pokazal vse svoje znanje in zaslužno osvojil prvo mesto. Ekipno so jeseniški mladinci nepriznanično zasedli prvo mesto in osvojili veliki pokal Tolmezza.

Z dvema prvima, enim drugim in tremi tretjimi mesti so dosegli več, kot so pričakovali. Drugi so bili judoisti iz Trsta, tretji iz Beljaka itd.

V skupni razvrstitvi članov, mladincev in pionirjev je veliki pokal banke Tolmezzo osvojila ekipa iz Vidma (Udine), Jeseničani pa so osvojili peto mesto.

Ob koncu sezone je to še en velik uspeh za judo sekcijo TVD Partizan Jesenice, pa tudi za jeseniški sport v celoti.

-tok

PRVENSTVO ŽELEZARNE V KEGLJANJU NA ASFALTU

Komisija za športno rekreacijo pri izvršnem odboru sindikata Železarne v izvedbi kegljarskega kluba Jesenice organizira tekmovanje v kegljanju na asfaltu, ki bo v športnem parku v Podmežakli po naslednjem urniku:

9. maja od 16. do 20. ure,
11. maja od 9. do 12. ure in od 16. do 20. ure,
13. maja od 16. do 20. ure,
16. maja od 16. do 20. ure,
18. maja od 9. do 12. ure in od 16. do 20. ure,
20. maja od 16. do 20. ure,
21. maja od 9. do 12. ure,
23. maja od 16. do 20. ure,
25. maja od 9. do 12. ure in od 16. do 20. ure.

Tekmovanje je posamezno in ekipno. Ekipa šteje pri moških pet kegljačev, pri ženskah tri kegljačice.

ŠTEVILO TEKMOVALCEV JE NEOMEJENO. Vsak tekmovalac ima pred pričetkom pravico do treh lučajev, v konkurenci po 3x3 lučaje na vsaki stezi.

Aktivni tekmovalci lahko nastopijo, vendar v posebni kategoriji. Prijave sprejema vodja tekmovanja Jadran Kozamernik na kegljišču.

RAZPIS 5. VELESALOMA ZA SLAVKOV MEMORIAL

Planinsko društvo Gozd Martuljek vabi vse planince jeseniške občine na meddruštveno tekmovanje v veleslalomu. Pravico udeležbe imajo tudi ostali planinci, vendar se njihove uvrstitve ne štejejo v ekipno konkurenco.

Tekmovanje v spomin na mladega in obetavnega Slavka Mertlja na plazu pod Spikom v nedeljo, 8. maja, s pričetkom ob 11.30. V primeru zelo slabega vremena bo tekmovanje preloženo za teden dni.

Ostali razpisni pogoji:

Prijave sprejemamo ob cilju uro pred pričetkom. Tekmovalci imajo pravico nastopa v zahtevnejši kategoriji.

Tekmuje se na lastno odgovornost.

Starostne kategorije za moške in ženske:

- pionirji do 14 let (skrajšana proga),
- mladinci od 14 do 21 let,
- mlajši člani od 21 do 35 let,
- starejši člani nad 35 let (brez članic).

Za ekipno uvrstitev šteje čas najboljšega mladince, mlajšega člana, starejšega člana ter mladinke ali članice.

Prve tri ekipe prejmejo pokale, prvouvrščena pa še prehodni Slavček pokal, ki po treh zaporednih osvojitvah ali petih s presledki preide v trajno last.

Posamezniki do tretjega mesta prejmejo medalje.

Razglasitev rezultatov in podelitev priznanj bo uro po zaključnem tekmovanju pri bivaku.

KOSMAČ IN LAHARNAR ZMAGOVALCA

Na aprilskem hitropoteznem turnirju sta prvo mesto z enakim številom točk zasedla Kosmač in Laharnar. Kosmač je osvojil že nekaj zadnjih turnirjev, Laharnar pa se je prvič povzpela na sam vrh. Na turnirju je nastopilo 22 igralcev, od boljših pa je tokrat manjkala vodilni Krajnik. Tretje mesto je zasedel Ravnik, ki sedaj v skupni uvrstitvi vodi skupaj s Krajnikom.

Vrstni red na turnirju: 1. – 2. Kosmač in Laharnar 18, 3. Ravnik 17, 4. Krničar A. 15,5, 5. – 6. Konobelj in Jenko 17,5, 7. Bjelanovič 14, 8. Lužnik 13,5, 8. Andersson (ZDA) 12,5, 10. Vuković 10,5, 11. – 12. Steblaj in Zajc 10, 13. Georgijev 9, 14. – 15. Benedičič in Valant 8, 16. – 17. Sitnovski

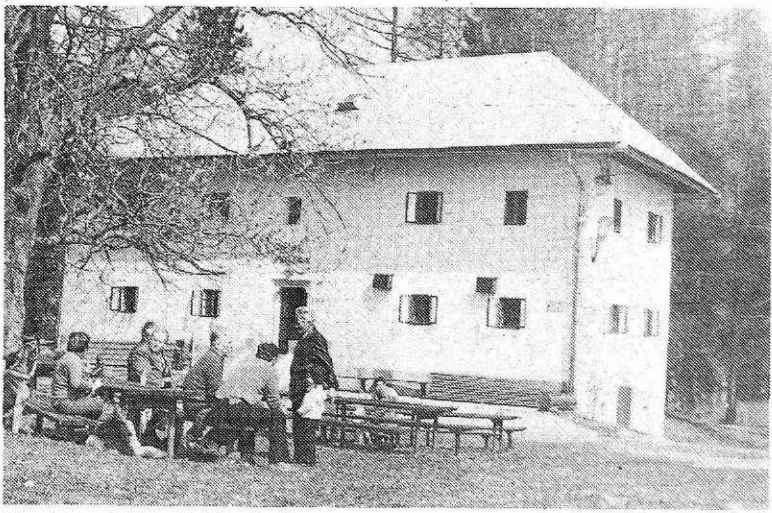
in Kaderič 7,5, 18. – 19. Martinušč in Petrovič 7, 20. Sučur 4, 21. Kos 3,5 in 22. Bogartin 1,5.

Vrstni red po osmih turnirjih (1982/1983): 1. Krajnik 61 (7), 2. Ravnik 61 (8), 3. Kosmač 48,5 (5), 4. Lužnik 47,5 (8), 5. Laharnar 44,5 (7), 6. Krničar A. 35,5 (7), 7. Rodman 31 (4), 8. Konobelj 17,5 (5), 9. Vuković 11 (6), 10. Jenko 11 (7), 11. Zeleznik 10 (1), 12. Ivelja 9,5 (4), 13. Bjelanovič 8,5 (2), 14. Poljanšek 7 (1), 15. Zajc 6,5 (7) itd.

PRVENSTVO DELOVNE SKUPNOSTI KSI

Na prvenstvu delovne skupnosti za kadrovske in splošne zadeve ter informiranje je sodelovalo osem šahistov. Zmagal je Znidaršič pred Konobeljem in Lužnikom. Prvenstvo je pokazalo, da je v delovni skupnosti KSI veliko dobrih šahistov, ki si želijo podobnih srečanj.

Končni vrstni red: 1. Znidaršič 6,5, 2. Konobelj 6, 3. Lužnik 5, 4. Tomšič 4,5, 5. Bahun 3, 6. Pašič 2, 7. Hanžek 1, in 8. Mahnič. TK

Na Pristavi (foto B. Blenkuš)

EKIPNO IZBIRNO TEKMOVANJE UPOKOJENCEV OBČINE JESENICE ZA TEKMOVANJE V GORENJSKI REGIJI

Od 12. do 23. aprila so potekala ekipna izbirna tekmovanja članov društev upokojencev občine Jesenice v kegljanju na asfaltu, šahu, streljanju z zračno puško in balinanju.

Tekmovanje v kegljanju je bilo v organizaciji DU Jesenice na kegljišču SD Jesenice 12. aprila. Udeležilo se ga je pet šestčlanskih ekip, ki so tekmoval v borbenih igrah: Jesenice I, Jesenice II, Kranjska gora, Mojstrana in Zirovnica.

Zmagala je ekipa DU upokojencev Jesenice I s 1044 podrtimi keglji pred ekipo Jesenice II z 963 in ekipo Kranjske gore z 909 podrtimi keglji. Na regijsko tekmovanje se je tako uvrstila ekipa DU Jesenice I v postavi: Čufar, Hrast, Bucek, Oman, Ncvak in Rebolj.

Tekmovanje v šahu je bilo žal skromno, saj sta se ga udeležili le ekipi DU Mojstrana in Javornika-Koroška Bela, medtem ko ostala društva niso mogla sestaviti svojih ekip. Tekmovanje je bilo v organizaciji DU Jesenice v domu upokojencev 15. aprila. Zmagala je ekipa Mojstrane 3:1 in se tako v sestavi: Jereb, Golovac, Kozjek in Kr-

mejl uvrstila na regijsko tekmovanje.

DU Javornik-Koroška Bela je v izvedbi strelske družine Javornik organiziralo tekmovanje v streljanju z zračno puško 21. aprila. Tekmovanja so se udeležile ekipe DU Jesenice, Javornik-Koroška Bela, Mojstrana in Zirovnica. Po pričakovanju je zmagala ekipa DU Javornik-Koroška Bela s 509 krogi pred DU Jesenice 507 krogi in DU Zirovnica s 360 krogi in se v postavi: Krmelj, Kralj, Otrin in Smid uvrstila na regijsko tekmovanje.

Tekmovanje v balinanju je organiziralo DU Zirovnica v soboto, 23. aprila. Tekmovanja so se udeležile le tri ekipe. Zmagala je ekipa DU Jesenice pred DU Zirovnica in DU Javornik-Koroška Bela in se uvrstila na regijsko tekmovanje v postavi: Pančur, Plesničar, Čelik, Kero in Baša.

Vsa tekmovanja so v organizacijskem pogledu dobro uspešna. V prihodnje bo potrebno v rekreativno-sportno dejavnost zajeti čim širši krog upokojencev, da bi se tekmovanju udeleževalo večje število posameznikov in ekip.

-e.s.